

John le Carré

OAMENII LUI SMILEY

Editura RAO vă oferă seria romanelor lui John le Carré într-o nouă prezentare

Spionul care a ieșit din joc Cârțița Casa Rusia Un spion desăvârșit Premiantul Oamenii lui Smiley Micuța toboșărească Managerul nopții Jocul

Omul nostru din Panamă o crimă la case mari Chemare din tărâmul morții Experiment secret Prietenie absolută

JOHN LE CARRÉ

OAMENII LUI SMILEY

rao international publishing company

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României LE CARRÉ, JOHN

Oamenii lui Smiley / John le Carré; trad.: Delia Râzdolescu și George Potra - București: RAO International Publishing Company, 2008

ISBN 978 - 973 - 103 - 723 - 3

I. Râzdolescu, Delia (trad.)

II. Potra, George D (trad.)

821.111 - 312.4 = 135.1

RAO International Publishing Company Grupul Editorial RAO Str. Turda 117 - 119, București, ROMÂNIA
www.raobooks.com www.rao.ro

JOHN LECARRÉ

Smile/s People e David Cornwell, 1979 Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză DELIA RÂZDOLESCU
GEORGE POTRA

© RAO International Publishing Company, 2007
pentru versiunea în limba română septembrie 2008

ISBN 978 - 973 - 103 - 723 - 3

Fiilor mei, Simon, Stephen, Timothy și Nicholas, cu dragoste

CAPITOLUL 1

Două evenimente, aparent fără nicio legătură între ele, anticipară rechemarea domnului George Smiley din retragerea sa dubioasă. Primul se situa, în spațiu, la Paris, iar ca timp, în înăbușitoarea lună august, când, prin tradiție, parizienii își abandonează orașul soarelui arzător și autobuzelor înțesate cu turiști.

Într-una din aceste zile de august - a patra, și exact la orele douăsprezece, întrucât suna ceasul unei biserici, iar sirena unei uzine tocmai îl precedase -, într-un cartier cândva celebru pentru numărul lui mare de emigranți ruși dintre cei mai săraci, o femeie îndesată, de vreo cincizeci de ani, cu o sacoșă în mână, ieși din întunericul unui vechi antrepozit și o porni, cu energia și cu hotărârea ce-i erau proprii, pe trotuar, către stația de autobuz. Strada era cenușie și strâmtă; la ferestre, obloanele erau închise; existau vreo două, trei mici *hôtels de passe* și o mulțime de pisici. Era, nu se știe de ce, un loc deosebit de liniștit. Antrepozitul, întrucât adăpostea mărfuri perisabile, rămăsese deschis în timpul vacanței. Căldura, împutită cu gaze de eșapament și pe care nu o curăța nici cea mai mică briză, urca spre femeie ca o cabină de ascensor, dar în trăsăturile ei slave nu se putea citi niciun fel de nemulțumire. Nu era nici îmbrăcată și nici nu avea constituția potrivită pentru oboseala unei zile călduroase, deoarece reprezenta mai curând o persoană scundă și grasă, așa că trebuia să se legene puțin pentru a înainta. Rochia ei neagră, de o austeritate ecleziascică, n-avea nici talie, nici altceva care s-o înveselească, în afară de o panglicuță de dantelă albă la gât și de o cruce mare de metal bine lucrată, dar fără niciun fel de valoare intrinsecă, ce-i atârna pe piept. Pantofii ei crăpați, ce se lăbărtau la cusături atunci când umbla, țcăneau sumbru pe asfalt printre casele cu obloanele închise. Sacoșa ei uzată, plină încă de la începutul dimineții, îi impunea o ușoară aplecare la tribord și arăta clar că era obișnuită să care greutăți. Totuși, avea ceva amuzant. Părul ei cărunț era strâns într-un coc pe ceafă, dar îi rămăsese o şuviță

rebelă care-i juca pe frunte în ritmul pasului ei legănat. Un umor sănătos îi lumina ochii căprui. Gura, plasată deasupra unei bărbii de luptătoare, părea oricând gata să zâmbească la cel mai mic pretext.

Ajunsă la stația la care aștepta întotdeauna autobuzul, lăsă sacoșa cu cumpărături și cu mâna dreaptă își masă șalele, gest pe care-l făcea adesea în acele zile, cu toate că nu-i aducea cine știe ce alinare. Scaunul înalt din antrepozitul în care lucra în fiecare dimineață ca pontatoare nu avea spătar și ea resimțea din ce în ce mai mult lipsa acestuia.

— La dracu', bombăni femeia spre acea parte a corpului care o jena. După ce și-o masă, începu să-și tragă coatele negre spre spate ca un bătrân corb de oraș gata să-și ia zborul. La dracu', repetă ea.

Apoi, dându-și brusc seama că era urmărită, se întoarse pe călcâie și ridică ochii spre bărbatul spătos și înalt care se afla în spatele ei.

Era singura persoană în afară de ea care aștepta autobuzul și, de altfel, în clipa aceea, singura persoană de pe stradă. Nu-i vorbise niciodată acestuia și totuși figura lui îi devenise familiară: atât de mare, atât de nesigură, atât de asudată. O văzuse ieri, o văzuse alaltăieri și, cine știe, chiar și răsalaltăieri – dar, Doamne, de unde să știe, doar nu era un jurnal intim ambulant! De trei sau patru zile, acest uriaș nervos și dezarmant, așteptând un autobuz sau preumblându-se pe trotuarul din fața antrepozitului, devenise pentru ea un personaj al străzii; în plus, era tipul de om pe care l-ai fi recunoscut imediat, cu toate că nu-și putea da încă seama care tip anume. Găsea că avea un aer de om hăituit, ca atâția parizieni din zilele acelea. Vedeă atâta frică pe chipul lor; în modul în care umblau și nu îndrăzneau să se salute unul pe altul. Poate că așa e peste tot, n-avea de unde să știe. De câteva ori, îi simțise interesul pentru ea. Se întrebese dacă nu cumva era polițist. Chiar se gândise să-l întrebe, căci ei nu-i lipsea tupeul orașenilor. Aspectul lui lugubru sugera poliția, ca și

costumul pătat de sudoare și trendul inutil, care atârna ca o uniformă veche pe brațul său. Dacă avea dreptate, și *era* într-adevăr polițist, atunci – era și timpul – idioții ăștia reacționaseră în sfârșit față de valul de furtișaguri care de luni întregi transformase inventarul stocurilor ei într-un fel de sat al lui Cremene.

Necunoscutul se uita la ea de câțva timp. Și continua să o facă.

— M-a lovit nenorocirea să mă doară spatele, monsieur, sfârși femeia prin a-i mărturisi în franțuzeasca ei înceată și corect articulată. Nu e un spate prea mare, dar durerea este disproporționată. Sunteți medic, poate? Osteopat?

Ridicându-și ochii spre el, se întrebă dacă nu cumva era bolnav și dacă gluma ei nu fusese deplasată. Fălcile și gâtul îi luceau de ceva unsuros, iar în ochii lui spălăciți se putea citi o obsesie oarbă. S-ar fi zis că privea peste ea, preocupat de un necaz al lui. Era gata să-l întrebe: „Poate că sunteți îndrăgostit, domnule? Vă înșală nevasta?” Chiar îi trecuse prin cap să-l îndrepte către o cafenea, să-i dea un pahar cu apă sau o ceașcă de ceai, dar el se întoarse brusc, uitându-se peste umăr, apoi peste capul ei, în lungul străzii, în direcția opusă. Abia atunci îi trecu femeii prin minte că individul era într-adevăr speriat, nu doar hărțuit, ci de-a dreptul îngrozit; s-ar putea deci să nu fi fost polițist, ci hoț. Cu toate că diferența, o știa ea prea bine, era adesea foarte mică.

— Vă numiți Maria Andreevna Ostrakova? o întrebă el brusc, ca și cum întrebarea îl speria.

Vorbea franțuzește, dar femeia își dădu seama că, la fel ca pentru ea, nici pentru el nu reprezenta limba maternă, iar pronunțarea corectă a numelui ei complet, cu patronimic, o alertă în privința originii lui. Recunosc pe loc intonația și mișcările limbii și identifică prea târziu, tresărind puternic în sinea sa, tipul de personaj pe care nu reușise să-l catalogheze.

— Și dacă mă numesc așa, cine naiba sunteți

dumneavoastră? îi răspunse ea cu o întrebare, avântându-și bărbia înainte și privind-l mânioasă.

Făcu un pas spre ea. Diferența lor de înălțime păru dintr-odată absurdă. La fel de absurd era și gradul în care trăsăturile bărbatului îi trădau caracterul dezagreabil. De la înălțimea la care se afla, Ostrakova putu să-i ghicească la fel de clar slăbiciunea ca și frica. Bărbia lui umedă se crispase, gura i se strâmbase pentru a-l face să pară mai puternic, dar ea știa că bărbatul alunga doar o lașitate incurabilă. Arăta ca unul care se înarmează cu curaj pentru un act eroic, gândi ea. Sau pentru un act criminal. „Este un tip incapabil să aibă o reacție spontană”, își zise femeia.

— V-ați născut la Leningrad la 8 mai 1927? întrebă străinul.

Probabil că răspunse afirmativ. Apoi nu mai fu atât de sigură. Îi văzu privirea îngrozită ridicându-se și uitându-se la autobuzul care se apropia. Văzu cum îl cuprinde o nehotărâre vecină cu panica și îi trecu prin minte ideea – ceea ce mai târziu se va dovedi că fusese aproape un act de clarviziune – că intenționa s-o împingă sub roțile autobuzului. N-o făcu, dar puse următoarea întrebare în rusă, pe acel ton brutal al ștabilor de la Moscova.

— În 1956 vi s-a permis să părăsiți Uniunea Sovietică pentru a merge să vă îngrijiți soțul bolnav, trădătorul Ostrakov? Și pentru alte motive, de asemenea?

— Ostrakov nu a fost trădător, îi replică ea întrerupându-l. A fost un patriot.

Și, instinctiv, își ridică sacoșa, strângându-i foarte tare mânerul.

Necunoscutul continuă cu glas foarte ridicat pentru a acoperi zdrângânitul autobuzului:

— Ostrakova, îți transmit salutări din partea fiicei tale, Alexandra, de la Moscova, ca și de la anumite cercuri oficiale! Aș dori să-ți vorbesc în legătură cu ea! Nu te urca în autobuzul acesta!

Autobuzul se opri. Taxatorul o cunoștea și îi

întindea mâna să-i ia sacoşa. Coborând vocea, necunoscutul adăugă o frază şi mai îngrozitoare:

— Alexandra are problema grave, care necesită ajutorul unei mame.

Taxatorul îi striga să se grăbească. Îi vorbea cu o asprime prefăcută, care reprezenta modul lui de a glumi.

— Hai, măicuţă! E prea cald afară pentru dragoste! Dă-ne sacoşa şi să plecăm! strigă taxatorul.

În autobuz, pasagerii izbucniră în râs; apoi, cineva îi strigă o insultă: femeie bătrână, face lumea să aştepte! Simţi mâna necunoscutului strângându-i braţul cu un gest neîndemânatic, ca un admirator stângaci căutând pe pipăite nasturii. Ea se eliberă. Încercă să-i spună ceva taxatorului, dar nu fu în stare; deschise gura, dar nu mai ştia să vorbească. Tot ce izbuti să facă fu să dea din cap. Taxatorul strigă din nou la ea, apoi flutură din mâini şi ridică din umeri. Insulte se înmulţiră: femeie bătrână, beată ziua-n amiaza mare, ca o curvă! Rămânând pe loc, Ostrakova urmări autobuzul pierzându-se în depărtare, aşteptând să i se limpezească mintea şi să se liniştească bubuitul inimii gata-gata să-i spargă pieptul. „Acum eu sunt cea care are nevoie de-un pahar cu apă, gândi ea. De cei puternici mă pot apăra singură. Dumnezeu să mă apere de cei slabi!”

Îl urmă în cafenea, şchiopătând din greu. Într-un lagăr de muncă forţată, cu exact douăzeci şi cinci de ani în urmă, îşi rupsesese piciorul în trei locuri pe o glisieră de cărbune. În acel 4 august – data nu îi scăpase –, sub tensiunea extremă a mesajului pe care i-l transmisese necunoscutul, îi reveni vechea senzaţie de infirmitate.

Cafeneaua era singura de pe stradă, dacă nu din tot Parisul, care nu avea nici tonomat, nici neon – şi care rămăsese deschisă în august –, deşi avea mese de biliard ocupate de dimineaţa până seara. În rest, te bucurai de obişnuita gălăgie de dinainte de prânz, marea politică, pronosticurile la curse şi tot ceea ce putea constitui un subiect de conversaţie pentru parizieni; mai existau

clasicul trio de prostituate pălăvrăgind între ele și un chelner tânăr îmbufnat, într-o cămașă soioasă, care-i conduse la o masă din colț, rezervată, cu un cartonaș murdar de reclamă pentru Campari. Urmă un moment de-o banalitate ridicolă. Necunoscutul comandă două cafele, dar chelnerul protestă că, în miezul zilei, nu rezervi cea mai bună masă din local ca să comanzi doar o cafea; „patronul trebuie să-și scoată banii de chirie, monsieur!” întrucât necunoscutul nu putea să urmărească jargonul, Ostrakova fu nevoită să-i traducă. Necunoscutul se înroși și comandă două omlete cu șuncă, cartofi prăjiți și două beri alsaciene, fără să o întrebe pe Ostrakova. Apoi se duse la toaletă bărbaților să-și mai cârpească puțin curajul – încrezător, probabil, că ea nu va fugi – iar când se întoarse, fața îi era uscată și părul roșcat, pieptănat; duhoarea lui, acum că se aflau înăuntru, îi reamintea Ostrakovei de metrourele moscovite, de tramvaiele moscovite și de camerele de interogatoriu moscovite. Mai elocvent decât ar fi putut el să i-o spună, acea scurtă plimbare de la toaletă bărbaților la masă o convinsese de ceea ce-i era teamă. Era unul din ăia. Fudulia reținută, expresia voit brutală, greutatea cu care își pusese coatele pe masă și disprețul prefăcut cu care luă o felie de pâine din coș, ca și cum ar fi muiat un toc în cerneală, îi reînviară cele mai neplăcute amintiri de pe vremea când trăia ca o femeie umilită sub greutatea birocrăției răuvoitoare din Moscova.

— Așa, spuse el, și începu să mănânce din pâine.

Alese un colț. Cu mâini ca ale lui ar fi putut să-l rupă într-o secundă, însă, dimpotrivă, preferă să ciupcăască bucățică după bucățică folosind buricele degetelor sale butucănoase, cu un aer de mare doamnă, ca și cum aceasta era maniera oficială de a mânca. În timp ce mesteca, ridică din sprâncene și păru a-și plânge de milă: eu, un străin, în această țară îndepărtată.

— Țștia de-aicea știu c-ai dus o viață imorală în Rusia? întrebă el în sfârșit. Poate că, într-un oraș plin de curve, nu le pasă.

Avea răspunsul pe vârful limbii: „Viața mea în Rusia n-a fost imorală. Sistemul vostru a fost imoral”.

Dar nu spuse nimic, păstră o tăcere încăpățânată. Ostrakova se jurase că avea să pună frână temperamentului ei nestăpânit și limbii sale ascuțite, iar acum își impunea în mod fizic să respecte acest legământ, apucându-și o bucățică de piele de la încheietura mâinii, de pe partea interioară, și strângând-o prin mânecă, sălbatic, neconținut, pe sub masă, așa cum procedase de sute de ori înainte, pe vremuri, când astfel de interogatorii făceau parte din viața ei cotidiană: „Când ai auzit ultima oară despre bărbatul tău, Ostrakov, trădătorul? Numește toate persoanele pe care le-ai întâlnit în cursul ultimelor trei luni!” Dintr-o amară experiență învățase, de asemenea, și celelalte lecții ale interogatoriului. O parte a ei le repeta în această clipă și, cu toate că ele aparțineau, istoric vorbind, unei întregi generații anterioare, i se păreau astăzi tot atât de vii ca ieri și tot atât de vitale. Să nu răspunzi niciodată la grosolănie cu grosolănie, să nu te lași provocat, să nu marchezi puncte, să nu te arăți spiritual, superior sau intelectual, să nu te lași abătut de furia, de disperarea sau de elanul unei speranțe neașteptate, căroră o întrebare le putea da naștere din întâmplare. Să răspunzi prostiei cu prostie și rutinei cu rutină și doar adânc, foarte adânc, în sinea ta, să păstrezi cele două secrete ce făceau toate aceste umilințe suportabile: ura față de ei și speranța că într-o bună zi, după ce picături de apă fără de sfârșit vor fi căzut pe piatră, ea îi va face să cedeze și, printr-un miracol născut împotriva voinței lor din propriile metode greoaie, să obțină din partea acestora libertatea pe care i-o refuzau.

Necunoscutul scosese un blocnotes. La Moscova ar fi fost dosarul ei, dar aici, într-o cafenea din Paris, era un blocnotes legat în piele neagră, lucioasă, obiect pe care la Moscova până și o oficialitate s-ar fi considerat norocoasă să-l aibă.

Dosar sau blocnotes, preambulul era același:

— Te-ai născut sub numele de Maria Andreevna Rogova, la Leningrad, la 8 mai 1927, repetă el. La 1 septembrie 1948, la vârsta de douăzeci și unu de ani, te-ai căsătorit cu trădătorul Ostrakov Igor, căpitan de infanterie în Armata Roșie. Născut dintr-o mamă estoniană. În 1950, numitul Ostrakov, care la vremea aceea se afla în unitatea sa în Berlinul de Răsărit, a fugit ca un trădător în Germania fascistă, cu ajutorul emigranților estonieni reacționari, lăsându-te la Moscova. A primit drept de rezidență și, mai târziu, cetățenia franceză la Paris, unde și-a menținut contactul cu elemente antisovietice. În momentul când a fugit, nu aveai copii cu acest bărbat. De asemenea, nu erai însărcinată. Corect?

— Corect, spuse ea.

La Moscova ar fi fost: „Corect, tovarășe căpitan” sau „Corect, tovarășe inspector”, dar, în această cafenea franțuzească gălăgioasă, un astfel de formalism ar fi reprezentat ceva deplasat. Bucățica de piele de pe partea interioară a încheieturii ei amortise. Dându-i drumul, permise sângelui să circule, apoi își ciupi pielea în altă parte.

— În calitate de complice la fuga lui Ostrakov, ai fost condamnată la cinci ani de detenție într-un lagăr de muncă, dar ai fost eliberată în cadrul amnistiei ce a urmat morții lui Stalin, în martie 1953. Corect?

— Corect.

— La întoarcerea ta la Moscova, în ciuda șanselor minime de a ți se rezolva cererea, ai solicitat un pașaport de călătorie în străinătate, pentru a-ți regăsi soțul în Franța. Corect?

— Avea cancer, spuse ea. Dacă n-aș fi făcut cererea, nu mi-aș fi îndeplinit îndatorirea de soție.

Chelnerul aduse farfuriile cu omletă și cartofi prăjiți și două beri alsaciene, iar Ostrakova îi ceru să aducă o ceașcă de ceai cu lămâie; îi era sete, dar n-avea chef de bere. Adresându-se acestuia, încercă în zadar, cu surâsul și cu privirea, să stabilească un contact cu el. Aerul său dur o

descurajă. Își dădu seama că era singura femeie din cafenea, în afara celor trei prostituate. Ținând blocnotesul cu o mână, într-o parte, ca o carte de imnuri religioase, străinul apucă furculița cu cealaltă mână și luă din mâncare, o dată, de două ori, în timp ce Ostrakova se pișcă și mai tare de încheietura mâinii, iar numele Alexandrei îi pulsa în minte ca o rană deschisă și își imagina o mie de diferite „probleme grave”, ce necesitau „ajutorul imediat al unei mame”.

În vreme ce mânca, străinul continua cruda istorie a vieții ei. Mânca de plăcere sau ca să nu fie atât de bătător la ochi? Ajunse la concluzia că suferea de bulimie.

— Între timp, anunță el mâncând.

— Între timp, murmură ea fără să vrea.

— Între timp, în ciuda pretensei tale griji pentru soțul tău, trădătorul Ostrakov, continuă el cu gura plină, ai intrat într-o legătură adulteră cu așa-numitul student la conservator Glikman Joseph, un evreu cu patru condamnări pentru comportament antisocial, pe care îl cunoscuseși în timpul detenției tale. Ai coabitat cu acest evreu în apartamentul său. Corect sau fals?

— Mă simțeam singură.

— Ca urmare a acestei legături cu Glikman, ai născut o fată, Alexandra, la maternitatea Revoluția din Octombrie din Moscova. Certificatul de naștere a fost semnat de Glikman Joseph și de Ostrakova Maria. Fata a fost înregistrată sub numele evreului Glikman. Corect sau fals?

— Corect.

— Între timp, insistai totuși cu cererea de pașaport pentru călătorii în străinătate. De ce?

— V-am spus. Soțul meu căzuse bolnav, era de datoria mea să insist.

Luă o nouă îmbucătură, dar atât de grosolan, încât ea avu parte de priveliștea numeroșilor săi dinți stricați.

— În ianuarie 1956, într-un gest de clemență, ți s-a acordat un pașaport cu condiția ca fetița, Alexandra, să fie lăsată la Moscova. Ai depășit limita de timp permisă și ai

rămas în Franța, abandonându-ți copilul. Corect sau fals?

Ușile ce dădeau spre stradă, ca și pereții, erau din sticlă. Un camion mare parcă în dreptul lor, iar cafeneaua se întunecă. Chelnerul tânăr îi trânti paharul cu ceai pe masă fără să o privească.

— Corect, spuse femeia din nou și reuși de această dată să-l privească pe cel care o interoga, știind ce va urma, străduindu-se să-i arate că, cel puțin asupra acestui punct, nu avea nici dubii, nici regrete. Corect, repetă ea sfidătoare.

— Drept condiție a unui răspuns favorabil din partea autorităților în privința cererii tale, ai semnat un angajament față de organele securității statului, obligându-te să îndeplinești anumite sarcini în folosul acestora în timpul șederii la Paris. Unu, să-l convingi pe bărbatul tău, trădătorul Ostrakov, să se întoarcă în Uniunea Sovietică...

— *Să încerc* să-l conving, reluă ea cu un zâmbet abia schițat. Nici n-a vrut să asculte această sugestie.

— Doi, te-ai angajat să furnizezi informații privitoare la activitățile și la personalitățile aparținând grupurilor de emigranți revanșarzi antisovietici. Ai trimis două rapoarte fără valoare și apoi nimic. De ce?

— Soțul meu disprețuia aceste grupuri și încetase orice legături cu ele.

— Ai fi putut să participi la activitatea acestor grupări fără el. Ai semnat un document și ți-ai neglijat angajamentul. Da sau nu?

— Da.

— Pentru asta îți abandonezi copilul în Rusia? În mâinile unui evreu? Pentru a îngriji un dușman al poporului, un trădător al statului? Pentru asta îți negligezi sarcinile? Depășești perioada autorizată, rămâi în Franța?

— Soțul meu era pe moarte, avea nevoie de mine.

— Și fetița, Alexandra? Ea nu avea nevoie de tine? Un soț pe moarte e mai important decât copilul în viață? Un trădător? Unul care a conspirat împotriva poporului?

Dând drumul încheieturii mâinii, Ostrakova apucă

fără grabă ceaiul și urmări cum se ridică paharul către fața ei, cu feliuța de lămâie plutind la suprafață. Dincolo de pahar, văzu podeaua, cu mozaicul ei murdar, iar mai departe chipul iubit, feroce și binevoitor al lui Glikman, aplecat deasupra ei, implorând-o să semneze, să plece, să jure tot ce-i cereau. „Libertatea unuia singur este mai importantă decât sclavia în trei, murmurase el. Un copil născut din astfel de părinți ca noi nu poate să prospere în Rusia, fie că rămâi sau că pleci; pleacă și vom face tot ce vom putea să te urmăim; semnează orice, pleacă și trăiește pentru noi toți, dacă mă iubești, du-te...”

— Erau vremuri grele încă, îi spuse ea străinului în cele din urmă, aproape ca și cum ar fi evocat amintiri. Sunteți prea tânăr. Au fost vremuri grele, chiar și după moartea lui Stalin; ba chiar foarte grele.

— Criminalul Glikman continuă să-ți scrie? Întrebă străinul pe un ton superior, de om care le știa pe toate.

— N-a scris niciodată, răspunse ea, mințind. Cum ar fi putut să-mi scrie el, un disident supus atâtor restricții? Decizia de a rămâne în Franța am luat-o de una singură. „Zugrăvește-te în culori întunecate, își spuse femeia. Fă tot posibilul să-i menajezi pe cei care se află în mâna lor”. N-am nicio veste de la Glikman de când am venit în Franța, cu douăzeci de ani în urmă, adăugă ea, căpătând puțin curaj. Indirect, am aflat că l-a înfuriat comportarea mea antisovietică. Nu voia să mă mai cunoască. În adâncul sufletului, dorea deja să se îndrepte atunci când l-am părăsit.

— Nu ți-a scris despre copilul vostru?

— N-a scris, n-a trimis mesaje. V-am mai spus asta.

— Unde este fiica ta acum?

— Nu știu.

— Ai primit mesaje din partea ei?

— Desigur că nu. Am auzit doar că a intrat într-un orfelinat de stat și că și-a luat alt nume. Presupun că nici măcar nu știe de existența mea.

Străinul mânca din nou, cu o mână, în timp ce cu

cealaltă ținea blocnotesul. Își îndesă gura, mestecă puțin, apoi luă un gât de bere, să alunece mai bine mâncarea. Însă zâmbetul superior nu-i pieri.

— Iar acum, criminalul Glikman este cel care a murit, anunță străinul, dezvăluindu-și micul secret.

Continuă să înfulece.

Dintr-odată, Ostrakova își dori ca acei douăzeci de ani să fi fost două sute. Ar fi vrut ca fața lui Glikman să nu se fi aplecat asupra ei, niciodată, ar fi vrut să nu-l fi iubit niciodată, să nu se fi atașat niciodată de el, să nu-i fi gătit niciodată, să nu se fi îmbătat cu el zi de zi în camera de exilați în care trăiau din mila prietenilor, privați de dreptul de a lucra, de a avea o altă activitate decât aceea de a face muzică și dragoste, de a se îmbăta, de a umbla în pădure și de a-și vedea vecinii purtându-se rece cu ei.

— Data viitoare, când intru la închisoare sau când intri tu, o vor lua oricum. Alexandra este pierdută în orice caz, spusese Glikman. Dar tu te poți salva.

— Voi decide când ajung acolo, replicase ea.

— Decide acum.

— Când mă voi afla acolo.

Străinul împinse într-o parte farfuria goală și luă, din nou, cu două mâini, luciosul blocnotes franțuzesc. Întoarse o pagină, ca și cum ar fi abordat un nou capitol.

— Cât privește criminala ta fată, Alexandra... anunță el cu gura plină.

— *Criminală?* șopti femeia.

Spre uimirea ei, necunoscutul debita o nouă listă de crime, în timpul acesta, Ostrakova pierdea ultimul ei contact cu prezentul. Ochii îi erau ațintiți spre mozaicul de pe jos; observă clești de langustină și firimituri de pâine. Însă mintea sa era din nou la tribunalul de la Moscova, unde i se repeta propriul proces. Dacă nu al ei, atunci al lui Glikman – și totuși nu, nu era procesul lui Glikman. Atunci al cui? Își aminti procese la care asistaseră amândoi ca spectatori nepoftiți. Procese ale unor prieteni, chiar dacă nu erau decât prieteni întâmplători: oameni care

puseseră sub semnul întrebării dreptul absolut al autorităților; cineva care adorase un zeu inacceptabil; vreunul care pictase cu o mână criminală tablouri abstracte sau care publicase poezii de dragoste, primejdioase din punct de vedere politic. Clienții care pălăvrăgeau în cafenea deveniră clica rânjită a poliției de stat; pocnetul bilelor care se ciocneau pe mesele de biliard se transformă în pocnetul ușilor de fier. La data cutare, pentru faptul că fugise de la orfelinatul de stat de pe strada cutare, atâtea luni de detenție corecțională. La data cutare, pentru că insultase organele securității statului, atâtea luni în plus pentru proasta comportare, urmate de atâția ani de exil intern. Ostrakova simți cum i se întoarce stomacul pe dos și se gândi că s-ar putea să fie bolnavă. Puse mâinile pe paharul cu ceai și văzu ciupiturile roșii de pe încheietură. Străinul își continua discursul și Ostrakova îl auzi spunând că fiica ei primise alți doi ani pentru că refuzase să accepte angajarea la cutare fabrică, sărăcuța, și de ce nu? De unde învățase asta? se întrebă Ostrakova, nevenindu-i să creadă. Ce-o învățase Glikman pe fetiță în scurtul răstimp în care stătuse la el, înainte de a-i fi luată, de își pusese astfel amprenta asupra ei și făcuse să eșueze toate eforturile sistemului? Frica, exaltarea, surpriza se amestecau în mintea Ostrakovei până în clipa în care un cuvânt al străinului le bloca pe toate.

— N-am auzit, șopti ea după un secol. Sunt puțin dezorientată. Fiți amabil să repetați ce-ați spus.

El repetă și femeia se uită în sus și-l privi cu atenție, încercând să se gândească la toate trucurile despre care fusese pusă în gardă, însă erau prea numeroase și își pierduse antrenamentul. Nu mai avea istețimea lui Glikman - dacă o avusese vreodată - pentru a descifra minciunile și a intra în jocul lor cu o mutare în avans. Știa doar că, pentru a se salva și a se regăsi cu iubitul ei Ostrakov, comisesse un mare păcat, cel mai mare pe care o mamă îl poate comite. Străinul începuse s-o amenințe, dar de data asta amenințarea i se păru fără sens. În cazul în

care ar refuza colaborarea - spunea el -, o copie a angajamentului ei semnat față de autoritățile sovietice va parveni poliției franceze. Copii ale celor două rapoarte inutile ale ei (făcute, știa foarte bine, cu singurul scop de a-i liniști pe briganzi) vor fi răspândite printre emigranții care mai trăiau la Paris - cu toate că, Dumnezeu știe, acum mai rămăseseră foarte puțini! Totuși, de ce ar trebui ea să cedeze presiunilor pentru a accepta un dar de-o valoare incomensurabilă când, printr-un act inexplicabil de clemență, acest bărbat, acest sistem îi ofereau o ocazie de a se răscumpăra și de a-și răscumpăra copilul? Ea știa că rugăciunile de zi și de noapte, implorând iertarea, îi fuseseră auzite, miile de lumânări, miile de lacrimi. Îl făcu să spună pentru a treia oară. Îl făcu să lase jos blocnotesul, care-i ascundea fața roșcovană, și văzu că gura lui moale schița un fel de zâmbet și că, în mod stupid, părea să-i ceară ei iertarea de păcate chiar în momentul în care repeta întrebarea nebunească, inspirată de Dumnezeu.

— Presupunând că s-a luat hotărârea de a scăpa Uniunea Sovietică de acest element subversiv și antisocial, ți-ar plăcea ca fiica ta, Alexandra, să te urmeze aici, în Franța?

Săptămâni de-a rândul după această întâlnire și în timpul tuturor activităților discrete care rezultaseră din aceasta - vizite pe furiș la ambasada sovietică, completări de formulare, declarații semnate, *certificats d'hébergement*, alergătura laborioasă prin ministerele franceze unele după altele - Ostrakova își urmări propriile demersuri, ca și cum erau ale altcuiva. Se ruga adesea, dar chiar în privința rugăciunilor sale adopta o atitudine conspirativă, risipindu-le între câteva biserici ortodoxe ruse, astfel încât în niciuna dintre ele să nu fie observată ca victimă a unei crize nepotrivite de pietate. Unele dintre biserici nu erau altceva decât niște căsuțe particulare, risipite în arondismentele XV și XVI, cu cruci grecești din placaj și cu anunțuri vechi rusești, spălate de ploaie, lipite de uși, solicitând locuințe la prețuri mici și oferind lecții de

pian. Se duse la Biserica Rușilor de Peste Hotare, la Biserica Dumnezeieștii Arătări și la Biserica Sfântului Serafim de Sarov. Se duse peste tot. Suna la uși până venea cineva, un țârcovnic sau o femeie cu fața bolnăvicioasă, îmbrăcată în negru; le dădea bani și o lăsau să îngenuncheze în frigul umed, dinaintea icoanelor la care ardeau lumânări, și să inspire aerul greu de tămâie, până când o îmbăta pe jumătate, îi promitea Atotputernicului, îi mulțumea, îi cerea sfaturi, practic îl întreba ce-ar fi făcut *El* dacă un necunoscut L-ar fi abordat în condiții similare, îi reamintea că, oricum, ea era sub presiune și că ei o vor distruge dacă nu se va supune. Totuși, neînfrântul ei bun-simț își făcu vocea auzită: se întreba fără încetare *de ce* ea, dintre toți, soția trădătorului Ostrakov, amanta disidentului Glikman, mama – așa fusese lăsată a înțelege – unei fete turbulente și antisociale, să fie aleasă pentru o astfel de indulgență neobișnuită.

La ambasada sovietică, când făcu prima cerere oficială, fu tratată cu o considerație pe care nu și-ar fi imaginat-o niciodată posibilă, ce nu i se potrivea nici unui transfug, nici unui spion renegat, nici mamei unei fete care întorcea lumea pe dos și era de neîmblânzit. Nu i se ordonă cu bruschete să stea într-o sală de așteptare, ci fu escortată într-un birou de audiențe, unde un funcționar tânăr și amabil se manifestă față de ea cu o curtoazie absolut occidentală, ajutând-o chiar – atunci când stiloul sau curajul o părăseau – să-și formuleze cazul cum se cuvine.

Nu spuse nimănui nimic. Nici măcar celor mai apropiați; e adevărat că toți cei mai apropiați se aflau foarte departe. Zi și noapte avertismentele roșcovanului îi răsunau în urechi: „Cea mai mică indiscreție și fiicei tale nu i se va da drumul”.

Și, la urma urmelor, cui putea ea, în afară de Dumnezeu, să i se adreseze? Surorii sale vitrege, Valentina, care locuia la Lyon și era căsătorită cu un negustor de mașini? Numai gândul că Ostrakova se

înhăitase cu un emisar secret al Moscovei ar fi făcut-o să se repeadă pentru a-și găsi sărurile. *Într-o cafenea, Maria? în plina zi, Maria?*” „Da, Valentina, iar ceea ce a spus el este adevărat. Am făcut un copil din flori cu un evreu”.

Ceea ce o speria cel mai mult era că nu se întâmpla nimic. Trecea săptămână după săptămână; la ambasadă i se spusese că solicitarea ei era examinată „cu o atenție binevoitoare”; autoritățile franceze o asiguraseră că Alexandra ar putea primi rapid cetățenia franceză. Străinul roșcovan o convinsese să antedateze ziua de naștere a Alexandrei, așa încât să poată fi luată drept o Ostrakova și nu o Glikman. Îi spusese că autoritățile franceze ar găsi lucrul acesta mai acceptabil și se pare că așa se și petrecuse, cu toate că nu menționase niciodată existența copilului cu ocazia demersurilor făcute pentru naturalizare. Și iată că, dintr-odată, nu mai existaseră nici formulare de completat, nici obstacole de înlăturat, iar Ostrakova aștepta fără să știe ce așteaptă. Să reapară roșcovanul cel necunoscut? Acesta nu mai exista. O omletă cu șuncă și cartofi prăjiți, bere alsaciană, plus două bucăți de pâine uscată se pare că îi satisfăcuseră toate nevoile. Ce raporturi avea el cu ambasada, nu-și putea imagina. Îi spusese să se prezinte acolo și o încredințase că o vor aștepta. Rostise adevărul. Dar atunci când făcuse aluzie la „domnul dumneavoastră”, și chiar la „domnul acela blond și mare, care m-a contactat inițial”, întâlnise doar un zâmbet a neînțelegere.

Apoi, încetul cu încetul, tot ceea ce aștepta încetă să existe. La început era o perspectivă, apoi ceva ce ținea de trecut, nici nu-și dăduse seama când se produsese trecerea, nu avusese niciun moment de împlinire. O fi sosit deja Alexandra în Franța? O fi obținut documentele? Se instalase bine sau se ascundea? Ostrakova începu să gândească la faptul că asta s-ar putea să fie. Abandonată unui sentiment nou, de dezamăgire inconsolabilă, se uita cu atenție la chipurile tinerelor de pe stradă, întrebându-se cum arăta Alexandra. Când se întorcea acasă, ochii i se

îndreptau automat spre preșul de la intrare, în speranța că va găsi un bilețel de mână sau o carte poștală: „Mamă, iată-mă. Locuiesc la hotelul cutare...” O telegramă anunțând numărul zborului, sosirea la Orly mâine, diseară; să nu fi fost Orly, ci Charles de Gaulle? Habar n-avea de liniile aeriene, așa că se duse la o agenție de voiaj, doar să se informeze. Puteau fi amândouă. Luase în considerație chiar cheltuielile de instalare a unui telefon, astfel încât Alexandra să o poată suna. Și, în fond, ce naiba aștepta, după toți acești ani? O regăsire plină de lacrimi cu un copil mare, cu care nu fusese niciodată împreună? Reluarea, în visurile ei bune, cu o întârziere de peste douăzeci de ani, a unei relații căreia îi întorsese spatele în mod deliberat? „Nu am niciun drept asupra ei, își spuse Ostrakova sever. Nu am față de ea decât datorii și obligații”. Întrebă la ambasadă, dar nu știau nimic mai mult. Formalitățile erau încheiate, îi transmiseră ei. Asta e tot ceea ce știau. Și dacă Ostrakova dorea să-i trimită fiicei niște bani, întrebă ea cu șiretenie – pentru călătorie, de exemplu, pentru viză? –, i-ar putea da oare o adresă sau să-i indice un serviciu care s-o găsească?

„Nu suntem serviciu poștal”, i se răspunse. Răceala pe care o întâlnea acum o sperie. Nu se mai duse la ambasadă.

După aceea, începu să-și facă griji în legătură cu câteva fotografii neclare, mereu aceleași, care îi fuseseră date pentru a le atașa la formularele de cerere. Fotografiile erau tot ceea ce văzuse. Și-ar fi dorit acum să fi făcut copii, dar nu-i trecuse prin minte; în mod prostesc, își spusese că va întâlni originalul în curând. Nu le avusese în mână mai mult de o oră! Se grăbise să ajungă la minister direct de la ambasadă, iar în momentul în care părăsea ministerul fotografiile apucau deja drumul birocrăției. Dar le studiasă! Dumnezeuule, cum studiasă acele fotografii, fie că erau toate la fel, fie că nu! în metrou, în sala de așteptare de la minister, chiar și pe trotuar, înainte de a intra, se uitase îndelung la

reprezentarea fără viață a copilului ei, încercând cu toată puterea să vadă în umbrele cenușii lipsite de expresie o trăsătură a bărbatului pe care îl adorase. Și nu reușea. Întotdeauna, până atunci, de câte ori îndrăznise să se întrebe, își imaginase trăsăturile lui Glikman înscrise tot atât de clar pe chipul copilului care creștea, așa cum existaseră pe chipul nou-născutului. I se părea imposibil ca un bărbat atât de viguros să nu-și lase o amprentă profundă și de neșters. Cu toate acestea, Ostrakova nu văzu nimic din Glikman în acea fotografie. Acesta își arbora iudaismul ca pe un steag. Făcea parte din revoluția sa solitară. Nu era un evreu habotnic, nu era nici măcar bisericos, detesta pioșenia secretă a Ostrakovei, aproape tot atât de mult pe cât detesta birocrăția sovietică; cu toate acestea, îi luase drotul pentru a-și încreți favoriții, ca un evreu hasidic, doar pentru a da un obiectiv, așa cum spunea el, antisemitismului autorităților. Dar pe chipul din fotografie nu recunoștea nicio picătură din sângele lui, nici cea mai mică scânteie a focului său, chiar dacă acest foc, dacă ar fi fost să dea crezare necunoscutului, ardea în ea în mod uimitor.

— Dacă au fotografiat un cadavru pentru a obține această poză, gândea cu voce tare Ostrakova în apartamentul ei, n-aș fi deloc surprinsă. Și, cu această observație categorică, ea exprima pentru prima oară îndoiala ce o cuprindea tot mai mult.

Atunci când trudea la antrepozit, când stătea singură, în micuțul ei apartament, în serile lungi, Ostrakova își răscolea memoria în căutarea cuiva în care se putea încrede; cineva care n-ar ierta, care n-ar condamna; care ar vedea dincolo de coturile drumului pe care o apucase; și, mai ales, care n-ar vorbi, spulberând astfel - așa i se dăduseră asigurări - șansele de a se revedea cu Alexandra. Apoi, într-o noapte, poate că fu mâna lui Dumnezeu, sau poate că memoria sa aflată în plin efort îi oferise un răspuns: Generalul, gândi ea, așezându-se în pat și aprinzând veioza. Ostrakov îi vorbise despre el!

„Aceste grupuri de emigranți sunt o catastrofă, spunea. Trebuie să-i eviți ca pe ciumă. Singurul în care poți avea încredere este Vladimir, Generalul; este un drac bătrân, un fustangiu, dar e bărbat, are relații și știe cum să-și țină gura”.

Dar Ostrakov îi spusese acestea cu douăzeci de ani în urmă, și nici chiar bătrânii generali nu sunt nemuritori. În plus... Vladimir și mai cum? Nici nu-i cunoștea celălalt nume. Până și Vladimir – îi spusese Ostrakov – era un apelativ pe care îl împrumutase pentru serviciul militar, pentru că adevăratul său nume era estonian și nu se potrivea uzanțelor Armatei Roșii. Cu toate acestea, a doua zi se duse la librăria de lângă Catedrala Aleksandr Nevski, unde puteai adesea să obții informații cu privire la colonia rusă, din ce în ce mai puțin numeroasă, astfel că începu primele sale investigații. Obținu un nume și chiar un număr de telefon, dar nu o adresă. Postul telefonic era desființat. Se duse la poștă, le făcu funcționarilor puțină curte și, în cele din urmă, dădu de o carte de telefon pe anul 1956, în care figura Mișcarea pentru Libertatea Baltică, urmată de o adresă în Montparnasse. Nu era proastă. Căută adresa și găsi, nici mai mult, nici mai puțin, decât alte patru organizații care-și aveau și ele birourile acolo: Grupul Riga, Asociația Victimelor Imperialismului Sovietic, Comitetul '48 pentru o Letonie Liberă, Comitetul de Eliberare Tallinn. Își aduse foarte bine aminte opiniile violente ale lui Ostrakov cu privire la astfel de organizații, chiar dacă își plătea cotizațiile. Se duse totuși la acea adresă și sună la ușă. Casa semăna cu una dintre bisericuțele pe care le frecventa.

Ușor ciudată și foarte aproape de a fi închisă pentru totdeauna. Un bătrân rus alb deschise în cele din urmă ușa, purtând o jachetă de lână încheiată strâmb, sprijinindu-se pe un baston și arborând un aer superior.

— S-au dus, spuse el, arătând cu bastonul către drumul pietruit. S-au mutat. Gata. Organizații mai importante le-au scos din afacere, adăugă râzând. Prea

puțini membri, prea multe grupuri, și se certau între ei ca niște copii. Nu e de mirare că țarul a fost învins!

Bătrânul rus avea dinți falși, care nu se potriveau, și un păr rar, lipit pe tot capul, ca să-i ascundă chelia.

— Dar Generalul? întrebă ea. Unde este Generalul? Mai este încă în viață sau...?

Bătrânul rus zâmbi cu superioritate și întrebă dacă era vorba despre afaceri.

— Nu, spuse Ostrakova cu abilitate, amintindu-și reputația Generalului de vânător de fuste, și reuși să schițeze un timid zâmbet feminin.

Bătrânul rus izbucni în râs, iar placa îi clămpăni în gură. Râse din nou și zise:

— O, Generalul! apoi reveni cu o adresă din Londra, stampilată în tuș mov pe un cartonaș, și i-o dădu. Generalul nu se va schimba niciodată, spuse el. Când se va duce în rai, va alerga după îngerii și va încerca să le ridice poalele. Să fiți convinsă.

Iar în noaptea aceea, în timp ce toți vecinii dormeau, Ostrakova se așeză la biroul soțului ei decedat și-i scrisese Generalului cu o franchețe pe care doar oamenii singuratici o rezervă străinilor, recurgând la franceză și nu la rusă, pentru a realiza o detașare și mai mare. Îi vorbi despre dragostea ei pentru Glikman, simțindu-se mai bine la gândul că Generalul, la rândul lui, iubea femeile, la fel ca Glikman. Îi mărturisi dintru început că venise în Franța ca spioană și-i explică felul cum pusese cap la cap elementele celor două rapoarte fără interes, ce constituiau prețul sordid al libertății sale. O făcuse fără tragere de inimă, spuse ea. O plăsmuire, o încercare de eschivare, spuse ea; un nimic. Dar rapoartele existau, ca și angajamentul pe care îl semnase, și acestea impuneau serioase limite libertății sale. Apoi îi vorbi despre sufletul său și despre rugile pe care i le adresase lui Dumnezeu în toate bisericile ruse. De la întâlnirea sa cu necunoscutul roșcat, spunea ea, zilele deveniseră ireale. Avea impresia că îi era refuzată o explicație firească a existenței sale,

chiar dacă această explicație urma a fi dureroasă. Nu-i ascunse nimic, pentru că, oricare ar fi fost sentimentul de vinovăție, acesta nu avea nicio legătură cu eforturile pe care le depunea pentru a o aduce pe Alexandra în Occident, ci ținea mai curând de hotărârea ei de a rămâne la Paris și de a-l îngriji pe Ostrakov până la moartea acestuia, după care, povesti femeia, sovieticii ar fi refuzat oricum s-o lase să se întoarcă, întrucât devenise ea însăși o fugară.

„Dar, domnule General, scrise ea, dacă în această noapte ar trebui să mă înfățișez înaintea Creatorului însuși și să-l mărturisesc ceea ce se află în adâncul sufletului meu, I-aș spune ceea ce vă spun acum dumneavoastră. Fiica mea, Alexandra, s-a născut în chinuri. Zile și nopți se lupta cu mine, iar eu mă luptam cu ea. Până și în pântec, era copilul tatălui ei. N-am avut timp s-o iubesc. Am cunoscut-o doar ca mica luptătoare evreică făcută de tatăl ei. Dar, domnule General, știu un lucru: copilul din fotografie nu este nici al lui Glikman, nici al meu. Sunt pe cale să pună un ou străin în cuib și, deși există în această femeie bătrână o parte ce se vrea păcălită, există o parte și mai plină de vigoare care îi urăște pentru șmecheriile lor”.

După ce termină scrisoarea, o puse imediat în plic și îl lipi, ca să nu o poată reciti și cumva să se răzgândească. Apoi, în mod deliberat, lipi mai multe timbre decât necesar, cu pioșenia cu care ar fi putut aprinde o lumânare pentru un iubit.

Timp de exact două săptămâni, după ce expedie acest document, nu se întâmplă nimic; date fiind reacțiile ciudate pe care le au uneori femeile, respectiva tăcere avu darul s-o aline. După ce trecuse furtuna, făcuse puținul pe care-l putea face – își mărturisise slăbiciunile, trădările și unicul ei mare păcat –, restul se afla în mâinile Domnului și ale Generalului. Perturbațiile din serviciile poștale franceze nu o demoralizară. Văzu în ele un obstacol în plus pe care cei care îi modelau destinul aveau să fie obligați să-l treacă dacă voința lor era destul de puternică. Se

ducea la lucru cu plăcere și spatele încetă s-o necăjească, fapt pe care îl interpretă drept un semn de bun augur. Reuși chiar să-și regăsească filosofia. Este fie așa, fie așa, își spuse ea: fie Alexandra este în Occident și o duce mult mai bine – dacă într-adevăr *este* Alexandra –, fie Alexandra se afla acolo unde fusese înainte și nu o ducea mai rău. Dar, încetul cu încetul, cu o altă parte din ea însăși văzu dincolo de acest fals optimism. Există o a treia posibilitate, iar aceasta era cea mai rea și, pas cu pas, începu să o considere drept cea mai probabilă: că Alexandra era folosită în scopuri sinistre, poate chiar periculoase; că o forțau cumva, tot așa cum o forțaseră pe Ostrakova, folosind în sens rău omenia și curajul pe care i le transmisese tatăl ei, Glikman. Astfel că, în cea de-a paisprezecea noapte, Ostrakova izbucni într-o violentă criză de plâns și, cu lacrimile șiroindu-i pe față, cutreieră jumătate din Paris, căutând o biserică, orice biserică, numai deschisă să fie, până ajunse chiar la Catedrala Aleksandr Nevski. Era deschisă. În genunchi, se rugă ore întregi Sfântului Iosif, care era, la urma urmelor, părinte și protector și cel care-i dăruise lui Glikman prenumele, chiar dacă asociația de idei l-ar fi făcut pe Glikman să râdă. În ziua de după aceste aplecări spirituale ruga îi fu răsplătită. Sosi o scrisoare. Nu avea nici timbru, nici ștampila poștei. Din precauție, adăugase și adresa de la locul de muncă, iar scrisoarea o aștepta acolo, adusă de cineva, cândva, în timpul nopții. Era o scrisoare foarte scurtă și nu avea nici numele expeditorului, nici adresa lui. Nu fusese nesemnată.

Ca și propria ei scrisoare, era într-o franceză prețioasă și scrisă de mână, trădând caligrafia lăbărțată a unei mâini bătrâne și dictatoriale, pe care o recunosc pe loc a fi a Generalului.

„Madame! – începea aceasta ca un ordin. Scrisoarea dumneavoastră a ajuns în bună regulă la autorul acestor rânduri. Un prieten al cauzei noastre va veni curând să vă facă o vizită. Este un om de onoare și, ca semn de

recunoaștere, vă va înmâna cealaltă jumătate a cărții poștale anexate. Vă rog insistent să nu vorbiți cu nimeni despre această problemă până la sosirea sa. Va veni la locuința dumneavoastră între 8 și 10 seara. Va suna la ușă de trei ori. Se bucură de totala mea încredere. Aveți totală încredere în el, madame, și vom face totul pentru a vă ajuta”.

Odată cu senzația de ușurare pe care o avea, o amuza în secret tonul melodramatic al autorului epistolei. „De ce scrisoarea nu a fost adusă direct la mine acasă? se întrebă ea. Și de ce să mă simt eu mai în siguranță pentru că îmi dă jumătate dintr-o carte poștală englezească?” întrucât bucata de carte poștală arăta o parte din Piccadilly Circus și era ruptă, nu tăiată, cu o brutalitate deliberată, pe diagonală. Partea rezervată corespondenței era neatinsă.

Spre uimirea ei, trimisul Generalului veni chiar în seara aceea.

Sună de trei ori, așa cum se promitea în scrisoare; trebuie să fi știut că era acasă – probabil o urmărise când intrase și văzuse că se aprinseră luminile –, pentru că tot ceea ce auzi fu un pocnet în cutia de scrisori, un pocnet mult mai zgomotos decât de obicei, și, când se îndreptă spre ușă, văzu bucata de carte poștală ruptă zăcând pe preș, același preș atât de des privit în vremea în care aștepta vești de la fiica ei, Alexandra. Ridicând-o, se repezi în dormitor să-și ia Biblia, în care se găsea cealaltă jumătate, și, într-adevăr, bucățile se potriveau. Dumnezeu era de partea ei. Sfântul Iosif intervenise în favoarea ei (dar ce aiureală, totuși!). Când îi deschise ușa, trimisul se strecură pe lângă femeie ca o umbră; era un tip micuț, ca un spiriduș, într-un palton negru cu revere de catifea, care-i dădeau aerul unui conspirator de operetă. „Mi-au trimis un pitic ca să prind un uriaș”, fu primul ei gând. Avea sprâncene arcuite, fața plină de riduri și smocuri mici de păr negru deasupra urechilor ascuțite, pe care și le netezi cu palmele lui mici în fața vitrinei din vestibul atunci

când își scoase pălăria: oferea un spectacol atât de comic și atât de strălucitor, încât, dacă situația ar fi fost alta, Ostrakova ar fi izbucnit într-un hohot de râs.

Dar nu în noaptea aceea.

În noaptea aceea, avea o gravitate pe care ea o simți imediat ca nefiind atitudinea lui normală. În noaptea aceea, ca un om de afaceri ocupat, care tocmai se dăduse jos din avion – avea, de asemenea, impresia că și el era nou-venit în oraș: ținuta sa îngrijită, aerul de călător fără bagaje –, în noaptea aceea nu voia să vorbească decât despre afaceri.

— Ați primit scrisoarea mea în bună regulă, madame?

Vorbea rusește repede, cu accent estonian.

— Credeam că era scrisoarea Generalului, replică ea afectând – fără să se poată abține – o anumită severitate la adresa lui.

— Eu am fost curierul lui, răspunse bărbatul grav.

Se scotoci într-un buzunar interior și ea avu senzația oribilă că, la fel ca namila aia de rus, urma să scoată un blocnotes negru. În schimb, el scoase o fotografie și o singură aruncătură de ochi îi fu suficientă: un chip palid și ipocrit, expresia de dispreț față de toată suflarea feminină, nu numai față de ea; aerul că dorește, dar nu îndrăznește.

— Da, zise ea. Acesta e străinul.

Văzându-l cum se bucură, își dădu seama imediat că era ceea ce Glikman și prietenii săi numeau „unul de-al nostru”. Nu neapărat un evreu, dar un om cu inimă, de calitate. Din acea clipă, îl boteză în mintea sa „Magicianul”. Își imagina buzunarele acestuia ca fiind pline de șmecherii de tot felul și ochii lui veseli îmbrăcând o strălucire de magie.

Jumătate din noapte, cu o intensitate pe care nu o mai cunoscuse de la Glikman încoace, ea și Magicianul stătură de vorbă. Mai întâi, ea îi povesti totul, din nou, re trăind toate detaliile cu exactitate, surprinsă în sinea ei să descopere cât de mult omisese în scrisoare, pe care Magicianul părea s-o știe pe dinafară. Îi explică

sentimentele și lacrimile ei, teribilul zbucium interior; îi descrise cruzimea tortionarului ei asudat. Era așa de prost – continuă ea să repete, cu mirare –, ca și cum ar fi făcut-o pentru prima oară, spuse ea, n-avea niciun fel de finețe, niciun fel de siguranță. Ce ciudat este să te gândești la Diavol ca fiind neîndemânatic! îi povesti despre omleta cu șuncă și despre cartofii prăjiți, despre berea alsaciană, iar el izbucni în râs; despre sentimentul ei că acel om era de o timiditate și de o inhibiție periculoase – deloc afemeiat –, lucru cu care micuțul Magician fu de acord, cu bunăvoință, ca și cum el și roșcatul se cunoșteau foarte bine. Avea totală încredere în Magician, așa cum îi spusese Generalul să aibă; se săturase până peste cap de suspiciune. Vorbea, gândi ea în clipa aceea, tot atât de sincer cum vorbise cu Ostrakov odinioară, pe vremea când erau tineri și se iubeau în orașul ei natal, în nopțile când credeau că s-ar putea să nu se mai întâlnească niciodată, agățându-se unul de altul ca niște asediați, șoptind în zgomotul tunurilor care se apropiau; sau cu Glikman, așteptând loviturile în ușă ale celor ce aveau să-l ducă din nou la închisoare. Se adresa privirii lui vii și înțeleghătoare, umorului care zăcea în el, suferinței pe care o simțise imediat ca fiind cea mai bună parte a naturii sale neortodoxe și, probabil, antisociale. Treptat, în timp ce continua să vorbească, instinctul ei feminin îi șopti că ea îi inspira bărbatului patimă, nu dragoste de data aceasta, ci o ură puternică și concentrată, care conferea forță și sensibilitate celei mai mici întrebări pe care o puneă. Ce ființă sau ce lucru detesta el de fapt, n-ar fi putut spune, dar se temea pentru orice bărbat, fie el străinul roșcovan, fie oricine altcineva, care ar fi atras asupra lui focul acestui micuț Magician. Patima lui Glikman, își aminti ea, fusese o patimă generală, fără somn, împotriva nedreptății, care se fixa aproape la întâmplare oricărei game de simptome, mici sau mari. Însă aceea a Magicianului avea o singură rază, concentrată asupra unui punct pe care ea nu-l putea vedea.

Fapt este că, atunci când Magicianul plecă –

Dumnezeule, gândi ea, se făcuse aproape vremea să se ducă la lucru! –, Ostrakova îi spusese tot ceea ce avea să-i spună, iar Magicianul, în schimb, îi trezise sentimente care de ani de zile, până în noaptea aceasta, aparținuseră doar trecutului său. Spălând farfuriile și sticlele, într-o stare vecină cu beatitudinea, reuși, în ciuda complexității sentimentelor ei față de Alexandra, față de sine însăși, față de cei doi bărbați morți, să izbucnească în râs, gândindu-se la prostia ei femeiască.

— Și nici măcar nu-i știu numele! spuse ea tare, dând din cap zeflemitor.

Cum ar fi putut să îl contacteze? întrebuse ea. Cum ar fi putut să îl avertizeze în caz că revenea?

N-avea cum, îi replicase Magicianul, dar, dacă se afla într-o situație de criză, n-avea decât să-i scrie Generalului din nou, pe numele lui englezesc și la o altă adresă.

— Domnul Miller, spusese el grav, pronunțând numele cum o fac francezii, și-i dăduse o carte de vizită cu o adresă londoneză, scrisă de mână cu majuscule. Dar fii discretă, o avertizase el. Trebuie să vorbești pe ocolite.

Toată ziua aceea și multe zile după, Ostrakova păstră prezentă în memorie ultima imagine a Magicianului care pleca, în momentul în care cobora scara prost luminată. Ultima sa privire fierbinte, plină de hotărâre și surescitată.

— Îți promit să te eliberez. Mulțumesc că m-ai chemat sub arme.

Mâna lui micuță, albă, pe balustrada scării, ca o batistă fluturată de la fereastra unui tren, învârtindu-se într-un cerc nebunesc de rămas-bun, până când dispăruse în întunericul tunelului.

CAPITOLUL 2

Cel de-al doilea din cele două evenimente care îl aduseră pe George Smiley din nou în scenă avu loc la câteva săptămâni după cel dintâi, la începutul toamnei aceluiași an: nu la Paris, ci în cândva vechiul și liberul oraș hanseatic Hamburg, în prezent victimă a loviturilor aproape mortale ale furtunoasei sale prosperități. Este

totuși adevărat că nicăieri altundeva vara nu pălește mai minunat decât de-a lungul malurilor aurii și portocalii ale Alsterului, pe care nimeni nu-l secase încă și nu-l umpluse cu beton. George Smiley, nici nu mai e nevoie s-o spunem, nu văzuse nimic din această melancolică splendoare autumnală.

În ziua cu pricina, Smiley muncea din greu, cufundat în uitare, cu toată convingerea pe care și-o putea impune, la aceeași masă din biblioteca londoneză din St James's Square; de unde era așezat, se putea uita prin fereastra glisantă a sălii de lectură la cei doi arbori înalți și subțiri. Singura legătură cu orașul Hamburg pe care ar fi putut s-o invoce – dacă mai târziu ar fi încercat să stabilească un raport, ceea ce însă nu făcu – se afla în domeniul parnasian al poeziei baroce germane, întrucât pe atunci redacta o monografie asupra bardului Opitz, străduindu-se, cu sinceritate, să facă o distincție între pasiunea autentică și obositoarea convenție literară a epocii.

La Hamburg trecuse puțin de ora unsprezece dimineța, iar poteca ducând la debarcader era pătată de raze de soare și de frunze moarte. O ceață albicioasă plutea deasupra apei tihnite a lacului Aussenalster; prin ea, turlele de pe malul răsăritean răzbăteau ca niște pete verzi pictate pe orizontul umed. De-a lungul malului se agitau veverițe roșii, ce-și făceau provizii pentru iarnă. Însă tânărul fragil, având întrucâtva aerul unui anarhist, stând în picioare pe debarcader, în trening și cu adidași, nu se arăta câtuși de puțin interesat de ele. Ochii săi, cu pleoapele înroșite, erau fixați asupra unui vapor care se apropia, iar fața lui suptă era întunecată de o barbă de două zile. Avea sub brațul stâng un ziar hamburghez; un ochi atât de ager precum acela al lui George Smiley ar fi observat pe loc că era ediția din ziua precedentă, nu cea din ziua respectivă. Cu mâna dreaptă ținea strâns un coș de papură care i s-ar fi potrivit mai bine îndesatei doamne Ostrakova decât acestui atlet zvelt și zdrențaros, care părea gata în orice clipă să se arunce în lac. Coșul era plin

de portocale acoperite cu un plic galben Kodak, inscripționat în limba engleză. Debarcaderul era pustiu, iar ceața ce plutea deasupra apei îi sporea tânărului singurătatea. Nu îl însoțeau decât orarul vaporului și un aviz arhaic, care supraviețuise probabil războiului, explicând cum să-i readuci la viață pe cei pe jumătate înecați; singurele sale gânduri se concentrau asupra instrucțiunilor primite din partea Generalului, pe care le repeta fără încetare în minte, ca o rugăciune.

Vaporul acostă, iar tânărul sări la bord ca un copil care joacă statuile: câțiva pași precipitați, apoi rămâi imobil până când reîncepe muzica. De patruzeci și opt de ore, ziua și noaptea, nu se gândise la altceva decât la această clipă: momentul de față. La volanul mașinii, privise drumul cu atenție, închipuindu-și printre imaginile de o clipă ale soției și fetiței sale numeroasele incidente catastrofale care ar fi putut apărea. Știa că parcă era făcut să întâlnească dezastrul. În timpul rarelor sale opriri pentru o cafea, aranjase și rearanjase de zece ori portocalele, punând plicul când de-a lungul, când de-a latul; nu, unghiul ăsta e mai bun, e mai potrivit, e mai ușor să-l iei de-acolo. La marginea orașului făcuse rost de mărunțiș, în așa fel încât să aibă exact banii de bilet; dar ce s-ar fi făcut dacă l-ar fi reținut controlorul, brusc însuflețit de cheful conversației? Avea atât de puțin timp la dispoziție pentru a face ceea ce trebuia să facă! Nu va vorbi nemțește, asta o stabilise. Va îngăima ceva, va zâmbi, se va arăta rezervat, se va scuza, dar va rămâne mut. Sau va spune câteva dintre puținele sale vorbe estoniene - vreo frază din Biblie pe care și-o putea reaminti de pe vremea copilăriei lui luterane, înainte ca tatăl său să insiste să învețe rusește. Dar acum, când clipa era atât de aproape, tânărul își dădu seama că planul său avea o fisură. Dar dacă ceilalți pasageri i-ar fi sărit în ajutor? într-un oraș poliglot ca Hamburg, aflat la doar câțiva kilometri de Răsărit, erau suficiente șase persoane pentru a vorbi tot atâtea limbi între ele! Era mai bine să păstreze tăcerea, să

rămână mut.

Regretă că nu se bărbierise. Și-ar fi dorit să iasă mai puțin în evidență.

În cabina principală a vaporului, tânărul nu se uită la nimeni. Ținea ochii plecați. „Evită orice întâlnire a privirilor”, ordonase Generalul. Controlorul pălăvrăgea cu o doamnă în vârstă și nu-i dădu nicio atenție. Așteptă stânjenit, străduindu-se să pară calm. Erau cam treizeci de pasageri. Avea impresia că atât bărbații, cât și femeile purtau aceleași veșminte, pardesie verzi și pălării verzi de fetru, toți dezaprobandu-l. Îi veni rândul. Întinse o palmă umedă. O marcă, o monedă de 50 de pfenigi, un pumn de mărunțiș. Controlorul luă necesarul, fără să scoată un cuvânt. De bine, de rău, tânărul reuși să se strecoare printre bănci și să-și facă loc către partea din spate. Debarcaderul se îndepărta. „Mă suspectează că aș fi terorist”, gândi tânărul. Pe mâini era mânjit cu ulei de motor și-i păru rău că nu se spălase. „Probabil am și pe față”. „Fii șters, îi spusese Generalul. Nu ieși în evidență. Nu zâmbi, nu te încrunta. Poartă-te firesc”. Aruncă o privire la ceas, încercând să facă acest lucru cu discreție. Își suflecăse mâneca stângă, tocmai ca să poată vedea ceasul. Aplecându-se, cu toate că nu era înalt, tânărul ajunsese dintr-odată în spate, o parte a vaporului protejată doar de o prelată împotriva intemperiei. Era o chestiune de secunde. Nu de zile sau de kilometri. Nici de ore. Secunde. Limba secundarului trecu de șase. „Când va reveni pe șase, pornești”. Bătea briza, dar abia dacă o observă. Ceea ce îl îngrijora teribil era timpul. Când era în plină agitație - știa bine lucrul ăsta - pierdea total simțul timpului. Se temea ca nu cumva secundarul să facă două ture până să-și dea el seama, transformând un minut în două. În zona pupei, toate locurile erau libere. Cu un pas nesigur, ajunsese la ultimul rând de bănci, strângând pe burtă, cu amândouă mâinile, coșul cu portocale, iar sub braț, ziarul: „Eu sunt, uitați-vă la semnalmente mele”. Se simțea ca un tâmpit. Portocalele săreau mult prea mult în

ochi. De ce naiba un tânăr nebărbierit, în trening, trebuia să care un coș cu portocale și ziarul de ieri? Întregul vapor trebuie că îl reperase. „Căpitane, tânărul de acolo... e un terorist! Are o bombă în coș. Are de gând fie să ne deturneze, fie să scufunde vaporul!” Un cuplu stătea braț la braț, lângă balustradă, cu spatele la el, privind în zare prin ceață. Bărbatul era foarte scund, mai scund decât femeia. Purta un palton negru, cu revere de catifea. Nu-i dădeau nicio atenție. „Stai cât mai în spate posibil, asigură-te că te afli chiar lângă interval”, îi spusese Generalul. Se așează, rugându-se Cerului să meargă de prima oară, ca niciuna dintre soluțiile de rezervă să nu se dovedească necesară.

— Beckie, pentru *tine* o fac, murmură el în secret, gândindu-se la fiica sa și amintindu-și vorbele Generalului.

În ciuda originilor sale luterane, de gât îi atârna o cruce de lemn, un dar primit de la mama sa, însă fermoarul bluzei o acoperea. De ce ascunsese crucea? Pentru ca Dumnezeu să nu fie martor la înșelătoria sa? Nu știa. Nu-și dorea decât să fie din nou la volanul mașinii, să conducă și să tot conducă, până ar fi căzut mort de oboseală sau ar fi ajuns cu bine acasă.

„Nu te uita nicăieri”, își aminti că îi spusese Generalul. Nu trebuia să se uite nicăieri decât înainte: „Ești partenerul pasiv.

Nu trebuie să faci nimic altceva decât să oferi ocazia. Fără parolă, nimic; nimic decât coșul și portocalele cu plicul galben și cu ziarul de sub braț”. „N-ar fi trebuit să accept niciodată, gândi el. Mi-am pus fiica, pe Beckie, în primejdie. Stella nu mi-o va ierta niciodată. Îmi voi pierde cetățenia, am riscat totul. „Fă-o pentru cauza noastră”, îi spusese Generalul. „Domnule General, nu am nicio cauză: nu e cauza mea, e cauza dumneavoastră, e cauza tatălui meu; de aceea am aruncat portocalele peste bord”.

Dar nu le aruncase. Punând ziarul lângă el, pe banca din șipci, observă că se udase de sudoare și că tiparul dispăruse în locurile în care îl strânsese. Se uită la ceas.

Secundarul era la zece. „S-a oprit! Au trecut cincisprezece secunde de când m-am uitat ultima oară... nu-i posibil!” O privire îngrozită către mal îl convinsese că se aflau deja în mijlocul lacului. Se uită la ceas din nou și văzu secundarul trecând de unsprezece. „Tâmpitule, gândi el, calmează-te!” Aplecându-se spre dreapta, se prefăcu a citi ziarul, în timp ce urmărea permanent cadranul ceasului. „Teroriști. Nimic altceva decât teroriști, gândi el citind titlurile pentru a douăsprezecea oară. Nu-i de mirare că pasagerii cred că sunt și eu unul din ăștia”. *Grossfahndung*. Țsta eră cuvântul lor pentru căutări intense. îl uimea că-și amintea atâta germană. „Fă-o pentru cauza noastră”.

La picioarele sale, coșul cu portocale stătea într-un echilibru precar. „Când te ridici, pune coșul pe bancă pentru a ține locul rezervat”, îi spusese Generalul. Dacă se răstoarnă? Văzu cu ochii minții portocalele rostogolindu-se pe punte, plicul galben cu susul în jos printre ele, fotografii împrăstiate pretutindeni, toate purtând chipul lui Beckie. Secundarul trecu de șase. Se ridică. „Acum”. Simțea un bulgăre de gheață în stomac. Trase bluza treningului pentru a-și acoperi burta, lăsând să se vadă, fără să vrea, crucea de lemn primită de la maică-sa. Închise fermoarul. „Plimbă-te de colo-colo. Nu te uita nicăieri. Prefă-te că ești visător, îi spusese Generalul. Tatăl tău n-ar fi ezitat nicio clipă, spusese Generalul. Nici tu nu o vei face”. Ridicând cu grijă coșul pe bancă, îl îndreptă cu amândouă mâinile, apoi îl aplecă spre spate, ca să-i dea mai multă stabilitate. Încercă să vadă dacă se ține. Se întrebă ce să facă cu *Abendblatt*. Să-l ia, să-l lase unde era? Contactul său poate că nu văzuse încă semnalul? îl ridică și-l puse sub braț.

Reveni în cabina principală. Un alt cuplu se îndrepta spre pupă, fără doar și poate ca să ia aer, niște oameni mai în vârstă foarte calmi. Primul cuplu avea ceva atrăgător, chiar văzut din spate. Bărbatul de talie mică, femeia cu forme agreabile, amândoi cu un aer îngrijit. Nu trebuia decât să te uiți la ei și-ți dădeai seama că petrecuseră bine în pat. Dar cel de al doilea cuplu i se părea o pereche de

polițiști. Era sigur că nu simțeau nicio plăcere atunci când făceau dragoste. „Unde-mi zboară gândurile?” se întrebă el înnebunit. „La soția mea, Stella”, era răspunsul. La îmbrățișările ei îndelungi și minunate de care poate nu va mai avea parte niciodată. Plimbându-se de colo-colo, așa cum i se ordonase, înaintă de-a lungul intervalului către cabina pilotului. Era ușor să nu te uiți la nimeni. Pasagerii îi arătau spatele. Înaintă cât putu de departe, cât le era permis pasagerilor. Pilotul se afla în stânga sa, stând pe o platformă. „Du-te către fereastra pilotului și admiră priveliștea. Stai acolo exact un minut”. Acoperișul cabinei se găsea mai jos aici; fu nevoit să se aplece. Prin parbrizul mare, se vedeau defilând copacii și clădirile. Văzu un echipaj de 8 + 1 trecând pe lângă ei, urmat de o zeiță blondă, singură într-un schif. „Sâni de statuie”, gândi el. Ca să pară și mai firesc, își propti unul din adidași de platforma pilotului. „Dați-mi o femeie, se gândi el cu disperare, în timp ce momentul de criză se apropia. Dați-mi-o pe Stella mea, somnoroasă și dornică în semiîntinericul zorilor”. Își ținea încheietura mâinii pe balustradă, cu ceasul la vedere.

— Nu lustruim pantofi aici, bombăni pilotul.

Tânărul își retrase în grabă piciorul și îl puse pe podea. „Acum știe că vorbesc nemțește, se gândi el și simți, descumpănit, că-l mănâncă fața. O știu oricum, gândi el prosteste, de ce aș avea altfel un ziar german sub braț?”

Era momentul. Îndreptându-se cât era de lung, se întoarce pe călcâie mult prea repede și își croi drum înapoi spre locul lui, nemaiaivând rost să-și amintească să nu se uite în ochii oamenilor, pentru că aceștia îl priveau insistent, dezaprobandu-i barba nerasă de două zile, treningul și privirea rătăcită. Ochii săi păraseau o față, doar ca să găsească o alta. Își spuse că nu văzuse în viața lui un astfel de cor mut de rea-voință. Bluza de trening i se ridicase din nou în dreptul taliei și lăsa să se vadă o dungă de păr negru. „Stella le spală în apă prea fierbinte”, gândi

el. Trase din nou de bluză în jos, și ieși la aer curat, purtându-și crucea de lemn ca pe o medalie. În timpul acesta, se întâmplară aproape simultan două lucruri. Pe bancă, lângă coș, zări semnul cu cretă galbenă pe care îl căuta, tras peste două șipci, de un galben strălucitor precum acela al penelor de canar, ceea ce îl anunța că livrarea avusese loc cu succes. Văzând acest lucru, îl cuprinse un sentiment de glorie, pe care nu-l cunoscuse în întreaga sa viață, o eliberare deplină pe care nicio femeie nu i-ar fi putut-o oferi.

„De ce trebuie să procedăm astfel? îl întrebase el pe General. De ce trebuie ca totul să fie atât de complicat?”

„Pentru că obiectul e unic în lume, răspunsese Generalul. Este o comoară fără egal. Pierderea sa ar fi o tragedie pentru lumea liberă”.

„Și m-a ales tocmai pe *mine* drept curierul său”, gândi tânărul cu mândrie: deși, pe undeva, credea totuși că bătrânul întrecea măsura. Luând cu un gest calm plicul galben, îl vârî în buzunarul bluzei, trase fermoarul și își petrecu degetul peste dinții acestuia ca să se asigure că nu se blocaseră.

Exact în momentul acela, își dădu seama că era urmărit. Femeia de lângă balustradă stătea tot cu spatele la el și observă din nou că avea picioare foarte frumoase. Dar însoțitorul ei, scund și sexy, în pardesiu negru, se întorsese cu fața spre el, iar expresia sa puse capăt senzației plăcute pe care tânărul tocmai o avusese. O singură dată mai văzuse o astfel de figură, și aceasta se întâmplase atunci când tatăl său era pe patul de moarte, în prima lor locuință englezească, o cameră în Ruislip, la câteva luni după ce sosiseră în Anglia. Tânărul nu văzuse niciodată ceva atât de disperat, atât de serios, atât de lipsit de orice protecție la nimeni altcineva până atunci. Și mai îngrijorătoare, știa el, exact așa cum își dăduse seama Ostrakova, era acea disperare ce contrasta cu dispunerea naturală a trăsăturilor, care păreau să aparțină unui comediant. Sau, așa cum gândise Ostrakova, unui

magician. Tot așa cum privirea pătimasă a acestui străin mititel, cu fața ascuțită, transmițând un mesaj de rugămintă stăruitoare, ba chiar furioasă - „Băiete, nici n-ai idee ce duci! Apără-l cu viața ta!” -, dezvăluia același suflet de comediant.

Vaporul se opri. Se aflau pe celălalt mal. Luându-și coșul, tânărul sări pe mal și, aproape în fugă, se strecură de pe o străduță pe alta, în mijlocul mulțimii care își făcea cumpărăturile, fără să știe unde duceau acestea.

Pe tot parcursul drumului de întoarcere, în timp ce volanul îi vibra în mâini iar motorul îi plesnea urechile cu gamele sale, tânărul revăzu acea figură, în fața lui, pe drumul umed, întrebându-se, pe măsură ce orele treceau, dacă nu era ceva ce-și imaginase, pur și simplu, în emoțiile livrării. După toate probabilitățile, adevăratul contact era cu totul altcineva, gândi el, încercând să-și dea curaj. Una dintre acele cucoane grase, cu pălării verzi de fetru... poate chiar controlorul. „Eram prea tensionat, își spuse el. Într-un moment crucial, un bărbat necunoscut s-a întors cu fața spre mine, m-a privit, iar eu am brodat o întreagă istorie, imaginându-mi chiar că era tatăl meu muribund”.

Când ajunse la Dover, crezu că aproape reușise să și-l scoată pe acel bărbat din minte. Aruncă portocalele blestemate într-o cutie de gunoi. Plicul galben se afla la adăpost în buzunarul bluzei, unul dintre colțurile ascuțite înțepându-l, dar ce mai conta! Își făcuse prin urmare teorii despre complicele lui secret? Dă-le-ncolo! Chiar dacă, prin pură coincidență, avea dreptate și într-adevăr era acea față suptă și ridată! Nu contează! Un motiv în plus pentru a nu se duce să trăncănească despre acest lucru în fața Generalului, a cărui obsesie pentru securitate tânărul o compara cu patima inegalabilă a unui profet. Chipul Stellei îl obseda dureros. Dorința lui creștea odată cu fiecare kilometru parcurs. Era încă dis-de-dimineată. Și-o închipui trezindu-se sub mângâierile sale; îi văzu zâmbetul somnoros transformându-se încet în pasiune.

Convocarea îi parveni lui Smiley în aceeași noapte și,

lucru curios, deși avea impresia generală că nu doarme deloc bine în această perioadă recentă din viața sa, telefonul sună îndelung lângă patul lui, înainte ca el să răspundă. Venise acasă direct de la bibliotecă, apoi cinase ca vai de lume la un restaurant italianesc din King's Road, luând cu sine pentru protecție *Călătoriile lui Olearius*. Se întorsese la locuința lui din Bywater Street și-și reluase lucrul la monografie cu înrâncenarea omului care nu are nimic altceva de făcut. După vreo două ore, deschisese o sticlă de vin roșu de Burgundia și băuse jumătate din ea ascultând o piesă proastă la radio. Apoi ațipise, luptându-se cu visele lui agitate. Totuși, în clipa în care auzi vocea lui Lacon, avu senzația că era scos dintr-un loc calduț și drag, unde și-ar fi dorit să rămână nederanjat de nimeni, pe vecie. Cu toate că se mișca repede, avu senzația că îi luase o mulțime de timp să se îmbrace; se întrebă dacă așa se întâmpla cu bărbații bătrâni atunci când auzeau despre moarte.

CAPITOLUL 3

— L-ați cunoscut personal, nu-i așa, domnule? Îl întrebă respectuos comisarul-șef, cu un glas pe care se străduia să-l mențină scăzut. Sau poate că n-ar fi trebuit să vă întreb.

Cei doi bărbați se aflau împreună de cincisprezece minute, dar aceasta fusese prima întrebare a comisarului. Pentru un timp, Smiley păru că nu-l auzise, dar muțenia sa nu era ofensatoare, el având un dar al tăcerii. De altfel, se creează o legătură între doi bărbați care privesc un cadavru. Mai era o oră până să se crape de ziuă pe Hampstead Heath, o oră a nimănui, umedă și cețoasă, nici caldă, nici friguroasă, cu un cer vopsit în portocaliu de luminile Londrei și cu arborii lucind de parc-ar fi fost dați cu ceară. Stăteau unul lângă altul, pe o alee de fagi, iar comisarul îl întrecea cu un cap. Un uriaș de bărbat, tânăr, încărunțit prea devreme, puțin cam pompos poate, dar cu acea gingășie de uriaș, care îl făcea în mod firesc simpatic. Smiley își încrucișase mâinile grăsuțe pe burtă, ca un

primar în fața unui cenotaf, dar nu avea ochi decât pentru cadavrul învelit în plastic, zăcând la picioarele lui, sub fasciculul de lumină al lanternei comisarului. Drumul lung până acolo îi tăiasse evident răsuflarea, pentru că mai găfâia puțin în timp ce se uita. Din întinericul din jurul lor, aparatele de emisie-recepție ale poliției pâcăneau în aerul nopții. Nu mai erau alte lumini; comisarul ordonase să fie stinse.

— E doar cineva cu care am lucrat, explică Smiley după o lungă tăcere.

— Așa mi s-a dat și mie de înțeles, domnule, spuse comisarul.

Aștepta plin de speranță, dar nu urmă nimic. „Nici nu vorbi cu el, îi spusese adjunctul de la Criminalistică. Nu l-ai văzut niciodată și nici nu știi cine era. Arată-i pur și simplu ceea ce vrea și lasă-l baltă. Urgent”. Pe moment, comisarul-șef făcuse întocmai. După părerea lui, acționase cu viteza luminii. Fotografia pozase, medicul certificase decesul, medicul legist examinase cadavrul *in situ* ca un preludiu la autopsia pe care urma s-o efectueze, toate acestea cu o rapiditate în totală contradicție cu ritmul firesc al lucrurilor, pur și simplu pentru a-i degaja drumul acestui vizitator „nereglementar”, așa cum adjunctului de la Criminalistică îi plăcuse să-l numească. Nereglementarul sosi – cu ceremonialul unui cititor de la Gaze, notă comisarul – iar Comisarul îl duse la locul faptei în galop. Se uitară împreună la urmele de pași și parcurseră drumul străbătut de bătrân până acolo. Comisarul procedase la reconstituirea crimei pe cât putuse de bine, date fiind circumstanțele, iar comisarul era un om capabil. Acum se aflau pe un povârniș, în locul unde șoseaua cotea și unde ceața era foarte groasă. La lumina lanternei, cadavrul părea centrul a tot ceea ce-i înconjură. Zăcea cu fața în jos, cu brațele întinse, ca și cum ar fi fost crucificat pe pietriș, iar foaia de plastic îi accentua lipsa de viață. Era trupul unui bătrân, lat în umeri, un trup care se bătuse și îndurase. Părul alb era tuns perie. O mână

puternică, vânoasă, ținea încă un baston gros. Purta un pardesiu negru și galoși. O beretă neagră zăcea pe jos, lângă el, iar pietrișul de lângă capul său se înnegriise de sânge. În jurul lui zăceau răspândite ceva mărunțiș, o batistă și un briceag mic, care semăna mai mult cu un suvenir, decât cu o unealtă. „După toate probabilitățile, au început să-l scotocească, dar au renunțat, domnule, spusese comisarul. După toate probabilitățile au fost deranjați, domnule Smiley”; iar Smiley se întrebase cum trebuie să fie când atingi un trup cald, pe care tocmai îl vei fi împușcat.

— Aș putea, vă rog, să-l văd la față, domnule comisar? spuse Smiley.

De data aceasta, comisarul fu acela care trăgâna lucrurile.

— Ah, sunteți sigur că asta doriți, domnule? Avea un aer puțin jenat. Există modalități mai bune de a-l identifica decât *aceasta*, știți prea bine.

— Da, da, sunt sigur, spuse Smiley grav, ca și cum ar fi reflectat îndelung la această problemă.

Comisarul se adresă cu glas scăzut întunericului dinspre arbori, unde oamenii săi stăteau grupați în jurul mașinilor, cu luminile stinse, precum o generație următoare care-și așteaptă rândul.

— Hei, voi de colo! Hall! Sergeant Pike! în pas alergător la mine; întoarceți-l cu fața în sus.

„Urgent”, îi spusese comisarul adjunct de la Criminalistică.

Doi bărbați își făcură apariția din umbră. Cel în vârstă avea o barbă neagră. Mănușile chirurgicale, lungi până la înălțimea cotului, erau de-un cenușiu fantomatic. Purtau salopete albastre și cizme înalte de cauciuc. Lăsându-se pe vine, bărbosul desfăcu cu grijă folia de plastic, în timp ce mai tânărul său coleg își ținea o mână pe umărul mortului, ca și cum ar fi dorit să-l trezească.

— Trebuie să-ți dai mai multă osteneală, băiete, îl avertiză comisarul pe un ton evident mai sec.

Tânărul polițist trase, sergentul bărbos îl ajută și, parcă împotrivindu-se, trupul se rostogoli, cu un braț înțepenit bălăngănindu-se în aer, iar celălalt ținând în continuare strâns bastonul.

— Iisuse, spuse polițistul. La dracu'!

Își acoperi gura cu mâna. Sergentul îl apucă de cot și-l trase de-acolo. îl auziră icnind.

— Nu prea le am cu politica, îi mărturisi comisarul lui Smiley, fără nicio legătură, continuând să se uite în jos. Nu-mi place politica și nu-mi plac nici politicienii. După părerea mea, majoritatea sunt nebuni cu diplomă. De-asta am intrat în poliție, ca să spun drept.

Valurile groase de ceață se roteau straniu în raza nemișcată a lanternei sale.

— Nu știți din întâmplare cine a făcut asta, nu-i așa, domnule? în cincisprezece ani n-am văzut o rană ca asta.

— Mă tem că balistica nu este domeniul meu, răspunse Smiley după o altă pauză de gândire.

— Nu, desigur, nu, nici nu m-așteptam să fie. Vă ajunge cât ați văzut, domnule?

După toate aparențele, Smiley nu era de aceeași părere.

— Majoritatea oamenilor se așteaptă să fie împușcați drept în piept, nu-i așa, domnule? remarcă „intelligent” comisarul, învățase că, în ocazii precum aceasta, trăncăneala destindea uneori atmosfera. Un glonț frumos, rotund, care face o gaură estetică. La asta se așteaptă majoritatea oamenilor. Victima cade încetișor în genunchi, în sunetele unor coruri celeste. Asta-i influența televiziunii, presupun. Când, de fapt, cartușul adevărat al zilelor noastre poate să-ți smulgă un braț sau un picior, după cum îmi spun prietenii mei, militarii. Reveni la obiect. Avea mustață, domnule? Sergentul a avut impresia că a descoperit o urmă de păr alb pe maxilarul superior.

— Mustață de militar, spuse Smiley după o tăcere lungă și, folosind degetul mare și arătătorul, îi desena conturul, cu un aer absent, deasupra propriei sale buze, în

timp ce privirea îi era fixată asupra trupului bătrânului. Mă întreb, domnule comisar, dacă aş putea examina conţinutul buzunarelor sale. Ce ziceţi, se poate?

— Sergent Pike!

— Da, domnule.

— Acoperiţi corpul şi spuneţi-i domnului Murgotroyd să-mi pregătească în camionetă conţinutul buzunarelor, adică ce-a rămas. În pas alert, adăugă comisarul, pe un ton de rutină.

— 'Nţeles!

— Şi vino-ncoace. Comisarul îl luase pe sergent cu blândeţe de braţ. Spune-i tânărului Hall că nu pot să-l opresc să i se facă greaţă, dar nu suport să vorbească urât. Întrucât comisarul era un creştin pios şi nu ascundea acest lucru. Pe aici, domnule Smiley, adăugă el, regăsindu-şi tonul mai amabil.

Pe măsură ce urcau în susul şoselei, trăncăneala radiourilor slăbea şi nu mai auzeau în schimb decât fâlfâitul furios al corbilor şi mârâitul oraşului. Comisarul mergea cu un pas alert, lăsând în stânga sa zona încercuită cu frânghii. Smiley grăbea pasul în urma lui. O camionetă fără ferestre era parcată între copaci, cu portierele din spate deschise, iar înăuntru ardea o lumină slabă. Se urcară şi se aşezară pe banchetele tari. Domnul Murgotroyd avea părul cenuşiu şi un costum tot cenuşiu. Se aplecă pentru a pune înaintea lor un sac de plastic, cu o faţă de pernă transparentă. Sacul era închis cu un nod, pe care îl desfăcu. În interior erau pachete mai mici. Domnul Murgotroyd le ridică, iar comisarul citea etichetele la lumina lanternei, înainte de a i le trece lui Smiley ca să le examineze.

— Un portmoneu de piele uzat, cum se poartă pe continent, pe jumătate ieşit din buzunarul din stânga al hainei. Aţi văzut monedele de lângă trupul său. Şaptezeci şi două de pence. Ăştia-s toţi banii pe care-i avea asupra lui. Nu avea portofel, nu-i aşa, domnule?

— Nu ştiu.

— Noi bănuim că i-au umflat portofelul. Au început să-i scotocească prin portmoneu și pe urmă au fugit. O legătură de chei, de casă, diverse, în buzunarul din dreapta al pantalonilor... Continua cu înșirarea obiectelor, însă atenția lui Smiley nu slăbea. „Sunt indivizi care se *prefac* că au memorie, gândi comisarul, observând concentrarea lui, și alții care *au* memorie, într-adevăr”. Pentru comisar, memoria era cea mai bună parte a inteligenței, plasând-o mai presus de orice; iar Smiley, știa el, o avea. O legitimație de intrare la

Biblioteca Municipală din Paddington Borough, pe numele V. Miller, o cutie de chibrituri Swan Vesta, începută, în buzunarul din stânga al pardesiului. Un buletin de identitate de străin, al cărui număr figurează în raport tot pe numele Vladimir Miller. Un flacon cu pilule în buzunarul din stânga al pardesiului. La ce serveau pilulele, domnule? N-aveți vreo idee? Le zice Sustac, Dumnezeu știe ce-or fi, de luat de două sau de trei ori pe zi.

— Pentru inimă, spuse Smiley.

— Și o chitanță confirmând primirea a treisprezece lire de către Societatea de taximetre Straight and Steady din Islington, Nord.

— Pot să mă uit? spuse Smiley, iar comisarul i-o ținu în așa fel încât să poată citi data și semnătura șoferului, J. Lamb, caligrafiată ca la școală și puternic subliniată.

Următoarea punguliță conținea o cretă școlară, galbenă și în mod miraculos neruptă. Capătul mai subțire era mânjit, ușor cafeniu, ca și cum ar fi trasat o singură linie cu ea, iar capătul gros era nefolosit.

— Are praf de cretă galbenă și pe mâna stângă, spuse domnul Murgotroyd vorbind pentru prima oară. Tenul său era ca de piatră gri. Avea o voce cenușie, tristă ca de cioclu. Ne întrebam dacă nu cumva era în învățământ, adăugă domnul Murgotroyd, însă Smiley, fie deliberat, fie distrat fiind, nu răspunse întrebării implicite a domnului Murgotroyd, iar comisarul nu insistă.

O a doua batistă, de bumbac, prezentată de data

aceasta de domnul Murgotroyd, în parte însângerată, în parte curată și călcată cu grijă, în formă de triunghi ascuțit, pentru buzunarul de la piept.

— Ne întrebam dacă nu era în drum spre o petrecere, spuse domnul Murgotroyd, de data aceasta fără nicio speranță.

— Criminalistica la telefon, domnule, se auzi o voce din partea din față a camionetei.

Fără un cuvânt, comisarul dispăru în întuneric, abandonându-l pe Smiley sub privirea deprimată a domnului Murgotroyd.

— Sunteți specialist într-un domeniu anume, domnule? întrebă domnul Murgotroyd, după ce în prealabil își plimbase îndelung privirea tristă asupra vizitatorului său.

— Nu. Nu, mă tem că nu, spuse Smiley.

— De la Interne, domnule?

— Din păcate nici de la Interne, zise Smiley, scuturând din cap cu un gest binevoitor, care, într-o anumită măsură, îl făcea complice la stupefacția domnului Murgotroyd.

— Superiorii mei sunt întrucâtva îngrijorați în legătură cu presa, domnule Smiley, spuse comisarul, vârându-și capul din nou în camionetă. Se pare că se îndreaptă către noi, domnule.

Smiley se grăbi să coboare. Cei doi bărbați stăteau față în față pe șosea.

— Ați fost foarte amabil, spuse Smiley. Mulțumesc!

— Am fost onorat, zise comisarul.

— Nu vă amintiți din întâmplare în ce buzunar se afla *creta*? întrebă Smiley.

— În pardesiu, în stânga, răspunse comisarul, oarecum surprins.

— Și modul în care a fost buzunărit... Ați putea să-mi spuneți din nou cum vă imaginați *asta* exact?

— N-au avut timp sau nu le-a părut să-l întoarcă pe spate, cu fața în sus. Au îngenuncheat lângă el, au scotocit

după portofel, au tras de portmoneu. Au risipit câteva obiecte când făceau toate astea. Și, basta!

— Vă mulțumesc, repetă Smiley.

O clipă mai târziu, cu mai multă ușurință decât l-ai fi putut crede capabil, dată fiind corpolența sa, dispăruse printre copaci. Dar nu înainte ca amabilul comisar să-i fi fixat direct în ochi lumina lanternei, ceea ce nu făcuse până atunci din motive de discreție. Dar nu înainte de a-și fi aruncat o privire intensă și profesionistă asupra trăsăturilor legendare, măcar pentru a povesti nepoților săi la bătrânețe: cum George Smiley, cândva șef al Serviciului Secret, pe atunci la pensie, apăruse într-o noapte pentru a se uita la un străin, mort, un necunoscut de-al său, care sucombise în condiții extrem de neplăcute.

„Nu doar *un singur chip*”, reflectă comisarul. Cel puțin nu atunci când era luminat de lanternă în felul acela, indirect, de jos în sus. „Mai curând toate chipurile la un loc. Mai curând o amestecătură de diverse vârste, de oameni și de ocupații, ba chiar – gândi comisarul – de diferite credințe”.

— Cel mai bun din câți am cunoscut vreodată, îi spusese nu de mult, la o halbă de bere amicală, bătrânul Mendel, cândva superiorul comisarului.

Mendel era acum pensionar, ca și Smiley, de altfel. Dar Mendel știa ce vorbea și, asemenea comisarului, nu-i plăceau șmecherii de la Contrainformații – amatori băgăcioși, majoritatea dintre ei și, mai mult decât atât, niște prefăcuți. Nu însă și Smiley. Smiley era altfel, spusese Mendel. Smiley era cel mai bun – pur și simplu cel mai bun ofițer de caz pe care-l cunoscuse Mendel vreodată –, iar bătrânul Mendel știa ce vorbește.

O catedrală, își spuse comisarul. Asta era: o catedrală. O va introduce în predică, data viitoare, când îi va veni rândul. O catedrală, făcută din tot felul de vârste, stiluri și convingeri contradictorii. Cu cât gândea mai mult, cu atât mai mulțumit era comisarul de metafora sa. Îi va cere părerea și nevastă-sii despre această metaforă a sa

când va ajunge acasă: omul ca o arhitectură divină, draga mea, plămădit de mâna vremurilor, infinit în diversitatea și eforturile sale... Dar, ajuns aici, comisarul puse frână valului său de imaginație retorică... Poate că nu, la urma urmei, gândi el. Poate că am luat-o un pic razna, prietene”.

Mai exista un detaliu al acelui chip pe care comisarul n-avea să-l uite cu ușurință. Mai târziu, vorbi cu bătrânul Mendel despre acesta, așa cum, de altfel, va vorbi cu el despre o mulțime de lucruri. Pielea umedă. La început crezuse că e rouă, dar, dacă era rouă, de ce fața comisarului era atât de uscată? Nu era nici rouă, nici supărare, dacă intuiția nu-l înșela cumva. Era un lucru care i se întâmpla și lui uneori și care li se întâmpla tinerilor, până și celor mai duri; dădea peste ei, iar comisarul o pândeă ca un șoim. De obicei, în cazul copiilor, unde absurditatea te atingea brusc: copii maltratați, violențe criminale, violuri de minori. Nu te lași doborât, nu te bați cu pumnul-n piept, nimic din fițele astea. Nu, pur și simplu, îți treci întâmplător mâna peste față și descoperi că e umedă și te întrebi pentru ce naiba se mai ostenise Hristos să-și dea viața, dacă într-adevăr și-o dăduse.

Iar când ai reacții din astea, își spuse comisarul, cutremurându-se puțin, cel mai bun lucru pe care poți să-l faci pentru tine este să-ți iei vreo două zile de concediu și să-ți duci nevasta la Margate, că dacă nu, înainte de a-ți da seama cum stai, te trezești că ești cam prea brutal cu oamenii, într-atât, încât nu e sănătos nici pentru tine.

— Sergent! urlă comisarul.

Bărbosul apăru în fața lui.

— Aprinde luminile și pune totul în stare normală, ordonă comisarul. Și roagă-l pe inspectorul Hallows să treacă pe-aici să-mi facă un serviciu. Pas alergător!

CAPITOLUL 4

Scosese ră lanțul de la ușă în așteptarea lui și începuseră să-i pună întrebări chiar înainte de a-i lua paltonul: întrebări scurte și presante. „S-au găsit documente compromițătoare asupra lui, George? Ceva

care să permită să se stabilească o legătură cu noi? Dumnezeuule, dar știu că ți-a luat mult timp!" I se arătă unde poate să se spele pe mâini, uitând că știa acest lucru. Îl așezară într-un fotoliu și Smiley rămase acolo, umil și abandonat, în timp ce Oliver Lacon, prefectul-șef al Whitehall-ului pentru serviciile de informații, umbla de colo-colo pe covorul tocit până la urzeală, ca un om muncit de conștiință, iar Lauder Strickland repeta același lucru în cincisprezece feluri diferite, adresându-se unui număr de cincisprezece persoane diferite, la vechiul telefon cu picior din colțul îndepărtat al camerei – „Atunci fă-mi din nou legătura cu poliția, *pe loc*, măi femeie” –, prefăcându-se când brutal, când curtenitor, ținând cont de rang sau de funcția interlocutorului. Trecuse o eternitate de când Smiley se despărțise de comisar, dar nu erau de fapt decât zece minute. Apartamentul mirosea a șervete murdare și a mucuri de țigară și se afla la ultimul etaj al unui imobil în stil victorian, cu fațada decorată cu volute, la mai puțin de două sute de metri de Hampstead Heath. În mintea lui Smiley, imagini ale unui Vladimir rămas fără chip se amestecau cu fețele palide ale celor în viață; și cu toate acestea, pe moment, moartea nu constituia un șoc pentru el, ci pur și simplu o afirmare a faptului că propria existență se apropia de sfârșit, că trăia din timp împrumutat. Stătea jos fără să aștepte ceva. Stătea jos, precum un bătrân într-o gară de țară, urmărind cum trece expresul; și totuși urmărindu-l. Reamintindu-și călătoriile de altă dată.

Așa fuseseră crizele întotdeauna, gândi el. Conversații dezlânate, fără miez. Unul la telefon, altul mort, un al treilea fâțâindu-se înapoi și-ncolo. Lenevia nervoasă a treburilor făcute cu încetinitorul.

Privi în jurul său, încercând să-și fixeze atenția asupra lucrurilor șubreze dimprejur. Extinctoare jupuite, furnizate de Ministerul Muncii. Canapele cafenii, cu arcurile stricate, cu ceva mai multe pete decât data trecută. Dar locuințele conspirative, spre deosebire de

bătrânii generali, nu mor niciodată, gândi el. Nici măcar nu dispar.

Pe masa din fața lui se găsea inventarul stânjenitor al ospitalității unui agent, a cărui prezență amintea un oaspete de-a pururi absent. Smiley le luă pe rând. Într-o găletușă cu gheața topită, o sticlă de votcă Stolicinaia, marca preferată a lui Vladimir, consemnată la dosar. Heringi sărați, rămași în cutia de conserve. Un castravete murat, cumpărat la bucată și care începuse să se stafidească. Nelipsita pâine neagră. Ca toți rușii pe care-i cunoscuse Smiley, bătrânul nu putea practic să-și bea votca fără o felie de pâine. Două pahare de votcă, luate de la Mark & Spencer, ce puteau fi mai curate. Un pachet de țigări rusești, neînceput: dacă ar fi venit, le-ar fi fumat pe toate; nu avea niciun pachet asupra lui atunci când murise.

Vladimir nu avea niciunul asupra lui atunci când murise, își repetă el, ca un mic refren mental, un fel de nod la batistă.

Un zgomot întrerupse reveria lui Smiley. În bucătărie, tânărul Mostyn scăpase o farfurie. La telefon, Lauder Strickland se întoarse către ei și ceru să se facă liniște. Reveni x la gândurile sale. Ce pregătea de fapt Mostyn? Cina? Micul dejun? Colivă pentru funeralii? Și ce era Mostyn? *Cine* era Mostyn? Smiley îi strânsese mâna umedă și tremurătoare, apoi uitase complet cum arăta, amintindu-și doar că era foarte tânăr. Și totuși, dintr-un motiv sau altul, Mostyn îi era cunoscut. Măcar ca tip de om. „Mostyn este suferința noastră”, hotărî Smiley în mod arbitrar.

Lacon, care se fâțâia de colo-colo, se opri brusc.

— George! Arăți îngrijorat. Nu trebuie să fii. N-avem ce să ne reproșăm în această afacere. Niciunul dintre noi!

— Nu sunt îngrijorat, Oliver.

— Arăți ca și cum ți-ai reproșa ceva. Sunt sigur!

— Când mor agenții... spuse Smiley, dar lăsa propoziția neterminată și oricum Lacon nu putea să-l aștepte.

Își reîncepu plimbările de-a lungul și de-a latul, ca un călător ce mai avea kilometri întregi de parcurs. „Lacon, Strickland, Mostyn, gândi Smiley în timp ce ghetete grele ale lui Strickland continuau să bocănească pe parchet. Un om bun la toate, de la Cabinet, un altul care le aranjează pe toate la Prăvălie și, în fine, un băiat speriat. De ce nu oameni ca lumea? De ce nu ofițerul de caz al lui Vladimir, oricare ar fi el acum? De ce nu Saul Enderby, șeful lor?”

Un cuplet al lui Auden, de pe vremea când era de vârsta lui Mostyn, îi răsuna în minte: „Să onorăm, dacă putem, omul vertical, cu toate că nu-l apreciem decât pe cel orizontal”. Sau cam așa ceva.

„Și de ce Smiley? gândi el. Înainte de toate, de ce eu? Eu dintre toți, când, din punctul lor de vedere, eu sunt mai mort decât bătrânul Vladimir”.

— Doriți ceai, domnule Smiley, sau vreți ceva mai tare? îi strigă Mostyn din ușa deschisă a bucătăriei.

Smiley se întrebă dacă era atât de palid de la natură.

— Vreau doar ceai, mulțumesc Mostyn! trânti Lacon, întorcându-se brusc. După un șoc, ceaiul este mult mai sigur. Cu zahăr, nu-i așa, George? Zahărul înlocuiește energia pierdută. A fost *însământător*, George? Cât de îngrozitor pentru tine?

„Nu, n-a fost îngrozitor, a fost adevărul, gândi Smiley. A fost împușcat și eu l-am văzut mort. Poate c-ar trebui să-l vezi și tu”.

Aparent incapabil să-l lase pe Smiley în pace, Lacon traversase camera și se uita la el cu ochi deștepți și neînțelegători. Era un tip nesărat, repezit, dar fără elan, cu trăsături tinerești, care îmbătrâniseră în mod sălbatic, și cu o iritație nesănătoasă în jurul gâtului, acolo unde gulerul îi freca pielea, în această lumină mistică, între zori și dimineață, vesta lui neagră și gulerul alb străluceau ca o sutană.

— Nici măcar nu ți-am spus bună ziua ca lumea, se plânse Lacon, ca și cum Smiley ar fi fost de vină. George. Vechiul meu prieten. Ah, Dumnezeuule!

— Bună, Oliver, zise Smiley.

Lacon rămase pe loc, uitându-se în jos la el, cu capul său lunguleț lăsat într-o parte ca un copil ce studiază o insectă. Smiley rememorează telefonul febril al lui Lacon din urmă cu două ore.

„E o urgență, George! Ți-l amintești pe Vladimir? George, ești treaz? Ți-l amintești pe bătrânul General, George? Trăia la Paris?”

„Da, mi-l amintesc, replicase el. Da, Oliver, mi-l amintesc pe Vladimir”.

„Avem nevoie de cineva din trecutul său, George. Cineva care îi știe micile ticuri, care să-l poată identifica, să înăbușe orice risc de scandal. Avem nevoie de tine, George. Acum! George, trezește-te!”

Încercase. Tot așa cum încercase să mute receptorul la urechea cu care auzea mai bine și să stea în capul oaselor într-un pat prea mare pentru el. Se întinsese peste spațiul rece părăsit de nevastă-sa, întrucât telefonul era pe partea aceea.

„Vrei să spui că a fost împușcat?” repetase Smiley.

„George, de ce nu poți să asculți? Împușcat mortal. În seara aceasta. George, pentru numele lui Dumnezeu, trezește-te, avem nevoie de tine!”

Lacon porni din nou în pas săltăreț, trăgându-se de inelul cu sigiliu, ca și cum i-ar fi fost prea strâmt. „Am nevoie de tine, își spuse Smiley, urmărindu-l cum pivotează.

Te iubesc, te urăsc, am nevoie de tine”. Astfel de declarații apocaliptice i-o aminteau pe Ann când rămăsese fără bani sau fără dragoste.

„Inima unei propozițiuni este subiectul, gândi el. Nu predicatul. Și cu atât mai puțin, complementul. Este ego-ul care cere să fie hrănit.

Ai nevoie de mine pentru ce? continuă el șirul gândurilor. Să-i consolez? Să-i izbăvesc de păcate? Ce-au făcut ei de au nevoie de trecutul meu ca să le dreg viitorul?”

În capătul celălalt al camerei, Lauder Strickland ridicase un braț, ca un salut fascist, în timp ce se adresa Autorității.

— Da, șefule, este cu noi în clipa aceasta, domnule... îi voi comunica, domnule... Cu siguranță, domnule... îi voi transmite mesajul... Da, domnule...

„De ce se simt scoțienii atât de atrași de lumea secretă?” se întreabă Smiley pentru a nu știu câta oară în cariera sa. Ingineri navali, administratori coloniali, spioni... Istoria lor eretică îi atrăgea spre biserici îndepărtate, hotărî el.

— George! i se adresează Strickland, brusc, cu glasul mult mai ridicat, pronunțând numele lui Smiley ca un ordin. Sir Saul îți trimite cele mai calde salutări personale, George! Se întorsese, tot cu brațul ridicat. Când se mai liniștesc apele, își va exprima gratitudinea față de tine într-un mod mult mai potrivit, înapoi, la telefon: Da, șefule, Oliver Lacon este cu mine și el, iar omologul său de la Interne parlamentează în clipa de față cu prefectul poliției în legătură cu trecutul nostru interes față de defunct și cu pregătirea unei informații pentru presă. „Trecutul nostru interes”, înregistrează Smiley. Trecutul nostru interes cu fața zdrobită de un glonț și fără țigări în buzunar. Cretă galbenă. Smiley îl studia pe Strickland fără jenă: un costum verde îngrozitor, pantofii din piele de porc întoarsă, să pară de antilopă. Singura schimbare pe care o putuse observa la el era o mustață roșcată, nici pe jumătate atât de milităroasă precum aceea a lui Vladimir în vremea când încă o avea.

— Da, domnule. Un dosar clasat, de importanță cu adevărat istorică, domnule, continuă Strickland la telefon.

„Clasat, acesta e cuvântul, gândi Smiley. Clasat, mort, îngropat”.

— Aceasta este exact formularea, continuă Strickland. Iar Oliver Lacon propune s-o folosim cuvânt cu cuvânt în informația de presă. Mă înșel cumva în privința aceasta, Oliver?

— *De interes istoric*, îl corectă Lacon scos din fire. Nu de importanță istorică. Asta ne mai lipsește! De interes istoric.

Traversă încăperea cu pași mari, uitându-se în mod ostentativ pe fereastră la ziua care tocmai se ivea.

— Tot Enderby *este* la conducere, Oliver? întrebă Smiley, adresându-se spatelui lui Lacon.

— Da, tot Saul Enderby, vechiul tău adversar, și realizează minuni, replică Lacon iritat. Trăgând de perdea, o scoase din inele. Are alt stil, recunosc, dar, de ce-ar face ca tine? E un om al Alianței Atlantice. Încercă brutal să deschidă fereastra. Nu e ușor să lucrezi cu un guvern precum cel actual, te asigur.

Trase sălbatic de mâner. Un curent de aer înghețat învăluia genunchii lui Smiley.

— Sunt necesare foarte multe demersuri. Mostyn, ce-i cu ceaiul ăla? Mi se pare că-l așteptăm de-o veșnicie.

„Toată viața noastră”, gândi Smiley.

Pe fondul sonor al huruitului unui camion care se chinuia să urce dealul, îl auzi din nou pe Strickland, continuându-și conversația interminabilă cu Saul Enderby.

— Cred că, în ceea ce privește presa, nu trebuie să-i minimalizăm *exagerat* rolul, șefule. Într-o treabă ca asta, esențială e ambiguitatea, chiar și aspectele vieții particulare sunt periculoase în cazul de față. Ceea ce dorim este să nu se facă nici cea mai mică legătură cu vremurile de astăzi. O, da, da, într-adevăr, șefule, într-adevăr!

Și toarse în continuare, slugarnic, dar atent.

— Oliver... începu Smiley, pierzându-și răbdarea. Te superi dacă...

Lacon însă vorbea, nu asculta.

— Ce face Ann? întrebă el pe un ton vag din locul său de la fereastră, întinzându-și brațele pe pervaz. E cu tine sper... și așa mai departe? Nu hoinărește, nu-i așa? *Dumnezeule*, urăsc toamna!

— Mulțumesc, bine. Ce face...

Se chinui fără succes să-și aducă aminte numele soției lui Lacon.

— M-a *abandonat*, la naiba! A fugit cu nenorocitul ăla de instructor de echitație. S-o ia naiba! M-a lăsat cu copiii. Fetele sunt la pension, mulțumesc lui Dumnezeu. Aplecându-se în față, Lacon privea cum se lumina cerul. Aia de acolo e Orion? Înghesuită ca o minge de golf între coșurile de pe case? Întrebă el.

„O altă moarte”, gândi Smiley trist, cu mintea pentru o clipă la căsnicia destrămată a lui Lacon. Își amintea de femeia drăguță și foarte puțin mondenă și de-o droaie de fete cățărându-se pe ponei în grădina casei lor sucite de la Ascot.

— Îmi pare rău, Oliver, spuse el.

— De ce să-ți pară, nu e nevasta *ta*, e a mea. În dragoste, fiecare pentru sine.

— Vrei să închizi, te rog, fereastra? strigă Strickland care forma alt număr. E ca la Polul Nord aici!

Trântind furios fereastra, Lacon se îndreptă spre mijlocul camerei cu pași mari.

Smiley făcu o a doua tentativă.

— Oliver, ce se întâmplă? Întrebă el. De ce aveai nevoie de mine?

— În primul rând, pentru că erai singurul care-l cunoșteai. Strickland, mai ai mult? E ca un megafon de aeroport, îi spuse el lui Smiley, zâmbind tâmp. Nu mai termină.

„S-ar putea să clachezi, Oliver, gândi Smiley, observând privirea absentă din ochii lui Lacon, când acesta veni la lumină. Ai avut parte de prea multe, gândi el cu o compasiune neașteptată. Amândoi am avut parte de prea multe”.

Din bucătărie, misteriosul Mostyn apăru cu ceaiul: un copil serios, al zilelor noastre, cu pantaloni evazați și cu o coamă de păr șaten. Văzându-l cum lasă jos tava, Smiley reuși să-l plaseze în termenii propriului său trecut. Ann avusese cândva un iubit ca el, un candidat la hirotonisire

de la Colegiul Teologic Wells. Ann îl luase într-o zi cu mașina când făcea autostopul pe autostrada M₄, pretinzând mai târziu că îl salvase de la homosexualism.

— În ce secție ești, Mostyn? îl întreabă Smiley cu blândețe.

— Cazuri diverse, domnule. Se aplecă la nivelul mesei cu o suplețe asiatică. De pe vremea dumneavoastră, domnule. Este un fel de serviciu operativ. Mai ales stagii, în așteptarea unei misiuni în străinătate.

— Înțeleg.

— V-am auzit conferențind la Grădinița de la Sarratt, domnule. La cursul pentru nou-veniți. „Manipularea agenților în teren”. Cel mai bun lucru pe care l-am auzit în cei doi ani petrecuți acolo.

— Mulțumesc.

Dar ochii de vițel ai lui Mostyn continuau să-l fixeze cu intensitate.

— Mulțumesc, spuse Smiley din nou și mai încurcat.

— Lapte, domnule, sau lămâie, domnule? Lămâia era pentru el, adăugă Mostyn foarte încet, ca și cum ar fi făcut o recomandare pentru lămâie.

Strickland pusese receptorul în furcă și se juca acum cu cureaua pantalonilor, când strângând-o, când lărgind-o.

— Ei bine, trebuie să îndulcim realitatea, George, mugi Lacon dintr-odată, ca și cum ar fi fost o profesiune de credință. Câteodată, oamenii sunt nevinovați, dar circumstanțele îi pot face să apară în cu totul altă lumină. N-a existat niciodată o vârstă de aur. Nu există decât secțiunea de aur. Nu trebuie să uităm acest lucru. Trebuie s-o scriem cu cretă pe oglinzile în care ne bărbierim.

„Cu galben”, gândi Smiley. Strickland se apropie cu un pas legănat.

— Tu de colo. Mostyn. Tinere Nigel. Dumneata, domnule!

Mostyn își ridică drept răspuns ochii căprui, gravi.

— Nimic în scris, orice-ar fi, îl avertiză Strickland, ștergându-și mustața cu dosul palmei, ca și cum ori una,

ori alta erau umede. Mă auzi? E un ordin de sus. N-a existat nicio întâlnire, așa că nu-i nevoie să completezi foaia de întâlniri obișnuită sau ceva de acest gen. N-ai nimic altceva de făcut decât să-ți ții gura. Ai înțeles? Vei raporta cheltuielile drept plăți mărunte, diverse. Mie, direct. Nicio referire la dosar. Ai înțeles?

— Am înțeles, spuse Mostyn.

— Și fără confidențe șoptite puicuțelor de la Arhive. Pentru că aflu eu. M-ai auzit? Toarnă-ne ceai!

Ceva se petrecu în sinea lui George Smiley la auzul acestei conversații. Din aceste dialoguri fără cap și coadă, din oroarea scenei de la Hampstead Heath îl izbi un singur adevăr șocant. Îl simți ca un pumn în piept și avu o clipă senzația unei desprinderi de această cameră și de cele trei personaje obsedate pe care le găsisese acolo. *Întâlnire? Întâlnire* între Mostyn și Vladimir? Dumnezeuule din Ceruri, gândi el, realizând absurdul. *Doamne ține-ne, mângâie-ne și apără-ne!* Mostyn a fost ofițerul de caz al lui Vladimir! *Acest bătrân, un general, cândva gloria noastră, și ei l-au dat pe mâna unui băiat lipsit de experiență!* Apoi o altă izbitură, mai violentă, iar surpriza sa fu măturată de o explozie de furie interioară. Simțea cum îi tremură buzele, cum i se strânge gâtul de indignare, împiedicându-l să vorbească; atunci când se întoarse spre Lacon, ochelarii săi păreau aburiți din cauza căldurii.

— Oliver, mă întreb dacă ai de gând să-mi spui în cele din urmă ce caut eu aici, se auzi rostind pentru a treia oară, abia șoptit.

Întinzând brațul, scoase sticla de votcă din frapieră. Fără să fi fost invitat, o deschise și își turnă o porție zdravănă.

Chiar și după aceea, Lacon ezită, medită, își plimbă ochii prin cameră, câștigă timp. În lumea lui Lacon, întrebările directe reprezentau sumumul prostului gust, iar răspunsurile directe erau ceva și mai rău. Pentru o clipă, surprins în mijlocul unui gest în centrul camerei, rămase imobil, fixându-l pe Smiley cu o privire de parcă nu-i venea

să creadă. O mașină urca greu dealul, aducând de dincolo de fereastră semne din lumea reală. Lauder Strickland își lipăia ceaiul. Mostyn stătea cuminte pe un taburet de pian, dar fără niciun fel de pian în fața lui. Lacon, cu gesturile lui sacadate, nu reușea decât să scormonească după niște cuvinte suficient de eliptice, care să ascundă sensul spuselor sale.

— George, zise el.

O rafală de ploaie răpăi în fereastră, dar Lacon nu-i dădu atenție.

— Unde e Mostyn? întrebă el.

Mostyn nici n-apucase bine să se așeze pe taburet, că se și strecurase afară din cameră; îl treceau nevoile din cauza emoțiilor. Auziră tunetul apei trase la baie, tare ca o orchestră de alămuri, și gălgâitul țevelor în toată clădirea.

Lacon își duse mâna la gât, pipăindu-și zona iritată.

Fără tragere de inimă, începu:

— Acum trei ani, George - hai s-o luăm de acolo... la puțin timp după plecarea ta de la Prăvălie... succesorul tău, Saul Enderby... *demnul* tău succesor... sub presiunea unui Cabinet *preocupat* de probleme. Prin *preocupat de probleme*, vreau să spun nou format... a hotărât să procedeze la unele modificări de anvergură în practica informațiilor. Îți prezint *situația generală*, George, explică el întrerupându-se. O fac pentru că ești cine ești, datorită vremurilor trecute și pentru - arată cu degetul către fereastră -, pentru ceea ce s-a întâmplat acolo.

Strickland își descheiase nasturii de la vestă și moțăia întins, ghiftuit, ca un călător de clasa întâi într-un zbor de noapte. Dar ochii săi mici, vigilenți, urmăreau fiecare gest al lui Lacon. Ușa se deschise și se închise pentru a-l lăsa să treacă pe Mostyn, care se cocoță din nou pe taburetul de pian.

— Mostyn, contez pe tine că îți astupi urechile la ceea ce se spune. Vorbesc de politică înaltă, foarte înaltă. Una dintre aceste modificări *de anvergură*, George, a fost decizia de a constitui un Comitet de Orientare

Interministerial. Un comitet *mixt* - sublinie expresia în aer, cu ambele mâini -, în parte Westminster, în parte Whitehall, reprezentând guvernul, precum și principali clienți ai Whitehall-ului, cunoscuți sub numele de Comitetul înțelepților. Dar plasat, George, plasat *între* Frăția informațiilor și Cabinet. Ca un canal, ca un filtru, ca o frână. Una din mâini îi rămăsese întinsă, împărțind metaforele ca pe niște cărți de joc. Pentru a se uita peste umărul Prăvăliei. Pentru a exercita un control, George. Vigilență și răspundere în interesul unei guvernări mai deschise. Nu-ți place, o citesc pe fața ta.

— Nu mai sunt acolo, spuse Smiley, și n-am calitatea de a judeca.

Dintr-odată, chipul lui Lacon căpătă o expresie îngrozită, iar tonul său coborî, frizând disperarea.

— Ar trebui să-i *auzi*, George, pe noii noștri stăpâni! Ar trebui să-i *auzi* cum vorbesc despre Prăvălie! Eu sunt trepădușul lor, la naiba! Eu *știu*, înghit treburile astea în fiecare zi! Sarcasme. Suspiciune. Neîncredere la fiecare colț, chiar din partea miniștrilor care ar trebui să fie mai cu capul pe umeri. Ca și cum Prăvălia ar fi o vită înfuriată ce le depășește capacitatea de înțelegere, ca și cum Serviciul de Informații britanic ar fi un soi de sucursală aflată în proprietatea totală a Partidului Conservator. Nicidecum aliatul lor, ci o viperă autonomă în cuibul lor socialist. Ca în anii 1930. Reînvie toată acea discuție despre legea britanică privind libertatea informației, concepută după model american. Și asta din *interiorul* Cabinetului? Audieri cu ușile deschise, dezvăluiri, toate acestea pentru amuzamentul public? Ai fi șocat, George, îndurerat. Gândește-te la efectul pe care o chestie ca asta l-ar avea asupra moralului. S-ar fi angajat oare Mostyn, aici prezent, la Prăvălie după acest gen de publicitate în presă sau Dumnezeu știe unde? Te-ai angaja, Mostyn?

Întrebarea păru să-l izbească pe Mostyn foarte în adânc, întrucât ochii săi gravi, mai întunecați la culoare datorită palorii sale bolnăvicioase, deveniră și mai gravi.

Își ridică degetul gros și arătătorul către buze, dar nu spuse nimic.

— Unde am rămas, George? întrebă Lacon, care pierduse brusc șirul.

— La înțelepți, spuse Smiley compătimator.

De pe canapea, Lauder Strickland aruncă și el propria sentință în legătură cu respectivul organism:

— Înțelepți, pe dracu'! O adunătură de negustori de mărunțișuri, de stânga, care ar dori să ne conducă viețile cum vor ei, să ne spună cum să facem să meargă Prăvălia, să ne bată peste degete când greșim la adunări și la scăderi.

Lacon îl fulgeră cu privirea pe Strickland, dar nu-l contrazise.

— Una dintre activitățile *cel mai puțin* discutabile ale înțelepților... una dintre primele lor însărcinări... care le-au fost încredințate în mod special de către șefii noștri... cuprinsă în cartea redactată în comun... a fost aceea a alcătuirii *inventarului*. De a trece în revistă resursele Prăvăliei în lumea întreagă și a le compara cu obiectivele legitime de astăzi. Nu mă întreba ce constituie, după părerea lor, un obiectiv legitim de astăzi. Acesta este un subiect care se pretează la controverse. Cu toate acestea, nu trebuie să fiu neloial. Se întoarce la textul său. Este suficient să spun că, într-o perioadă de șase luni, a fost realizată trecerea în revistă și, în consecință, s-a tăiat în carne vie. Se întrerupse, privindu-l pe Smiley. Mă urmărești, George? întrebă el pe un ton nedumerit.

Dar nu era deloc posibil în acea clipă să spui dacă Smiley urmărea pe cineva. Pleoapele lui grele se lăsaseră pe jumătate, iar ceea ce rămăsese vizibil din ochii săi erau întunecat de lentilele groase ale ochelarilor. Stătea drept în scaun, însă capul îi căzuse înainte, într-atât, încât gușițele sale se sprijineau pe piept.

Lacon mai ezită un moment, apoi continuă:

— Deci, ca rezultat al acestor reduceri... al acestor inventare, dacă preferi... din partea înțelepților noștri,

anumite categorii de operațiuni clandestine au fost eliminate *ipso facto*. *Verboten*, înțelegi?

Întins pe canapea, Strickland rosti cele de nerostit:

— Fără urmăriri, fără blondine, fără agenți dubli, fără incitări la dezertare, fără emigranți, fără absolut nimic.

— Poftim? spuse Smiley, ca și cum s-ar fi trezit brusc dintr-un somn adânc.

Dar un limbaj atât de direct nu era pe placul lui Lacon, așa că nu-i dădu atenție.

— Hai să nu fim simpliști, te rog, Lauder. Să abordăm lucrurile serios. Gândirea conceptuală în acest domeniu este esențială. Astfel că înțelepții au compus un *codex*, George, reluă el adresându-se lui Smiley. Un catalog al practicilor proscrise. Înțelegi?

Smiley mai curând aștepta, decât asculta.

— Acesta acoperea toată gama... metodele bune și metodele proaste ale agenților, drepturile noastre de pescuit în țările Commonwealth-ului sau interdicțiile în materie... Tot felul de lucruri. Ascultări, supravegheri peste hotare, operațiuni sub pavilion de complezență... O sarcină-mamut pe care au abordat-o cu curaj. Spre uimirea tuturor, în afară de a lui însuși, Lacon își împreună degetele, își întoarse palmele în afară și își pocni încheieturile într-un staccato provocator. Continuă: în listele lor de interdicții figurau, *de asemenea* – și asta într-adevăr este un document lipsit de finețe, George, fără respect pentru tradiție –, astfel de probleme, precum clasica folosire a agenților dubli. O *obsesie*, cum le place noilor noștri stăpâni să o numească în revelațiile lor. Vechile jocuri ale provocării. Întoarcerea și reactivarea spionilor inamicilor noștri – pe vremea ta esența contraspionajului astăzi, George, conform opiniei colective a înțelepților... astăzi sunt considerate ca demodate. Nerentabile. La gunoi cu ele.

Un alt camion cobora panta cu un zgomot asurzitor, sau poate că o urca. Auziră roțile lovindu-se de bordură.

— Iisuse, murmură Strickland.

— Sau... de pildă... un alt exemplu, luat la întâmplare... Importanța exagerată acordată grupurilor de exilați.

De data aceasta, nu mai fu niciun camion: doar tăcerea profundă și acuzațoare care se așternu. Smiley era așezat în aceeași poziție, nereceptând niciuna dintre opiniile formulate, concentrându-se doar asupra lui Lacon, pe care-l asculta cu acuitatea unui orb.

— Grupurile de exilați, sunt sigur că te interesează, continuă Lacon, sau, mai bine spus, relațiile tradiționale ale Prăvăliei cu aceștia – înțelepții preferă să numească acest lucru *dependență*, dar cred că termenul e un pic cam tare, aici m-am contrazis cu ei, dar n-au vrut să m-asculte – sunt considerate astăzi drept activități provocatoare, împotriva destinderii, de natură să învenineze relațiile. Un răsfăț costisitor. Cei care se încurcă în secret cu ei o fac sub *amenințarea excomunicării*. Vorbesc serios, George! Până acolo am ajuns. Iată câtă autoritate au dobândit. Închipuie-ți!

Cu un gest care părea să-i dezgolească pieptul pentru a-l oferi atacurilor lui Smiley, Lacon desfăcu brațele și, din picioare, se uita în jos spre el, ca mai înainte, în timp ce, în planul al doilea, cu accentul său scoțian, Strickland denunța încă o dată același adevăr, dar într-un mod mult mai brutal.

— Grupurile au fost aruncate la coșurile de gunoi, George, spuse Strickland. Toate, atâtea câte au fost. Ordin de sus. Niciun fel de contact, nici măcar la o lungime de braț. Inclusiv acei artiști întru moarte și glorie ai defunctului Vladimir.

Dosarele lor au fost clasate în arhive speciale, la Etajul V, cu dublu sistem de siguranță. Niciun ofițer nu are acces fără consimțământul scris al șefului. Copia se atașează în raportul săptămânal făcut înțelepților. Sunt vremuri tulburi, George, asta-i adevărul, vremuri tulburi.

— Hai, George, calmează-te, spuse Lacon stânjenit, surprinzând ceva ce alții nu auziseră.

— Ce tâmpenie nemaipomenită, repetă în mod deliberat Smiley.

Își ridicase capul, având ochii fixați asupra lui Lacon, ca pentru a sublinia cât de stupefiat era.

— Vladimir nu era *costisitor*. Nu era un răsfăț. Oricum, nu era nerentabil. Știi foarte bine că avea oroare să accepte banii noștri. Eram obligați s-o facem, altfel ar fi murit de foame. Iar în ceea ce privește înveninarea relațiilor, antidestinderea, orice or fi însemnând aceste cuvinte, ei bine, trebuia să-l ținem în frâu din când în când, așa cum se procedează cu cei mai buni agenți, dar când se ajungea acolo, el ne îndeplinea ordinele ca un mieluşel. Erai unul dintre admiratorii săi, Oliver. Știi tot atât de bine ca și mine cât valora.

Calmul din glasul lui Smiley nu masca ironia sa mușcătoare, dar nici lui Lacon nu-i scăpară periculoasele pete de culoare apărute pe obrajii săi.

Brusc, Lacon se întoarce către cel mai slab dintre cei prezenți.

— Mostyn, contez pe tine că vei uita toate astea, auzi? Strickland, spune-i!

Strickland se conformă prompt:

— Mostyn, te vei prezenta în această dimineață la Supraveghetori, la orele zece și treizeci precis, și vei semna un certificat de îndoctrinare, pe care-l voi redacta și-l voi viza eu însumi.

— Da, domnule, spuse Mostyn după o pauză ușor bizară.

Abia atunci răspunse Lacon obiecției lui Smiley:

— George, eu admiram *omul*. Niciodată grupul său. Este o diferență ca de la cer la pământ. Omul, da. În multe privințe, o figură eroică, dacă vrei, dar nu cei cu care se însoțea: niște fanteziști, niște prințșori decăzuți. Nici pe agenții trimiși de către Centrul Moscova pentru a se infiltra printre ei și pe care i-au primit cu atâta căldură la pieptul lor. Niciodată. Înțelepții au dreptate în această privință și tu nu poți nega acest lucru.

Smiley își scosese ochelarii și-i lustruia cu partea lată a cravatei sale. În lumina palidă care răzbătea acum prin perdele, fața lui grăsulie părea umedă și lipsită de apărare.

— Vladimir a fost unul dintre cei mai buni agenți pe care i-am avut, spuse Smiley fără înconjur.

— Pentru că a fost unul dintre ai tăi, vrei să spui? ricană Strickland în spatele lui Smiley.

— Pentru că era bun! se răsti Smiley. În răstimpul necesar pentru a-și veni în fire, în cameră se lăsă o tăcere încărcată de uimire. Tatăl lui Vladimir era estonian și un bolșevic împătimit, Oliver, continuă el pe un ton mai calm. Un profesionist, avocat. Stalin i-a răsplătit loialitatea asasinându-l în timpul epurărilor. La naștere a primit numele de Voldemar, dar și l-a schimbat în Vladimir din fidelitate față de Moscova și față de Revoluție. Mai dorea încă să creadă, în pofida celor făcute tatălui său. S-a angajat în Armata Roșie și, prin mila lui Dumnezeu, a reușit să nu ajungă și el o victimă a epurărilor. Războiul i-a adus promovarea; s-a luptat ca un leu și, când măcelul s-a terminat, a așteptat marea liberalizare rusă la care visase și eliberarea poporului său. Nu s-au produs însă niciodată. Dimpotrivă, a fost martor al represiunilor nemiloase comise în patria sa de către guvernul pe care-l servise. Zeci de mii de compatrioți estonieni au luat drumul lagărelor, printre aceștia numărându-se câteva rude.

Lacon deschise gura ca să-l întrerupă, dar avu înțelepciunea să o închidă.

— Cei norocoși au reușit să se refugieze în Suedia și în Germania. Vorbim de o populație de un milion de oameni serioși și muncitori, căsăpiti în totalitate. Într-o noapte, din disperare, ne-a oferit serviciile sale. Nouă, britanicilor. La Moscova. Timp de trei ani după aceea a făcut spionaj în favoarea noastră în inima capitalei. A riscat totul pentru noi, zi de zi.

— E inutil să precizăm că amicul nostru, George, aici prezent, a fost ofițerul său de caz, mormăi Strickland, încercând să lase să se subînțeleagă că acest fapt

provocase căderea în dizgrație a lui Smiley.

Dar Smiley nu putea fi oprit. La picioarele lui, tânărul Mostyn asculta într-un fel de transă.

— Noi i-am acordat chiar o medalie, dacă-ți aduci aminte, Oliver. Nu ca s-o poarte sau s-o posede, desigur, dar, undeva, pe o bucățică de pergament, la care avea din când în când permisiunea să se uite, exista o semnătură ce semăna foarte mult cu cea a suveranei noastre.

— George, asta e istorie, protestă fără vlagă Lacon. Asta nu e *astăzi*.

— Timp de trei ani lungi, Vladimir a fost cea mai bună sursă pe care-am avut-o vreodată cu privire la posibilitățile și intențiile sovietice, și asta în toiul Războiului Rece. Se afla în apropierea mediilor lor de informație și raporta și asupra acestor lucruri. Apoi, într-o zi, într-o călătorie în interes de serviciu, la Paris, a riscat și a sărit peste barieră, lăudat fie Dumnezeu că a făcut-o, pentru că altfel ar fi fost împușcat mult mai devreme.

Lacon se simți brusc descumpănit.

— Ce vrei să spui? întrebă el. Cum adică, *mai devreme*? Ce tot spui?

— Vreau să spun că, în acele zile, Prăvălia era, în ansamblul său, condusă de către un agent al Centrului Moscova, replică Smiley cu o răbdare de temut. Printr-un noroc nemaipomenit, s-a întâmplat ca Bill Haydon să fie la post în străinătate în momentul în care Vladimir lucra pentru noi. Încă trei luni și Bill l-ar fi prăjit.

Lacon nu găsi nimic ce să spună, așa că Strickland vorbi în locul lui.

— Bill Haydon asta, Bill Haydon ailaltă, rosti el cu un rânet. Și toate acestea pentru că tu erai deosebit de legat de el... Era pe cale să continue, dar se răzgândi. Haydon e mort, la naiba, ca și toată epoca aia, sfârși el morocănos.

— Ca și Vladimir, spuse Smiley încetișor și din nou tăcerea întrerupse dezbaterile.

— George, psalmodie Lacon grav, ca și cum într-un târziu găsisese locul în cartea de rugăciuni, noi suntem

pragmatici, George. Ne *adaptăm*. Noi *nu* suntem păzitorii vreunei flăcări sacre. Te rog, îți recomand chiar, să nu uiți asta!

Calm, dar hotărât, Smiley nici nu termină complet discursul funebru dedicat bătrânului, că-și dădu seama că era singurul de care defunctul va avea parte vreodată.

— Și când a ieșit la lumină, într-adevăr, își pierduse valoarea, așa cum se întâmplă cu toți foștii agenți, continuă el.

— Foarte adevărat, spuse Strickland sotto-voce.

— A rămas la Paris și s-a dedicat din tot sufletul mișcării de independență baltice. Foarte bine, era o cauză pierdută. Din întâmplare, până astăzi britanicii au refuzat recunoașterea *de jure* a anexării celor trei state baltice de către sovietici, dar și asta contează prea puțin. Estonia, poate că nu știți, a menținut o legăție și un consulat general in Queen's Gate, absolut respectabile. Nu ne deranjează, așa se pare, să sprijinim cauzele pierdute, odată ce ele sunt complet pierdute. Dar nu înainte. Trase adânc aer în piept. De acord, la Paris a format un Grup baltic, iar Grupul a intrat în declin. Așa cum li se întâmplă totdeauna grupurilor de emigranți și cauzelor pierdute... lasă-mă să continui, Oliver, nu obișnuiesc prea des să vorbesc mult.

— Dragul meu, spuse Lacon și roși. Vorbește cât vrei de mult, rosti apoi, acoperind un alt mormăit al lui Strickland.

— Grupul său s-a divizat. Au apărut certuri. Vladimir se grăbea și dorea să aducă toate facțiunile sub aceeași pălărie.

Facțiunile își aveau fiecare drepturile lor câștigate și nu erau de acord. A avut loc o încăierare strașnică, s-au spart capete, iar francezii l-au dat afară. L-am mutat la Londra cu doi dintre locotenenții săi. Vladimir, la bătrânețe, a revenit la religia luterană a strămoșilor săi, schimbându-l pe mântuitorul marxist cu un Mesia creștin. Se presupune că trebuie să încurajăm și asta, cred. Sau

poate că aceasta nu mai face parte din politica noastră. Acum a fost asasinat. Întrucât vorbim de situații, iată, aceasta a fost cea a lui Vladimir. Acum, de ce mă aflu aici?

Soneria nici că putea să sune într-un moment mai oportun. Lacon era încă îmbujorat, iar Smiley, gâfâind, își lustruia din nou ochelarii. Respectuos, Mostyn, acolitul, desprins lanțul de la ușă și lăsă să intre un agent de legătură înalt, venit pe motocicletă, care agita o legătură de chei în mâna înmănușată. Cu respect, Mostyn aduse cheile lui Strickland, care semna pentru ele și consemnă sosirea lor în jurnalul său. Mesagerul, după o privire lungă, plină de admirație, adresată lui Smiley, plecă, lăsându-l pe George pradă unui sentiment de vinovăție că ar fi trebuit să-l recunoască, în ciuda tuturor chestiilor alora de pe el. Însă Smiley avea preocupări mult mai importante. Cu un gest lipsit de orice respect, Strickland zvârli cheile în palma întinsă a lui Lacon.

— Foarte bine, Mostyn, povestește-i! exclamă Lacon dintr-odată, cu un glas sonor. Spune-i cu cuvintele tale.

CAPITOLUL 5

Mostyn stătea jos absolut imobil. Vorbea cu glas catifelat. Pentru a-l auzi, Lacon se retrăsese într-un colț și-și împreună, înțelept, mâinile sub nas. Strickland în schimb se îmbătoșase în scaun și părea, ca și Mostyn însuși, să supravegheze vorbele tânărului pentru a-i corecta posibilele erori.

— Vladimir a telefonat la Prăvălie astăzi, la orele prânzului, domnule, începu Mostyn, fără să se înțeleagă clar cărui domn i se adresa. S-a întâmplat să fiu ofițer de serviciu la Cazuri diverse și am preluat apelul.

Strickland îl corectă cu o grabă neplăcută:

— Vrei să spui *ieri*. Fii precis, dacă poți.

— Îmi cer scuze, domnule. Ieri, zise Mostyn.

— Bine, dar exprimă-te exact, îl avertiză Strickland.

A fi ofițer de serviciu la Cazuri diverse, explică Mostyn, însemna doar puțin mai mult decât să acoperi golul pauzei de masă și să controlezi birourile și coșurile

de hârtii la închidere. Personalul de la Cazuri diverse era prea crud pentru serviciul de noapte, așa că nu asigura decât permanențele la ora prânzului și seara.

Iar Vladimir, repetă el, sunase la ora prânzului, folosind linia de salvare.

— *Linia de salvare?* zise Smiley uluit. Nu cred că înțeleg prea bine ce ai în vedere.

— E sistemul pe care-l avem pentru a menține contactul cu agenții morți, domnule, spuse Mostyn, apoi își duse degetele la tâmplă și murmură: O, Dumnezeuule... Reluă: Vreau să zic, agenții care și-au încheiat activitatea, dar care se mai află încă pe statul nostru de plată, la ajutoare, domnule, continuă Mostyn necăjit.

— Așadar, a sunat și ai preluat apelul, spuse Smiley cu amabilitate. Cât era ceasul?

— Unu și un sfert exact, domnule. Știți, Cazurile diverse sunt un fel de sală de informații, ca la ziare. Sunt douăsprezece birouri în încăpere și la capătul acesteia se află colivia șefului de secție, cu un perete de sticlă care-l desparte de noi. Linia de salvare se află într-o cutie încuiată și în mod normal cel care păstrează cheia este șeful de secție. Dar, la orele prânzului, el o dă câinelui de serviciu. Am descuiat deci cutia și am auzit acea voce străină care spunea: „Alo”.

— Hai, Mostyn, dă-i drumul mai repede, mormăi Strickland.

— Am răspuns „Alo”, domnule Smiley. Asta e tot ce facem. Nu spunem numărul. El a spus: „Gregory îl caută pe Max. Am ceva foarte urgent pentru el. Dați-mi-l, vă rog, pe Max imediat”. L-am întrebat de unde suna, conform procedurii obișnuite, dar n-a spus decât că avea destul mărunțiș. Nu dispunem de niciun fel de instrucțiuni pentru localizarea apelurilor și, de altfel, aceasta ar lua prea mult timp. Lângă linia de salvare se află selectorul electronic de fișe, care are înregistrate toate numele de cod. I-am spus să nu închidă și am tastat „Gregory”. Asta este ce facem după ce întrebăm de unde sună. Pe selector a apărut:

„Gregory egal Vladimir, fost agent, fost general sovietic, fost șef al Grupului Riga”. Apoi numărul dosarului. Am tastat „Max” și v-am găsit pe dumneavoastră, domnule.

Smiley aprobă scurt din cap.

— „Max egal Smiley”. Am scris apoi „Grupul Riga” și mi-am dat seama că dumneavoastră ați fost ultimul lor vicar, domnule.

— Vicar? zise Lacon, ca și cum detectase o erezie. Smiley, ultimul lor *vicar*, Mostyn? Ce naiba...

— Credeam că ai auzit toate astea, Oliver, spuse Smiley ca să-l facă să tacă.

— Doar esențialul, replică Lacon. În momente de criză, nu te ocupi decât de lucrurile esențiale.

Fără să-l piardă pe Mostyn din ochi, cu apăsatul său accent scoțian, Strickland îi oferi lui Lacon explicația cerută:

— Organizațiile, precum acest grup, aveau, prin tradiție, doi ofițeri de caz: poștașul, care se ocupa de problemele lor materiale, și vicarul, care stătea deasupra grămezii. Ideea lor de tâtuc, spuse el dând din cap nonșalant în direcția lui Smiley.

— Și cine figura în fișier ca poștașul lor cel mai recent, Mostyn? Întrebă Smiley, ignorându-l complet pe Strickland.

— Esterhase, domnule. Nume de cod Hector.

— Și nu l-a cerut pe el? îi spuse Smiley lui Mostyn, vorbindu-i din nou peste capul lui Strickland.

— Cum ați spus, domnule?

— Vladimir nu l-a cerut pe Hector? Poștașul său? M-a cerut pe mine, Max? Doar Max? Ești sigur de asta?

— Vă voia pe dumneavoastră și pe nimeni altcineva, domnule, spuse Mostyn categoric.

— Ai luat note?

— Linia de salvare înregistrează automat, domnule. Este legată și de un dispozitiv de înregistrare sonoră a timpului, astfel încât să dispunem de cronometrajul exact.

— La naiba, Mostyn, îl bruscă Strickland, acesta este

un detaliu confidențial! Domnul Smiley poate fi un distins fost membru, dar nu mai face parte din familie.

— Ce-ai făcut după aceea, Mostyn? întrebă Smiley.

— Consemnele îmi lasă o libertate de mișcare foarte mică, domnule, replică Mostyn, vădind din nou, ca și Smiley, o indiferență studiată față de Strickland. Atât „Smiley”, cât și „Esterhase” figurau pe lista de așteptare, ceea ce însemna că nu puteau fi contactați decât prin intermediul Etajului V. Șeful meu de secție plecase să ia masa și nu trebuia să se întoarcă înainte de orele paisprezece și cincisprezece. Ridică ușor din umeri. Am câștigat timp. I-am spus să sune din nou la paisprezece și treizeci.

Smiley se întoarce către Strickland:

— Cred că te-am auzit spunând că toate dosarele emigranților au fost clasate în arhive speciale?

— Corect.

— Nu trebuia să existe o mențiune în acest sens pe selectorul de fișe?

— Trebuia, dar nu era, zise Strickland.

— Aici e problema, domnule, recunosc Mostyn, neadresându-se decât lui Smiley. Așa stând lucrurile, nu exista niciun indiciu că Vladimir sau Grupul său se aflau scoși din joc. Conform fișei, dădea impresia că ar fi un agent pensionat, ca oricare altul, care voia să ne atragă atenția. Am crezut că avea nevoie de ceva bani, de companie sau de cine știe ce altceva. Avem o mulțime de tipuri de genul acesta. Mi-am zis că mai bine să-l las pe mâna șefului de secție.

— Al cărui nume îl vom ține sub tăcere, Mostyn, spuse Strickland. Nu uita asta.

Lui Smiley îi trecu prin minte în momentul acela că reticența lui Mostyn - aerul pe care-l avea mereu atunci când vorbea, și anume că ar încerca să ocolească cine știe ce secret periculos - se datora poate faptului că încerca să protejeze un superior neglijent. Următoarele cuvinte ale lui Mostyn confirmară această ipoteză, pentru că își dădu

întreaga silință să lase să se înțeleagă că superiorul său greșise.

— Necazul a fost că șeful meu de secție nu s-a întors de la masă până la cincisprezece și cincisprezece, așa că, atunci când Vladimir a sunat la paisprezece și treizeci, am fost nevoit să-l amân din nou. Era furios, zise Mostyn. Vladimir, vreau să spun. L-am întrebat dacă puteam face ceva între timp și mi-a spus: „Găsește-l pe Max. Atât. Găsește-mi-l pe Max. Spune-i lui Max că am luat legătura cu câțiva prieteni, și prin prieteni cu niște vecini”. Erau câteva note pe fișă în legătură cu codul său și am văzut că „vecin” însemna Serviciul de Informații și Contrainformații Sovietic.

Pe fața lui Smiley se așternuse o impasibilitate de mandarin. Emoția de adineaori trecuse.

— I-ai raportat toate acestea șefului de secție la cincisprezece și cincisprezece?

— Da, domnule.

— I-ai spus să asculte înregistrarea?

— N-a avut timp s-asculte, rosti Mostyn, nemilos. Se grăbea să plece într-un weekend prelungit.

Concizia încăpățânată a lui Mostyn era atât de puternică, încât, pare-se, Strickland se simți obligat să-l completeze.

— Ei bine, nu e niciun dubiu că, dacă încercăm să găsim țapi ispășitori, George, acest șef de secție al lui Mostyn a comis o eroare monumentală. Nu e nicio îndoială, declară Strickland, făcând pe deșteptul. El a omis să ceară dosarul lui Vladimir, care, bineînțeles, nu ar fi fost disponibil foarte curând. A omis să ia cunoștință de consemnele privind tratarea emigranților. Se pare, de asemenea, că a fost victima unui atac sever de febra plecării în weekend, nelăsând nicio adresă unde să poată fi contactat în cazul în care era nevoie de el. Să-l ferească Dumnezeu, luni dimineată, asta vă asigur! Da, da. Hai, Mostyn, continuă, băiatule!

Mostyn reluă docil relatarea.

— Vladimir a sunat pentru a treia și ultima oară la cincisprezece și patruzeci și trei, domnule, spuse el, vorbind și mai rar ca înainte. Ar fi trebuit să sune la cincisprezece și patruzeci și cinci, dar a sunat cu două minute înainte.

În momentul acela Mostyn avea instrucțiuni rudimentare de la șeful său de secție, instrucțiuni pe care acum i le repetă lui Smiley.

— Numea asta administrarea de bromură. Trebuia să aflu ce voia bătrânul, dacă într-adevăr voia ceva, și, dacă nu reușeam, să-mi dau întâlnire cu el pentru a-l calma. Urma să-i ofer un pahar de vin, domnule, să-l bat pe umăr și să nu-i promit nimic decât că voi transmite orice mesaj pe care mi l-ar putea încredința.

— Și „vecinii”? Întrebă Smiley. Ei n-au constituit o problemă pentru șeful tău de secție?

— A crezut mai curând că e cabotinaj de agent, domnule.

— Înțeleg. Da, văd clar. Totuși, ochii săi, dimpotrivă, se închiseră complet pentru o clipă. În cazul acesta, cum a decurs cel de-al treilea dialog cu Vladimir?

— Potrivit lui Vladimir, trebuia să fie o întâlnire imediată sau nimic, domnule. Am încercat să-i propun celelalte soluții, așa cum fusesem instruit. „Trimiteti-ne o scrisoare... Aveți nevoie de bani? Puteți, desigur, aștepta până luni”... Dar în acel moment strigă la mine în telefon: „O întâlnire sau nimic! Astă-seară sau niciodată! Regulile Moscovei. Insist: Regulile Moscovei. Spune-i asta lui Max...”

Întrerupându-se, Mostyn ridică puțin capul și susținu fără să clipească privirea ostilă a lui Lauder Strickland.

— Ce să-i spui lui Max? Întrebă Smiley, mutându-și privirea de la unul la altul.

— Vorbeam franțuzește, domnule. În fișă se menționa că franceza este cea de a doua sa limbă preferată, iar eu nu sunt decât la nivelul B la limba rusă.

— Nu e important, zise Strickland.

— Ce să-i spui lui Max? insistă Smiley.

Ochii lui Mostyn erau fixați asupra unui punct din podea, la un metru sau doi de picioarele sale.

— Voia să zică: „Spune-i lui Max că insist că acestea sunt Regulile Moscovei”.

Lacon, care în ultimele minute păstrase o tăcere ce nu-l caracteriza deloc, interveni:

— E un punct important aici, George. Nu Prăvălia era de data aceasta solicitantul. *El* era. Fostul agent gl insistă, el ne presa. Dacă ar fi acceptat sugestia noastră, dacă n-ar fi trimis în scris informațiile sale, nimic din toate acestea n-ar fi trebuit să se producă. El este cel care și-a făcut-o cu mâna lui. George, te rog, insist să reții acest lucru!

Strickland își aprinse o nouă țigară.

— De altfel, cine a auzit de Regulile Moscovei în mijlocul nenorocitului ăluia de Hampstead? întrebă Strickland, scuturând chibritul ca să-l stingă.

— Nenorocitul ăla de Hampstead, e bine spus, rosti Smiley încet.

— Mostyn, sfârșește-ți povestea, ordonă Lacon, roșind până în vârful urechilor.

Conveniseră asupra unei ore, continuă Mostyn cu o voce inexpressivă, cercetându-și palma stângă ca și cum și-ar fi citit viitorul.

— Zece și douăzeci.

Se puseseră de acord cu privire la Regulile Moscovei, spuse el, și asupra procedurilor de contact obișnuite pe care Mostyn le aflase mai devreme, în după-amiaza aceea, consultând repertoarul de întâlniri al secției Cazuri diverse.

— Și care erau exact procedurile de contact? întrebă Smiley.

— Întâlnire ca la carte, domnule, răspunse Mostyn. Te-ai fi crezut la cursurile de antrenament de la Sarratt, domnule.

Smiley se simți dintr-odată copleșit de profunzimea

respectului lui Mostyn. N-avea chef să devină eroul acestui băiat, nici să se lase mângâiat de vocea lui, de privirea lui, de toți acei „domnule” ai lui. Nu era pregătit pentru admirația claustrofobă a acestui străin.

— E un chioșc de tablă pe Hampstead Heath, la zece minute de mers pe jos de East Heath Road, care dă înspre terenul de joc, pe partea din sud a șoselei, domnule. Semnul de siguranță era o piuneză nouă prinsă sus, în primul suport de lemn, la stânga cum intrai.

— Și contrasemnul? Întrebă Smiley.

Știa deja răspunsul.

— O linie cu cretă galbenă, spuse Mostyn. Presupun că galbenul era un soi de simbol al Grupului pe vremuri. Adoptase un ton de încheiere. Am prins piuneza, m-am întors și am așteptat. Când am văzut că nu apare, m-am gândit: „Ei bine, dacă e vreun obsedat de secretoșenie, va trebui să mă duc la chioșc din nou și să controlez contrasemnul său și atunci voi ști dacă este prin împrejurimi și-și propune să încerce soluția de rezervă”.

— Și asta care era?

— De a-l lua cu mașina de la stația de metrou Swiss Cottage la orele douăzeci și trei și patruzeci, domnule. Eram gata-gata să plec să arunc o privire pe acolo, când domnul Strickland a telefonat, ordonându-mi să nu mă mișc până la noi ordine.

Smiley presupuse că terminase, dar nu era total adevărat. Părând că uită de toată lumea, în afară de el însuși, Mostyn dădu încet din capul său frumos.

— Nu l-am întâlnit niciodată, spuse el cu privirea pierdută. A fost primul meu agent, nu l-am întâlnit niciodată, nu voi ști niciodată ce a încercat să-mi spună, zise el. Primul meu agent, și e mort. E de necrezut. Mă simt ca o piață rea. Capul lui continuă să se clatine mult timp după ce terminase de vorbit.

Lacon adăugă un scurt post-scriptum:

— Ei bine, da, Scotland Yard-ul este dotat acum cu un computer, George. Patrula de la Heath a găsit trupul și a

încercuit zona interzicând accesul; din momentul în care numele a fost introdus în calculator, a apărut o lumină sau o mulțime de cifre sau Dumnezeu știe ce și și-au dat seama imediat că omul figura pe lista noastră specială de agenți în atenție. Din clipa aceea, totul s-a desfășurat ca pe roate. Comisarul a telefonat la Interne, Internele au telefonat la Prăvălie...

— Iar tu mi-ai telefonat mie, spuse Smiley. De ce, Oliver? Cine ți-a sugerat să mă vâri și pe mine în chestia asta?

— George, are vreo importanță?

— Enderby?

— Dacă insiști, da, Saul Enderby mi-a spus. George, ascultă-mă.

Venise în sfârșit clipa lui Lacon. Problema, oricare ar fi fost ea, se afla în fața lor, circumscrisă, chiar dacă nu încă precis definită. Uitară de Mostyn. Lacon se proțăpise sigur de sine în fața lui Smiley, care ședea pe scaun, și își asumase drepturile de vechi prieten.

— George, așa cum stau lucrurile acum, mă pot duce la înțelepți și să spun: Am făcut cercetările de rigoare și Prăvălia are mâinile curate. Pot spune asta. Prăvălia nu i-a încurajat pe acești oameni, nici pe conducătorul lor. De un an întreg, nu a fost plătit și nici nu i s-a dat vreun ajutor material! Absolut cinstit. Prăvălia nu e proprietară a apartamentului său, a mașinii sale, nu-i plătește chiria, nici educația copiilor săi din flori, nu-i trimite flori amantei lui și nici nu are niciuna dintre vechile – și jalnicele – legături cu el sau cu ai lui. Singura lui legătură era cu trecutul. Ofițerii săi de caz au părăsit scena pentru totdeauna: tu însuși și Esterhase, amândoi bătrâni, amândoi la pensie. Pot spune asta cu mâna pe inimă, înțelepților sau, dacă este necesar, personal ministrului meu.

— Nu știu ce vrei să spui, îl întrerupse Smiley, prefăcându-se în mod deliberat că nu înțelege. Vladimir era agentul nostru, încerca să ne transmită ceva.

— *Fostul* nostru agent, George. Cum să *știm* noi că

încerca să ne transmită ceva? Nu i-am dat niciun fel de *instrucțiuni*. Vorbea despre o urgență - chiar despre Serviciul de Informații și Contrainformații sovietic - dar așa fac o mulțime de foști agenți când întind pălăria să primească un ajutor!

— Dar nu Vladimir, spuse Smiley.

În materie de sofistică, Lacon era în elementul său. Se născuse cu ea, o respira, putea să zboare și să înoate cu ea, nimeni la Whitehall nu era mai bun ca el.

— George, nu putem fi făcuți răspunzători pentru fiecare fost agent care are imprudența de a se plimba noaptea în aer liber, într-unul din locurile din ce în ce mai periculoase ale Londrei! întinse mâinile în semn de rugă. George. Ce versiune să adoptăm? Alege. Alege *tu*. Pe de o parte, Vladimir a cerut să schimbe o vorbă cu tine. Doi prieteni ieșiți la pensie, un pic de trăncăneală despre vremurile de altă dată, de ce nu? Și pentru a se face interesant, așa cum ar putea-o face oricare dintre noi, a pretins că avea ceva pentru tine. O informație prețioasă. De ce nu? Toți fac așa. Într-o asemenea eventualitate, ministrul meu ne va susține. Nu va fi nevoie să cadă capete, nu va ieși scandal, nu va izbucni isterie în Cabinet. Ne va ajuta să înmormântăm cazul. Firește, nu să-l acoperim. Va face însă apel la judecata sa. Dacă îl prind într-o dispoziție bună, s-ar putea chiar să decidă că nu este nevoie să-i necăjim pe înțelepți cu toată chestia asta.

— Amin, îi ținu Strickland isonul.

— Pe de altă parte, insistă Lacon, adunându-și toată forța de convingere pentru a da gata pe oricine, dacă lucrurile se împrut, George, și ministrului îi intră în cap că am angajat bunele sale oficii pentru a șterge urmele unei aventuri neautorizate care a eșuat - începu din nou să umble de colo-colo, ca și cum ar fi ocolit o mlaștină imaginară - și dacă izbucnește un scandal, George, și se dovedește că este implicată Prăvălia... vechiul tău serviciu, George, pe care-l iubești încă, sunt sigur... într-o afacere cu emigranți revanșarzi notorii... inconsecvenți, vorbăreți,

violent porniți împotriva destinderii... cu tot felul de obsesii anacronice... o moștenire a celor mai negre zile ale Războiului Rece... arhetipul a tot ceea ce stăpânii noștri ne-au spus să evităm – revenise în colțul său, puțin în afara cercului de lumină –, și dacă a apărut și un deces, George... și o tentativă de înăbușire a afacerii, așa cum, fără îndoială, o vor spune... cu toată publicitatea care se face în cazuri de acest fel... ei bine, s-ar putea ca acest scandal să fie picătura care să facă să dea paharul pe dinafară. Serviciul este încă un copil plătând, George, bolnăvicios, iar în mâinile acestor țipi noi, încă disperat de delicat. În acest stadiu al renașterii sale, ar putea să moară de un guturai banal, iar dacă s-ar întâmpla așa ceva, vina va cădea în special asupra generației tale. Ai o datorie, așa cum avem și noi toți. E o chestiune de loialitate.

Datorie față de *ce*? se întreabă Smiley, cu acea parte din sine care, câteodată, părea să se afle acolo ca spectator. Loialitate față de *cine*? „Nu există loialitate fără trădare”, îi plăcea lui Ann să-i spună cândva, în tinerețea lor, când se aventurase și el o dată să protesteze împotriva infidelităților ei.

Pentru câteva clipe, nimeni nu scoase o vorbă.

— Și arma? întreabă Smiley în cele din urmă, cu tonul unuia care verifică o teorie. Cum explici asta, Oliver?

— Ce armă? N-a fost nicio armă. A fost împușcat. De către propriii săi camarazi, după toate probabilitățile, dacă le știi urzelile. Ca să nu mai vorbim cât de pofticios era după nevestele altora.

— Da, a fost împușcat, fu de acord Smiley. În plină față. De la o distanță extrem de mică. Un glonte cu cap moale. A fost scotocit superficial. I-au luat portofelul. Acesta este diagnosticul poliției, dar diagnosticul nostru ar fi diferit, nu-i așa, Lauder?

— În niciun caz, spuse Strickland, sfredelindu-l cu privirea printr-un nor de fum de țigară.

— Ei bine, al meu ar diferi.

— Păi, să-l auzim atunci, George, zise Lacon cu

generozitate.

— Arma folosită pentru uciderea lui Vladimir a fost un dispozitiv standard al Centrului Moscova, spuse Smiley. Disimulat într-un aparat de fotografiat, într-o servietă, Dumnezeu știe unde. Cu gloanțele cu cap moale se trage de la scurtă distanță. Pentru a spulbera, pentru a pedepsi și pentru a-i descuraja pe alții. Dacă-mi amintesc bine, aveau unul expus la Sarratt, în muzeul negru de lângă bar.

— Mai e încă acolo. Este îngrozitor, zise Mostyn.

Strickland îl gratula pe Mostyn cu o privire rea.

— Dar, George! țipă Lacón.

Smiley așteptă, știind că, în această stare de spirit, Lacón ar putea acoperi bătăile ceasului din Tumul Parlamentului.

— Indivizii aceștia... emigranții aceștia... din care făcea parte și amărâtul ăsta... nu *provin* oare toți din Rusia? N-au fost jumătate din ei oare în *contact* cu Centrul Moscova... cu sau fără știrea noastră? O armă ca asta... nu vreau să spun că ai dreptate, bineînțeles... o armă ca asta, în lumea lor, ar putea să fie tot atât de banală ca o bucată de brânză!

„Împotriva prostiei, zeii înșiși sunt neputincioși”, gândi Smiley: dar Schiller uitase de birocrăți. Lacón se adresa lui Strickland.

— Lauder, mai rămâne în suspensie problema informării de presă. Era un ordin. Poate că ar trebui să le mai dai un telefon, să vezi cât de mult știi.

În ciorapi, Strickland traversă docil camera și formă un număr de telefon.

— Mostyn, poate că ar trebui să duci chestiile astea la bucătărie. Nu vrem să lăsăm urme inutile, nu-i așa?

Scăpând și de Mostyn, Smiley și Lacón rămaseră dintr-odată singuri.

— E da sau nu, George, spuse Lacón. Trebuie făcută curățenie, trebuie să li se dea explicații furnizorilor, de unde să știi? Poștașul. Lăptarul. Prietenii. Oricărui cunoștințe au oamenii de genul acesta. Nimeni nu știe mai

bine aceste lucruri decât tine. Nimeni. Poliția a promis să-ți lase un oarecare avans. Nu vor trăgăna, dar vor temporiza lucrurile și vor lăsa rutina să-și vadă de-ale ei. Cu un salt nervos, Lacon se apropie de Smiley și se așează stângaci pe brațul fotoliului. George. Tu ai fost vicarul lor. Foarte bine. Îți cer să te duci să ții slujba. El te-a vrut pe tine, George. Nu pe noi. Pe tine.

Din locul său de lângă telefon, Strickland îl întrerupse:

— Vor o semnătură pentru informarea asta de presă, Oliven Ar dori să fie a ta, dacă nu te deranjează.

— De ce nu a șefului? Întrebă Lacon suspicios.

— Îmi închipui că, în capul lor, a ta va avea ceva mai multă greutate.

— Roagă-l să mai aștepte puțin la telefon, spuse Lacon și cu un gest de moară de vânt își vârî mâna în buzunar. Pot să-ți dau cheile, George? I le zornăi în față lui Smiley. Cu anumite condiții. De acord?

Cheile continuau să zornăie. Smiley le privea și poate că întrebă „Ce condiții?” sau poate că doar le privi; nu prea avea chef de conversație. Mintea sa era la Mostyn și la țigările care lipseau; la chemările telefonice în legătură cu vecinii; la agenții fără chip; la somn. Lacon număra. Dădea o mare importanță numerotării paragrafelor.

— Unu, că ești o persoană particulară, executorul testamentar al lui Vladimir, nu al nostru. Doi, aparții trecutului, nu prezentului, și te porți ca atare. Trecutului *asanat*. Te vei strădui să liniștești valurile, nu să le faci. Îți vei reprima, desigur, acest vechi interes profesional pe care i-l porți, întrucât poate fi confundat cu al nostru. În aceste condiții, pot să-ți dau cheile? Da? Nu?

Mostyn stătea în pragul ușii de la bucătărie. I se adresa lui Lacon, dar privirea sa gravă se întorcea fără încetare către Smiley.

— Ce este, Mostyn? Întrebă Lacon. Fii scurt!

— Tocmai mi-am amintit o notă de pe fișa lui Vladimir, domnule. Avea o nevastă la Tallinn. Mă întreb

dacă n-ar trebui anunțată. M-am gândit că e bine să vă spun.

— O dată în plus, fișa nu este exactă, spuse Smiley, privindu-l la rândul său pe Mostyn. Soția lui era cu el la Moscova în momentul în care a fugit în Occident, a fost arestată și dusă într-un lagăr de muncă forțată. A murit acolo.

— Domnul Smiley trebuie să facă ce crede de cuviință în chestiile astea, se grăbi să spună Lacon, dornic să evite o nouă izbucnire, și lăsă să cadă cheile în palma inertă a lui Smiley.

Dintr-odată totul se puse în mișcare. Smiley se ridică. Lacon era deja în mijlocul camerei, iar Strickland îi întindea telefonul. Mostyn se strecurase în vestibulul întunecat și lua impermeabilul lui Smiley din cuier.

— Ce altceva ți-a mai spus Vladimir la telefon, Mostyn? îl întrebă blând Smiley, băgând un braț pe mânecă.

— A zis: „Spune-i lui Max că este vorba de Moș Ene. Spuneri că am două dovezi și că le pot aduce cu mine. Poate că așa va dori să mă vadă”. A spus aceste cuvinte de două ori. Erau pe bandă, dar Strickland le-a șters.

— Știi ce voia să spună Vladimir cu asta? Vorbește în șoaptă.

— Nu, domnule.

— Nimic pe fișă?

— Nu, domnule.

— *Ei* știu ce a vrut să spună? întrebă Smiley făcând semn scurt cu capul către Strickland și Lacon.

— Cred că s-ar putea ca Strickland să știe. Nu sunt sigur.

— E adevărat că Vladimir nu l-a cerut pe Esterhase?

— Da, domnule.

Lacon își termina convorbirea telefonică. Strickland îi luă receptorul din mână și vorbi la rândul său. Văzându-l pe Smiley la ușă, Lacon se repezi către el.

— George! Omule! Succes! Ascultă, vreau să vorbesc

cu tine cândva despre căsătorie. Un seminar în care ne vom spune totul. Contez pe tine să mă înveți arta asta, George!

— Da. Trebuie să ne vedem, zise Smiley.

Lăsând ochii în jos, văzu că Lacon îi strângea mâna.

Un post-scriptum ciudat la această întrevvedere zăpăci scopul său conspirativ. Preceptele Prăvăliei cer ca în casele conspirative să fie instalate microfoane ascunse. Agenții, ciudați cum sunt, acceptă acest lucru, cu toate că nu sunt informați în sensul acesta, cu toate că ofițerii lor de caz se dau de ceasul morții să ia notițe. Pentru întâlnirea sa cu Vladimir.

Mostyn brânșase așa cum era de cuviință sistemul în așteptarea sosirii bătrânului și nimeni, în agitația panicată care urmase, nu se gândise să-l debranșeze. Conform procedurilor de rutină, benzile ajunseră la secția de transcriptori, care, de bună-credință, prezentă câteva texte lectorului general al Prăvăliei. Nefericitul șef al secției Cazuri diverse primi o copie, tot așa cum primiră Secretariatul, șeful Personalului, cel al Operațiunilor și cel al Serviciului Financiar. Trebui ca un exemplar să ajungă în tava de corespondență a lui Lauder Strickland ca să aibă loc explozia, iar inocenții care o primiseră fură nevoiți, sub cele mai îngrozitoare amenințări, să jure că vor păstra secretul. Banda magnetică este perfectă. Se aude și acel du-te-vino al lui Lacon, se aud și comentariile sotto-voce ale lui Strickland, unele dintre ele obscene. Doar mărturia făcută într-o stare de agitație de către Mostyn în vestibul scăpase neînregistrată.

În ceea ce-l privește pe Mostyn, el n-avea să mai joace niciun rol în afacerea asta. Demisionă de bunăvoie câteva luni mai târziu, sporind rata pierderilor atât de îngrijorătoare pentru toată lumea în zilele noastre.

CAPITOLUL 6

Aceeași lumină nesigură care-l întâmpină pe Smiley când ieși ușurat din casa conspirativă în aerul curat al acelei dimineți din Hampstead o întâmpină și pe

Ostrakova, cu toate că toamna pariziană era mai avansată și că nu mai rămăseseră decât câteva frunze agățate în platani, ca niște cârpe vechi de șters praful. Asemenea lui Smiley, nu avusese parte de o noapte odihnitoare. Se sculase în întuneric și se îmbrăcase cu grijă, întrebându-se, întrucât părea mai rece afară, dacă nu era cazul să-și scoată din dulap cizmele de iarnă, pentru că în antrepozit curentul va fi sălbatic și îi va face în mod deosebit rău la picioare. Deși nehotărâtă încă, le pescui din dulap, le șterse, chiar le lustrui, dar tot nu se putu decide dacă să le încalțe sau nu. Așa i se întâmpla întotdeauna când avea o problemă serioasă de rezolvat: nu reușea să rezolve micile probleme. Cunoștea toate simptomele. Le simțea venind, dar nu avea ce face. Își va rățăci portmoneul, va comite, greșeli în socotelile de la antrepozit, se va încuia pe dinafara apartamentului și va fi nevoită s-o aducă pe portăreasa aia nebună și bătrână, Madame la Pierre, care ciugulea și pufăia ca o capră într-un crâng de urzici. Putea foarte bine, când era în această stare de spirit, ca, după cincisprezece ani în care mersese pe aceeași rută, să ia un autobuz greșit și să ajungă, furioasă, într-un cartier pe care nu-l cunoștea. Reuși să-și tragă în sfârșit cizmele, bombănindu-și „bătrână nebună, cretină” și altele de acest fel; în mână cu sacoșa grea pe care și-o pregătise cu o noapte înainte, pomi pe traseul obișnuit, trecând pe lângă aceleași trei prăvălii pe care le cunoștea, fără ca să intre în vreuna dintre ele, încercând să-și dea seama dacă era sau nu pe punctul de a-și pierde mințile.

„Sunt nebună. Nu sunt nebună. Cineva încearcă să mă omoare, cineva încearcă să mă apere. Sunt în siguranță. Sunt în pericol de moarte”. Și așa mai departe.

De patru săptămâni, de când îl primise pe micul ei confident estonian, Ostrakova fusese conștientă de multe schimbări care se petrecuseră în persoana ei și pentru care, în majoritatea lor, nu era nerecunoscătoare. Dacă se îndrăgostise de el, se întâmplase hodoronc-tronc: apariția lui se produsese la momentul oportun, iar aerul de pirat al

acestuia îi reînviase sentimentul de opoziție într-un moment în care era gata-gata să-l piardă. Reaprinse focul din ea și avea în el acel ceva de pisică vagabondă care-i amintea de Glikman, precum și de alți bărbați. Nu fusese niciodată deosebit de stăpânită. „Dacă ne mai gândim și că, își spuse ea, Magicianul este un bărbat bine, care se pricepe la femei și-mi intră în viață înarmat cu o fotografie a opresorului meu și cu hotărârea, în aparență, de a-l elimina, păi atunci ar fi absolut indecent, nebună bătrână și singuratică ce mă aflu, dacă *nu* m-aș îndrăgosti de el pe loc!” Dar, mai mult decât magia lui, ceea ce o impresionase fusese gravitatea sa. „Nu trebuie să *brodezi*”, îi spusese el cu o răceală ce nu i se potrivea, atunci când, din amuzament sau pentru a mai varia, își permisese să devieze doar un pic de la versiunea pe care i-o scrisese Generalului. „Doar pentru că simți că ți-a mai venit inima la loc, nu comite greșeala de a-ți închipui că primejdia a trecut”.

Promisese să se îndrepte.

— Primejdia e absolută, îi spusese el la plecare. Nu depinde de tine s-o faci mai mare sau s-o faci mai mică.

Îi mai vorbiseră și alții despre primejdie înainte, dar când Magicianul vorbea despre asta, îl credea.

— Primejdie pentru fata mea? Întrebasese ea. Primejdie pentru Alexandra?

— Fata dumitale nu are niciun rol în chestia asta. Poți să fii sigură că ea nu știe nimic din ceea ce se întâmplă.

— Atunci primejdie pentru cine?

— Primejdie pentru noi toți, cei ce știm despre această problemă, replicase el, iar ea se abandona fericită, în pragul ușii, unicei lor îmbrățișări. Primejdie mai ales pentru tine.

Iar acum, de trei zile - să fie doar două? să fie zece?

— Ostrakova putea jura că văzuse cum primejdia se strânge în jurul ei ca o armată de umbre la căpătâiul patului ei de muribund. Primejdia era absolută; nu depindea de ea s-o facă mai mare sau s-o facă mai mică. Și

o văzu din nou în acea dimineață de sâmbătă, atunci când tropăia pe trotuar cu cizmele ei de iarnă, bine lustruite, legănând într-o parte sacoșa grea pentru cumpărături: aceiași doi bărbați, care o urmăreau, deși era weekend. Bărbați duri. Mai duri decât bărbatul roșcat. Bărbați de felul celor pe care îi vezi pe la comisariate, care ascultă interogatoriile, fără să scoată o vorbă. Unul mergea la cinci metri în spatele ei, celălalt paralel cu ea, pe trotuarul de vizavi, tocmai depășind ușa vagabondului de Mercier, băcanul, a cărui copertină în roșu și verde atârna atât de jos, încât prezenta un pericol chiar și pentru o persoană atât de mărunțică precum Ostrakova.

Hotărâse, atunci când își permisesese pentru prima oară să-i observe, că aceștia erau oamenii Generalului. Fusesse oare luni sau vineri? „Generalul Vladimir mi-a trimis garda sa de corp”, gândise ea amuzată și, pe parcursul unei întregi dimineți periculoase, plănuiise gesturile prietenești pe care avea să le facă acestora pentru a-și exprima gratitudinea: zâmbete complice pe care le va trimite atunci când nu va fi nimeni altcineva prin preajmă care să le observe. Până și *supa* pe care le-ar pregăti-o și le-ar duce-o pentru a-i ajuta să mai omoare timpul, când stăteau de gardă în fața ușilor. „Două gărzi de corp, ca niște namile, își spusese ea, doar pentru o singură bătrână!” Ostrakova avusese dreptate: Generalul era într-adevăr om! A doua zi ajunsese la concluzia că nu se aflau acolo și că dorința ei de a încredința o astfel de misiune unor oameni ca ei nu reprezenta decât o prelungire a dorinței pe care o simțea de a-l regăsi pe Magician: „Caut legături cu el, gândi ea, tot așa cum nu m-am hotărât încă să spăl paharul din care și-a băut votca sau să bat pernele pe care s-a așezat și de unde mi-a ținut un curs cu privire la primejdie”.

Dar în a treia zi – să fi fost a cincea? – avusese o altă optică, cu totul diferită și mai aspră în privința presupușilor ei protectori. Încetase să mai facă pe fetița. Într-o altă zi, îi pierduse șirul, plecând devreme de acasă

pentru a controla o anumită livrare la antrepozit, părăsise sanctuarul abstracțiunilor sale pentru a se găsi drept pe străzile Moscovei, așa cum le cunoscuse mult prea des de-a lungul anilor petrecuți cu Glikman. Strada pavată și prost luminată era pustie, cu excepția unei mașini negre, parcată la douăzeci de metri de intrarea casei sale. După toate probabilitățile, tocmai sosise, își imaginase apoi că o văzuse oprindu-se, fără îndoială, pentru a lăsa santinelele la post. Oprindu-se brusc, exact în momentul în care ea ieșea. Și stingând farurile. Cu un pas hotărât, Ostrakova o apucase în lungul trotuarului. „Primejdie în special pentru *tine*, nu înceta ea să-și aducă aminte, primejdie pentru noi toți care știm”.

Mașina o urmărea.

„Își închipuie că sunt o curvă, își spusese ea inutil. Una din alea bătrâne care-și agață clientela în zori de zi”.

Dintr-odată, singurul ei scop fusese să intre într-o biserică. Orice biserică. Cea mai apropiată biserică ortodoxă rusă se găsea la o depărtare de douăzeci de minute, și era atât de mică, încât, dacă încercai să te rogi acolo, aveai impresia că participi la o ședință de spiritism: Sfânta Familie aflată atât de aproape oferea iertarea. Dar douăzeci de minute însemna o viață întreagă. Evita de regulă bisericile neortodoxe: reprezenta o trădare a propriei naționalități. În dimineata aceea totuși, cu mașina care se târa în spatele ei, renunțase la prejudecăți și se adăpostise în prima biserică ieșită în cale, care se dovedise a nu fi doar catolică, ci catolică *modernă*, așa că auzise întreaga liturghie de două ori, într-o franceză proastă, ținută de un muncitor preot, care putea a usturoi și chiar mai rău. Dar când ieșise, nu-i mai văzuse pe acei bărbați, iar asta era tot ceea ce conta, cu toate că, atunci când ajunsese la antrepozit, fusese nevoită să promită că va face două ore suplimentare pentru a compensa încurcătura provocată prin întârzierea ei.

Apoi nimic, timp de trei zile, poate cinci. Ostrakova devenise incapabilă să țină socoteala zilelor, ca și a banilor.

Timp de trei zile, sau cinci, dispăruseră, nici nu existaseră vreodată. Totul era mania ei de a „broda”, așa cum denumise Magicianul obiceiul său tâmpit de a vedea prea mult, de a privi prea mulți oameni în ochi, de a inventa prea multe incidente. Până astăzi, din nou, când se întorseseră. Cu excepția faptului că astăzi era de cincizeci de mii de ori mai rău, pentru că astăzi însemna *acum*, iar astăzi strada se arăta pustie ca la început sau la sfârșit de lume, iar bărbatul care se afla la cinci metri în spatele ei se apropia din ce în ce mai mult, iar cel care fusese sub copertina periculos de lăsată a lui Mercier traversa strada pentru a se alătura celuilalt.

Ce se întâmplă după aceea, în genul acela de descrieri sau de închipuiri cunoscute Ostrakovei, era de așteptat să se întâmple ca fulgerul. În clipa aceasta erai în picioare, mergând pe trotuar, și în clipa următoare, într-o sarabandă de lumini și de urlete de sirene, erai transportată pe o masă de operație, înconjurată de chirurghi, cu măști de diverse culori. Sau erai în Ceruri, în fața Atotputernicului, îngăimând scuze pentru anumite greșeli pe care de fapt nu le regretai. Și nici El, dacă îl înțelegeai cât de cât, nu le regreta. Sau, mai rău decât toate, îți reveneai și erai condus, ca un rănit care poate umbla, la locuința ta, iar plicticoasa ta soră vitregă Valentina lăsa orice cu multă silă deoparte pentru a veni de la Lyon și a te bârâi fără încetare la capul patului.

Niciuna dintre aceste probabilități nu se adevăra.

Ceea ce se întâmplă se produse cu încetineala unui balet subacvatic. Bărbatul care câștiga teren în spatele ei ajunsese alături de ea, postându-se în dreapta, adică pe partea interioară a trotuarului. În aceeași clipă, bărbatul care trecuse drumul din fața prăvăliei lui Mercier apărură în partea stângă, mergând nu pe trotuar, ci de-a lungul rigolei, stropind-o din când în când cu apa ploii căzute cu o zi înainte. Cu acel fatal obicei de a se uita în ochii oamenilor, Ostrakova îi privi pe cei doi însoțitori nedoriți și văzu chipuri pe care le știa pe de rost. Ei îl vânașeră pe

Ostrakov, ei îl asasinaseră pe Glikman, și, în opinia sa, tot ei ucisese războiul popor rus timp de secole, fie în numele țarului, fie al lui Dumnezeu sau al lui Lenin. Uităndu-se în altă parte, văzu mașina neagră care o urmărise în drum spre biserică înaintând încet spre ea pe strada pustie. De aceea, făcu exact ceea ce plănuiase să facă întreaga noapte, ceea ce își imaginase atunci când era culcată în pat, fără să doarmă. În sacoșa ei de cumpărături pusese un vechi fier de călcat, o rablă de care Ostrakov făcuse rost în zilele când bietul muribund își închipuise că poate să adune câțiva franci în plus făcând comerț cu antichități. Sacoșa ei de provizii era din piele – din petice verzi și cafenii – și solidă. Trăgând-o spre spate, o balansa cu toată forța spre bărbatul care era la rigolă, direct în vîntre, miezul netrebnic al acestuia. Bărbatul înjură – dar ea nu putu să audă în ce limbă – și căzu în genunchi. Planul ei însă eșuă. Nu se așteptase să aibă un ticălos de fiecare parte; avea nevoie de timp pentru a-și restabili echilibrul și a-l păli cu fierul de călcat pe celălalt individ. Dar acesta nu-i permise să-i facă și lui același lucru. Prinzând-o ca într-un clește, cu ambele brațe, o strânse ca pe un sac greu de cartofi și o ridică de la pământ. Văzu sacoșa căzând și auzi zgomotul metalic al fierului de călcat căzând pe un capac de canal. Continuând să privească în jos, văzu cizmele bălăbănindu-se la zece centimetri de la pământ, ca și cum s-ar fi spânzurat la fel ca fratele ei Niki, exact picioarele lui, cu vârfurile îndreptate spre interior, ca ale unuia slab de minte. Observă că unul din vârfurile cizmei, stîngul, se jupuisese în luptă. Brațele agresorului se încheștau acum cu și mai multă violență peste pieptul ei și se întreba dacă nu cumva coastele îi vor plesni înainte de a se sufoca. Simți cum o trage înapoi și își zise că se pregătea s-o arunce în mașina care se apropia acum în viteză pe stradă: că era pe cale de a fi răpită. Această idee o îngrozi... Nimic, și mai ales moartea, nu era atât de înspăimîntător pentru ea în acel moment ca gândul că porcii ăia o vor duce înapoi în Rusia și o vor supune la acel

gen de moarte lentă, într-o închisoare a îndochinării - era sigură - care îl omorâse pe Glikman. Se zbătea cu toate puterile și reuși să-l muște de mână. Văzu doi trecători care păreau tot atât de îngroziți ca și ea. Apoi își dădu seama că mașina nu încetinește și că bărbații aveau o cu totul altă intenție: nu s-o răpească, ci s-o omoare.

Individul o aruncă.

Se împiedică fără să cadă și, cum mașina viră brusc pentru a o buși de pământ, îi mulțumi lui Dumnezeu și tuturor îngerilor că, până la urmă, se hotărâse să ia cizmele de iarnă, întrucât bara din față îi lovi ambele gambe; când își văzu picioarele din nou, acestea se găseau drept în fața ei, iar coapsele goale îi erau desfăcute ca la o naștere. Zbură o clipă, apoi lovi caldarâmul, cu tot trupul, dintr-odată - cu capul, cu șira spinării și cu călcâiele. Apoi se rostogoli ca un cârnat pe pavaj. Mașina o depășise, dar o auzi oprindu-se cu un scrâșnet sălbatic de frâne și se întreabă dacă nu cumva aveau de gând să vină în marșarier și să treacă peste ea din nou. Încercă să se miște, dar se simțea de-a dreptul adormită. Auzi voci și portiere trântindu-se, auzi motorul mugind, apoi zgomotul îndepărtându-se, fie pentru că mașina se îndepărta, fie pentru că ea își pierdea auzul.

— N-o atingeți, spuse cineva.

„Nu, *nu mă atingeți*”, gândi femeia.

— N-am aer, se auzi ea spunând. Ridicați-mă-n picioare și o să fie totul în ordine.

De ce naiba spusese asta? Sau doar o gândise?

— *Vinetele*, spuse ea. Aduceți *vinetele*.

Nu știa dacă vorbea despre cumpărăturile ei sau despre agentele de circulație care în argou parizian erau numite astfel.

Apoi o pereche de mâini de femeie întinseră o pătură peste ea și izbucni o discuție furioasă în franceză în legătură cu ceea ce trebuia făcut în continuare. „A reținut cineva numărul?” ar fi vrut ea să întrebe, dar era într-adevăr mult prea somnoroasă ca să-i mai pese și, în plus,

nu avea nici aer. Căderea i-l scosese din trup, pentru vecie. I se păru că vede păsări pe jumătate împuşcate, așa cum le văzuse la țară, în Rusia, bătând disperat din aripi pe pământ, așteptând ca ogarii să ajungă la ele. „Domnule General, gâdi ea, ai primit cea de-a doua scrisoare a mea?” Pierzându-și cunoștința, îl imploră să o citească și să-i răspundă la apel. „Domnule General, citiți cea de-a doua scrisoare pe care v-am trimis-o”.

O scrisoare cu o săptămână în urmă, într-un moment de disperare. O pusese la cutia poștală în ziua precedentă, într-un alt moment de disperare.

CAPITOLUL 7

Într-un cartier de lângă stația Paddington sunt terase victoriene care, la exterior, sunt vopsite într-un alb tot atât de strălucitor ca pachetoturile de lux, iar în interior sunt întunecate ca niște morminte. În acea sâmbătă dimineață, Westboume Terrace strălucea tot atât de puternic precum toate celelalte, însă drumul care ducea la imobilul unde locuise Vladimir era blocat la una din extremități cu o grămadă de saltele putrezite, iar la cealaltă de o bornă spartă, cum sunt cele de la punctele de frontieră.

— Mulțumesc, cobor aici, spuse Smiley politicoș și plăti șoferului de taxi în dreptul saltelelor.

Venise direct din Hampstead și-l dureau genunchii. Șoferul grec îi ținuse o conferință despre Cipru pe tot parcursul călătoriei și, din curtoazie, se ghemuise pe strapontină pentru a-l putea auzi peste zgomotul motorului. „Vladimir, am fi putut să facem mai multe pentru tine”, își spuse el privind gunoaiele de pe trotuar, rufele sărăcicioase care atârnavă în balcoane. Prăvălia ar fi trebuit să îi acorde mai multă considerație acestui om al ei de înaltă verticalitate.

„E vorba de Moș Ene, gâdi el. Spune-i că am două dovezi și că le pot aduce cu mine”.

Umbla încet, știind că zorii zilei sunt un moment mai potrivit pentru a ieși dintr-o clădire decât pentru a intra în ea. În stația de autobuz se formase o coadă mică. Un lăptar

își făcea turul, ca și băiatul cu ziarele. O escadrilă de pescăruși scormonea în lăzile de gunoi ce dădeau pe dinafară, ciugulind cu grație. „Dacă pescărușii se instalează în orașe, își zise el, oare porumbeii se vor duce la mare?” Trecând drumul, zări un individ cu o motocicletă neagră cu ataș, cu aspect oficial, care-și parca armăsarul la vreo sută de metri mai încolo, lângă bordură. Ceva din atitudinea individului îi amintea de mesagerul înalt care adusese cheile la casa conspirativă... Aceeași rigiditate, chiar de la distanța la care se afla; o atitudine curtenitoare, aproape ofițerească.

Castanii golași întuneau intrarea flancată de coloane; o pisică speriată îl studia cu suspiciune. Butonul soneriei se afla cel mai sus dintre cele treizeci aliniate la intrare. Smiley însă nu-l apăsă și, când împinse ușile duble, ele se deschiseră prea ușor, lăsând să se vadă aceleași coridoare sinistre, date cu o vopsea strălucitoare, pentru a-i descuraja pe cei ce mâzgălesc pereții, și aceeași scară cu linoleum, care scârțâia ca un cărucior de spital. Și-l reaminti perfect. Nimic nu se schimbase, iar de acum înainte nimic nu se va mai schimba. Nu exista niciun comutator, iar pe măsură ce urca scările deveneau din ce în ce mai întunecoase. „De ce asasinii lui Vladimir nu i-au furat cheile? se întrebă el, simțindu-le cum îi intră în coapsă la fiecare pas. Poate că n-au avut nevoie de ele. Poate că aveau și ei un rând de chei”. Ajunse la un palier și se strecură pe lângă un luxos cărucior de copil. Auzi un câine urlând, știrile de dimineață în limba germană și apa de la toaletă comună de pe etaj. Auzi un copil țipând la maică-sa, apoi o palmă și tatăl care țipa la copil. „Spune-i lui Max că e vorba de Moș Ene”. Pe la nări îi trecu un miros de curry, de prăjeală și de dezinfectant. Izul a prea mulți oameni nevoiași, înghesuiți în prea puțin aer. Își aminti și acestea. Nimic nu se schimbase.

„Dacă l-am fi tratat mai bine, nu s-ar fi întâmplat asta niciodată, își spuse Smiley. Cei neglijanți sunt prea ușor omorâți”, reflectă el, printr-o afinitate inconștientă de

gândire cu Ostrakova. Își aduse aminte de ziua când îl adusesese aici.

Smiley vicarul, Toby Esterhase poștașul. Se duseseră cu mașina la Heathrow ca să-l aducă. Descurcărețul Toby, cel uns cu toate alifile, cum s-ar fi definit el însuși. Toby conducea ca vântul, dar fuseseră gata-gata să întârzie. Avionul aterizase. Se năpustiseră spre barieră și îl văzuseră, cu părul argintiu, aerul maiestuos, imobil, depășindu-i pe toți cu un cap, într-unul din culoarele de așteptare de la Sosiri, în timp ce țăranii obișnuiți treceau pe lângă el. Își aminti îmbrățișarea lor solemnă - „Max, bătrâne prieten, ești tu într-adevăr? Eu sunt, Vladimir. Ne-au adunat din nou”. Și-l aminti pe Toby conducându-i prin culoarele largi din spatele Serviciului Imigrări, pentru că poliția franceză, furioasă, îi confiscase bătrânului documentele înainte de a-l da afară. Își aminti cum luaseră dejunul la Scott, toți trei, bătrânul prea agitat ca să bea, dar vorbind în termeni grandilocvenți despre un viitor pe care știau că nu-l va avea: „O să fie din nou ca la Moscova, Max. Poate că vom avea chiar noroc în privința lui Moș Ene”. A doua zi se duseseră să vâneze un apartament „doar ca să-ți arătăm câteva posibilități, Generale”, așa cum îi explicase Toby Esterhase. Era cam pe la Crăciun, iar bugetul pe anul în curs pentru reinstalări se epuizase. Smiley apelase la Serviciul Financiar al Prăvăliei. Insistase pe lângă Lacon și pe lângă Trezorerie pentru o suplimentare, dar degeaba. „O doză de realitate îl va aduce cu picioarele pe pământ, declarase Lacon. Folosește influența pe care o ai asupra lui, George. De asta ești acolo”. Prima lor doză de realitate fusese o casă de curve din Kensington, iar cea de-a doua dădea spre triajul de lângă Waterloo. Westboume Terrace fusese a treia și, în timp ce urcau scârțâind aceleași scări, cu Toby în fruntea lor, bătrânul se oprise brusc, lăsându-și pe spate capul său mare cu fața plină de pete de bătrânețe, strâmbând din nas cu un gest teatral.

„Ah, dacă mi se face foame, n-am decât să stau pe

coridor și să miros, și-mi trece toată foamea! anunțase el în franceza lui afectată. În felul acesta, n-am nevoie să mănânc timp de o săptămână întreagă”.

Chiar atunci, Vladimir ghicise că-l puneau pe linie moartă pentru totdeauna.

Smiley se reîntoarce în prezent. Palierul următor era unul muzical, observă el, în timp ce-și continua ascensiunea solitară. Printr-o ușă răzbătea muzică rock, dată la maximum, printr-o altă – Sibelius și miros de slănină. Uitându-se pe geam, văzu doi bărbați preumblându-se printre castani, oameni care nu se aflau acolo atunci când sosise el. E o treabă de echipă, își spuse. O echipă ar plasa observatori, în timp ce ceilalți ar fi intrat în imobil. Cui aparținea era echipa, asta era o altă întrebare. Moscovei? Comisarului? Lui Saul Enderby? Mai încolo, în josul străzii, motociclistul înalt își cumpăraseră un ziar de scandal și îl citea călare pe șaua motocicletei.

Când trecu pe lângă o ușă, aceasta se deschise și ieși o bătrânică în capot, cu o pisică pe umăr. Înainte ca femeia să i se adreseze, Smiley simți în respirația ei mirosul băuturii de peste noapte.

— Ești spărgător, drăguțule? întrebă bătrânică.

— Îmi pare rău, nu, replică Smiley râzând, doar un vizitator.

— Totuși, e amuzant să te creadă lumea așa ceva, nu-i așa, drăguțule? spuse ea.

— Da, într-adevăr, zise Smiley politico.

Scările de la ultimul etaj erau abrupte, foarte strâmte și luminate printr-un luminator cu geam securizat, în acoperișul în pantă. Pe palierul de la ultimul etaj se aflau două uși, ambele închise, și foarte mici. Pe una din ele văzu un cartonaș dactilografiat: „DL. V. MILLER, TRADUCERI”. Smiley își reaminti discuția în legătură cu numele de împrumut al lui Vladimir, acum că devenea londonez și trebuia să treacă neobservat. „Miller” nu era nicio problemă. Dintr-un motiv sau altul, bătrânul găsi că Miller suna chiar foarte bine. „Miller, *c’est bien*”, declarase

el. „Îmi place Miller, Max”.

Dar „Dl”. nu-i convenea deloc. Insistase pentru general, apoi propusese să rămână la colonel, dar Smiley, în rolul său de vicar, se dovedise inflexibil cu privire la această problemă: Dl. Aduce mai puține necazuri decât un grad fantezist în altă armată decât trebuia, decretase el.

Bătu la ușa cu siguranță, știind că un ciocănit slab sare mult mai mult în ochi decât unul puternic. Auzi ecoul și nimic altceva. Nici cel mai mic pas, niciun sunet care se oprește brusc. Strigă „Vladimir” prin fanta cutiei de scrisori, ca și cum ar fi fost un vechi prieten, venit în vizită. Încercă o cheie yale din legătură, dar se înțepeni. Încercă o alta, care se potrivea. Păși înăuntru, închise ușa, așteptând să-l pocnească ceva în moalele capului, dar preferând ideea unui cap spart celei a unei figuri împușcate. Îi veni amețală și-și dădu seama că își ținea respirația. Aceeași vopsea albă, remarcă el, același gol de închisoare. Aceeași liniște stranie, ca într-o cabină telefonică, același amestec de mirosuri publice.

„Acolo stăteam, își aminti Smiley, toți trei în acea după amiază. Eu și Toby, ca niște remorchere, trăgând între noi doi bătrânul cuirasăt”. Descrierea agentului imobiliar fusese: „mansardă”.

— Imposibil, anunțase Toby Esterhase în franțuzeasca lui cu accent unguresc, totdeauna gata să vorbească primul, întorcându-se pe călcâie ca să deschidă ușa și să plece. Vreau să spun: absolut îngrozitor. Vreau să spun că ar fi trebuit să vin înainte și să arunc o privire, am fost un idiot, zisese Toby în timp ce Vladimir continua să rămână nemișcat. Domnule General, vă rog să acceptați scuzele mele. Asta este o adevărată insultă.

Smiley adăugă și el scuzele lui.

— Putem face ceva mai mult pentru tine decât atât, Vladi. Mult mai mult. Doar că trebuie să insistăm.

Ochii bătrânului erau fixați pe fereastră, așa cum erau acum cei ai lui Smiley, către acea pădure punctată de coșuri de casă, de frontoane și de acoperișuri cu plăci de

ardezie care înfloreă dincolo de parapet. Și, deodată, lăsase să cadă o mână mare, înmănușată, pe umărul lui Smiley.

— Mai bine țineți-vă banii ca să-i împușcați pe porcii ăia de la Moscova, Max, îi sfătuiseră el.

Cu obrajii șiroind de lacrimi și arborând același zâmbet hotărât, Vladimir continua să-și închipuie coșurile Moscovei și să vadă cum se destrămau visurile de a mai trăi vreodată sub un cer rusesc.

— *On reste ici*, ordonase el în cele din urmă, ca și cum ar fi trasat o ultimă linie de apărare.

Lângă un perete se afla un divan mic, iar pe pervarul ferestrei era un reșou de gătit. După mirosul de chit, Smiley ghici că bătrânul continua să-și zugrăvească singur locuința, acoperind petele de igrasie și astupând crăpăturile. Pe masa pe care dactilografia și mânca erau un Remington vechi și două dicționare uzate. Munca lui de traducător, se gândi el; câțiva bănuți în plus ca să-i rotunjească pensia. Trăgându-și coatele spre spate, ca și cum l-ar fi durut șira spinării, Smiley își îndreptă pe de-a-ntregul trupul său micuț și se lansă în șirul de rituri mortuare cunoscute pentru un spion defunct. O biblie estoniană se afla pe noptiera din lemn de pin. O pipăi delicat, căutând vreo cavitate secretă, apoi o scutură pentru a vedea dacă nu cumva conținea hârtiute sau fotografii. Deschizând sertarul, găsi un flacon cu pilule pentru reîntinerirea celor surmenați sexual și trei decorații ale Armatei Roșii pentru bravură, montate pe o baretă cromată. Destul cu acoperirea, se gândi Smiley, întrebându-se cum naiba se descurcau pe un pat atât de mititel Vladimir și numeroasele lui cuceriri. O gravură, reprezentându-l pe Martin Luther, atârna la capul patului. Lângă ea, o fotografie color intitulată „Acoperișurile roșii ale vechiului Tallinn”, pe care Vladimir o decupase probabil din vreo revistă și o lipise pe un carton. O altă fotografie arăta „Coasta kazară”, iar o a treia – „Mori de vânt și castel în ruine”. Scotoci în spatele fiecăreia dintre

ele. Apoi îi atrase atenția veioza. Apăsă pe întrerupător și, cum lampa nu se aprindea, trase cordonul din priză, scoase becul și inspectă postamentul de lemn, dar fără rezultat. „E ars becul”, gândi el. Un țipăt brusc venind de afară îl făcu să se lipească de perete, dar, când își reveni, își dădu seama că aterizase un nou stol de pescăruși. O întreagă colonie se instalase în jurul coșurilor de pe case. Aruncă o nouă privire peste parapet, spre stradă. Cei doi plimbăreți plecaseră. „Vin sus, se gândi el. S-a dus dracului avansul pe care-l aveam. Nu sunt de la poliție, gândi el. Sunt asasini”. Motocicleta neagră cu ataș era tot acolo, dar cel ce o călărea dispăruse. Închise fereastra, întrebându-se dacă exista o Wallhala anume pentru spionii morți, unde el și Vladimir se vor regăsi și vor pune lucrurile la punct, spunându-și că trăise o viață lungă și că acest moment era tot atât de bun ca oricare altul să-i pună capăt. Dar necrezând nicio clipă ce gândea.

Sertarul de la masă conținea coli de hârtie albă, un aparat de capsat, un creion ros, elastice și o recentă factură trimestrială de telefon, neplătită, pentru suma de șaptezeci și opt de lire, care îl izbi ca fiind nepotrivit de mare pentru stilul de viață auster al lui Vladimir. Deschise aparatul de capsat și nu găsi nimic. Vârî factura de telefon în buzunar pentru a o studia mai târziu și continuă să scotocească, convins fiind că nu era o cercetare adevărată, întrucât pentru o cercetare adevărată ar fi fost nevoie de trei oameni, timp de câteva zile, înainte ca aceștia să poată spune cu certitudine că se găsisese ce era de găsit. Dacă s-ar fi uitat după un lucru anume, atunci ar fi fost probabil o agendă cu adrese, sau un jurnal, sau vreun alt obiect care ținea loc de așa ceva, fie chiar și un petic de hârtie. Știa că uneori bătrânii spioni, chiar și cei mai buni, semănau un pic cu amănții bătrâni... Pe măsură ce înaintau în vârstă, începeau să trișeze, de teamă ca nu cumva să-i lase puterile. Pretindeau că aveau totul înscris în memorie, dar în secret se cramponau de virilitatea lor, în secret își notau anumite lucruri, adesea într-un cod fabricat de ei, care

putea fi descifrat, în câteva ore sau în câteva minute, de către orice cunoscător al jocului. Nume și adrese ale contactelor, ale subagenților. Nu mai era nimic sfânt. Întâlniri de rutină cu ora și locul, nume de cod, numere de telefon, combinații de seifuri, scrise în chip de numere ale taloanelor de pensii sau de date de naștere. Pe vremea sa, Smiley văzuse rețele întregi primejduite în felul acesta din cauza unui agent care nu mai îndrăznea să aibă încredere în propriul cap. Nu credea că Vladimir ar fi făcut așa ceva, dar pentru fiecare lucru e un început.

„Spune-i că am două dovezi și că le pot aduce cu mine...”

Stătea în picioare în ceea ce bătrânul ar fi numit bucătăria sa: pervazul ferestrei cu reșoul cu gaz, dulăpiorul improvizat, cu găuri pentru ventilație, făcute de către el. „Noi, bărbații care ne facem de mâncare singuri, suntem ființe doar pe jumătate, se gândi el inspectând cele două etajere, ridicând cratița și tigaia, scotocind între boiaua dulce și boiaua iute. Oriunde altundeva în casă – chiar în pat – te poți izola de lume, poți citi, te poți păcăli că singurătatea e cel mai bun lucru din lume. În bucătărie însă, semnele unei vieți incomplete sunt prea stridente. O jumătate de pâine neagră. O jumătate de cârnaț. O jumătate de ceapă. O jumătate de litru de lapte. O jumătate de lămâie. O jumătate de pachet de ceai negru. O jumătate de viață”. Deschise tot ce se putea deschide, scotoci cu degetul în boiaua iute. Descoperi o placă de faianță care se mișca și o desprinse, deșurubă mânerul de lemn al tigăii. În momentul în care voia să deschidă dulapul de haine, se opri de parc-ar fi ciulit urechea, dar de data aceasta îl reținuse ceea ce văzuse, nu ceea ce auzise.

Deasupra dulăpiorului era un cartuș întreg de țigări Gauloises Caporal, preferate de Vladimir atunci când nu putea să-și facă rost de țigări rusești. Cu filtru, observă el, citind mențiunile de pe pachet. „Scutite de taxe”. „Cu filtru”. „Pentru export” și „Made in France”. Îvelite în

celofan. Le luă de acolo. Din cele zece pachete ale cartușului, unul lipsea, în scrumieră, trei mucuri de aceeași marcă. În aer, acum că-l mirosea, peste izurile de mâncare și de chit, simți o aromă slabă de țigară franțuzească.

„Și fără țigări în buzunar”, își aduse el aminte.

Ținând pachetul albastru cu ambele mâini, întorcându-l încet, Smiley încercă să înțeleagă ce semnificație avea. Instinctul său – sau, mai bine zis, o percepție confuză, care nu apăruse încă la suprafață în întregime – îi semnală cu insistență că era ceva în regulă cu aceste țigări. Nu aspectul lor. Nu că ar fi fost îndesate cu microfilme sau cu gloanțe cu cap moale, puternic distructive, sau cu orice altceva din jocurile astea demodate.

Simpla lor prezență aici, nu altundeva, nu era în regulă.

Atât de noi, atât de fără praf, un pachet lipsă, trei țigări fumate.

„Și fără țigări în buzunar”.

Lucra mai repede acum, dorind foarte mult să plece. Locuința era prea sus. Era prea goală și prea plină. Avea un simțământ din ce în ce mai puternic că ceva nu era în regulă. De ce nu îi luaseră cheile? Deschise șifonierul. În el se găseau haine, precum și hârtii, dar Vladimir nu avea multe nici din unele, nici din altele. Hârtiile erau în majoritatea lor pamflete multiplicat, în rusă și în engleză și în ceea ce Smiley își zise că trebuie să fie una din limbile baltice. Exista și un dosar cu scrisori provenind de la vechiul cartier general al Grupului de la Paris și afișe „NU UITAȚI LETONIA”, „NU UITAȚI ESTONIA”, „NU UITAȚI LITUANIA”, probabil pentru a fi folosite cu ocazia demonstrațiilor publice. Era și o cutie de cretă școlară, galbenă, din care lipseau două bucăți. Haina sport, la care Vladimir ținea atât de mult, zăcând pe podea.

Căzuse din cui, poate, atunci când Vladimir închisese prea repede șifonierul.

„Cum, gândi Smiley, Vladimir, atât de orgolios, atât de milităros în aspectul său, să-și arunce el grămadă cea mai bună haină pe podeaua șifonierului? Sau poate o fi fost o mână mai puțin grijulie decât a lui Vladimir, care nu a pus-o înapoi pe umeras?”

Ridicând haina, Smiley căută în buzunare, apoi o atârnă în șifonier și trânti ușa acestuia pentru a vedea dacă nu cade cumva din cui.

Căzu.

Nu luaseră cheile, nu îi scotociseră locuința, gândi el. Îl scotociseră pe Vladimir, dar, după părerea comisarului, fuseseră întrerupți.

„Spune-i că am două dovezi și că le pot aduce cu mine”.

Întorcându-se în zona bucătăriei, stătu în fața dulăpiorului și studie din nou cartușul albastru pus deasupra. Apoi privi în coșul de hârtii. Și din nou la scrumieră, memorizând. Apoi în coșul de gunoi, să vadă dacă nu cumva pachetul care lipsea era acolo mototolit. Nu era. Și, dintr-un motiv sau altul, acest lucru îl încântă.

Era momentul să plece.

Dar nu plecă, în orice caz, nu imediat. Timp de încă un sfert de oră, ciulind urechea spre a sesiza orice fel de întrerupere, Smiley scotoci, sondă, ridicând și punând la loc, cu ochii în patru să vadă dacă nu joacă vreo scândură în podea sau nu există vreo nișă în spatele rafturilor. Dar, de data aceasta, dorea să *nu* găsească nimic. De data aceasta, dorea să confirme o absență. De-abia atunci când se simți mulțumit, atât cât îi permiteau împrejurările, ieși în liniște pe palier și încuie ușa în urma lui. După ce coborî un etaj, întâlni un poștaş, cu o brasardă cu însemnele Poștei, apărând de pe alt coridor. Smiley îl prinse de cot.

— Dacă ai ceva pentru apartamentul 6B, pot să te scutesc să mai urci un etaj, zise el umil.

Poștaşul scotoci în tașcă și scoase un plic cafeniu. Cu stampila poștei din Paris, datată cu cinci zile în urmă, arondismentul XV. Smiley îl vâri în buzunar. Un etaj mai

jos, la capătul acestuia, se afla o ușă de incendiu, care se putea deschide dinăuntru doar împingând de o bară. O remarcase la urcare. Împinse, ușa cedă, coborî pe o scară de ciment oribilă și traversă o curte interioară ce dădea spre niște garaje abandonate, întrebându-se încă ce însemna omisiunea aceea. De ce nu îi scotociseră locuința? se întreabă el. Centrul Moscova, ca orice altă mare instituție birocratică, își avea procedeele bine stabilite. Se decide să fie ucis un om. Atunci pui agenți ficși în fața casei sale, plasezi pe itinerar posturi fixe, organizezi o echipă de asasini și-l omori. După metoda clasică. Atunci de ce să nu i se scotocească apartamentul?... Vladimir, un burlac, trăind într-o locuință în care era un du-te-vino de străini?... De ce să nu-i trimiți agenții înăuntru în momentul în care plecase de-acasă? „Deoarece știau că o avea asupra lui”, gândi Smiley. Și scotocirea corpului, pe care comisarul o considerase atât de superficială? Dar dacă nu fuseseră deranjați, însă găsiseră ceea ce căutau?

Strigă după un taxi, spunându-i șoferului:

— Bywater Street în Chelsea, te rog, colț cu King's Road.

„Du-te acasă, gândi el. Fă o baie. Mai gândește-te.

Bărbierește-te”.

„Spune-i că am două dovezi și că le pot aduce cu mine”.

Brusc, aplecându-se înainte, îi ciocăni în geamul despărțitor și schimbă destinația. În timp ce mașina întorcea, motociclistul cel înalt frână cu un scrâșnet în spatele lor, puse un picior pe pământ și, fără să se grăbească, întoarse motocicleta lui mare și neagră cu ataș în direcția opusă. Un terenagiu, gândi Smiley observându-l. Un terenagiu care împinge măsuta rulantă pentru ceai. Ca o escortă oficială, aplecat din spate, ținând coatele îndepărtate, motociclistul îi urmă prin zonele marginase din Camden, păstrând distanța regulamentară, încet, în susul dealului. Taxiul se opri, Smiley se aplecă în față să plătească. În timpul acesta, o siluetă trecu solemn pe lângă

ei, cu antebrațul ridicat, pentru a-i saluta cu mâna înmănușată.

CAPITOLUL 8

Se opri la capătul șoselei, uitându-se cum șirurile de fagi se îndepărtau de el ca o armată care bate în retragere în ceață. Obscuritatea dispăruse fără să vrea, lăsând locul unei penumbre din interior. Putea să fie crepusculul: ora ceaiului într-o veche casă de țară. De fiecare parte, luminile străzii pâlpâiau precum niște lumânări care nu luminau nimic. Aerul se simțea dur și greu. Se așteptase să mai găsească încă poliția și o zonă de acces interzis, încercuită cu corzi. Se așteptase să vadă ziariști sau câțiva gură-cască. „Nu s-a întâmplat nimic, își spuse el, coborând încet panta. Nici n-am părăsit bine locul faptei, că Vladimir s-a și ridicat vesel în picioare, cu bastonul în mână, și-a îndepărtat machiajul înspăimântător și a șters-o cu colegii lui, actorii, să bea o bere la postul de poliție”.

— *Cu bastonul în mână, repetă el, aducându-și aminte ceva ce-i spusese comisarul.*

În mâna stângă sau în mâna dreaptă? „E praf de cretă galbenă și pe mâna lui stângă, spusese domnul Murgotroyd în camionetă. Pe degetul mare și pe următoarele două”.

Înaintă și șoseaua se întunecă în jurul lui, ceața se îngroșă. Își auzea țăcănitul metalic al pașilor ca un ecou care îl preceda. Vreo douăzeci de metri mai sus, lumina cafenie a soarelui ardea ca un foc încet de frunze moarte în propriul fum. Dar aici jos, unde se afla, în viroagă, se adunase o negură înghețată, iar Vladimir era cât se putea de mort. Văzu urme de pneuri în locurile în care parcaseră mașinile poliției. Observă absența frunzelor și curățenia nefirească a pietrișului. „Ce-au făcut? se întrebă el. Au stropit pietrele? Au măturat frunzele și le-au pus și pe ele în saci de plastic?”

Oboseala lăsă loc unei noi și misterioase lucidități. Își continua drumul în susul șoselei, urându-i lui Vladimir bună dimineța și noapte bună, fără a resimți asta ca pe

ceva caraghios, concentrându-și gândirea asupra piunezelor, cretei, țigărilor franțuzești și Regulilor Moscovei, căutând un chioșc din tablă lângă un teren de sport. „Ia-le una câte una, își spuse el. Ia-o cu începutul. Lasă țigările”. Ajunse la o încrucișare de poteci, o traversă urcând în continuare. La dreapta lui apărură stâlpii unei porți de fotbal și, dincolo de ei, un pavilion verde din tablă ondulată, în aparență gol. Traversă terenul, apa de ploaie strecurându-i-se în pantofi. În spatele pavilionului era un taluz abrupt, plin de noroi, brăzdat de urmele lăsate de copiii ce-și făceau de joacă lăsându-se să alunece pe el. Urcă taluzul, intră în crâng și continuă urcușul. Ceața nu se lăsase printre copaci și, când ajunse sus, se risipise. Nu se vedea nimeni. Întorcându-se pe urmele propriilor pași, se apropie de pavilion printre copaci. Era o cutie de tablă. Atât și nimic mai mult. Cu o latură deschisă spre terenul de joc. Singura piesă de mobilier era o bancă din lemn nelustruit, scrijelită cu cuțitul, singurul ocupant fiind un personaj întins pe ea, cu o cuvertură trasă peste cap, de sub care ieșeau niște ghetete maro. Timp de o clipă, în care nu se controlă, Smiley se întrebă dacă nu cumva și fața acestuia fusese sfârtecătă de un glonț. Acoperișul era susținut de niște grinzi. Sentințe grave, moralizatoare, înviorau vopseaua verde, care se cojea. „Punkistii strică orice. Societatea nu are nevoie de ei”. Această afirmație îi provocă un moment de nehotărâre. „O, dar societatea *are nevoie* de ei, ar fi vrut el să replice. Societatea este o asociere de minorități”. Piuneza se afla acolo unde spusese Mostyn că o pusese, exact la înălțimea capului, în cea mai bună tradiție de la Sarratt, cu floarea ei de aramă, din dotarea Prăvăliei, tot atât de nouă și de neprihănită ca și tânărul care o înfipsese acolo.

„Pornește către locul de întâlnire, spunea piuneza. Niciun pericol detectat”.

Regulile Moscovei, gândi Smiley din nou. Moscova, unde îi trebuiau unui agent trei zile ca să expedieze o scrisoare la o adresă conspirativă. Moscova, unde toate

minoritățile sunt punkiști.

„Spune-i că am două dovezi și că le pot aduce cu mine...”

Confirmarea lui Vladimir în cretă era scrisă lângă piuneză, un mesaj ca un vierme galben, șerpuind pe toată înălțimea grinzii. Poate că bătrânul se îngrijorase din cauza ploii. Poate că îi fusese teamă să nu cumva să-i șteargă semnul. Sau poate că, de emoție, apăsase prea tare pe cretă, tot așa cum își lăsase jacheta pe podeaua șifonierului. „O întâlnire sau nimic... îi spusese el lui Mostyn... Diseară sau nimic... Spune-i că am două dovezi și că le pot aduce cu mine...” Cu toate acestea, doar un ochi vigilent ar fi putut remarca acest semn, oricât de gros ar fi fost el, sau piuneza strălucitoare, dar nici respectivul ochi vigilent n-ar fi găsit acest lucru bizar, întrucât la Hampstead Heath oamenii atârnă mereu bilețele și își transmit mesaje, fără ca asta să însemne că sunt toți spioni. Unii sunt copii, alții - vagabonzi, unii cred în Dumnezeu și organizează marșuri de caritate, alții își vor fi pierdut câinele sau pisica, iar unii caută variații amoroase și simt nevoia să-și proclame trebuințele de pe vârful colinei, și nu li se întâmplă, desigur, tuturor să aibă fața sfârtecătă de un glonț, tras de la mică distanță cu o armă ucigașă a Centrului Moscova.

Iar scopul acestei confirmări? La Moscova, pe vremea când Smiley, de la biroul său din Londra, avusese răspunderea cazului lui Vladimir, la Moscova, aceste semne erau concepute pentru agenții care puteau să dispară de la o oră la alta. Erau rămurele rupte lăsate ca semn pe o potecă, pe care puteau să nu se mai întoarcă niciodată. „Nu văd niciun pericol și pornesc conform instrucțiunilor către locul de întâlnire convenit”, anunța ultimul mesaj - și, din păcate, eronat - al lui Vladimir către cei vii.

Părăsind pavilionul, Smiley parcurse o distanță scurtă înapoi, de-a lungul traseului pe care tocmai venise. În timp ce mergea, el evocă cu meticulozitate

reconstituirea ultimei călătorii a lui Vladimir, făcută de comisar, apelând la memorie ca la o arhivă.

— Acești galoși sunt un dar dumnezeiesc, domnule Smiley, declarase pios comisarul: marca North British Century, cu tăpile ștanțate în romburi, domnule, de-abia folosiți – o, ai putea să-i urmărești chiar și prin mulțimea de oameni care asistă la un meci de fotbal, dacă ar fi nevoie! Vă voi oferi versiunea autorizată, spusese comisarul, vorbind repede, pentru că erau în criză de timp. Gata, domnule Smiley?

— Gata, spusese Smiley.

Comisarul schimbase tonul. Conversația era un lucru, dovezile, un altul. În timp ce vorbea, îndrepta fasciculul lanternei, fază scurtă, fază lungă, spre pietrișul ud al zonei încercuite. „O conferință la lumina lanternei magice, gândise Smiley. La Sarratt, aș fi luat notițe”.

— Iată-l acum coborând colina, domnule. îl vedeți acolo? Pas normal, mișcare echilibrată, de la călcâi spre vârfuri, înaintare normală, nimic suspect. Vedeți, domnule Smiley?

Domnul Smiley văzuse.

— Și urma de baston de aici, o vedeți, în mâna dreaptă, domnule?

Smiley văzuse și asta, cum bastonul cu cap de cauciuc lăsase un semn adânc la fiecare doi pași.

— În schimb, când a fost împușcat, avea bastonul în mâna stângă, corect? Ați văzut și asta, domnule, am băgat de seamă. Știți, cumva, din întâmplare, care era piciorul său bolnav, domnule, dacă într-adevăr era?

— Dreptul, spusese Smiley.

— Ah, atunci, mai mult ca sigur, dreptul era partea în care ținea în mod normal bastonul. Pe aici, vă rog, domnule, asta e drumul! Mers normal continuând, vă rog notați, adăugase comisarul, din neatenție făcând o mică greșeală gramaticală.

Cale de alți cinci pași, amprenta în romburi regulate, de la călcâi la vârful piciorului, se mai afla încă acolo,

intactă, în raza lanternei comisarului. Acum, la lumina zilei, Smiley nu vedea decât fantoma lor. Ploaia, alte picioare și urmele de roți lăsate de niște bicicliști care încălcaseră interdicția de trecere făcuseră ca mare parte din ele să dispară. Dar noaptea, la spectacolul lanternei comisarului, le văzuse clar, tot atât de clar cum văzuse cadavrul acoperit cu folia de plastic în viroaga de sub ei, unde urma se opri.

— *Acum*, declarase comisarul cu satisfacție și se opri, conul de lumină fixându-se pe o porțiune a terenului călcat în picioare. Ce vârstă spuneți că avea, domnule? Întrebă comisarul.

— N-am spus, dar mergea pe șaizeci și nouă.

— Plus recentul atac de cord, presupun. Acum, domnule, întâi se oprește. Brusc. Nu mă întrebați de ce, poate i s-a vorbit. Părerea mea este că a auzit ceva. În spatele lui. Observați modul în care se micșorează pasul, observați poziția picioarelor în momentul când s-a întors, s-a uitat peste umăr sau a făcut altceva. Oricum, *s-a întors*, și de aceea spun „în spatele lui”. Și, indiferent ce-a văzut sau n-a văzut – ori a auzit sau n-a auzit –, s-a hotărât s-o ia la fugă. Pornește, uitați-vă! insistă comisarul cu entuziasmul spontan al unui sportiv. Pas mai mare, călcâiele aproape că nu ating solul. E o amprentă cu totul diferită, a unui om care fuge cât îl țin picioarele. Se poate vedea chiar locul în care s-a folosit de baston ca să-și ia vânt pentru a alerga și mai repede.

Uitându-se acum, la lumina zilei, Smiley nu mai putea să vadă cu certitudine, dar el văzuse cu o seară înainte – și revedea în memorie în acea dimineață – semnele disperate lăsate de capul de cauciuc al bastonului înfundat mai întâi drept, apoi în unghi.

— Nenorocirea a fost, comentase calm comisarul, reluându-și stilul sălilor de tribunal, că aceia care l-au omorât erau în față, nu-i așa? În niciun caz în spate.

„Erau și în față și în spate, reflectă Smiley acum, având avantajul orelor scurse. L-au *mânat*, gândi el,

încercând fără succes să-și amintească jargonul de la Sarratt pentru această tehnică anume. Îi cunoșteau ruta și l-au *mânat*". Cel care are rolul de a speria din spate ținta o mână înainte, omul cu degetul pe trăgaci așteaptă în față neobservat, până când ținta dă peste el. Era un adevăr cunoscut și de echipele morții de la Centrul Moscova că până și vulpile cele mai bătrâne petrec ore întregi pentru a-și asigura spatele, flancurile, pentru a pândi mașinile care trec și mașinile care nu trec, străzile pe care le traversează și casele în care intră. Și totuși, când vine clipa, nu reușesc să recunoască pericolul care-i întâmpină fați-n față.

— Mai fuge încă, spusese comisarul, apropiindu-se fără încetare de trupul de la poalele dealului. Observați cum pasul devine puțin mai lung datorită înclinării mai mari a pantei? E și dezordonat, vedeți? Tălpile calcă în toate sensurile. Fuge ca să scape cu viață, literalmente. Iar bastonul se află încă în mâna dreaptă. Îl vedeți acum virând, îndreptându-se către margine? Și-a pierdut busola. Nici nu mă mir! Am ajuns. Explicați *asta*, dacă puteți!

Lanternă lumina acum un petic de pământ plin cu amprente de picioare, foarte apropiate una de alta, cinci sau șase. Toate în spațiul foarte mic de la marginea suprafeței cu iarbă, între doi copaci înalți.

— S-a oprit din nou, anunțase comisarul. Poate că nu de tot, mai curând o ezitare. Nu mă întrebați de ce. Poate a făcut un pas greșit. Poate că s-a neliniștit trezindu-se atât de aproape de copaci. Poate l-a lăsat inima, dacă-mi spuneți că era cardiac. Și iată că pornește din nou, ca înainte.

— Cu bastonul în mâna stângă, spusese Smiley încetișor.

— De ce? Asta mă întreb, domnule. Dar poate că dumneavoastră cunoașteți răspunsul. De ce? A auzit din nou ceva? Și-a amintit ceva? De ce - când fugi ca să scapi cu viață de ce te oprești, de ce te împiedici, de ce schimbi bastonul în mâna cealaltă și de ce apoi fugi din nou? Direct

în brațele celui care l-a ucis, oricine o fi fost el? Doar dacă nu, desigur, cei care erau în spatele lui *l-au ajuns* acolo, poate trecând printre copaci, descriind un arc de cerc? Din punctul *dumneavoastră* de vedere, domnule Smiley, există vreo explicație?

Și cu această întrebare, ce-i răsună încă în urechi lui Smiley, ajunseseră în sfârșit la cadavru, care plutea ca un embrion sub folia de plastic.

Smiley însă, în dimineața de după, se opri până să ajungă la viroagă. În schimb, plasându-și cât putea de bine pantofii uzi learcă pe fiecare urmă, încercă să imite mișcările pe care bătrânul părea să le fi făcut. Și întrucât Smiley făcu asta cu încetinitorul și cu un aer extraordinar de concentrat, sub privirile a doua doamne în pantaloni, care-și plimbau alsacienii, acestea îl luară drept un adept snob al artelor marțiale chineze acum la modă și îl considerară în consecință nebun.

Întâi își puse picioarele unul lângă altul și cu vârfurile îndreptate în josul dealului. Apoi, duse piciorul stâng înainte și-l mișcă pe dreptul în cerc până în momentul în care vârful se plasează direct către pâlcul cu arbori tineri. În timpul acesta, umărul lui drept urmă mișcarea în mod firească, iar din instinct știe că acela fusese momentul probabil în care Vladimir transferase bastonul în mâna stângă. *Dar de ce?* Așa cum întrebasese comisarul, de ce fusese nevoie să mute bastonul? De ce, în momentul-limită al vieții sale, de ce să mute, solemn, un baston din mâna dreaptă în mâna stângă? Desigur, nu ca să se apere, întrucât, așa cum își amintea Smiley, el era dreptăci. Pentru a se apăra, n-avea decât să țină mai strâns bastonul în mână sau să-l apuce cu *ambele* mâini, ca pe o bătă.

„A făcut-o pentru a avea mâna dreaptă liberă? Dar liberă ca să facă ce?”

Conștient de data aceasta că se uita cineva la el, Smiley aruncă o privire scurtă în spate, văzu doi puști în blazere, care se opriseră să-l privească pe acest bărbat scund, rotofei, cu ochelari, executând ciudați pași de dans.

Îi fulgeră cu privirea, în stilul său cel mai profesoral posibil, și aceștia pleacă cât ai clipi.

„Să-și lase mâna dreaptă liberă ca să facă ce? repetă Smiley pentru sine. Și de ce să o ia la fugă din nou o clipă mai târziu?

Vladimir s-a întors către dreapta, gândi Smiley, punându-și de acord din nou gesturile cu gândirea. Vladimir s-a întors către dreapta. Era cu fața către pâlcul de copaci, a luat bastonul în mâna stângă. Potrivit comisarului, a rămas o clipă nemișcat. *Apoi* a început să fugă”.

Regulile Moscovei, gândi Smiley, privindu-și mâna dreaptă. Încet, o lăsa în buzunarul impermeabilului. Era gol, așa cum fusese și buzunarul drept al paltonului lui Vladimir.

Intenționase oare să scrie vreun mesaj? Smiley cocheta cu teoria că Vladimir era hotărât să reziste încolțirii. Să scrie un mesaj *cu creta*, de pildă. Își recunoscuse următorul și dorea să-i scrie numele cu cretă undeva, sau să lase un semn? Dar *pe ce*? Nu pe trunchiuri ude de copaci, asta e sigur! Nu pe argilă, pe frunzele moarte, pe pietriș! Privind împrejur, Smiley își dădu seama că acest loc avea ceva deosebit. Aici, între doi copaci, chiar la marginea șoselei, în punctul în care ceața devenea mai groasă, putea practic să nu fie văzut. Șoseaua cobora, da, și urca în fața lui, dar făcea și o curbă și, de acolo de unde stătea, linia ascendentă a privirii în ambele direcții era mascată de trunchiuri de copaci și de un pâlc des de puiet. Pe acest întreg segment al ultimei și frenetice călătorii a lui Vladimir – un traseu pe care-l cunoștea bine, trebuie să ne reamintim, și pe care îl folosisese pentru întâlniri similare – era singurul loc, își dădea seama, cu o satisfacție crescândă, în care un om în fugă scăpa privirilor oricui s-ar fi găsit fie în față, fie în spatele lui.

Și se opri.

Își eliberase mâna dreaptă.

Și o vârase... să zicem... în buzunar.

Ca să ia pastile pentru inimă? Nu. Căci, asemenea cretei galbene și chibriturilor, acestea se aflau în buzunarul stâng și nu în cel drept.

Să ia ceva... să zicem... care nu se mai afla în buzunar în momentul în care fusese găsit mort.

Să ia ce?

„Spune-i că am două dovezi și că pot să le aduc cu mine... Atunci, poate că va dori să mă vadă. Sunt Gregory și îl cer pe Max. Am ceva pentru el, vă rog...”

Dovezi. Dovezi prea prețioase pentru a fi încredințate poștei. Aducea ceva. Două lucruri. Nu doar în capul său - în buzunarul său. Și aplica Regulile Moscovei. Reguli ce fuseseră inoculate Generalului chiar din prima zi a recrutării sale în scopul de a lucra la fața locului. De către Smiley însuși, nici mai mult, nici mai puțin, precum și de ofițerul de caz aflat acolo. Reguli ce fuseseră inventate pentru supraviețuirea sa, și pentru supraviețuirea rețelei sale. Smiley simțea cum emoția îi cuprinde stomacul ca un val de gheață. Regulile Moscovei stipulează că dacă *porți* un mesaj, un mesaj material, trebuie să ai și mijloacele de a scăpa de el! Că, oricum ar fi deghizat sau ascuns - micropuncte, scriere cu cerneală simpatică, film nedezvoltat, oricare dintre sutele de metode subtile și riscante -, *obiectul* trebuie să fie primul lucru și cel mai ușor care să poată fi palmat, cel mai puțin vizibil în momentul când este aruncat peste bord!

De exemplu, un flacon plin cu pilule, se gândi el, calmându-se puțin. Sau o cutie de chibrituri.

„O cutie de chibrituri Swan Vesta, parțial folosită, în buzunarul din stânga al paltonului”, își aminti el. Chibrituri de fumător, de reținut.

Iar în casa conspirativă, nu încetă el să-și spună - prelungindu-și plăcerea, respingând pentru o clipă o ultimă intuiție - se afla pe masă, așteptându-l, un pachet de țigări, marca preferată a lui Vladimir. Iar în Westboume Terrace, pe dulăpiorul de mâncare, nouă pachete de

Gauloises Caporal, din zece.

Dar nicio țigară în buzunarele sale. Niciuna asupra persoanei sale, așa cum ar fi spus bunul comisar. Cel puțin nu în momentul când îl găsiseră ei.

„Atunci, care-i premisa, George? se întrebă Smiley, imitându-l pe Lacon, care obișnuia să întindă un deget acuzator de supraveghetor spre propria-i față. Care-i premisa?” Premisa este, până în momentul de față, Oliver, că un fumător, fumătorul obișnuit, într-o stare de mare nervozitate, se duce la o întâlnire clandestină crucială, echipat cu chibrituri, dar nici măcar cu un pachet gol de țigări, cu toate că posedă, așa cum se poate ușor dovedi, o întreagă provizie. Deci, fie asasinii au găsit și au luat dovada sau dovezile despre care vorbea Vladimir, fie ce? Fie Vladimir și-a trecut bastonul din mâna dreaptă în mâna stângă la timp. Și și-a vârât mâna dreaptă în buzunar la timp. Și a scos-o din nou, tot la timp, exact în locul în care nu putea să fie văzut. Și a scăpat de ea, sau de ele, potrivit Regulilor Moscovei”.

După ce își satisfăcu propria încăpățănare de a găsi o succesiune logică, George Smiley înaintă cu pași prudenți prin iarba înaltă care ducea la pâlcul de copaci, udându-și pantalonii până la genunchi. Timp de o jumătate de oră sau mai mult, scotoci prin iarbă și prin frunziș, refăcându-i pașii, blestemându-și neîndemânarea, renunțând, începând din nou, răspunzând întrebărilor tâmpite ale trecătorilor, de tot felul, de la întrebări obscene la unele excesiv de politicoase. Își oferă ajutorul până și doi călugări budiști de la un seminar local, în robe galbene, ghetе cu șireturi și tichiute de lână tricotate. Smiley îi refuză amabil. Găsi două zmee rupte și o cantitate considerabilă de cutii de coca-cola. Găsi fotografii cu femei goale, bucățele-bucățele, unele color, altele alb-negru, rupte din reviste. Văzu un pantof scâlciat de alergări, negru, și fâșii dintr-o cuvertură arsă. Găsi patru sticle de bere, goale, și patru pachete de țigări goale, atât de ude și atât de vechi, încât, după o singură privire, nu le mai dădu nicio atenție. Iar pe

o ramură, strecurat în locul unde aceasta iese din trunchi, al cincilea pachet sau poate mai bine spus al zecelea. Acesta nu era gol; un pachet relativ uscat de Gauloises Caporal, cu filtru și scutite de taxe vamale, sus de tot. Smiley se întinse după el, ca și cum ar fi fost fructul oprit, dar, ca și fructul oprit, nu se lăsa ajuns. Sări să-l ia și simți cum îi pârâie spinarea: o ruptură clară și neplăcută de fibră musculară, care avea să-l lase, timp de câteva zile, cu o durere insuportabilă. Spuse tare „la naiba” și își masă locul dureros, așa cum ar fi făcut și Ostrakova. Două dactilografe, în drum spre serviciu, îl consolară cu chicotelile lor. Găsi un băț, recuperează pachetul, îl deschise. Rămăseseră patru țigări.

Și în spatele acestor patru țigări, pe jumătate ascuns într-un înveliș de celofan, ceva pe care el îl recunoștea, dar nu îndrăznea să-l strice cu degetele sale ude și tremurătoare. Ceva pe care nu îndrăznea nici măcar să-l privească până când n-ar fi părăsit acest loc înfiorător, unde dactilografe ce nu conteneau să chicotească și călugări budiști călcau inocent în picioare țărâna în care murise Vladimir.

„Ei au o dovadă, eu o am pe cealaltă, gândi el. Am împărțit moștenirea bătrânului cu asasinii săi”.

Sfidând traficul, o luă pe trotuarul strâmt în josul dealului până ajunse la South End Green, unde spera să găsească o cafenea, unde să fie servit cu un ceai. Negăsind niciuna deschisă atât de devreme, se așeză pe o bancă, vizavi de un cinematograf, admirând vechea fântână de marmură și două cabine telefonice roșii, una mai jengoasă decât cealaltă. Cădea o burniță caldă; câțiva patroni de prăvălii începuseră să lase copertinele, la un magazin de delicatese se descărca pâine. Stătea jos, cu umerii adunați, iar vârfurile ude ale gulerului de la trenzi îi înțepau, ori de câte ori întorcea capul, obrajii nebărbieriți. „Pentru numele lui Dumnezeu, jelește-l și tu un pic! îi aruncase în față Ann cândva lui Smiley, înfuriată de impasibilitatea aparentă după moartea unui alt prieten. Dacă nu îi plângi

pe morți, cum îi poți iubi pe cei vii?” Stând pe bancă, gândindu-se la următorul pas, Smiley îi transmise acum răspunsul pe care nu reușise să-l găsească la vremea respectivă. „Greșești, îi spuse el cu un aer absent. Îi plâng sincer pe morți, iar pe Vladimir, în momentul acesta, îl plâng din tot sufletul. Iubirea pentru cei vii pune câteodată probleme”.

Încercă unul din telefoane, dar doar cel de-al doilea funcționa. Printr-un miracol, până și fasciculul S-Z al cărții de telefoane era intact. Și mai uimitor era faptul că Societatea de taximetre Straight and Steady din Islington North plătise privilegiul de a fi înscrisă cu caractere aldine. Formă numărul și, în timp ce suna, intră în panică, întrucât uitase numele semnatarului recipisei din buzunarul lui Vladimir. Puse receptorul la loc, recuperându-și monedele. Lane? Lang? Formă numărul din nou.

O voce de femeie îi răspunse pe un ton plictisit și cântat:

— Straight-and-Steady-iii! Nume-când-și-unde-vă-roog?

— Aș vrea să vorbesc cu domnul J. Lamb, vă rog, unul dintre șoferii dumneavoastră, spuse Smiley politicos.

— Îmi pare rău, nu se fac apeluri personale pe această linie, cântă ea și închise receptorul.

Formă a treia oară. Nu era deloc personal, spuse el tăfnos, acum mai sigur pe sine. Voia ca domnul Lamb să-l conducă, și nimeni altul decât domnul Lamb nu va putea să-l satisfacă.

— Spuneți-i că este o cursă lungă. Stratford-on-Avon – alesese un oraș la întâmplare –, spuneți-i că vreau să mă duc la Stratford. *Sampson*, replică el când ea insistă să dea un nume.

Sampson cu un „p”.

Se întoarce la banca lui pentru a aștepta.

Să-l sune pe Lacon? De ce ar face-o? Să se ducă rapid acasă, să deschidă pachetul de țigări, să descopere

prețiosul conținut? „A fost primul lucru pe care Vladimir l-a aruncat, gândi el. În meseria de spion, abandonăm mai întâi ceea ce iubim cel mai mult. La urma urmelor, eu am făcut afacerea cea mai bună”. Un cuplu în vârstă se instalase în fața lui. Bărbatul purta o pălărie de fetru cu borul rulat și cânta marșuri militare cu un fluier de tablă. Nevastă-sa zâmbea trecătorilor cu un aer tâmp. Pentru a evita privirea ei, Smiley își reaminti de plicul cafeniu de la Paris și-l deschise, așteptându-se să găsească ce? O factură, fără îndoială, de pe urma vieții pe care o dusesese acolo bătrânul său, poate, unul dintre acele strigăte războinice multiplicare, pe care emigranții și le trimit ca pe niște felicitări de Crăciun. Dar nu era nici factură, nici circulară, ci o scrisoare personală: un apel, dar de un tip foarte special. Fără semnătură, fără adresa expeditorului. În franceză, scrisă de mână foarte repede. Smiley o citi o dată și tocmai o citea a doua oară când o mașină Ford Cortina, vopsită ca un papagal, condusă de un băiat într-un pulover cu guler întors, frână brusc în fața cinematografului. Punând scrisoarea înapoi în buzunar, trecu strada către mașină.

— Sampson cu un „p”? urlă impertinent tânărul de după geam și deschise din interior portiera din spate.

Smiley se urcă. Un miros de aftershave se combina cu fum de țigară stătut. Ținea în mână o hârtie de zece lire și i-o arătă.

— Vrei să fii amabil și să oprești motorul? întrebă Smiley.

Tânărul se conformă, urmărindu-l tot timpul în oglinda retrovizoare. Avea păr castaniu, tuns afro. Mâinile albe, cu manichiură îngrijită.

— Sunt detectiv particular, explică Smiley. Sunt sigur că iei pe mulți dintre noi și că ne găsești pisălogi, dar aș fi încântat să plătesc pentru o mică informație. Ai semnat ieri o recipisă de treisprezece lire. Ți amintești pe cine ai dus?

— Un tip înalt. Străin. Mustață albă și șchiop.

— Bătrân?

— Foarte. Cu baston și tot tacâmul.
— De unde l-ai luat? întrebă Smiley.
— Cosmo Restaurant, Praed Street, zece și jumătate dimineața, spuse tânărul turuind în mod deliberat ca o moară stricată.

Praed Street se afla la cinci minute de mers pe jos de la Westboume Terrace.

— Și unde l-ai dus, te rog?
— Charlton.
— Charlton în sud-estul Londrei?
— La biserica Sfântul Cutare, colț cu Battle-of-the-Nile Street. A întrebat de o cârciumă care se numește Broscarul Bătut.

— Broscarul?
— Adică franțuz, domnule!
— L-ai lăsat acolo?
— O oră de așteptare, după care înapoi în Praed Street.

— Te-ai mai oprit undeva?
— O dată, la un magazin de jucării, la dus, și o dată la o cabină telefonică, la întors. Clientul a cumpărat un rățoi de lemn pe roțile. Se întoarce și, sprijinindu-și bărbia pe spătarul banchetei, își desfăcu mâinile cu un gest insolent pentru a indica mărimea. O chestie galbenă, spuse el. Convorbirea a fost la Londra.

— De unde știi?
— I-am împrumutat două pence, nu-i așa? apoi s-a întors și s-a împrumutat de la mine de două monede de zece, ca să fie.

„L-am întrebat de unde suna și mi-a răspuns că avea mărunțiș destul”, spusese Mostyn.

Dându-i tânărului bancnota de zece lire, Smiley puse mâna pe mânerul portierei.

— Poți spune la firmă că n-am apărut, îi spuse el.
— Le spun ce dracu' vreau eu, e bine?
Smiley se grăbi să coboare, reușind să trântască portiera doar cu puțin înainte ca tânărul să se îndepărteze

cu aceeași viteză înfricoșătoare. În picioare, pe trotuar, își termină a doua lectură a scrisorii și atunci îi rămase în memorie pentru totdeauna. „O femeie, gândi el, încrezându-se în primul său instinct. Și crede că va muri. Ei bine, toți credem că murim, și avem dreptate”. Se prefăcea, pentru sine, că e dezinvolt, că e indiferent. „Fiecare bărbat nu are decât o anumită cotă de compasiune, argumentă el, iar cota mea pe ziua de azi s-a consumat”. Dar scrisoarea îl sperie totuși, așa că impresia de urgență se accentuă.

Domnule General, n-aș vrea să fiu dramatică, dar sunt oameni care-mi supraveghează casa și nu cred că sunt prietenii dumneavoastră și nici ai mei. Azi-dimineață am avut impresia că încearcă să mă omoare. Nu vreți să mi-l trimiteți încă o dată pe prietenul dumneavoastră, Magicianul?

Smiley avea lucruri de ascuns. Lucruri de *pus la adăpost*, așa cum insistau să spună la Sarratt. Luă autobuze, schimbându-le de mai multe ori, uitându-se în spatele lui, moțâind. Motocicleta neagră cu ataș nu reapăruse; nu putu să repereze altă supraveghere. Într-o papetărie din Baker Street cumpără o cutie mare de carton, câteva ziare, hârtie de ambalaj și o rolă de bandă adezivă. Puse pachetul de țigări al lui Vladimir în cutie, împreună cu scrisoarea Ostrakovei, și umplu spațiul rămas gol cu ziare. Împachetă cutia cu hârtie de ambalaj și-și încurcă degetele în banda adezivă. Fusesse totdeauna o pacoste pentru el. Scrise propriul său nume pe capac, cu mențiunea: „Se ridică personal”. Plăti taxiul la hotelul Savoy, unde lăasă cutia în păstrare la garderoba pentru bărbați, dându-i tânărului de acolo o bancnotă de o liră.

— Nu-i destul de grea să aibă o bombă, nu-i așa, domnule, spuse tânărul și cu un aer important duse cutia la ureche.

— N-aș jura, zise Smiley și râseră împreună.

„Spune-i lui Max că e vorba de Moș Ene”, gândi el. Se întreabă cu tristețe care era cealaltă dovadă a lui

Vladimir.

CAPITOLUL 9

Linia joasă a orizontului era plină de macarale și de gazometre; coșurile leneșe scui-pau un fum ocru către norii de ploaie. Dacă n-ar fi fost sâmbătă, Smiley ar fi folosit mijloacele de transport în comun. Dar sâmbetele era pregătit să conducă, cu toate că el și cu motoarele cu combustie internă întrețineau relații de ură reciprocă. Trecuse fluviul peste Vauxhall Bridge. Greenwich rămăsese în urma lui. Intrase în zona interioară, plată și dezmembrată a docurilor. În timp ce ștergătoarele fremătau, picături mari de ploaie se insinuu prin caroseria nefericitei lui mașinuțe englezești. Copiii morocănoși, adăpostiți într-o stație de autobuz, îi spuseră:

— Țineți-o drept înainte, dom'le.

Se bărbierise și făcuse o baie, dar nu dormise. Îi trimisese lui Lacon factura de telefon a lui Vladimir, cerându-i de urgență o listă a tuturor convorbirilor cărora li se putea da de urmă. Rula, cu mintea limpede, dar pradă unor schimbări anarhice a stărilor sale de spirit. Purta un palton de tweed cafeniu, cel pe care îl pune-a atunci când călătorea. Făcu un ocol, urcă o coastă și, dintr-odată, în fața lui se ivi o cârciumă, construită într-un frumos stil eduardian, sub semnul unui războinic cu fața roșie. De acolo începea strada Battle-of-the-Nile, ce ducea spre o insulă de gazon bătătorit, pe care se ridica Biserica Mântuitorului, construită din piatră și cremene, adresând mesajul Domnului antrepozitelor victoriene dărăpănate. Predicatorul de duminica viitoare, potrivit afișului, era o femeie, maior în Armata Salvării, iar în fața afișului staționa un camion: o remorcă gigant, de optsprezece metri, de culoare roșie, cu geamurile garnisite cu fanioane de fotbal, în timp ce pe una dintre portiere se găseau lipite tot felul de etichete de înmatriculare străine. Era lucrul cel mai mare ce se putea vedea, mai mare chiar decât biserica. Undeva, în planul al doilea, auzi motorul unei motociclete încetinind, apoi pornind din nou, dar nici

măcar nu se obosi să se uite în spate. Escorta lui obișnuită îl urmase de la Chelsea; dar frica, așa cum obișnuia el să predice la Sarratt, este întotdeauna o chestiune de selecție.

Urmând poteca, Smiley intră într-un cimitir fără morminte. Perimetrul era constituit din șiruri de pietre de mormânt. Un eșafodaj și trei case-tip, noi, ocupau terenul central. Prima casă fusese botezată Sion, a doua nu avea nume, iar a treia se numea Numărul Trei. Fiecare avea ferestre largi, însă Numărul Trei avea și perdele de dantelă, iar când împinse poarta nu zări decât o umbră la etaj. O văzu dreaptă și nemișcată, apoi aplecându-se și dispărând, de parcă ar fi fost suptă de podea și se întrebă, o clipă, cu oroare, dacă nu era tocmai martorul unui alt asasinat. Apăsă pe butonul soneriei și un cor de îngeri explodează în interiorul casei. Ușa era făcută din geam jivrat. Lipindu-și ochiul de ea, văzu o carpetă maro și ceva ce arăta ca un căruț de copil. Sună din nou și auzi un țipăt. Începu încet, dar se întete, iar Smiley crezu mai întâi că era un copil, apoi o pisică, apoi șuieratul unei oale sub presiune. Zgomotul ajunsese la maximum, se menținu un timp, apoi se opri brusc, fie întrucât cineva luase oala de pe foc, fie întrucât sărise fluierul. Dădu roată casei și ajunsese în spatele ei. Era la fel ca în față, cu deosebirea că aici se aflau țevile de scurgere, o mică grădină de zarzavat și un bazin minuscule pentru carași aurii, făcut din plăci prefabricate. În bazin nu era apă și, în consecință, nici pești, dar pe ciment zăcea un rățoi galben de lemn, culcat pe o parte. Stătea acolo, cu ciocul deschis, cu un ochi fixat către cer și cu două dintre roți învârtindu-se încă.

„Clientul a cumpărat un rățoi pe roțile, spusese taximetristul, întorcându-se pentru a-l descrie cu mâinile lui albe. O chestie galbenă”.

Ușa din spate avea un inel pentru ciocănit. Lovi încet cu el și încercă clanța, care cedă. Intră și trase cu grijă ușa în urma sa. Se găsea în cămăruța ce servea de spălător, ce dădea spre bucătărie, și primul lucru pe care-l remarcă în

bucătărie fu oala tocmai luată de pe foc; din fluierul ei, tăcut acum, mai ieșea încă un firicel de abur. Apoi, două cești, o câniță cu lapte și un ceainic pe o tavă.

— Doamna Craven? rosti el cu voce joasă. Stella?

Traversă sufrageria și rămase în picioare în hol, pe carpeta maro de lângă căruț, iar în minte încheia pacte cu Dumnezeu: „Fără alte morți, fără Vladimiri, și Te voi adora tot restul vieților noastre, ale amândurora”.

— Stella? Eu sunt. Max, spuse el.

Împinse ușa salonului; era așezată într-un colț, într-un fotoliu, între pian și fereastră, privindu-l cu o hotărâre rece. Nu era speriată, dar arăta de parcă l-ar fi urât. Purta o rochie lungă, asiatică, și era nefardată. Ținea copilul în brațe, băiețel sau fetiță, Smiley n-ar fi putut spune ce era și nici să-și amintească. Strângea în dreptul umărului căpșorul zburlit și-i pusese o mână pe gură pentru a-l împiedica să scoată vreun sunet. îl privea pe Smiley cu un aer provocator și sfidător, peste capul copilului.

— Unde este Villem? întrebă el.

Încet, dădu mâna la o parte, iar Smiley se așteptă să audă copilul urlând; în schimb, acesta se uită la el ca și cum l-ar saluta.

— Numele lui este William, spuse ea calm, bagă-ți asta bine în cap, Max! El l-a ales. William Craven. Britanic până în măduva oaselor. Nu estonian, nu rus. Britanic.

Era o femeie frumoasă, calmă, cu părul negru. Așa cum era așezată în colțul camerei, cu copilul la piept, părea pictată pentru totdeauna pe fundalul întunecat.

— Vreau să vorbesc cu el, Stella. Nu-i cer să facă nimic. Aș putea chiar să-l ajut.

— Am mai auzit asta, nu-i așa? A ieșit. S-a dus să muncească, acolo unde se cuvine.

Smiley digeră răspunsul.

— Și-atunci ce-i cu camionul lui afară? obiectă el fără să ridice glasul.

— S-a dus la depou. Au trimis o mașină după el.

Smiley înghiți și chestia asta.

— Atunci, pentru cine este cea de-a doua ceașcă din bucătărie?

— S-a dus la depou. Au trimis o mașină după el.

Urcă scara și ea-l lăasă să facă ce vrea. Era o ușă chiar în fața lui și alte două, la stânga și la dreapta, ambele deschise, una către camera copilului, alta către un dormitor mare. Ușa din fața lui era închisă și când ciocăni nu primi niciun răspuns.

— Villem, eu sunt, Max, spuse el. Trebuie să vorbesc cu tine, te rog! apoi plec și te las în pace, promit.

Repetă acest lucru, cuvânt cu cuvânt, apoi coborî treptele abrupte care dădeau în salon. Copilul începuse să plângă tare.

— Poate că dacă ai pregătit acest ceai... sugerează el printre sughițurile copilului.

— N-o să-i vorbești singur, Max. Nu vreau să-l mai vrăjești încă o dată.

— N-am făcut niciodată așa ceva. Nu era treaba mea.

— Are încă o părere foarte bună despre tine. Mi-ajunge.

— E vorba despre Vladimir, spuse Smiley.

— Știu despre ce e vorba. A țârâit telefonul aproape toată noaptea, ce crezi?

— Cine a sunat?

— „Unde-i Vladimir? Unde-i Vladi?” Ce-și închipuie ei că e William? Jack Spintecătorul? N-a auzit de Vladi și nu l-a văzut de Dumnezeu știe când. O, Beckie, iubito, *fii* cuminte! Traversând camera cu pași mari, găsi o cutie cu biscuiți sub o grămadă de rufe și îndesă unul cu forța în gura copilului. Eu nu sunt de obicei așa, spuse ea.

— *Cine* a întrebat de el? insistă Smiley cu blândețe.

— Mikhel, cine altcineva? Ți-l amintești pe Mikhel? Steaua noastră de la Radio Libertatea, prim-ministru desemnat al Estoniei, agent de pariuri. La trei azi-dimineață, acum, când lui Beckie îi iese un dințișor, blestematul ăsta de telefon suna. Mikhel gâfâind în aparat. „Unde e Vladi, Stella? Unde e Conducătorul nostru?” I-am

spus: „Ești idiot sau ce?! Crezi că e mai greu să se înregistreze un apel telefonic când se șoptește în aparat? Ești nebun de legat, i-am spus. Ocupă-te de cursele tale de cai și lasă-te de politică”, l-am sfătuit eu.

— De ce era atât de îngrijorat? întrebă Smiley.

— Vladi îi datora bani, de-aia. Cincizeci de lire. Probabil i-au pierdut pe un cal, amândoi. Încă unul dintre mulții lor perdanți. Promisese să-i aducă banii la Mikhel acasă și să facă o partidă de șah cu el. În miez de noapte, bagă de seamă. În afară de faptul că sunt patrioți, n-au nici somn. Conducătorul nostru n-a apărut. Mare dramă. „De ce dracu’ trebuie să știe William unde este? l-am întrebat. Du-te de te culcă”. O oră mai târziu, cine crezi că sună din nou, suflând în telefon ca prima oară? Din nou maiorul nostru Mikhel, erou al Cavaleriei Regale Estoniene, pocnind din călcâie și scuzându-se. A fost la Vladi, a bătut la ușă, a sunat de mai multe ori. Nu era nimeni acasă. „Ascultă, Mikhel, i-am spus eu, nu-i aici. Nu-l ascundem în pod. Nu l-am văzut de la botezul lui Beckie, n-am auzit de el. Ai înțeles? William de-abia s-a întors de la Hamburg, trebuie să doarmă și eu nu-l trezesc din somn”.

— Așa că a închis, sugeră Smiley.

— Pe dracu’! E o lipitoare. „Villem este preferatul lui Vladi”, a spus el. „La ce? am zis eu. La cursa a treia de la Ascot? Ascultă, du-te dracului și dormi!” „Vladimir întotdeauna mi-a spus că, dacă ceva nu-i în regulă, să mă adresez lui Villem”, a zis el. „Și ce-ai vrea să facă? am spus eu. Să se ducă în oraș cu camionul și să bubuie la ușa lui Vladi? Iisuse!”

Puse copilul pe un scaun. Acesta rămase cuminte acolo, morfolind mulțumit biscuitul.

Se auzi o ușă trântindu-se violent, urmată de pași repezi care coborau scara.

— William nu mai are nicio legătură, Max, îl preveni Stella privindu-l pe Smiley în ochi. Nu face politică și nu umblă cu mânuși. S-a vindecat de ideea că tatăl lui a fost un martir. E băiat mare acum și are de gând să stea pe

propriile picioare. Înțelegeți? Am spus, înțelegeți?

Smiley se dusesese în celălalt capăt al camerei pentru a nu fi prea aproape de ușă. Villem intră cu un aer grav, în trening și în adidași, având vreo zece ani mai puțin decât Stella și pârând cam prea fragil pentru propria siguranță. Se așază pe divan, pe margine, privirea sa intensă trecând de la nevastă la Smiley, ca și cum s-ar fi întrebat care din ei va sări primul. Fruntea lui înaltă arăta ciudat de albă sub părul lui închis la culoare, pieptănat spre spate. Se bărbierise și asta îi împlinise obrazii, făcându-l să arate și mai tânăr. Ochii săi, înroșiți din cauza condusului, erau căprui și ardeau de patimă.

— Bună, Villem, spuse Smiley.

— William, îl corectă Stella.

Villem dădu țeapăn din cap, răspunzând ambelor forme de adresare.

— Bună, Max, zise Villem. Măinile lui se regăsiră în poală și se țineau una pe alta. Ce mai faci, Max?

— Presupun că ai auzit veștile în legătură cu Vladimir, spuse Smiley.

— Veștile? Ce vești? Te rog!

Smiley nu se grăbi să răspundă. Pentru a-l observa, pentru a-i simți încordarea.

— Că a dispărut, replică Smiley degajat, în sfârșit. Se pare că prietenii săi te-au sunat la ore nepotrivite.

— Prieteni? Villem aruncă o privire supusă către Stella. Niște boșorogi de emigranți, care toată ziua beau ceai, joacă șah și fac politică. Țes visuri nebunești. Mikhel nu e prietenul meu, Max.

Vorbea repede, enervat de această limbă străină, care era un substitut ca vai de lume pentru limba sa maternă. În timp ce Smiley vorbea ca și cum avea toată ziua la dispoziție.

— Însă *Vladi* este prietenul tău, obiectă el. Vladi a fost prietenul tatălui tău înainte de a fi al tău. Au fost la Paris împreună. Camarazi de arme. Au venit în Anglia împreună.

Pentru a riposta greutateii acestei sugestii, trupul mic al lui Villem se transformă într-o furtună de gesturi. Mâinile sale se desfăcură, desenând în aer arcuri furioase; părul castaniu i se ridică, apoi i se așează din nou.

— Desigur! Vladimir a fost prietenul tatălui meu, prietenul său bun. Nașul lui Beckie, e-n regulă, dar nu pentru politică. Gata cu politica. Aruncă o privire spre Stella, cerându-i aprobarea. Eu... eu sunt William Craven. Am o casă englezească, o nevastă englezoaică, un copil englez, un nume englezesc. E-n regulă?

— Și o slujbă englezească, adăugă calm Stella urmărindu-l.

— O slujbă bună. Știi cât câștig, Max? Ne cumpărăm o casă, poate și-o mașină. E bine?

Ceva în atitudinea lui Villem - poate debitul verbal mare sau poate energia cu care protesta - reținuse atenția soției sale, întrucât Stella îl examina acum cu aceeași intensitate ca și Smiley și începuse să țină copilașul în brațe cu un aer distrat, ca și cum n-o mai interesa.

— Când l-ai văzut ultima oară, William? întrebă Smiley.

— Pe cine, Max? Pe cine să văd? Nu te înțeleg.

— Spune-i, Bill, îi ordonă Stella soțului ei, nepierzându-l din ochi nicio clipă.

— Când l-ai văzut ultima oară pe Vladimir? repetă Smiley cu răbdare.

— De mult, Max!

— Săptămâni?

— Sigur, săptămâni.

— Luni?

— Luni. Șase luni! Șapte! La botez. A fost naș. Am dat o petrecere. Dar fără politică.

Tăcerile lui Smiley începură să producă o tensiune stânjenitoare.

— Și de atunci nu? întrebă el într-un târziu.

— Nu.

— La ce oră s-a întors William acasă ieri?

— Devreme, spuse ea.

— Sprezece dimineața?

— Se poate. Nu eram acasă. Eram la mama.

— Vladimir a venit ieri aici cu un taxi, preciză el, adresându-se tot Stellei. Cred că l-a văzut pe William.

Nimeni nu-l ajuta, nici Smiley, nici nevasta lui. Până și copilul stătea liniștit.

— Venind încoace, Vladimir a cumpărat o jucărie. Taxiul a așteptat o oră la capătul străzii și l-a luat să-l ducă înapoi în Paddington, unde locuiește, spuse Smiley, având grijă să nu vorbească la timpul trecut despre Vladimir.

Villem își regăsi în sfârșit glasul.

— Vladi îi vine lui Beckie naș! protestă el cu și mai multe înflorituri, întrucât engleza amenința să-l părăsească definitiv. Stella nu-l place, așa că trebuie să vină aicea ca un hoț, înțelegi? I-a adus o jucărie lui Beckie a mea, înțelegi? E o crimă, Max? Există vreo lege care să spună că un om bătrân nu poate să aducă jucării finilor?

Nici de data asta, nici Smiley, nici Stella nu scoaseră o vorbă. Amândoi așteptau prăbușirea inevitabilă.

— Vladi este un om bătrân, Max! Cine știe când o s-o mai vadă pe Beckie iar. Este un prieten de familie!

— Nu al acestei familii, spuse Stella. Nu mai este.

— A fost prieten cu tatăl meu! Camarad! La Paris au luptat împreună împotriva bolșevismului. Așa că i-a adus lui Beckie o jucărie. De ce nu, mă rog? De ce nu, Max?

— Ai spus că ai cumpărat tu însuși nenorocita aia de jucărie, zise Stella. Ducându-și mâna la piept, închise un nasture, ca și cum i-ar fi spus că se linsese pe bot.

Villem se întoarse către Smiley, de parcă ar fi avut nevoie de un martor.

— Stellei nu-i place bătrânul, înțelegi? Se teme că mai fac politică cu el, înțelegi? Așa că nu-i mai spun Stellei. Se duce s-o vadă pe maică-sa la spitalul din Staines și, în timp ce e plecată de acasă, Vladi face o vizită scurtă pentru a o vedea pe Beckie și să mă salute și pe mine. De ce nu? în disperarea lui, sări literalmente în picioare,

aruncându-și brațele în aer într-un gest exagerat de protest. Stella! țipă el. Ascultă-mă! Deci Vladi n-a ajuns acasă azi-noapte? Te rog, îmi pare rău! Dar nu e vina mea, înțelegi? Max! Acest Vladi e un om bătrân. Singur. Așa că poate își mai găsește și el câte o femeie, e bine? Nu poate face el mare lucru cu ea, dar îi mai place să-i țină de urât. Pentru asta a fost renumit, cred! E bine? De ce nu?

— Și până ieri? întrebă Smiley după un secol.

Villem avea aerul că nu înțelege, așa că Smiley puse întrebarea din nou, mai rar.

— L-ai văzut pe Vladimir ieri. A venit cu taxiul și a adus o rățușcă galbenă de lemn pentru Beckie. Pe rotile.

— Desigur.

— Foarte bine. Dar până ieri - nu vorbim de ziua de ieri - când l-ai văzut ultima oară?

Unele întrebări se pun la întâmplare, unele din instinct, unele, precum aceasta, se bazează pe înțelegere, ceea ce este ceva mai mult decât instinctul și ceva mai puțin decât cunoașterea.

Villem își șterse buzele cu dosul mâinii.

— Luni, spuse el amărât. L-am văzut luni. M-a sunat, ne-am întâlnit. Desigur.

Apoi Stella murmură:

— O, William, și țină copilul strâns la piept, ca pe un mic soldat, în timp ce se uita în jos la carpeta de iută, așteptând să se calmeze.

Telefonul începu să sune. Ca un copil furios, Villem sări, ridică receptorul, îl trânti cu violență în furcă, apoi aruncă tot aparatul pe podea, dând un șut receptorului. Se așează.

Stella se întoarse către Smiley.

— Vreau să pleci, spuse ea. Vreau să ieși de aici și să nu te mai întorci niciodată. Te rog, Max! Acum.

Un timp, Smiley păru că se gândește serios la această rugămintă. Se uită la Villem cu aerul afectuos al unui unchi; se uită la Stella. Apoi băgă mâna în buzunarul interior și scoase un exemplar împăturit din ediția întâi a

ziarului *Evening Standard* din ziua aceea și i-l întinse Stellei, nu lui Villem, și asta pentru că se temea ca nu cumva Villem să aibă un șoc.

— Mă tem că Vladi a dispărut pentru totdeauna, William, spuse el pe un ton de simplu regret. Scrie-n ziare. A fost împușcat mortal. Poliția ar dori să-ți pună întrebări. Trebuie să aud ce s-a întâmplat și să-ți spun cum să răspunzi.

Villem zise ceva disperat în rusă, iar Stella, emoționată de tonul său, dacă nu de cuvinte, lăsă jos un copil și se duse să-l aline pe celălalt, ca și cum Smiley n-ar fi fost acolo. Așa că stătu jos, singur, gândindu-se la filmul negativ al lui Vladimir, de neînțeles până nu avea să-l developeze, cuibărit în cutia lui la hotelul Savoy împreună cu scrisoarea anonimă de la Paris, în legătură cu care nu putea face nimic. Se gândea, de asemenea, la a doua dovadă, întrebându-se ce putea să fie și cum o transportase bătrânul, presupunând că se aflase în portofelul acestuia; și totul, în același timp, cu certitudinea că nu va ști niciodată.

Villem stătea jos, demn, ca și cum asista deja la înmormântarea lui Vladimir, Stella era așezată lângă el, cu mâna pe a lui; micuța Beckie era întinsă pe podea și dormea. Din când în când, în timp ce vorbea, lui Villem îi curgeau fără rușine șiroaie de lacrimi pe obraji palizi.

— Pe alții nu dau nicio para chioară, spuse Villem. Pentru Vladi aș fi dat totul. L-am iubit. Reîncepu: După moartea tatălui meu, Vladi a fost ca un tată pentru mine. Câteodată chiar îi spuneam „tată”. Nu „unchiule”. Tată.

— Am putea începe cu ziua de luni? zise Smiley. Cu prima întâlnire.

Vladi telefonase, spuse Villem. Era prima oară după luni de zile că Villem îl auzea, așa cum nu auzise de atâta vreme de altcineva din Grup. Vladi îi telefonase lui Villem la depou, așa, din senin, în timp ce Villem controla dispunerea încărcăturii și verifica la birou documentele de transbordare înainte de a o apuca spre Dover. Acesta era

aranjamentul, explică Villem, făcut cu întreg Grupul. El se retrăsese, ca și ceilalți, mai mult sau mai puțin, dar, dacă era urgent nevoie de el, putea fi contactat la depou, luni de dimineață, nu acasă, din cauza Stellei. Vladi era nașul lui Beckie și, în calitatea aceasta, putea suna acasă oricând, dar nu cu treburi. Niciodată.

— L-am întrebat: Vladi! Ce dorești? l-am întrebat. Ascultă, ce mai faci?"

Vladimir era într-o cabină telefonică, la capătul străzii. Voia să discute personal cu el imediat. În pofida tuturor regulamentelor patronilor săi, Villem îl culesese cu mașina la turnantă, iar Vladimir făcuse jumătate din drumul până la Dover „pe blat”, cum spuse Villem, ceea ce voia să zică „ilegal”. Bătrânul ducea un coș de răchită plin cu portocale, dar Villem nu avea chef să-l întrebe ce îl apucase să se încarce cu atâtea kilograme de fructe. La început, Vladimir vorbise despre

Paris, despre tatăl lui Villem și despre marile lupte pe care le duseră împreună; apoi vorbi despre un mic serviciu pe care i l-ar putea face Villem. În numele vremurilor de altă dată, un mic serviciu. Pentru Grup, pentru care tatăl lui Villem fusese cândva un erou atât de mare.

— I-am spus: „Vladi, îmi este imposibil să-ți fac acest mic serviciu. I-am promis Stellei; e imposibil!”

Stella își retrase mâna de lângă soțul ei și ședea deoparte, sfâșiată între dorința de a-l consola pentru moartea bătrânului și durerea că Villem își încălcase promisiunea.

Doar un mic serviciu, insistase Vladimir. Mic, niciun necaz, niciun risc, dar de mare ajutor pentru cauză; și apoi era de datoria lui Villem să-l facă. Vladi scosese niște fotografii pe care i le făcuse lui Beckie la botez. Erau într-un plic Kodak galben, fotografiile într-o parte, iar negativele într-un celofan protector, în cealaltă parte, cu eticheta albastră a laboratorului capsată la exterior, totul de-a inocență nemaipomenită.

Le admirase o clipă, apoi Vladimir spusese brusc:

— Este pentru Beckie, Villem! Ceea ce facem, facem pentru viitorul lui Beckie.

Auzindu-l pe Villem repetând acest lucru, Stella strânse pumnii și, când ridică privirea din nou, avea pe față o expresie hotărâtă și părea mult mai bătrână, cu insulițe de riduri mici la colțul fiecărui ochi.

Villem își continuă relatarea:

— Apoi Vladimir mi-a spus: „Villem. În fiecare luni, te duci la Hanovra și la Hamburg și te întorci vineri. Cât timp stai la Hamburg, te rog?”

Villem îi replicase că stătea cât mai puțin posibil, în funcție de câtă vreme îi lua reîncărcarea, că depindea de modalitatea de livrare, și anume dacă livrarea se făcea agentului sau destinatarului, de momentul din zi la care sosea și de câte ore înregistrase pe foaia de parcurs. În funcție de încărcătura la întoarcere, dacă avea așa ceva. Urmaseră și alte întrebări de genul acesta pe care Villem le relata acum, multe dintre ele minore – unde dormea Villem în timpul călătoriei, unde mânca iar Smiley știa că bătrânul, într-un mod monstruos, făcea ceea ce ar fi făcut și el însuși: îl înghesuia pe Villem la colț cu întrebări, făcându-l să răspundă, ca un preludiu pentru a-l determina să-i dea ascultare. Și de-abia după aceea îi explicase Vladimir lui Villem, făcând uz de întreaga sa autoritate militară și de familie, ceea ce dorea de la el:

— „Villem, a spus el, du portocalele astea la Hamburg. Ia coșul. „Pentru ce? l-am întrebat. Domnule General, de ce să iau coșul?” Apoi mi-a dat cincizeci de lire. „De ce să iau acest coș? l-am întrebat eu. Despre ce urgență e vorba, domnule General?”

Vladimir îi dădu apoi lui Villem instrucțiuni ce includeau soluții de salvare și situații neprevăzute – chiar și pentru eventualitatea, dacă era necesar, de a rămâne o noapte în plus pe drum, folosind cele cincizeci de lire. Smiley observă cum insistase bătrânul asupra Regulilor Moscovei, tot așa cum o făcuse cu Mostyn, și cum exagera, în acest sens, ca întotdeauna. Cu cât îmbătrâneă, bătrânul

devenea parcă tot mai mult prizonierul propriilor conspirații. Villem urma să pună plicul Kodak galben, cu fotografia lui Beckie, deasupra portocalelor, apoi să se plimbe până la cabina din față, ceea ce Villem, după cum preciză, făcuse: plicul era cutia de scrisori, iar semnalul că se introdusese ceva în el avea să fie o linie cu cretă, galbenă ca și plicul, o tradiție a Grupului, specifică Villem.

— Iar semnalul de siguranță? întrebă Smiley. Semnalul care spune „nu sunt urmărit”?

— Era ediția din ziua precedentă a unui ziar din Hamburg, replică Villem fără întârziere, dar asupra acestui subiect, mărturisi el, nu fusese în întregime de acord cu Vladimir, în ciuda respectului pe care i-l datora în calitate de conducător, de General și de prieten al tatălui său. Mi-a spus: „Villem, poartă ziarul ăsta în buzunar”. Dar i-am zis: „Vladi, te rog, uită-te la mine, n-am decât un trening fără buzunare”. Așa că mi-a spus: „Villem, ține atunci ziarul sub braț”.

— Bill, șopti Stella cu un fel de groază, o, Bill, săracul de tine, ce tâmpit ești! Se întoarce către Smiley. Vreau să spun, de ce n-au trimis pur și simplu prin nenorocita aia de poștă, indiferent ce era, și cu asta, basta?

„Pentru că era un negativ și, conform Regulilor Moscovei, doar negativele sunt acceptabile. Pentru că Generalul avea groază de trădare, gândi Smiley. Bătrânul o vedea peste tot, la oricine din jurul său. Iar dacă moartea este într-adevăr judecătorul suprem, Generalul a avut dreptate”.

— Și a mers? îl întrebă după o vreme Smiley pe Villem cu foarte multă blândețe. S-a efectuat livrarea?

— Desigur! A mers bine, aprobă Villem din toată inima și-i aruncă Stellei o privire sfidătoare.

— Și ai idee, de pildă, cine ar fi putut să fie contactul tău la acea întâlnire?

Apoi, nu cu puține ezitări și după multe insistențe, unele șoptite de Stella, Villem povesti și asta: despre figura suptă, care arăta atât de disperată și care-i reamintea de

tatăl său; despre privirea de avertizare care era poate reală sau poate imaginată de el din cauza emoției. La fel cum, câteodată, când se uita la meciuri de fotbal, la televizor, ceea ce-i plăcea foarte mult, camera surprindea fața sau expresia cuiva, lipind-o în memorie pentru toată durata meciului, chiar dacă nu mai revedea imaginea, tot așa acel chip de pe vapor îi rămăsese întipărit în minte. Describe smocurile de păr ca niște cornițe, iar cu vârful degetelor indică ușor adâncituri în propriii săi obraji netezi. Describe statura scundă a bărbatului, până și forța lui de seducție. Villem spuse că o simțise. Describe chiar și sentimentul pe care îl avusese, și anume că era *avertizat* de către acel om, avertizat să aibă grijă de un lucru prețios. Villem va arăta în același fel – îi spuse el Stellei, într-un elan brusc de tragedie imaginată – dacă ar avea loc un alt război și se vor da lupte și dacă ar fi astfel nevoit să o încredințeze pe

Beckie unui străin pentru a avea grijă de ea! Acesta fu semnalul pentru alte lacrimi, pentru altă reconciliere, pentru și mai multe văicăreli din cauza morții bătrânului, la care, în mod inevitabil, contribui și următoarea întrebare a lui Smiley:

— Ai adus deci plicul galben înapoi, iar ieri, când Generalul a venit cu rățoiul lui Beckie, i l-ai predat, sugera el cât putu de blând, dar mai fu nevoie să treacă un timp pentru a obține o relatare clară.

Villem avea obiceiul, după cum spuse cu această ocazie, ca, înainte de a se întoarce acasă, vinerea, să doarmă câteva ore în camion, la depou, apoi să se radă și să bea o ceașcă de ceai cu băieții, pentru a ajunge acasă calm, pentru a nu fi nervos sau prost dispus. Era o șmecherie pe care o învățase de la alții mai bătrâni, spunea el. „Nu te năpusti acasă, altfel o să regreti”. Dar ieri fusese altfel, zise el, și, în plus – reducând brusc prenumele la diminutive monosilabice –, Stella o luase pe Beck la Staines s-o vadă pe maică-sa. Așa că venise direct acasă, îi telefonase lui Vladimir și-i dăduse cuvântul de cod

pe care-l conveniseră în prealabil.

— L-ai sunat unde? întrebă Smiley, întrerupându-l cu o voce blândă.

— Acasă la el. Îmi spusese: „Nu-mi telefona decât acasă. Niciodată la bibliotecă. Mikhel e un tip cumsecade, dar nu este în temă”.

Și, continuă Villem, după foarte puțin timp - uitase cât - Vladimir sosise la el acasă, cu un taxi, lucru pe care nu-l făcuse niciodată, aducând rățoiul pentru Beckie. Villem îi încredințase plicul galben cu fotografii, iar bătrânul se duse la fereastră și, foarte încet, ca și cum ar fi fost obiecte de cult, dintr-o biserică, cu spatele la Villem, Vladimir așezase în lumina ferestrei negativele, unul după altul, până în momentul când păruse că găsește ce căuta, după care continuase să se uite la negativ foarte mult timp.

— Numai unul? întrebă Smiley repede, cu mintea din nou la cele două dovezi. *Un negativ?*

— Bineînțeles.

— Un singur cadru sau mai multe cadre?

O imagine. Villem era sigur de asta. O singură imagine mică. Da, 35 mm, la fel ca la propriul său Agfa automatic. Nu, Villem nu putuse să se uite ce conținea, dacă era ceva scris sau altceva. îl văzuse pe Vladimir. Asta era tot.

— Vladi era roșu, Max. Părea foarte agitat, Max, ochii îi ardeau. Era un om bătrân.

— Dar în timpul călătoriei tale, spuse Smiley, întrerupând relatarea lui Villem pentru a pune o întrebare crucială, în drumul de întoarcere de la Hamburg, nu ți-a trecut niciodată prin cap măcar să te uiți?

— Era secret, Max. Secret militar.

Smiley aruncă o privire către Stella.

— N-ar fi făcut asta, spuse ea, răspunzând la întrebarea mută. E prea cinstit.

Smiley o crezu.

Bărbatul își reluă relatarea. După ce pusese plicul

galben în buzunar, Vladimir îl luase pe Villem în grădină și îi mulțumise, ținându-i mâna cu ambele sale palme și spunându-i că făcuse un lucru formidabil, nemaipomenit; că Villem era fiul tatălui său, un soldat, chiar mai bun decât tatăl său, de cea mai bună vână estoniană, solid, conștiincios și serios; că, prin intermediul acestei fotografii, vor putea să plătească multe datorii și să le aducă mari daune bolșevicilor; că fotografia era o *dovadă*, o dovadă imposibil de trecut cu vederea. Dar ce anume dovedea nu precisase. Nu spusese decât că Max o va vedea, va crede și își va reaminti. Villem nu înțelesese prea bine de ce trebuiseră să se ducă în grădină, dar presupusese că bătrânul, în agitația sa, avea frică de microfoane, pentru că îi tot dădea zor despre nevoia de a fi în siguranță.

— L-am condus până la poartă, dar nu până la taxi. Mi-a spus că nu trebuie să vin până la taxi. „Villem, sunt un om bătrân, mi-a spus el în rusește. Săptămâna viitoare s-ar putea să mor. Cui îi pasă? Astăzi am câștigat o mare bătălie. Max va fi foarte mândru de noi”. Frapat de adevărul trist cuprins în aceste ultime cuvinte pe care Generalul i le adresase, Villem sări din nou în picioare, furios, cu ochii lui căprui arzând. Sovieticii au fost, strigă el, spioni sovietici, Max! *Ei* l-au omorât pe Vladimir! Știa prea multe!

— Și tu știi prea multe, spuse Stella, și urmă o tăcere lungă și stânjenitoare. Noi toți știm prea multe, adăugă ea, trăgând cu privirea la Smiley.

— Asta e tot ce-a spus? Întrebă Smiley. Nimic altceva, despre valoarea faptei tale, de exemplu? Doar că Max o să creadă?

Villem negă din cap.

— N-a spus nimic, cum că ar exista și alte dovezi, de exemplu?

— Nimic, zise Villem, nimic altceva!

— Nimic care să explice cum a comunicat cu cei din Hamburg inițial și cum a făcut aranjamentele? Dacă mai

erau implicați alți membri ai Grupului? Te rog, gândește-te!

Villem se gândi, dar fără rezultat.

— Cui i-ai mai spus despre asta, Villem, în afară de mine? Întrebă Smiley.

— Nimănu! Max, nimănu!

— N-a avut când, spuse Stella.

— Nimănu! În timpul călătoriei dorm în camion, economisesc din diurnă câte zece lire pe noapte. Ne vom cumpăra o casă cu banii ăștia! La Hamburg n-am spus *nimănu!* La depou, *nimănu!*

— I-a spus Vladimir cuiva? Vreau să spun: cuiva pe care-l cunoști?

— Din Grup, doar lui Mikhel, ceea ce era necesar, dar nu tot. L-am întrebat: „Vladimir, cine știe că fac treaba asta pentru tine?” „Doar Mikhel, foarte puțin, a spus el. Mikhel îmi împrumută bani, îmi împrumută aparatul de fotocopiat, el este prietenul meu. Dar nici în prieteni nu poți să te încrezi.

De dușmani nu mi-e frică, Villem, dar de prieteni mă tem foarte mult”.

Smiley se adresă Stellei:

— Dacă poliția vine totuși aici, admitând că vine, tot ceea ce va afla este că Vladimir a trecut pe aici ieri. Îl va găsi pe taximetrist, așa cum l-am găsit și eu.

Femeia îl urmărea cu ochii ei mari și ageri.

— Deci? Întrebă ea.

— Deci nu le spune restul. Ei știu tot ce au nevoie. Orice amănunt în plus nu poate decât să-i încurce.

— Pe cei de la poliție sau pe tine? Întrebă Stella.

— Vladimir a venit ieri aici s-o vadă pe Beckie și să-i facă un dar. Aceasta este povestea de acoperire, exact așa cum a spus-o prima oară William. El nu știa că ai luat-o și că v-ați dus s-o vedeți pe mama ta. L-a găsit pe William aici, au vorbit despre vremurile de altă dată și s-au plimbat prin grădină. Nu putea aștepta prea mult din cauza taxiului, așa că a plecat fără să vă vadă, nici pe tine, nici

pe fina lui. Asta-i tot ce-a fost.

— *Tu ai fost aici?*

Stella îl urmărea în continuare.

— Dacă întreabă despre mine, da. Am venit aici astăzi și v-am dat vestea cea tristă. Poliției nu-i pasă că Villem a aparținut Grupului. Pentru ei nu contează decât prezentul. Smiley își îndreaptă atenția către Villem. Spune-mi, ai mai adus altceva pentru Vladimir, întreabă el, în afară de ceea ce era în plic? Un cadou, poate? Ceva ce-i plăcea și nu putea cumpăra?

Villem se concentrează puternic asupra întrebării înainte de a răspunde.

— Țigări! strigă el brusc. Pe vapor i-am cumpărat țigări franțuzești în dar. Gauloises, Max. Îi plac foarte mult! „Gauloises Caporal, cu filtru, Villem”. Desigur!

— Și cele cincizeci de lire pe care le-a împrumutat de la Mikhel? întreabă Smiley.

— Le-am dat înapoi, sigur.

— Pe toate? spuse Smiley.

— Toate. Țigările au fost un dar, Max, l-am iubit pe omul acesta.

Stella îl conduse la ușă, iar acolo el îi luă cu blândețe brațul și făcu alături de ea câțiva pași în grădină, unde nu puteau fi auziți de soțul ei.

— Ești depășit, îi spuse femeia. Indiferent ce-ai face, mai devreme sau mai târziu, o parte sau cealaltă trebuie să se oprească. Ești la fel ca Grupul.

— Taci și ascultă, spuse Smiley. Asculți?

— Da.

— William nu trebuie să discute cu nimeni în legătură cu aceasta. Cu cine-i place să vorbească la depou?

— Cu toată lumea.

— Bine, fă ce poți. A mai sunat altcineva în afară de Mikhel? Chiar din greșeală? Sau a sunat și a închis?

Femeia se gândi, apoi negă din cap.

— A venit cineva la ușă? Comis-voiajori, vreunul care face sondaje pentru studiul pieței, vreun predicator, vreun

agent electoral? Cineva? Ești sigură?

În timp ce continua să se uite la el, ochii femeii păreau să înceapă să-l cunoască și să-l înțeleagă. O dată în plus, clătină din cap, refuzându-i complicitatea pe care i-o cerea.

— Nu mai veni, Max, nu mai veniți niciunul. Orice s-ar întâmpla, oricât de rău ar fi. A crescut. Nu mai are nevoie de vicar.

Îl privi îndepărtându-se, poate ca să se asigure că pleca într-adevăr. Pentru o clipă, în timp ce conducea, ideea negativismului lui Vladimir, cuibărit în cutie, îl ardea ca fierul roșu: se întreba dacă mai era la adăpost, dacă n-ar trebui să se ducă să-l examineze sau să-l dea la dezvoltat. Pentru că fusese adus de dincolo cu prețul unei vieți. Dar când ajunse la fluviu îi veniră alte gânduri și medită la alte scopuri. Evitând

Chelsea, se alătură traficului de sâmbătă în direcția nord, în care erau angajate mai ales familii tinere, cu mașini vechi, și o motocicletă cu ataș negru, ținându-se credincios de coada lui, tot drumul până la Bloomsbury.

CAPITOLUL 10

Free Baltic Library se afla la etajul III, deasupra unui anticariat prăfuit, specializat în cărți de spiritism. Ferestrele sale mici se uitau chiorâș la curtea din față a British Museum. Smiley ajunse acolo urcând o scară de lemn în spirală, trecând în timpul ascensiunii lui greoaie pe lângă câteva anunțuri vechi, scrise de mână, ce trăgeau de piunezele în care erau prinse, și pe lângă câteva cutii maro de articole de toaletă, aparținând unei farmacii de alături. Ajungând sus, simți că i se tăiase răsuflarea și avu înțelepciunea să facă o pauză înainte de a suna la ușă. Așteptând să i se deschidă, fu cuprins de halucinații în acest moment trecător de epuizare. Avea impresia că vizita neîncetat același loc plasat la ultimul etaj: locuința conspirativă din Hampstead, mansarda lui Vladimir din Westbourne Terrace, și acum această răstoacă bântuită de amintiri din anii 1950, pe vremuri locul de întâlnire al așa-

numiților Clandestini din Bloomsbury. Își închipui că erau toți într-un singur loc, pe același teren de încercare a unor virtuți încă neexperimentate. Iluzia trecu și apăsă de trei ori scurt pe sonerie, apoi o dată lung, întrebându-se dacă schimbaseră semnalul, deși se îndoia că o făcuseră, continuând să fie îngrijorat în privința lui Villem, a Stellei sau poate doar a copilului. Auzi parchetul scârțâind și presupuse că de foarte aproape, de la vreo treizeci de centimetri, cineva îl cerceta prin vizor. Ușa se deschise imediat, intră într-un vestibul întunecat, în timp ce două brațe descărnate îl îmbrățișau cu putere. Simți căldura trupului, sudoarea și fumul de țigară, iar un obraz nebărbierit se lipise de al lui – întâi obrazul stâng, apoi obrazul drept, ca pentru a-i înmâna o decorație, și încă o dată stângul, într-un gest de deosebită afecțiune.

— Max, murmură Mikhel cu un glas ce părea el însuși un recviem. Ai venit. Sunt fericit. Speram, dar nu îndrăzneam să aștept cu adevărat. Te așteptam, cu toate acestea. Am așteptat toată ziua până acum. Te-am iubit, Max. Erai cel mai bun. Așa spunea întotdeauna. Erai inspirația lui. Mi-a spus-o. Exemplul său.

— Îmi pare rău, Mikhel, zise Smiley. Îmi pare sincer rău.

— Tuturor ne pare rău, Max. Toți suntem necăjiți. De neconsolat. Dar suntem soldați.

Era pus la patru ace, cu spatele țeapăn și dichisit ca un fost maior de cavalerie ce se pretindea. Ochii săi căprui, înroșiți după veghea de o noapte întreagă, aveau niște pleoape grele care-i ședeau bine. Purta pe umeri un blazer negru, ca o capă, iar cizmele negre, lustruite, puteau prea bine să fi folosit la călărie. Părul lui cărunț era pieptănat cu rigoare militară, iar mustața îi era groasă, dar tunsă cu grijă. La o primă privire, fața îi părea tinerească și doar uitându-te de aproape la suprafața palidă, brăzdată de nenumărate delte mititele, îți dădeai seama că nu mai era la prima tinerețe. Smiley îl urmă în bibliotecă. Ocupa întreaga lărgime a casei și era împărțită în intrânduri,

pentru fiecare din țările dispărute - Letonia, Lituania și, nu în cele din urmă, Estonia, iar în fiecare intrând se găsea câte o masă și un steag; pe câteva măsuțe se aflau dispuse table de șah, dar nu juca nimeni și nimeni nu citea; nu era nici țițenie de om cu excepția unei blonde zdravene de vreo patruzeci și ceva de ani, cu o fustă scurtă și cu șosete în picioare. Părul ei blond, negru la rădăcină, era strâns într-un coc sever; citea tolănită, lângă un samovar, o revistă de călătorii, pe care se vedeau păduri de mesteacăn în lumina toamnei. Ajungând în dreptul ei, Mikhel se opri și părea gata-gata să facă prezentările, dar, la vederea lui Smiley, ochii femeii fulgerară cu o furie intensă și evidentă. Îl privi, cu o strâmbătură de dispreț, apoi își întoarse ochii către geamul mânjit de ploaie. Obrajii îi luceau de plâns, iar sub pleoapele pe jumătate închise se vedeau cearcăne adânci, măslinii.

— Elvira l-a iubit și ea foarte mult, spuse Mikhel, ca un fel de explicație, când ieșiră din raza ei auditivă. I-a fost ca un frate. A instruit-o.

— Elvira?

— Soția mea, Max. După mulți ani, ne-am căsătorit. Am rezistat. Nu e întotdeauna bine pentru munca noastră. Dar îi sunt dator acest dram de siguranță.

Se așezară. În jurul lor, de-a lungul pereților, atârnavau portretele unor martiri ai mișcărilor uitate. Unul, aflat în închisoare, fotografiat prin sârma ghimpată. Celălalt, mort - ca și Vladimir; îi dăduseră la o parte cearșaful pentru a i se vedea fața însângărată. Un al treilea, râzând, purta o cipilică lăbărțată de partizan și ținea o pușcă cu țeava lungă. Din celălalt capăt al încăperii se auzi o mică explozie, urmată de o înjurătură zdравă în limba rusă. Elvira, mireasa lui Mikhel, aprindea samovarul.

— Îmi pare rău, repetă Smiley.

„Nu de dușmani mă tem, Villem, își aminti Smiley. De prieteni, însă, mă tem foarte tare”.

Se aflau în alcovul personal al lui Mikhel, pe care acesta îl numea biroul său. Un telefon demodat se afla pe

masă, lângă o mașină de scris Remington, exact ca aceea din locuința lui Vladimir. Cineva cumpărase probabil cândva o mulțime de astfel de mașini, gândi Smiley. Dar piesa principală era un fotoliu înalt, sculptat de mână, cu picioare în torsadă și cu o emblemă monarhică brodată pe spătar. Mikhel se așează cu afectare pe el, cu genunchii și cu ghetele lipite, ca un rege prin procură, prea mic pentru tronul său. Își aprinse o țigară, pe care o ținea vertical, de dedesubt. Deasupra lui atârna, exact așa cum își amintea Smiley, un nor de fum. În coșul de hârtii, Smiley observă câteva numere aruncate din *Sporting Life*.

— A fost un conducător, Max, a fost un erou, declară Mikhel. Trebuie să încercăm să profităm de curajul și exemplul său. Făcu o pauză, ca și cum s-ar fi așteptat ca Smiley să-i noteze spusele pentru publicare. În astfel de cazuri, e firesc să te întrebi cum se poate continua. Cine e demn să-l urmeze. Cine are statura lui, onoarea lui și simțul destinului ca el? Din fericire, mișcarea noastră este un proces continuu. Este mai mare decât un singur individ, chiar decât un singur grup.

Ascultând frazele lustruite ale lui Mikhel, privindu-i ghetele nu mai puțin bine lustruite, Smiley se întrebă cam ce vârstă o avea. Rușii ocupaseră Estonia în 1940, își amintea el. Ca să fi fost ofițer de cavalerie, Mikhel trebuia să aibă pe puțin șaiszeci de ani. Încercă să pună cap la cap celelalte elemente ale furtunoasei biografii a lui Mikhel: drumul lung prin războaie străine și brigăzi etnice în care nu se încredea nimeni, toate capitolele de istorie cuprinse în acest trup mititel. Se întrebă câți ani or fi avut cizmele.

— Povestește-mi despre ultimele lui zile, Mikhel, propuse Smiley. A fost activ până la capăt?

— Total activ, Max, activ din toate punctele de vedere. Ca un patriot. Ca un bărbat. Ca un conducător.

Cu o expresie tot atât de disprețuitoare, Elvira puse ceaiul în fața lor, două cești cu feliuțe de lămâie și prăjiturile de marțipan. Avea ceva insinuant atunci când se mișca, pulpe unduitoare și un aer morocănos ușor

provocator. Smiley încercă să-și amintească antecedentele ei, dar nu reuși sau poate că nu le cunoscuse niciodată. „I-a fost ca un frate, gândi el. A instruit-o”. Dar ceva din propria lui viață îl avertizase de mult timp să nu creadă în explicații, în special în dragoste.

— Și ca membru al Grupului? întrebă Smiley, când aceasta îi lăsa singuri. Tot activ?

— Întotdeauna, spuse Mikhel pe un ton grav.

Urmă o mică pauză în care fiecare dintre cei doi îl aștepta pe celălalt să continue.

— Cine crezi că a făcut-o, Mikhel? A fost trădat?

— Max, știi tot atât de bine ca mine cine a făcut-o. Toți riscăm. Absolut toți. Ne poate veni rândul oricând. Important este că trebuie să fim pregătiți. Eu sunt soldat, sunt pregătit, sunt gata. Dacă mă duc, Elvira va fi în siguranță. Asta e tot. Pentru bolșevici, noi, exilații, rămânem inamicul numărul unu. Anatemizați. Pe unde pot, ne distrug. O fac încă. La fel ca atunci când ne-au distrus bisericile noastre, satele noastre, școlile noastre, cultura noastră. Și au dreptate, Max. Au dreptate să le fie frică de noi. Pentru că, într-o bună zi, îi vom învinge.

— Dar de ce au ales exact momentul acesta? obiectă Smiley cu blândețe după această declarație aproape rituală. Ar fi putut să-l ucidă pe Vladimir cu ani în urmă.

Mikhel scoase o cutie plată de tablă cu două aparate de rulat țigări, ca niște centrifuge mici, și un pachet de hârtie grosolană galbenă de țigări. Lingând marginea hârtiei, o puse pe rulouri și turnă tutun negru. Un pocnet scurt, primul rulou se învârti și pe suprafața argintată se afla o țigară groasă, nu prea bine îndesată.

Era pe cale să o ia, dar apăru Elvira, care i-o înhăță. Își rulă alta și puse cutia în buzunar.

— Doar dacă Vladi nu pune ceva *la cale*, poate, continuă Smiley după aceste manevre savante. Doar dacă nu i-a *provocat* în vreun fel, ceea ce, după cum îl știm, putea foarte bine să facă.

— Cine poate să spună? replică Mikhel și suflă cu

grijă rotocoale de fum deasupra capetelor lor.

— Dacă poate cineva să spună, acela ești *tu*, Mikhel. *Tu* ești mai mult ca sigur cel căruia i-a făcut confidențe. Ai fost mâna lui dreaptă mai mult de douăzeci de ani. Mai întâi la Paris, acum aici. Să nu-mi spui că nu avea încredere în *tine*, zise Smiley cu candoare.

— Conducătorul nostru a fost un om secretos, Max. În asta consta forța lui. Trebuia să fie așa. Era o necesitate militară.

— Da' nu față de *tine*, desigur, insistă Smiley, pe un ton cât se poate de măgulitor. Aghiotantul său la Paris. *Aide-de-camp*. Secretarul său particular? Hai, ești nedrept cu *tine*!

Aplecându-se înainte în tronul său, Mikhel duse o mână micuță la inimă. Vocea sa profundă căpătă accente și mai grave.

— Max. A fost secretos chiar față de mine. În cele din urmă, până și față de mine, Mikhel. Pentru a mă proteja. Ca să nu știu lucruri periculoase. Mi-a spus chiar: „Mikhel, e mai bine pentru *tine*, ca până și tu să nu știi ce a vomitat trecutul”. L-am implorat. Degeaba. A venit la mine într-o seară. Aici. Dormeam la etaj. A sunat la ușă potrivit codului convenit: „Mikhel, am nevoie de cincizeci de lire”.

Elvira reveni, de data asta cu o scrumieră goală și, când o puse pe masă, Smiley simți o tensiune bruscă, precum un medicament care acționează dintr-odată. Simțea acest lucru câteodată la volan, în așteptarea unui accident care nu avea loc. I se întâmplase cu Ann, văzând-o venind acasă de la o întâlnire pretins nevinovată și știind – pur și simplu știind – că nu era așa.

— Când s-a întâmplat asta? întrebă el după ce Elvira ieși din nou din cameră.

— Acum douăsprezece zile. Lunea trecută a fost o săptămână. După felul lui de a fi, mi-am putut da seama imediat că era o problemă oficială. Nu mi-a cerut niciodată bani înainte. Generale, i-am spus. Conspiri ceva. Spune-mi despre ce e vorba. Dar el a clătinat din cap. Ascultă, i-am

spus, dacă e vorba despre o conspirație, ascultă-mi sfatul și du-te la Max. A refuzat. „Mikhel, mi-a spus el, Max este un om cumsecade, dar nu mai are încredere în Grupul nostru. Dorește chiar să punem capăt luptei noastre. Dar când voi prinde peștele cel mare, pe care sper să-l prind, mă voi duce la Max ca să ne ramburseze cheltuielile și să obținem poate și alte lucruri în plus. Dar fac asta după, nu înainte. Între timp, nu-mi pot face treburile cu o cămașă murdară. Te rog, Mikhel! împrumută-mi cincizeci de lire. E cea mai importantă misiune din viața mea. Are rădăcini adânci în trecutul nostru”. Astea au fost, cuvânt cu cuvânt, vorbele lui. Aveam în portofel cincizeci de lire – din fericire făcusem în ziua aceea o investiție reușită –, i le-am dat. Generale, am spus, ia tot ce am. Ce e al meu e și al tău. Te rog, spuse Mikhel și, pentru a-și sublinia gestul – sau pentru a-l autentifica –, trase adânc din țigara sa galbenă.

În geamul murdar de deasupra lor, Smiley zări imaginea reflectată a Elvirei, în picioare, la mijlocul camerei, ascultându-le convorbirea. Mikhel o văzuse și el, ba chiar îi aruncă o privire încruntată, dar părea să nu vrea – sau poate să nu fie în stare – să-i dea ordin să plece.

— A fost foarte frumos din partea ta, spuse Smiley după momentul convenit de tăcere.

— Max, era de datoria mea. Am făcut-o cu toată inima. Nu cunosc altă lege.

„Mă disprețuiește că nu l-am ajutat pe bătrân, gândi Smiley. Era și ea la curent, știa, și acum mă disprețuiește că nu l-am ajutat atunci când a avut nevoie de mine. «A fost ca un frate pentru ea, își aminti Smiley. El a instruit-o.»”.

— Și când te-a abordat... când ți-a cerut fonduri operative, spuse Smiley. A făcut-o așa, din senin? N-a mai avut loc nimic înainte care să te facă să gândești că pregătea o lovitură deosebită?

Mikhel se încruntă din nou, nu se grăbi cu răspunsul, fiind clar că de data aceasta nu-i prea plăceau întrebările.

— Acum câteva luni, poate două, a primit o scrisoare,

spuse el cu prudență. Aici, la adresa aceasta.

— Primea chiar atât de puțin?

— Această scrisoare era specială, spuse Mikhel, pe același ton prudent, iar Smiley își dădu seama că Mikhel se afla în ceea ce, în limbajul de la Sarratt, se numea colțul perdantului, pentru că nu putea ști - putea doar ghici - cât de mult sau cât de puțin știa Smiley.

De aceea, Mikhel va divulga informațiile cu parcimonie, sperând să descifreze în timpul acesta ce deține Smiley.

— De la cine era scrisoarea?

Mikhel, așa cum făcea adesea, răspunse la o întrebare oarecum diferită.

— De la Paris, Max, o scrisoare lungă, multe pagini, scrisă de mână. Adresată Generalului personal, nu lui Miller. Către Generalul Vladimir, strict personal. Pe plic era scris „Strict personal”, în limba franceză. Scrisoarea a sosit, eu am încuiat-o în biroul meu; la orele unsprezece, apare ca de obicei: „Mikhel, te salut”. Câteodată, credemă, ne salutăm ofițerește. I-am întins scrisoarea, el s-a așezat - arată colțul camerei în care se afla Elvira -, s-a așezat, a deschis-o foarte liniștit, ca și cum nu s-ar fi așteptat la cine știe ce, și l-am văzut cum devenea, încet-încet, tot mai preocupat. Absorbit. Aș spune fascinat. Pătimaș chiar. I-am vorbit. Nu mi-a răspuns. I-am vorbit iar - îl știi cum era -, m-a ignorat total. A plecat să se plimbe. „Mă întorc”, mi-a spus el.

— Luând scrisoarea cu el?

— Desigur. Era stilul lui; când avea de cântărit o situație gravă, făcea o plimbare. Când s-a întors, am remarcat că era foarte agitat. Sub tensiune. „Mikhel”. Știi cum vorbea. Toți trebuiau să-i dea ascultare. „Mikhel. Scoate aparatul de fotocopiat. Pune-mi niște hârtie. Trebuie să copiez un document”. Am întrebat câte exemplare. Un exemplar. L-am întrebat câte file. „Șapte. Dacă vrei să te îndepărtezi cu cinci pași, în timp ce folosesc aparatul, mi-a spus el. Nu te pot implica în

această chestiune”.

Mikhel indică din nou locul, ca și cum acesta dovedea absoluta veridicitate a relatării sale. Aparatul negru de fotocopiat era așezat pe suportul lui, ca o veche mașină cu aburi, cu role și cu orificii în care să se toarne diverse chimicale.

— Generalul nu era priceput la mecanică, Max. Așa că i-am pregătit aparatul... apoi am stat... aici... cam așa ceva... dându-i instrucțiuni din partea cealaltă a încăperii. Când a terminat, a așteptat, aplecat asupra paginilor, ca să se usuce, apoi le-a împăturit și le-a vârat în buzunar.

— Iar originalul?

— L-a pus și pe acesta în buzunar.

— Așa că n-ai citit niciodată scrisoarea? spuse Smiley, cu o ușoară compătimire în glas.

— Nu, Max. Regret că trebuie să-ți spun că nu am citit-o.

— Dar ai văzut plicul. Îl aveai aici ca să i-l înmânezi când sosea.

— Ți-am spus, Max. Venea de la Paris.

— Ce arondisment?

O nouă ezitare.

— Arondismentul XV, spuse Mikhel. Cred că era XV. Unde odinioară locuiau mulți dintre ai noștri.

— Și data? Poți fi mai precis în privința datei? Ai spus cam două luni.

— Începutul lunii septembrie. Aș zice începutul lunii septembrie. Sfârșit de august, poate. Să zicem cu șase săptămâni în urmă, cam așa ceva.

— Adresa de pe plic era scrisă de mână?

— Da, Max. Era scrisă de mână.

— Ce culoare avea plicul?

— Cafeniu.

— Și cerneala?

— Albastră, presupun.

— Era sigilat?

— Poftim?

— Plicul era sigilat cu ceară sau cu bandă adezivă? Sau era lipit ca orice plic obișnuit?

Mikhel ridică din umeri, ca și cum detaliile acestea erau sub demnitatea lui.

— Presupun că expeditorul și-a menționat numele pe spatele plicului? insistă, dar nu prea mult, Smiley.

Chiar dacă ar fi fost așa, Mikhel n-ar fi recunoscut.

Pentru o clipă, Smiley își lăasă gândurile să zboare la plicul cafeniu, ascuns în vestiarul de la hotelul Savoy, și la rugămintea fierbinte de ajutor pe care o conținea. „Azi-dimineață am avut impresia că încercau să mă omoare. Nu vreți să mi-l mai trimiteți încă o dată pe prietenul dumneavoastră, Magicianul?” Ștampila poștei din Paris, gândi el. Arondismentul XV. După prima scrisoare, Vladimir îi dăduse expeditorului adresa sa de acasă. Tot așa cum dăduse numărul său de telefon de acasă lui Villem. După prima scrisoare, Vladimir îl scurtcircuitase pe Mikhel.

Sună telefonul, iar Mikhel răspunse pe loc, cu un „Da?” scurt, apoi ascultă.

— Atunci pune-mi cinci câștigători și plasați, șopti el, și așază receptorul în furcă, cu o demnitate de magistrat.

În momentul când se apropie de scopul principal al vizitei sale la Mikhel, Smiley avu grijă să procedeze cu cel mai mare respect. Își reaminti că Mikhel – care, la vremea când se alăturase Grupului de la Paris, cunoscuse din interior jumătate din centrele de interogatoriu ale Europei Răsăritene – avea un mod personal de a încetini atunci când te arătai prea insistent și că, la vremea lui, aproape că-i înnebunise pe anchetatorii de la Sarratt cu această metodă.

— Pot să te întreb ceva, Mikhel? spuse Smiley, alegând o cale oblică față de direcția de atac a interogatoriului său.

— Te rog.

— În seara aceea, când a venit aici să împrumute bani de la tine, a stat mai mult? I-ai făcut ceai? Ați jucat

cumva șah? îmi poți descrie puțin, te rog, seara aceea?

— Am jucat șah, dar fără a fi concentrat. Era preocupat, Max.

— A mai spus ceva în plus despre peștele cel mare?

Ochii cu pleoape grele îl fixau pe Smiley cu o privire nevinovată.

— Poftim, Max?

— Peștele cel mare. Operațiunea pe care spunea că o plănuiește. Mă întrebam dacă a vorbit mai pe larg despre ea în vreun fel oarecare.

— Nimic. Absolut nimic, Max. Era secretos la culme.

— Ai avut impresia că era implicată o altă țară?

— A menționat doar faptul că nu avea pașaport. Era lezat - Max, ți-o spun deschis -, era rănit că Prăvălia nu a avut destulă încredere în el, încât să-i dea un pașaport. După atâtea servicii, după atâta devotament, era jignit.

— A fost pentru binele lui, Mikhel.

— Max, *eu*, în ceea ce mă privește, înțeleg perfect. Sunt mai tânăr, un om de lume, mai flexibil. Generalul era uneori impulsiv, Max. Trebuiau luate măsuri - chiar de către cei care îl admirau - pentru a-i ține în frâu energiile. Asta este. Dar pentru el, ca om, era de neînțeles. Era o insultă.

Smiley auzi în spatele lui bubuitul pașilor apăsăți ai Elvirei, care revenea disprețuitoare în colțul ei.

— Atunci cine, după părerea ta, trebuia să facă deplasarea în locul lui? Întrebă Smiley, ignorând-o din nou.

— Villem, zise Mikhel evident dezaprobat. Nu mi-a spus-o cu atâtea cuvinte, dar cred că l-a trimis pe Villem. Asta a fost impresia mea. Villem avea să meargă. Generalul vorbea cu multă mândrie despre tinerețea și onoarea lui Villem. Și de tatăl acestuia. Chiar a făcut o referire istorică. Vorbea de implicarea tinerei generații pentru a răzbuna nedreptățile suferite de cea veche. Era foarte emoționat.

— Unde l-a trimis? A dat Vladi cel mai mic indiciu în această privință?

— Nu mi-a spus. Mi-a zis doar: „Villem are pașaport, e un băiat de treabă, un bun baltic, sigur, poate călători, dar e necesar să fie protejat”. Eu nu iscodesc, Max. Nu sunt curios. Nu e genul meu. Știi asta.

— Totuși, ți-ai format și tu o idee, presupun, spuse Smiley. Așa, ca oricine. Nu sunt chiar atât de multe locuri unde Villem ar fi liber să meargă, la urma urmei. Mai ales cu doar cincizeci de lire. Mai este și slujba lui Villem, nu-i așa? Ca să nu mai vorbim de nevastă-sa. Nu putea pur și simplu să dispară în ceață când avea chef.

Mikhel făcu un gest foarte milităros. împingându-și buzele în afară, până când mustața era pe punctul de a se da peste cap, se trase de nas cu viclenie, prinzându-l între degetul gros și arătător.

— Generalul mi-a cerut și hărți, spuse el hotărât. Stăteam la îndoială dacă să-ți spun sau nu. Ești vicarul său, Max, dar nu ești de partea cauzei noastre. Întrucât am însă încredere în tine, îți voi spune.

— Ce fel de hărți?

— Ale străzilor. Ridică mâna către etajeră, ca și cum le-ar fi ordonat să se apropie. Hărți de orașe. Danzig. Hamburg. Lübeck. Helsinki. Coasta de Nord. L-am întrebat: „Domnule General, permiteți-mi să vă ajut, i-am spus. Sunt asistentul dumneavoastră pentru orice problemă. Am dreptul. Vladimir. Lasă-mă să te ajut”. M-a refuzat. Dorea să fie absolut singur.

Regulile Moscovei, își spuse Smiley din nou. Multe hărți și doar una folosește la ceva. Și din nou, observă el, Vladimir își lua măsuri să-și disimuleze scopul față de aghiotantul său de încredere de la Paris.

— După care a plecat? sugeră el.

— Exact.

— La ce oră?

— Era târziu.

— Poți să-mi spui cât de târziu?

Smiley simți apoi privirea lui Mikhel trecând timp de o secundă peste umărul său și oprindu-se acolo; un instinct

care îl însoțise de când se știa, îl făcu să întrebe:

— Vladimir a venit aici singur?

— Desigur, Max. Pe cine putea aduce?

Fură întrerupți de zgomot de farfurii lovite între ele; era Elvira, care, în celălalt capăt al camerei, își reluase, neîndemânatică, treburile casei. Îndrăznind să-l privească pe Mikhel chiar în momentul acela, Smiley îl văzu uitându-se după ea cu o expresie pe care o recunoscuse, dar pentru o fracțiune de secundă nu reuși să o definească: disperată și afectuoasă în același timp, sfâșiată între dependență și silă. Până când, cu un sentiment descurajator de identificare, Smiley avu impresia că își privește propriul chip, așa cum îl zărise mult prea des, cu ochii înroșiți că ai lui Mikhel, în frumoasele oglinzi cu rame aurite ale lui Ann, din casa lor de pe Bywater Street.

— Și dacă n-a vrut să te lase să-l ajuți, ce-ai făcut? întrebă Smiley cu aceeași dezinvoltură studiată. Te-ai așezat și te-ai apucat de citit, ai jucat șah cu Elvira?

Ochii căprui ai lui Mikhel îi susținură privirea o clipă, alunecară în altă parte, apoi îl fixară din nou pe Smiley.

— Nu, Max, replică el, foarte respectuos. I-am dat hărțile. Dorea să le consulte de unul singur. I-am urat noapte bună. Dormeam atunci când a plecat.

Elvira însă nu dormea, după câte se pare, gândi Smiley. Elvira rămăsese să primească instrucțiunile fratelui ei prin procură. „Activ ca un patriot, ca un bărbat, ca un conducător, repetă Smiley. Activ din toate punctele de vedere”.

— Ce contacte ai mai avut cu el de atunci? întrebă Smiley și Mikhel ajunse brusc la cele întâmplătoare cu o zi înainte.

— Nimic până ieri, spuse Mikhel. Ieri după-amiază, mi-a telefonat, Max, îți jur că nu l-am auzit atât de agitat de ani de zile. Fericit, aș zice în extaz. „Mikhel! Mikhel!” Max, era un om încântat. Voia să vină la mine chiar în noaptea aceea. Ieri-noapte. Târziu probabil, dar spunea că va avea cele cincizeci de lire ale mele. „Generale, i-am zis.

Ce înseamnă cincizeci de lire? Ești bine? Ești teafăr?” „Mikhel, am fost la pescuit și sunt fericit. Nu te culca, mi-a spus. Vin la tine la orele unsprezece, unsprezece și ceva. Voi avea banii. Am nevoie să te bat la șah, ca să-mi liniștesc nervii”. Nu m-am culcat, am făcut ceai, l-am așteptat. Și-am tot așteptat. Max, sunt soldat, pentru mine nu mă tem. Dar pentru General – pentru acest bătrân, Max – m-am temut. Am telefonat la Prăvălie, o urgență. Mi-au trântit receptorul în nas. Max, de ce ai făcut asta, spune-mi?

— Nu eram de serviciu, spuse Smiley, urmărindu-l acum pe Mikhel cât se poate de atent. Spune-mi, Mikhel, începu el.

— Max.

— Ce ai crezut că avea Vladimir de gând să facă după ce te-a sunat și ți-a comunicat vestea cea bună... și înainte de a veni să-ți dea înapoi cele cincizeci de lire?

Mikhel răspunse fără ezitare:

— Firește, am presupus că se va duce la Max, spuse el. Prinsese peștele cel mare. Acum se va duce la Max, va pretinde rambursarea cheltuielilor sale și îi va anunța marea veste. Firește, repetă el, uitându-se cumva prea direct în ochii lui Smiley.

firește, își spuse Smiley. Și știai aproape la minut momentul în care își va părăsi apartamentul și metru cu metru ruta pe care o va urma pentru a ajunge la locuința din Hampstead”.

— Așadar, nu a apărut, ai sunat la Prăvălie și noi n-am fost cooperanți, reluă Smiley. Îmi pare rău. Ce-ai făcut apoi?

— I-am telefonat lui Villem. În primul rând, pentru a mă asigura că băiatul era în bună regulă și pentru a-l întreba unde se află Conducătorul nostru. Nevastă-sa, englezoaica, a urlat la mine. În cele din urmă, m-am dus la locuința lui. Nu-mi convenea... Mergeam nepoftit... viața sa particulară îi aparținea... dar m-am dus. Am sunat la ușă. N-a răspuns. M-am întors acasă. Azi-dimineață, la

orele unsprezece, m-a sunat Juri. Nu citisem prima ediție a ziarelor de seară, nu-mi plac ziarele englezești. Juri le citise. Vladimir, Conducătorul nostru, murise, încheie Mikhel.

Elvira se afla lângă el. Adusese două pahare de votcă pe o tavă.

— Servește-te, spuse Mikhel.

Smiley luă un pahar, Mikhel pe celălalt.

— Pentru viață! spuse Mikhel foarte tare și bău, iar ochii i se umplură de lacrimi.

— Pentru viață! repetă Smiley, în timp ce Elvira îi urmărea.

„Femeia s-a dus cu el, gândi Smiley. L-a obligat pe

Mikhel să se ducă la locuința bătrânului, l-a târât până la ușă”.

— Ai mai spus cuiva despre treaba asta, Mikhel? întrebă Smiley, după ce Elvira ieșise iar din cameră.

— N-am încredere în Juri, zise Mikhel, suflându-și nasul.

— I-ai spus lui Juri despre Villem?

— Poftim?

— I-ai vorbit de Villem? I-ai sugerat în vreun fel lui Juri că Villem avea de a face cu Vladimir?

După câte se pare, Mikhel nu comisese un astfel de păcat.

— Într-o situație ca aceasta nu trebuie să ai încredere în nimeni, spuse Smiley, pe un ton mai oficial, în timp ce se pregătea să plece. Nici măcar în poliție. Acestea sunt ordinele. Poliția nu trebuie să știe că Vladimir ducea vreo activitate operativă, atunci când a murit. Este foarte important pentru securitate. A voastră și a noastră. În afară de asta, nu ți-a transmis niciun mesaj? Nimic pentru Max, de pildă?

„Spune-i lui Max că e vorba de Moș Ene”, gândi el.

Mikhel schiță un zâmbet de regret.

— A menționat cumva, recent, Vladimir numele lui Hector, Mikhel?

— Hector nu făcea două parale din punctul lui de vedere.

— A spus Vladimir asta?

— Te rog, Max! N-am nimic personal împotriva lui Hector. Hector este Hector, nu este un gentleman, dar în lumea noastră trebuie să utilizăm tot soiul de membri ai speței umane. Așa zicea Generalul. Conducătorul nostru a fost un om bătrân. „Hector, mi-a spus Vladimir. Hector nu face două parale.

Bunul nostru poștaş Hector e ca băncile din City. Când plouă, se spune, băncile își iau umbrela. Poștaşul nostru Hector este la fel”. Atenție, acestea sunt vorbele lui Vladimir. Nu ale lui Mikhel. „Hector nu face două parale”.

— Când a spus asta?

— A spus-o de mai multe ori.

— De curând?

— Da.

— Cât de curând?

— Să fie vreo două luni. Poate mai puțin.

— După ce a primit scrisoarea de la Paris sau înainte?

— După. Nu e nicio îndoială.

Mikhel îl conduse până la ușă, ca un adevărat gentleman, chiar dacă Toby Esterhase nu era așa ceva. La locul ei de lângă samovar, Elvira stătea și fuma în fața aceleiași fotografii cu mesteceni. Când trecu pe lângă ea, Smiley auzi un fel de şuierat, scos pe gură sau pe nas, sau pe amândouă, ca o ultimă declarație a disprețului femeii.

— Ce vei face acum? îl întrebă el pe Mikhel în felul în care se pune această întrebare celor care suferiseră o grea pierdere. Cu coada ochiului o văzu ridicând capul la auzul întrebării, iar degetele i se desfăcură pe pagina revistei. Îi veni o ultimă idee: Și n-ai recunoscut scrisul? întrebă Smiley.

— Ce scris, Max?

— De pe plicul trimis de la Paris.

Dintr-odată, nu mai avu timp să aștepte răspunsul;

brusc i se făcuse lehamite de aceste subterfugii.

— La revedere, Mikhel!

— Mergi sănătos, Max!

Capul Elvirei se cufundă din nou asupra mestecenilor. „Nu voi ști niciodată, gândi Smiley, în timp ce cobora scara de lemn cu pași repezi. Niciunul din noi nu va ști. Era oare el, Mikhel, trădătorul, care îi purta pică bătrânului pentru faptul că împărțea femeia cu el, care pofta la coroana ce-i fusese refuzată de mult prea mult timp? Sau era el, Mikhel, ofițerul și gentlemanul dezinteresat, Mikhel atotcredinciosul servitor? Sau poate, asemenea atâtor servitori credincioși, era și una, și alta?”

Se gândi la mândria de cavalerist a lui Mikhel, de o tandrețe tot atât de redutabilă precum bărbăția oricărui alt erou. Mândria sa de a fi îngerul păzitor al Generalului, mândria sa de a fi stăpânul său. Umilirea sa de a se simți exclus. Din nou mândria sa - sub câte fațete putea apărea! Dar până unde mergea această mândrie? Până la mândria de a dăruia cu noblețe fiecărui stăpân, de pildă? „Domnilor, v-am slujit bine pe amândoi”, declară agentul dublu perfect la crepusculul vieții sale. Și o spune tot cu mândrie, gândi Smiley, care-i cunoscuse pe câțiva dintre aceștia.

Se gândi la scrisoarea de șapte pagini de la Paris. Se gândi la cealaltă dovadă. Se întrebă la cine ajunsese fotocopia. Să fie Esterhase? se întrebă unde era originalul. „Cine s-a dus la Paris? se întrebă el. Dacă Villem s-a dus la Hamburg, cine era micuțul Magician?” Era frânt de oboseală. Epuizarea îl lovi precum un virus care te atacă pe neașteptate. O simțea în genunchi, în coapse, în tot trupul care ceda. Dar continuă să meargă, întrucât mintea sa refuza să se odihnească.

CAPITOLUL 11

Ostrakova putea să umble, și să umble era exact ceea ce avea nevoie. Să umble și să-l aștepte pe Magician. N-avea nimic rupt. Cu toate că trupul ei mic și îndesat, atunci când îl îmbrăiaseră, începuse să se acopere de pete negre,

ca o hartă a bazinelor carbonifere, nu avea nimic rupt. Iar bieteile ei șale, care o necăjiseră la antrepozite, arătau de parcă armatele secrete reunite ale Rusiei Sovietice ar fi gonit-o cu cizme în fund de la un capăt la altul al Parisului. Totuși, nu avea nimic rupt. Îi radiografiaseră tot ce se putea, o palpaseră ca pe o bucată de carne dubioasă, să vadă dacă se-nregistra vreo hemoragie internă. Dar, în cele din urmă, îi declaraseră pe un ton posomorât că era victima unui miracol.

Și, cu toate acestea, voiseră s-o mai țină acolo. Voiseră s-o îngrijească pentru șocul pe care-l suferise, s-o sedeze – măcar o noapte! Poliția, care găsisese șase martori, cu șapte relatări contradictorii privind cele întâmplate (Mașina fusese cenușie sau albastră? Numărul de înmatriculare era de la Marsilia sau era străin?), îi luase o declarație lungă și o amenințase că va reveni să-i mai ia încă una.

Ostrakova, cu toate acestea, își făcuse ieșirea din spital.

Avea cel puțin copii care să o îngrijească? o întrebaseră cei de la spital. O, avea o puzderie! le spusese ea. Fiice care să-i satisfacă până și cea mai mică toană, fi care să o ajute să urce și să coboare scările! Mulți... câți doreau! Pentru a face plăcere surorilor de caritate, inventase chiar biografii, cu toate că îi bubuia capul ca o tobă de război. Trimisese după haine. Ale ei erau ferfeniță, iar Dumnezeu însuși trebuie să fi roșit când văzuse halul în care o găsiseră. Dăduse o adresă falsă care să se potrivească numelui ei fals; nu dorea ca treaba aceasta să aibă urmări, nu dorea vizitatori. Și, de bine, de rău, nu se știe cum, cu puterea voinței, când ceasul bătea de șase, în acea seară, Ostrakova deveni un alt fost pacient palid, călcând cu grijă și simțind durerea fiecărui pas în josul rampei marelui spital întunecat, pentru a reveni în lumea care, în aceeași zi, făcuse tot posibilul să scape de ea o dată pentru totdeauna. Încălțată cu cizme, care, ca și ea, erau lovite zdravăn, dar în mod misterios scăpaseră

nerupte. În mod ciudat, se simțea mândră de felul în care o ajutaseră.

Era încălțată tot cu ele. Revenită în crepusculul propriului apartament, așezată în fotoliul zdrențuit al lui Ostrakov, luptându-se cu răbdare cu vechiul lui revolver militar, încercând să ghicească cum dracu' se încărca, se arma și se trăgea cu el, își purta cizmele ca pe o uniformă. „Sunt o armată cu un singur soldat”. Să rămână în viață. Acesta era unicul ei scop, și cu cât va reuși mai mult timp, cu atât îi va fi victoria mai mare. Să rămână în viață până în momentul când venea Generalul sau până când i-l trimitea pe Magicianul său.

Să le scape, precum Ostrakov? Ei bine, făcuse asta. Să-și bată joc de ei, ca Glikman, să-i înghesuie în colțuri unde n-aveau altă alegere decât să-și contemple propria obscenitate? Pe vremea ei, îi plăcea să-și amintească, făcuse și ea puțin din toate acestea. Dar, pentru a supraviețui - așa cum nu făcuse niciunul din bărbații ei: pentru a te agăța de viață, împotriva tuturor eforturilor acelui univers infinit, lipsit de suflet, cu funcționari abrutizați, pentru a fi un spin în viața acestora, în fiecare ceas al zilei, doar prin faptul că rămăsese în viață, că răsufă, mânca, se mișca și nu-și pierdea capul -, aceasta, hotărâse Ostrakova, era o îndeletnicire demnă de firea ei înflăcărată, de credința ei, de cele două iubiri ale ei. Și se înhămasese la treabă imediat, cu tot devotamentul necesar.

Începuse prin a o trimite pe tâmpita aia de portăreasă să-i facă cumpărăturile. Invaliditatea își avea părțile ei bune.

— Am avut un mic atac, Madame la Pierre. Că fusese de inimă, de stomac sau din partea poliției secrete ruse, nu îi divulgase caprei ăleia bătrâne. Mi s-a recomandat să nu lucrez câteva săptămâni și să mă odihnesc deplin. Sunt epuizată, madame! Sunt momente când omul nu dorește decât să fie singur. Iată, luați asta, madame. Nu sunteți ca alții, apucători și prea curioși.

Madame la Pierre strânsese bancnota în palmă și,

după ce trăsesse cu coada ochiului să vadă cât era, o vârâse pe undeva pe la talie.

— Și, madame, oricine întreabă de mine, fă-mi favoarea și spune-i că sunt plecată. Nu voi aprinde luminile pe partea care dă spre stradă. Noi, femeile sensibile, avem dreptul la puțină liniște, cred că ești de acord? Dar, madame, te rog nu uita cine sunt vizitatorii și spune-mi - fie că e încasatorul de la electricitate sau persoane care fac chete de caritate -, spune-mi totul. Vreau să aud că viața merge înainte în jurul meu.

Portăreasa ajunsese la concluzia că Ostrakova era nebună, dar nu vedea nicio nebunie în banii ei, iar banii reprezentau lucrul care-i plăcea cel mai mult, și, de altfel, era și ea nebună, în câteva ore, Ostrakova devenise mai vicleană chiar decât fusese la Moscova. Bărbatul portăresei urcase la ea - și el tot tâlhar, mai mare decât capra bătrână - și, încurajat cu alte ciubucuri, îi fixase câteva lanțuri de siguranță la ușă. Mâine, avea să-i pună un vizor, tot pe bani. Portăreasa îi promisese apoi să-i recepționeze corespondența și să nu i-o dea decât la ore stabilite - exact la unsprezece dimineața, șase după-amiaza, sunând scurt de două ori -, pe bani, bineînțeles. Deschizând cu greu micul ventilator de la spălătorul din spate și urcându-se în picioare pe un scaun, Ostrakova se putea uita când dorea în curtea de jos, la oricine venea sau pleca. Trimisese un bilet la antrepozite, comunicându-le că era suferindă. Nu putuse mișca din loc patul dublu, dar cu niște perne și cu o pilotă aranjase divanul și îl așezase astfel încât să țintească precum o torpilă, prin ușa deschisă a salonului, către intrare. Tot ceea ce avea de făcut era să stea întinsă cu cizmele îndreptate către intrus și să tragă de-a lungul liniei lor, iar dacă nu-și zbură picioarele, l-ar fi prins în primul moment de surpriză, când ar fi încercat să se năpustească asupra ei. Plănuise totul. Capul îi bubuia, ochii i se împăienjeneau când își mișca prea repede capul, ardea de febră și câteodată aproape că-și pierdea cunoștința. Dar plănuise totul, dăduse

dispozițiile necesare, iar până la sosirea Generalului sau a Magicianului, o lua cu Moscova de la capăt.

— Ești singură, bătrână nebună, își spuse ea cu glas tare. N-ai pe cine să te bizui, decât pe tine însăși, așa că încearcă să te descurci.

Cu o fotografie a lui Glikman și cu una a lui Ostrakov pe podea lângă ea, cu o icoană a Sfintei Fecioare sub cuvertură, Ostrakova începu prima ei noapte de veghe, rugându-se neîncetat la o armată de sfinți și, nu în cele din urmă, la Sfântul Iosif, să i-l trimită pe salvatorul ei, Magicianul.

„Niciun mesaj nu mi s-a ciocănit în țevile de apă, gândi ea. Nici măcar ocară unui gardian care să mă trezească”.

CAPITOLUL 12

Și totuși, era în aceeași zi: o zi care nu se mai sfârșea, în care nu te puteai duce la culcare. Un timp, după ce plecase de la Mikhel, George Smiley lăsa să-l poarte picioarele singure, fără să știe unde, prea obosit, prea răvășit ca să aibă încredere în sine însuși că poate conduce, însă cu mintea destul de limpede ca să-și supravegheze spatele, să se întoarcă ușor, dar brusc, pentru a-i surprinde pe potențialii urmăritori. Plin de noroi, cu pleoapele grele, aștepta să i se liniștească mintea, încerca să se destindă, să se elibereze de efortul neîntrerupt al maratonului său de douăzeci de ore. Cheiurile Tamisei îl văzură trecând, așa cum îl văzură și o cârciumă de pe lângă Northumberland Avenue, probabil The Sherlock Holmes, unde își oferă un whisky mare și nu știu ce să facă, să-i dea, să nu-i dea telefon Stellei, oare era în regulă? Hotărând că n-avea niciun rost – nu putea totuși să telefoneze în fiecare seară pentru a o întreba dacă ea și Villem erau în viață – o luă din nou pe jos, până se trezi în Soho, care, sâmbăta seara, era și mai îngrozitor decât de obicei. Trebuia să-l înfrunte pe Lacon, gândi el. Să ceară protecție pentru familie. Dar nu avea decât să-și imagineze scena ca să-și dea seama că ideea era născută moartă.

Dacă pentru Vladimir Prăvălia nu se simțea responsabilă, atunci, pentru Villem, cu atât mai puțin. Și cum, mă rog, poți atașa o echipă de dădace unui șofer care făcea curse internaționale? Singura sa consolare o prezenta faptul că asasinii lui Vladimir găsiseră, după câte se pare, ceea ce căutau, că nu mai aveau nevoie de altceva. Totuși, ce era cu femeia de la Paris? Ce era cu autorul celor două scrisori?

„Du-te acasă”, își spuse el. De două ori, de la cabine telefonice, formă niște numere aiurea, ca să poată urmări trotuarul. O dată intră într-o fundătură și făcu cale întoarsă, pândind pași nesiguri sau ochi care îi evitau privirea. Se gândi să ia o cameră la hotel. Procedase așa uneori, doar pentru a avea o noapte de liniște. Câteodată locuința sa era un loc mult prea primejdios pentru el. Se gândi la bucata de negativ. Era momentul să deschidă cutia. Trezindu-se gravitând din instinct către vechiul cartier general din Cambridge Circus, o tăie în grabă spre est, pentru a-și lua mașina. Convinș că nu era urmărit, se îndreptă către Bayswater, departe de traseul său obișnuit, dar continuând să privească atent oglinda retrovizoare. De la un negustor pakistanez de articole de fierărie, care vindea de toate, cumpără două lighenașe de plastic și un ochi de geam dreptunghiular, obișnuit, de treisprezece centimetri pe opt, iar de la o farmacie, situată la vreo trei case mai departe, luă zece coli de hârtie fotografică de calitate a II-a de aceeași dimensiune și o lanternă de jucărie, cu un astronaut pe mâner și cu un filtru roșu, care aluneca pe lentilă atunci când apăsa un buton nichelat. Din Bayswater, pe o rută aleasă cu grijă, rulă către Savoy, intrând prin partea dinspre chei. Nu era urmărit. La vestiarul bărbaților era de serviciu aceeași persoană, care își aminti chiar și de gluma lor.

— Mai aștept încă să explodeze, spuse tânărul cu un zâmbet, înmânându-i cutia. Cred că am auzit ticăitul o dată sau de două ori.

Când ajunsese în fața ușii sale de intrare, penele mici

pe care le pusese înainte de a pleca la Charlton erau în continuare la locul lor. Prin ferestrele vecinilor săi văzu lumina lumânărilor de sâmbătă seara și capete ce discutau. La ferestrele lui însă perdelele erau trase, așa cum le lăsase, iar în vestibul mica și frumoasa pendulă a lui Ann îl întâmpină într-un întuneric pe care se grăbi să-l risipească.

Așa istovit cum era, procedă totuși metodic.

Mai întâi, zvârli trei surcele în căminul din salon, le aprinse, aruncă peste ele niște cărbuni ce nu scot fum și agăță deasupra șemineului uscătorul de rufe al lui Ann. În chip de salopetă, își puse un vechi șorț de bucătărie, înnodând zdravăn cordonul în jurul taliei lui voluminoase, ca element de protecție suplimentară. De sub scară scoase niște material verde de camuflaj și două scaune de bucătărie pe care le coborî în pivniță. Astupând geamul, urcă din nou la parter, desfăcu cutia, o deschise și nu, nu găsi o bombă, ci scrisoarea și un pachet mototolit de țigări, cu bucata de negativ a lui Vladimir vârată în el. Scoțând-o, se întoarse în pivniță, aprinse lanterna roșie și se apucă de lucru, cu toate că Cerul e martor că nu avea niciun pic de talent de fotograf și că ar fi putut perfect de bine – în teorie – să dea pelicula prin intermediul lui Lauder Strickland pentru a-i fi dezvoltată, de zece ori mai repede, de către Serviciul Fotografic al Prăvăliei. Sau, la drept vorbind, ar fi putut-o duce tot atât de bine la oricare din jumătatea de duzină de „furnizori”, cum sunt ei numiți în limbajul Prăvăliei: colaboratori de marcă în anumite domenii și care se angajaseră, dacă sunt chemați la orice oră din zi și din noapte, să lase totul și, fără nicio întrebare, să-și pună talentele în slujba Prăvăliei. Un astfel de furnizor locuia la o aruncătură de băț de Sloane Square, un suflet blând ce se specializase în fotografii de nuntă. Smiley n-avea decât să meargă zece minute pe jos, să sune la ușa omului și ar fi putut avea fotografiile într-o jumătate de oră. Dar nu se dusesse. Preferase inconvenientul – precum și imperfecțiunea – de a dezvolta în intimitatea

casei lui, în timp ce sus suna neobosit telefonul, iar el nu-i dădea nicio atenție.

Preferă metoda încercare și eroare, expunând negativul mai întâi prea mult, apoi prea puțin, la lumina camerei. Folosind ca instrument de măsură greoiul cronometru de bucătărie, care ticăia și mârâia precum ceva din *Coppelia*. Preferă să bombăne și să înjure de iritare, să transpire pe întuneric și să irosească șase coli de hârtie fotografică înainte ca revelatorul din lighenaș să-i ofere o imagine cât de cât acceptabilă, pe care o puse în fixatorul rapid, timp de trei minute. O spală. O șterse cu un șervet de ceai curat, pe care îl deteriorară definitiv, probabil, n-avea de unde să știe. O luă sus și o prinse cu cârlige de uscătorul de rufe. Iar pentru cei cărora le plac simbolurile mai grele, este fapt intrat în istorie, acela că focul, în ciuda surcelelor, era mai mult stins decât aprins, întrucât cărbunele era în cea mai mare parte format din niște zgură umedă, așa că George Smiley fu nevoit să se așeze în patru labe și să sufle în flacăra, pentru a nu o lăsa să se stingă. Astfel îi putea trece prin cap ideea – dar nu-i trecu, întrucât orice urmă de introspecție îi dispăruse, dat fiind că acum, din nou, nu mai putea de curiozitate – că proceda exact contrar ordinului imperativ al lui Lacon de a înăbuși focul, nu de a-l stârni.

După ce atârână deasupra covorului imaginea obținută, Smiley se îndreptă către un minunat scrin cu intarsii, în care Ann își păstra „ale ei” cu o dezinvoltură stânjenitoare. Ca de pildă, o foaie de hârtie de corespondență pe care scrisese „Iubitule” și atât, neștiind poate cărui iubit să i se adreseze. Ca de pildă, plicuri cu chibrituri de la restaurante în care el nu călcase niciodată sau scrisori al căror scris îi era necunoscut. Dintre atâtea nimicuri dureroase pescui o lupă mare victoriană, cu mâner de sidef, pe care ea o folosea pentru a citi definițiile la careurile de cuvinte încrucișate pe care nu le completa niciodată. Astfel înarmat – datorită oboselii, succesiunea acțiunilor sale era lipsită de finalitate logică – puse un disc

cu muzică de Mahler, pe care i-l dăduse Ann, și se așează într-un fotoliu de lectură din piele, dotat cu un suport de carte astfel conceput încât să pivoteze ca o tavă deasupra stomacului unui bolnav căruia i se aduce mâncarea la pat. Obosit de moarte din nou, făcu imprudența de a închide pleoapele în timp ce asculta în parte muzica, în parte picurul fotografiei puse la uscat și în parte trosnetul recalcitrant al focului. Trezindu-se speriat, treizeci de minute mai târziu, observa că fotografia se uscaseră și că Mahler se învârtea în gol odată cu discul patefonului.

Se uită cu atenție, cu o mână ținându-și ochelarii, cu cealaltă rotind încet lupa deasupra fotografiei.

Se vedea un grup, nu politic, nu o partidă de înot, pentru că niciuna dintre persoane nu era în costum de baie. Era un cvartet, doi bărbați și două femei, întinși pe divane capitonate, în jurul unei mese joase, încărcate cu sticle și cu țigări. Femeile erau goale, tinere și frumoase. Bărbații, cam tot atât de dezbrăcați, erau întinși unul lângă altul, iar fetele se încolăciseră conștiincios în jurul celui ales. Lumina fotografiei era palidă și ireală; din puținul pe care îl știa în materie, Smiley ajunsese la concluzia că fusese făcută pe film rapid, întrucât copia avea rasterul mare. Textura, se gândi el mai bine, îi amintea de fotografiile – ce se vedeau atât de des – în care apăreau ostatici luați de către teroriști, doar că acele patru personaje din fotografie nu erau interesate decât unele de altele, în timp ce ostaticii au un mod de a se uita în obiectiv, ca și cum acesta ar fi țeava unei arme. În continuare în căutarea a ceea ce el ar fi numit informație operativă, încercă să determine poziția probabilă a aparatului de fotografiat și decise că acesta trebuie să se fi aflat mult deasupra celor vizați. Cei patru păreau lungiți în centrul unei gropi, având aparatul ațintit în jos către ei. O umbră, foarte neagră – o balustradă, sau poate pervazul unei ferestre, sau pur și simplu umărul cuiva – acoperea partea de jos a prim-planului. Ca și cum, în ciuda poziției în care se afla aparatul, doar jumătate din obiectiv îndrăznise să ridice

capul deasupra liniei de vizare.

Smiley ajunsese la prima încercare de concluzie. Un pas înainte – nu prea mare; avea însă în minte destui pași mari. Un pas tehnic, să-i spunem. Un pas tehnic, modest. Era clar că fotografia fusese *furată*, după cum se spune în limbajul meseriei. Și mai mult decât furată, cu intenția de a *prăji*, ceea ce înseamnă „a șantaja”. Dar a șantaja pe cine? în ce scop?

Cântărind problema, Smiley adormise probabil. Telefonul se afla pe micul ecran al lui Ann; trebuie să fi sunat de vreo trei sau patru ori până când Smiley îl auzi.

— Da, Oliver? spuse Smiley precaut.

— A, George! Am încercat și mai devreme. Te-ai întors bine acasă, îmi închipui.

— De unde? întrebă Smiley.

Lacon preferă să nu răspundă la această întrebare.

— Mă simțeam dator să te sun, George. Ne-am despărțit într-o atmosferă cam dezagreabilă. M-am cam răstit. Aveam prea multe pe cap. Îmi cer scuze! Cum merge treaba? Ai sfârșit? Ai terminat?

Pe fundalul sonor, Smiley auzi fetele lui Lacon care se certau cu privire la chiria ce se cerea pentru o cameră de hotel în Park Lane. „Stau la el peste weekend”, gândi Smiley.

— Am luat din nou legătura cu Internele, la telefon, George, continuă Lacon, cu un glas mai scăzut, fără să aștepte răspuns la întrebările anterioare. Au primit raportul medicului legist, așa încât cadavrul poate fi ridicat. Se recomandă incinerarea neîntârziată. M-am gândit că dacă ți-aș da numele firmei care se ocupă de aceste lucruri, ai putea să-l transmiți celor interesați. Nu cu titlu personal, bineînțeles. Ai văzut comunicatul de presă? Ce crezi? îl găsesc bine adus din condei. Cred că are exact tonul potrivit.

— Stai să iau un creion, spuse Smiley, și scotoci din nou în sertar, până când găsi un obiect de plastic sub formă de pară, cu o curelușă de piele, pe care Ann îl purta

câteodată la gât.

Îl deschise destul de greu și notă, sub dictarea lui Lacon: numele firmei, adresa, din nou numele firmei, urmat încă o dată de adresă.

— Ai notat? Vrei să repet? Sau preferi să-mi citești ce-ai scris, ca să fim de două ori mai siguri că e corect?

— Cred că am notat bine, mulțumesc, spuse Smiley.

Cu o anumită întârziere, îi trecu prin cap că Lacon era beat.

— Și acum, George, nu uita că am stabilit o întâlnire. Un seminar privind căsnicia, fără niciun fel de rețineri. Te-am distribuit în rolul de decan de vârstă în materie. E o zalhana decentă jos și îți ofer o cină rapidă, în timp ce tu îmi vei împărtăși din înțelepciunea ta. Ai vreo agendă la îndemână? Să notezi data.

Simțindu-se groaznic, Smiley conveni asupra datei. După o viață întreagă în care inventase povești de acoperire pentru fiecare ocazie, nu reușise totuși să se eschiveze de la o invitație la masă.

— Și n-ai găsit nimic? Întrebă Lacon, cu mai multă curiozitate în glas. Nicio bubă, nimic care să șchioapete, niciun mărunțiș care să-ți atragă atenția? A fost o furtună într-un pahar cu apă, nu-i așa, așa cum ne-am închipuit?

Lui Smiley îi trecură prin cap o mulțime de răspunsuri, dar nu găsi de cuviință să folosească niciunul.

— Ce e cu factura de telefon? Întrebă Smiley.

— Factură de telefon? Ce factură? A, da, te referi la factura *lui*? Plătește-o și trimite-mi chitanța. Nicio problemă. Mai bine însă trimite-i-o lui Strickland prin poștă.

— Ți-am trimis-o ție deja, spuse Smiley calm. Ți-am cerut o listă a tuturor apelurilor cărora li se putea da de urmă.

— Mă voi ocupa de el de îndată, răspunse Lacon afabil. Altceva?

— Nu, nu cred că ar mai fi. Nimic altceva.

— Culcă-te și dormi puțin. Pari sleit.

— Noapte bună, spuse Smiley.

Din nou cu lupa lui Ann în palma lui grăsulie, Smiley reîncepu examinarea fotografiei. Fundul gropii era acoperit cu o mochetă aparent albă. Divanele tapisate erau dispuse în potcoavă, urmând linia draperiilor care formau perimetrul din spate. În planul secund se afla o ușă capitonată, iar hainele de care se dezbrăcaseră cei doi bărbați - vestoane, cravate, pantaloni - erau atârinate de ea cu deosebită grijă. Pe masă se afla o scrumieră, iar Smiley încercă să descifreze ce stătea scris pe marginea ei. După numeroase manevre făcute cu lupa, descoperi ceea ce filologul ratat din el descrise drept formă prezumtivă a literelor „A-C-H-T”, dar nu putea să spună dacă era vorba despre un cuvânt complet - însemnând „opt”, „atenție”, alte concepte mai îndepărtate - sau despre patru litere dintr-un cuvânt mai lung. Nu încercă în acest stadiu să descopere ceva în plus, preferând pur și simplu să înmagazineze informația undeva în minte, până când alte piese ale acestui joc de puzzle îl vor face să-i găsească un loc.

Ann sună. De bună seamă ațipise din nou, dat fiind că tot ce își aminti după aceea a fost că nu auzise deloc țârâitul telefonului, ci pur și simplu vocea ei în timp ce ducea încet receptorul la ureche: „George, George”, ca și cum striga de mult, iar el de-abia acum găsea energia sau interesul pentru a răspunde.

Începură conversația ca doi străini, tot așa cum începeau să facă dragoste.

— Ce faci? Întrebă ea.

— Foarte bine, mulțumesc! Dar tu ce faci? Cu ce îți pot fi de folos?

— Vorbesc serios, insistă Ann. Ce mai faci? Vreau să știu.

— Ți-am spus, bine.

— Te-am sunat de dimineață. De ce n-ai răspuns?

— Am fost plecat.

Urmă o tăcere lungă, timp în care ea păru a cumpăni

această scuză ieftină. Telefonul nu o deranjase niciodată. Nu-i dădea niciun fel de sentiment al grabei.

— Plecat să lucrezi? întrebă ea.

— O treabă administrativă, pentru Lacon.

— Își începe mai nou treburile administrative la ore matinale?

— L-a părăsit nevastă-sa, spuse Smiley în loc de explicație.

Niciun răspuns.

— Tu spuneai mereu că ar fi înțelept să o facă, continuă el. Trebuia să o șteargă rapid, spuneai tu, înainte de a deveni o altă gheșă a Serviciului Public.

— M-am răzgândit. Are nevoie de ea.

— Dar ea, după câte presupun, nu are nevoie de el, remarcă Smiley, ascunzându-se în spatele unui ton academic.

— E o idioată, spuse Ann, și urmă o altă tăcere, de data aceasta provocată de Smiley, în timp ce medita la imensa opțiune nedorită cu care ea îl confruntase pe nepusă masă.

Să fie din nou împreună, cum zicea ea câteodată.

Să fie uitate rănilor, lista amantilor ei; să fie dat uitării Bill Haydon, trădătorul Prăvăliei, a cărui umbră mai stăruia pe chipul lui Ann ori de câte ori întindea mâna către ea, a cărui amintire o purta cu el ca o durere permanentă. Bill, prietenul său, Bill, floarea generației sale, bufonul, vrăjitorul, conformistul iconoclast; Bill, omul născut să înșele, omul care căutând trădarea ajunsese în patul rușilor și al lui Ann. Să organizeze o nouă lună de miere, să ia avionul către sudul Franței, să mănânce bine, să cumpere toalete, toate acele jocuri pe care le joacă amanții. Și pentru cât timp? Cât timp până când avea să vadă zâmbetul pierindu-i de pe față și ochii întunecându-se, iar miticele ei cunoștințe aveau să-i solicite prezența pentru a le obloji durerile mitice în locuri îndepărtate?

— Unde ești? întrebă el.

— La Hilda.

— Credeam că ești în Cornwall.

Hilda era o femeie divorțată, destul de fâșneată. Locuia în Kensington, la nici douăzeci de minute de mers pe jos.

— Și Hilda unde este? întrebă el, după ce înghiți această informație.

— A ieșit.

— Toată noaptea?

— Așa cred, după cât o știu pe Hilda. Doar dacă nu-l aduce acasă.

— Ei bine, atunci cred că trebuie să te distrezi cât poți de bine fără ea, spuse el, dar în timp ce vorbea o auzi șoptind:

— George.

O teamă adâncă și violentă îi cuprinsese inima. Aruncă o privire cruntă de-a lungul camerei, către fotoliul de lectură, și văzu fotografia pe suportul de carte, lângă lupa ei; dintr-odată, într-un singur efort de memorie, reconstitui tot ceea ce îi insinuasera sau șoptiseră evenimentele acelei zile nesfârșite; auzi bubuitul tobelor propriului trecut mobilizându-l pentru un ultim efort de a exterioriza și rezolva conflictul cu care trăise; și nu dorea s-o aibă în preajma lui. „Spune-i lui Max că e vorba de Moș Ene”. Având luciditatea pe care ți-o dau foamea, oboseala și confuzia, Smiley știa cu certitudine că ea nu trebuia să participe la ceea ce avea el de făcut. Știa – era de-abia pe prag – și totuși știa că era posibil, în ciuda tuturor condițiilor vitrege, că i se dăduse, în amurgul vieții, ocazia de a rejuca în sfârșit partidele vieții lui, amânate din cauza ploii. Dacă era așa, atunci nicio Ann, nicio pace falsă, niciun martor mânjit al acțiunilor sale nu trebuia să-i deranjeze căutarea solitară. Până atunci nu știuse ce voia. Acum știa.

— Nu trebuie, spuse el. Ann? Ascultă. Nu trebuie să vii aici. Nu are nimic de-a face cu opțiunea. E o chestiune de detalii practice. Nu trebuie să vii aici.

În urechile sale, propriile cuvinte sunau ciudat.

— Atunci vino tu aici, zise ea.

Puse receptorul în furcă. Și-o imaginea plângând, apoi scoțându-și agenda pentru a vedea cine dintre Primii Unsprezece, cum îi numea ea, ar putea-o consola în locul lui. Își turnă un pahar de whisky sec, soluția Lacon. Se duse la bucătărie, uită de ce și rătăci prin birou. „Sifon, gândi el. Prea târziu. Mă lipsesc. Trebuie să fi fost nebun, gândi el. Urmăresc fantome, nu este nimic în treaba asta. Un General senil a avut un vis și a murit pentru el”. Și-aduse aminte de Wilde: faptul că un om moare pentru o cauză nu înseamnă că respectiva cauză este dreaptă. Un tablou atârna strâmb. Îl îndreptă, puțin prea mult în colțul acesta, prea mult în colțul celălalt, dându-se câțiva pași înapoi de fiecare dată. „Spune-i că e vorba de Moș Ene”. Se întoarse la fotoliul de lectură și la cele două prostituate, ațintind prin lupa lui Ann o privire sălbatică asupra lor, privire care le-ar fi făcut s-o ia la goană, să caute protecția peștilor lor.

Apartțineau, evident, clasei superioare a profesiei lor, cu trupurile lor fragede, tinere și îngrijite. Păreau de asemenea - poate era doar o coincidență - să fi fost în mod deliberat alese diferite una de alta, oricine o fi fost cel care le selectase. Fata din stânga era blondă și finuță, de o statură aproape clasică, cu coapse lungi și cu sâni mici și ridicați, în timp ce tovarășa ei era brunetă, îndesată, cu coapse pline și cu fața lată, având poate ceva de eurasiană. Blonda, reținu el, purta cercei sub formă de ancoră, ceea ce i se păru ciudat, deoarece, din experiența sa limitată în materie de femei, cerceii erau primul lucru pe care și-l scoteau. Ann n-avea decât să iasă din casă fără ei, că el și simțea cum îl lasă inima. În afară de asta, nu putea găsi nimic mai deștept să spună despre niciuna din fete, astfel încât, după ce mai dădu pe gât o gură bună de whisky sec, își deplasă încă o dată atenția către bărbați, de care, dacă voia să o recunoască, se interesase de la bun început, din momentul în care, pentru întâia oară, se apucase să examineze fotografia. Ca și fetele, erau foarte deosebiți

unul de altul, cu toate că la bărbați - întrucât erau sensibil mai în vârstă - diferențele erau legate, pare-se, de profunzime și de forța de caracter. Cel care o ținea pe blondă era blond și el, iar la prima vedere plicticos, în timp ce bărbatul ce o ținea pe brunetă în brațe era nu numai smead, dar avea și o vivacitate latină, dacă nu levantină, în trăsături, un zâmbet contagios, de altfel singurul element atractiv din fotografie. Blondul era corpulent și stătea întins cât era de lung, iar brunetul era scund și destul de isteț pentru a fi bufonul său; părea un drac împielit, cu o figură amabilă și cu niște smocuri de păr ca niște coame deasupra urechilor.

O anumită nervozitate - analizată retroactiv putea prea bine fi considerată un presentiment - îl făcu pe Smiley să se ocupe mai întâi de bărbatul blond. Era unul dintre acele momente când te simți mai în siguranță cu necunoscuții.

Avea un bust zdravăn, dar nu athletic, membre masive, fără să sugereze însă forța. Albeața pielii și părul deschis la culoare îi scoteau în evidență obezitatea. Mâinile - una pe coapsa fetei, alta în jurul taliei ei - erau grăsulii și lipsite de farmec. Ridicând lupa încet deasupra pieptului gol, Smiley ajunse în dreptul capului. La vârsta de patruzeci de ani, după cum scrisese un tip deștept, prevestind a râu, omul capătă chipul pe care îl merită. Smiley se îndoia de acest lucru. Cunoscuse firi poetice condamnate la închisoare pe viață în spatele unor fețe aspre și delincvenți cu chip de înger. Cu toate acestea, nu era o față care să spună cine știe ce și nici aparatul nu îl prinsese în lumina cea mai favorabilă. În materie de caracter, fața îi părea împărțită în două: partea inferioară, lăbărțată într-un zâmbet de bună dispoziție grosolană, în timp ce, cu gura căscată, îi spunea ceva companionului său; partea de sus, dominată de doi ochi mici și palizi, în jurul cărora nu strălucea nici veselie, nici bună dispoziție, a căror privire părea să iasă din carnea păstoasă care-i înconjură cu acea dulceață rece și imperturbabilă a unui

copil. Nasul era plat, iar părul bogat fusese pieptănat în stilul Europei Centrale.

O față hulpavă, ar fi zis Ann, care avea tendința de a da sentințe fără drept de apel asupra unor oameni, doar privindu-le chipul în ziare. Hulpav, slab, râu. De evitat. Păcat că nu ajunsese la aceeași concluzie în privința lui Haydon, gândi el; sau cel puțin la timp.

Smiley se reîntoarce în bucătărie și își clăti fața, apoi își aminti că venise să-și ia apă pentru whisky. Instalându-se din nou în fotoliul de lectură, fixă lupa asupra celui de-al doilea, bufonul. Whisky-ul îl ținea treaz, dar în același timp îl adormea. „De ce nu mă sună ea din nou? gândi el. Dacă mai sună o dată, mă duc la ea”. În realitate însă, mintea lui era concentrată asupra celui de-al doilea chip, dat fiind că aerul său familiar îl tulbura cam în același fel în care, înaintea lui, expresia sa de complicitate insistentă îi tulburase pe Villem și pe Ostrakova. îl privi îndelung și oboseala îl părăsi, ca și cum îi transmitea energie. Unele fețe, așa cum sugerase Villem în aceeași dimineață, ne sunt cunoscute înainte de a le vedea; altele, le vedem o dată și nu le uităm toată viața; altele, în fine, le vedem în fiecare zi, dar nu ni le putem reaminti. Dar din ce categorie făcea parte acesta?

Un chip à la Toulouse-Lautrec, gândi Smiley, scrutându-l cu mirare – un chip surprins în momentul în care privirea se întoarce către o preocupare intensă și poate erotică. Ann ar fi fost sedusă pe loc; avea acel ceva primejdios care-i plăcea ei. Un chip à la Toulouse-Lautrec, în momentul în care o sclipire rătăcită de lumină pe un teren de bălci lumina un obraz scofâlcit, care văzuse multe. O față cioplită, suptă, crestată, cu fruntea, nasul și falca părând să fi suferit eroziunea aceluiași furtuni. Un chip à la Toulouse-Lautrec, vioi și captivant. Chip de chelner, niciodată de client al unui restaurant. Cu mânia chelnerului arzând puternic sub un surâs servil. Asta i-ar plăcea mai puțin lui Ann. Lăsând fotografia acolo unde era, Smiley se ridică încet în picioare pentru a se ține treaz și

se învârti greoi prin cameră, încercând să plaseze această față, nereușind, și întrebându-se dacă nu era fructul imaginației sale. Unii oameni *transmit*, gândi el. Unii oameni... îi întâlnești și îți dau întregul lor trecut ca un dar firesc. Unii oameni sunt intimitatea personificată.

Trecând prin fața scrinului lui Ann, făcu o pauză pentru a se uita din nou la telefon. Al ei. Al ei și al lui Haydon. Al ei și al tuturor. Cum se numea acest model de telefon? Trimline, gândi el. Sau Slimline? Cinci lire în plus la poștă pentru plăcerea discutabilă pe care ți-o dădeau liniile lui de futurism demodat. „Aparatul meu de cocotă, îl numea ea. Ciripelile pentru micile mele amoruri, uau-aurile sonore pentru marile mele iubiri”. Își dădu seama că sună telefonul. Suna de mai mult timp, ciripeli pentru micile amoruri. Lăsă paharul pe masă, cu ochii ațintiți la telefonul care-și continua trilurile. Când cânta la pian, își aduse el aminte, Ann obișnuia să-l lase pe podea printre discuri. Se lungea lângă el, acolo, în fața focului, cu o coapsă neglijent ridicată în cazul în care avea nevoie de ea. Când se ducea la culcare, îl scotea din priză și-l lua cu sine, să o aline în timpul nopții. Când făceau dragoste, știa că el era înlocuitorul tuturor bărbaților care nu sunaseră, înlocuitorul Primilor Unsprezece. Înlocuitorul lui Bill Haydon, chiar dacă acesta era mort.

Soneria telefonului se opri.

Ce făcea ea acum? îi încerca pe următorii Unsprezece? „A fi frumoasă și a fi Ann este ceva, îi spusese ea nu demult. A fi frumoasă și de vârsta lui Ann va fi în curând altceva”. Iar a fi urât și de vârsta mea este cu totul altceva, gândi el furios. Apucând fotografia, reîncepu – cu o nouă intensitate – examinarea acesteia.

„Umbre, își spuse el. Pete de lumină și de întuneric, în fața noastră, în spatele nostru, în timp ce ne împleticim pe căile noastre. Coame de drăcușor, coame de drac, umbrele noastre mult mai mari decât noi. Cine e el? Cine era el? L-am întâlnit? Am refuzat să-l văd. Și dacă am refuzat, cum se face că-l cunosc? Cineva care cerea ceva,

cineva care vindea ceva... Informații, deci? Visuri?" Absolut treaz acum, se întinse pe canapea - orice, numai să nu se ducă sus la culcare - și, cu fotografia în față, începu să înainteze cu greutate prin lungile galerii ale memoriei sale de profesionist - apropiind lampa de portretele pe jumătate uitate ale unor șarlatani, făcători de aur, falsificatori, traficanți, mijlocitori, canalii, haimanale și câteodată eroi, care toți reprezentau în distribuție dublurile nenumăratelor sale cunoștințe -, în căutarea unei fețe unice, cu aura de sfânt care, ca un participant secret, părea să fi ieșit înotând din micul clișeu, pentru a se agăța de malurile conștiinței sale gata să se piardă. Fasciculul de lumină al lămpii tremură, ezită, apoi reveni. „Am fost păcălit de întuneric, gândi el. L-am cunoscut pe lumină”. Văzu o cameră îngrozitoare de hotel, luminată cu neon... Muzică de atmosferă, tapet ecosez și micuțul necunoscut, zâmbitor, cocoțat într-un colț, adresându-i-se cu numele Max. Un mic ambasador... dar reprezentant al cărei cauze, al cărei țări? Își aminti un palton cu revere de catifea și mâini mici și dure, agitându-se în ritmul propriului lor dans. Își aminti ochii pasionați, ce râdeau, o gură nervoasă care se deschidea și se închidea cu repeziciune, dar el nu auzea nicio vorbă. Avea sentimentul că pierde, că nu nimerește ținta, că în timp ce vorbeau era prezentă o altă umbră vagă.

„Poate, gândi el. Totul este poate. Poate Vladimir a fost, la urma urmelor, împușcat de un soț gelos”, gândi Smiley, în timp ce soneria de la ușa din față țipă sălbatic la el de două ori.

„Și-a uitat cheia, ca de obicei”, gândi. Cât ai bate din palme, ajunsese în vestibul, învârtind stângaci cheia în broască. Cheia nu i-ar fi servi la nimic, își dădu el seama; ca și Ostrakova, își montase un lanț la ușa. Căută lanțul pe pipăite, strigând:

— Ann! Așteaptă o clipă!

Nereușind să-l găsească din prima clipă. Făcu să alunece bolțul în lăcașul lui și auzi întreaga casă răsunând

ca un ecou.

— Vin acum! urlă el. Așteaptă, nu pleca!

Deschise ușa larg, clătinându-se în prag, oferindu-și fața plină, ca un sacrificiu, aerului nopții, siluetei în piele neagră lucitoare, cu cască de motociclist sub braț, ce stătea dinaintea lui ca o santinelă a morții.

— N-am vrut să vă sperii, domnule, cu siguranță nu, spuse străinul.

Apucându-se strâns de tocul ușii, Smiley nu era în stare decât să-l privească fix pe intrus. Era înalt și tuns perie, iar ochii săi reflectau o loialitate nerăsplătită.

— Sunt Ferguson, domnule. Vă amintiți de mine, domnule? Conduceam echipa de transporturi pentru oamenii lui Esterhase.

Motocicleta neagră cu ataș era parcată în spatele lui, pe trotuar, cu suprafețele ei lustruite cu drag sclipind sub lumina felinarului.

— Credeam că secția lui a fost desființată, spuse Smiley, continuând să-l privească fix.

— Așa este, domnule. Risipită, care încotro, îmi pare rău să vă spun, dar asta e. Camaraderiile, spiritul de echipă, toate au luat sfârșit pentru totdeauna.

— Atunci al cui angajat ești?

— Al nimănui, domnule. Nu oficial, cum ați spune dumneavoastră. Cu toate acestea, sunt tot de partea îngerilor.

— Nu știam că avem îngeri.

— Nu, e adevărat, domnule. Toți oamenii sunt supuși greșelii, am spus-o întotdeauna. Mai ales în zilele noastre. Ținea un plic cafeniu, pe care i-l întindea lui Smiley. De la niște prieteni de-ai dumneavoastră, domnule, să zicem. Înțeleg că se referă la o listă de convorbiri telefonice care vă interesează. În general, serviciile poștale reacționează bine la solicitările noastre, așa zice. Noapte bună, domnule! Îmi pare rău că v-am deranjat. Ar fi timpul să dormiți puțin, nu-i așa? Oamenii cumsecade sunt din ce în ce mai rari, am spus-o întotdeauna.

— Noapte bună, zise Smiley.

Vizitatorul său mai întârzie puțin, ca unul care așteaptă un bacșiș.

— V-ați adus aminte de mine, nu-i așa? A fost doar un lapsus, nu-i așa?

— Desigur.

Era o noapte înstelată, observă el în timp ce închidea ușa. Stele sclipitoare, mărite de rouă. Tremurând, luă unul din multe albume cu fotografii ale lui Ann și-l deschise la mijloc. Avea obiceiul, când îi plăcea o fotografie, să pună negativul în spatele ei. Alegând o fotografie cu ei doi la Cap Ferrat – Ann în costum de baie, Smiley acoperit din prudență –, scoase negativul și-l puse pe cel al lui Vladimir în locul lui. Așeză la loc chimicalele și echipamentul și ascunse fotografia în *Oxford English Dictionary*, volumul X, ediția 1961, la litera Y, sub cuvântul „Yesterday”. Deschise plicul lui Ferguson, aruncă o privire plictisită la conținut, notă două sau trei mențiuni și cuvântul, „Jiamburg”, după care aruncă totul într-un sertar al biroului. „Măine, gândi el, mâine este altă enigmă”. Se urcă în pat, neștiind, ca de obicei, pe ce parte se va culca, închise ochii și întrebările începură să-l bombardeze pe loc, așa cum știa că se va întâmpla, în salve demente și dezordonate.

De ce nu se interesase Vladimir de Hector? se întreabă el pentru a suta oară. De ce îl asemuise bătrânul pe Esterhase, alias Hector, cu băncile din City care-ți luau umbrela când ploua?

„Spune-i lui Max că este vorba de Moș Ene”.

S-o sune pe Ann? Să-și arunce pe el niște haine și să se ducă în goană acolo, pentru a fi primit ca un amant secret, furișându-se afară în zori?

Prea târziu. Se aranjase ea cumva.

Dintr-odată, simțea că o dorește îngrozitor de tare. Nu putea suporta spațiile din jurul său în care ea lipsea, îi era foame de trupul ei răzând înfiorat în timp ce-i striga în brațe, numindu-l singurul, adevăratul și cel mai bun amant

al ei, urlând că nu dorea pe nimeni altcineva, niciodată. „Femeile nu cunosc legea, George”, îi spusese ea o dată, când stăteau lungiți într-una din rarele lor clipe de pace. „Atunci, eu ce sunt?” întrebasese el, iar ea îi răspunsese: „Legea mea”. „Dar Haydon ce-a fost?” întrebasese el. Ea răsese și spusese: „Anarhia mea”.

Revăzu mica fotografie, întipărită, precum micuțul străin, în memoria sa ce se stingea. Un bărbat micuț, cu o umbră mare. Își reaminti descrierea făcută de Villem micuțului personaj de pe bacul de la Hamburg, cu smocurile de păr ca niște cornițe, cu obrazul brăzdat de riduri, cu ochii ce păreau să-l prevină. „Generale, gândi el într-un haos de idei, nu vrei să mi-l trimiteți încă o dată pe prietenul dumneavoastră, Magicianul?”

Poate. Totul se poate.

Hamburg, își zise el; se dădu repede jos din pat și-și puse halatul. Instalându-se din nou în fața scrinului lui Ann, se puse serios pe treabă, pentru a examina lista convorbirilor telefonice ale lui Vladimir, caligrafiată îngrijit de către un funcționar de poștă. Luând o foaie de hârtie, începu să noteze date și să facă observații.

Fapt: la începutul lunii septembrie, Vladimir primește scrisoarea de la Paris și o smulge din ghearele lui Mikhel.

Fapt: în jurul aceleiași date, Vladimir cere o rară și costisitoare legătură interurbană cu Hamburg, prin intermediul operatoarei, desigur pentru a putea solicita ulterior rambursarea costului convorbirii.

Fapt: trei zile mai târziu, pe data de opt, Vladimir acceptă încă un apel din Hamburg, cu taxă inversă, în valoare de 2, 80 lire, originea, durata și ora convorbirii menționate: același număr la care sunase Vladimir cu trei zile înainte.

Hamburg, gândi Smiley, mintea zburându-i din nou la drăcușorul din fotografie. Convorbirile cu taxă inversă se succedaseră cu intermitențe până în urmă cu trei zile: nouă apeluri totalizând douăzeci și unu de lire, toate de la Hamburg către Vladimir. Dar cine îl chema? Din Hamburg?

Cine?

Apoi, brusc, își reaminti.

Silueta vagă din camera de hotel, umbra imensă a drăcușorului, era Vladimir însuși. Îi vedea stând unul lângă altul, amândoi în paltoane negre, uriașul și piticul. Hotelul înfiorător cu muzică de atmosferă, cu tapet cu model ecosez se afla lângă aeroportul Heathrow, unde cei doi bărbați, atât de nepotriviti unul cu altul, aterizaseră pentru a participa la o conferință, chiar în momentul când identitatea sa profesională era pe cale să se ducă de râpă. „Max, avem nevoie de tine, Max, dă-ne o șansă”.

Ridicând receptorul, Smiley formă numărul de la Hamburg și auzi o voce bărbătească la celălalt capăt al firului: un singur „Da”, rostit blând în germană, urmat de tăcere.

— Aș dori să vorbesc cu *Herr* Dieter Fassbender, spuse Smiley, alegând un nume la întâmplare.

Germana era cea de-a doua limbă a lui Smiley și, câteodată, prima.

— N-avem niciun Fassbender, spuse aceeași voce, pe un ton rece, după un moment de tăcere, ca și cum interlocutorul său consultase ceva între timp.

Smiley putea auzi o muzică suavă în fundal.

— Aici e Leber, insistă Smiley. Aș dori să vorbesc urgent cu *Herr* Fassbender. Sunt asociatul său.

Urmă o altă pauză.

— Nu se poate, se auzi aceeași voce masculină, pe un ton sec, după o nouă pauză, și închise telefonul.

Nu este casă particulară, reflectă Smiley, notându-și în grabă impresiile; interlocutorul avea prea multe opțiuni. Nu era un birou, întrucât ce fel de birou este acela unde se aude o muzică suavă și care este deschis sâmbăta noaptea? Un hotel? Posibil, dar un hotel, în cazul că era ceva de capul lui, i-ar fi făcut legătura cu Recepția și ar fi arătat un minimum de politețe. Un restaurant? Prea tainic, prea prudent... și desigur și-ar fi declinat numele când se ridica receptorul.

„Nu forța piesele de puzzle, se avertiză el. Pune-le deoparte. Răbdare”. Dar cum să aibă răbdare când dispunea de atât de puțin timp?

Reîntorcându-se în pat, deschise un exemplar din *Rural Rides* al lui Cobbett și încercă să-l citească în timp ce medita vag, între alte probleme grave, la simțul lui civic și la cât de mult, sau cât de puțin, îi datora lui Oliver Lacon. „E datoria, George”. Totuși, cine putea fi în mod serios omul lui Lacon? se întrebă el. Cine ar putea considera fragilele argumente ale lui Lacon drept o datorie față de Cezar?

— Sus cu emigranții, jos cu emigranții. Azi e bine, mâine e rău, bombăni el cu glas tare.

Întreaga sa viață profesională, i se părea lui Smiley, ascultase genul acesta de jocuri de cuvinte care indicau, pare-se, mari schimbări în doctrina Whitehall-ului; indicau reținere, renunțare, întotdeauna alt motiv pentru a nu face nimic. Văzuse fustele Whitehall-ului scurtându-se și lungindu-se, curelele strângându-se, lărgindu-se și strângându-se din nou. Fusesse martorul, sau victima – chiar profet, împotriva voinței lui – unor false culte ca lateralismul, paralelismul, separatismul, cedarea operativă de drepturi, iar acum, dacă își reamintea corect cele mai recente divagații ale lui Lacon, integrarea. Fiecare nouă modă fusese salutăată ca un panaceu: „Acum vom învinge, acum mașinăria va funcționa!” Fiecare modă trecuse cu smiorcăieli, lăsând în urmă obișnuita harababură engleză, și, privind retrospectiv, Smiley se vedea din ce în ce mai mult ca moderator al ei pe viață. Practicase indulgența, sperând că alții vor proceda la fel, dar nu o făcuseră. Muncise pe brânci în camerele dosnice, în timp ce indivizi mai mărginiți ca el ocupaseră scena. Și continuau să o ocupe. Cu numai cinci ani în urmă, n-ar fi recunoscut că are astfel de sentimente. Dar astăzi, cercetându-și calm propriul suflet, Smiley știa că nu își găsisse stăpânul și că poate nu și-l va găsi niciodată; că unicele constrângeri ce i se puteau impune erau cele ale propriei rațiuni și ale

propriului umanism. Lucru valabil în privința propriei căsnicii și a prezenței sale în serviciul public.

„Mi-am investit viața în instituții – gândi el fără ranchiună – și tot ce mi-a mai rămas sunt eu însumi.

Și Karla, gândi el; Graalul meu întunecat”.

Nu putea să se abțină. Minte sa fără odihnă nu voia să-l lase în pace. Fixând cu ochii întunericul, își închipui că-l vede pe Karla, în picioare în fața lui, imaginea spărgându-se, refăcându-se, într-un joc neîncetat de umbre mișcătoare. Îi văzu ochii căprui, urmărindu-l și evaluându-l, așa cum îl cântăriseră în întunecimea unei săli de interogatoriu dintr-o închisoare de la New Delhi cu o sută de ani în urmă: ochi care, la prima vedere, erau sensibili și păreau să emită semnale de camaraderie; apoi, ca sticla topită, se întăreau până deveneau sfărâmicioși, dar intransigenți. Se vedea înaintând pe pista prăfuită a aeroportului din New Delhi, tresărind când simțea cum îl sugrumă valurile de zăpușeală indiană ieșite din asfaltul pistei, Smiley alias Barraclough, sau Standfast, sau cine știe ce nume pescuise săptămâna aceea din geanta sa... nu-și mai amintea. Un Smiley al anilor 1960, oricum, Smiley, comis-voiajorul, cum îl numeau ei, însărcinat de către Prăvălie să împartă globul pământesc, oferind condiții de reîncadrare ofițerilor Centrului Moscova care se gândeau să părăsească nava. Centrul, la vremea respectivă, proceda la una din epurările sale periodice, iar pădurile gemeau de ofițeri superiori ruși, înspăimântați la gândul de a se duce acasă. Un Smiley care era soțul lui Ann și colegul lui Bill Haydon, ale cărui ultime iluzii erau încă intacte. Un Smiley, totuși, foarte aproape de o criză interioară, pentru că era anul în care Ann se amoretzase de un balerin: rândul lui Haydon nu venise încă.

În întunericul camerei lui Ann, retrăi drumul făcut într-un jeep hodorogit, ce o ținuse tot într-un claxon până la închisoare, copii care se agățau râzând în spatele mașinii; revăzu carele cu boi și eternele mulțimi indiene, cocioabele de pe malul râului mâlos. Simțea mirosul de

bălegar și focurile veșnic mocnite... focuri pentru gătit, focuri purificatoare; focuri care să te scape de morți. Văzu poarta de fier a bătrânei închisori înghițindu-l și uniforme britanice impecabil călcate ale gardienilor care se bălăceau până la genunchi în noroi printre deținuți.

— Pe aici, înălțimea Voastră! Vă rugăm să aveți amabilitatea să ne urmați, Excelența Voastră!

Un deținut european, care spunea că-l cheamă Gerstmann.

Un omuleț cărunt cu ochi căprui, într-o tunică de stambă roșie, ce părea singurul supraviețuitor al unei preoțimi dispărute.

Cu cătușe la mâini.

— Te rog să i le scoți, domnule, și să-i aduci niște țigări, spusese Smiley.

Un deținut, identificat de Londra ca agent al Centrului Moscova, așteptând acum să fie deportat în Rusia. Un mic infanterist al Războiului Rece, așa cum arăta, care știa - care știa cu certitudine - că a fi repatriat la Moscova însemna să înfrunți lagărele, plutonul de execuție sau ambele; că aflându-se în mâinile dușmanului însemna în ochii Centrului că devenise el însuși dușman; puțin conta dacă vorbise sau dacă păstrase secretele.

„Alătură-te nouă, îi spusese Smiley peste masa de fier.

Alătură-te nouă și îți vom dărui viața.

Întoarce-te la ai tăi și-ți vor dărui moartea”.

Mâinile - mâinile lui Smiley - transpirau în închisoare. Căldura era înăbușitoare. „Ia o țigară, spusese Smiley... Uite aici, folosește bricheta mea”. O brichetă de aur, umezită de mâinile lui ude de transpirație. Un cadou de la Ann ca să compenseze cine știe ce purtare proastă. Gravată.

Lui George de la Ann cu toată dragostea mea.

Există iubiri mărunte și iubiri mari, îi plăcea lui Ann să spună, dar atunci când compusese inscripția îi decernase ambele titluri. Fusesse probabil unica ocazie

când făcuse așa ceva.

„Alătură-te nouă, spusese Smiley. Salvează-te. Nu ai niciun drept să-ți refuzi supraviețuirea”. Întâi mecanic, apoi cu patimă, Smiley îi repetase argumentele cunoscute, în timp ce propria sudoare cădea în picături pe masă. „Alătură-te nouă. N-ai nimic de pierdut. Cei din Rusia care te iubesc sunt pierduți deja. Reîntoarcerea ta nu va face decât să le înrăutățească situația, nu să le-o îmbunătățească. Alătură-te nouă. Te rog. Ascultă-mă, ascultă argumentele, fii înțelept”.

Și așteptase, așteptase, așteptase, în zadar, un răspuns cât de mic la rugămințile sale din ce în ce mai disperate. Ca ochii căprui să pâlpâie, ca buzele rigide să grăiască un singur cuvânt printre rotocoalele de fum de țigară: „Da. Mă alătur vouă. Da. Voi fi de acord să fiu interogat. Da, voi accepta banii voștri, promisiunile voastre de reîncadrare și ceea ce poate rămâne din viața unui om care a trecut în tabăra adversă”. Așteptase ca mâinile eliberate de cătușe să înceteze să mai mângâie bricheta lui Ann, *pentru George, de la Ann, cu toată dragostea mea*.

Totuși, cu cât îl implora mai mult, cu atât devenea mai dogmatică tăcerea lui Gerstmann. Smiley îi impunea răspunsuri, dar Gerstmann nu avea întrebările pentru a le susține. Treptat, plenitudinea lui Gerstmann devenise copleșitoare. Era un om care se pregătise pentru spânzurătoare; care prefera să moară de mâna prietenilor săi, decât să trăiască la mâna dușmanilor săi. În dimineața următoare, se despărțiseră, fiecare pentru a-și urma destinul care-l aștepta: Gerstmann, în pofida tuturor probabilităților, se urcase în avionul de Moscova pentru a supraviețui epurărilor și pentru a prospera. Smiley, arzând de febră, se reîntorsese pentru a o regăsi pe Ann a sa și nu chiar întreaga ei iubire; și pentru a descoperi mai târziu că Gerstmann nu era altul decât Karla însuși, recrutorul, ofițerul de caz, mentorul lui Bill Haydon; și individul care îl strecurase pe Bill în patul lui Ann – același pat în care stătea acum întins – pentru a întunece viziunea din ce în ce

mai puternică a lui Smiley cu privire la trădarea și mai mare a lui Bill, împotriva serviciului și a agenților ei.

„Karla, gândi el, în timp ce ochii săi scrutau întunericul, ce vrei acum de la mine?”

„Spune-i lui Max că e vorba de Moș Ene”.

„Moș Ene, gândi el, de ce mă trezești când în principiu trebuie să mă adormi din nou?”

Încarcerată în continuare în micuțul ei apartament parizian, cu sufletul și trupul chinuit, Ostrakova n-ar fi putut dormi chiar dacă ar fi vrut. Toată magia lui Moș Ene nu ar fi ajutat-o. Se întoarse pe o parte, iar coastele ei lovite țipau, ca și cum brațele asasinului continuau să o strângă în timp ce se pregătea să o arunce sub mașină. Încercă să se întindă pe spate, dar durerea de șale era atât de puternică, încât îi venea să vomite. Și când se întinse pe burtă, sânii deveniră atât de dureroși ca atunci când încercase să o alăpteze pe Alexandra în lunile acelea, dinainte de a o abandona, și îi urî.

„E pedeapsa lui Dumnezeu”, își spuse femeia fără prea multă convingere. Doar când se făcu dimineață și se așeză în fotoliul lui Ostrakov, cu pistolul acestuia pe genunchi, lumea care se trezea o eliberă, timp de o oră sau două, de gândurile sale.

CAPITOLUL 13

Galeria era situată pe Bond Street, în ceea ce mediile artistice numeau capătul nesuferit al străzii, iar Smiley se afla în pragul ei în acea dimineață de luni, cu mult înainte ca orice vânzător de obiecte de artă să se fi sculat din pat.

Duminica sa trecuse într-o liniște misterioasă. Bywater Street se trezise târziu, ca și Smiley, de altfel. Memoria îl slujise în timpul somnului și continuase să-l ajute, cu mici iluminări, de-a lungul întregii zile. În materie de memorie, cel puțin, Graalul său întunecat era ceva mai aproape. Telefonul nu sunase nici măcar o dată, iar o ușoară, dar persistentă mahnireală îl menținuse într-o stare de spirit contemplativă. În apropiere de Pall Mall se afla un club al cărui membru era - împotriva oricărui bun-

simț, după părerea sa - și luă masa de prânz acolo, într-o solitudine imperială, tratându-se cu o plăcintă, încălzită, cu came și rinichi. După aceea, îi ceru portarului cutia sa din seiful clubului, din care extrase, discret, câteva bunuri ilicite, printre care un vechi pașaport britanic pe numele său de cod Standfast, pe care nu se hotărâse încă să-l returneze Supraveghetorilor Prăvăliei; un permis de conducere internațional pe același nume; o sumă apreciabilă de franci elvețieni, ai săi, bineînțeles, dar tot atât de sigur păstrați în pofida legii privind controlul schimbului valutar. Le avea acum pe toate în buzunar.

Galeria era de un alb orbitor, iar pânzele dispuse în spatele geamului blindat al vitrinei erau cam tot așa: alb pe alb, doar cu un vag contur al unei moschei sau al Catedralei St Paul - sau poate era ceva din Washington? - trasat cu degetul înmuiat în pastă densă. Cu șase luni în urmă, firma ce atârna deasupra trotuarului anunța Cafeneaua Melcului Rătăcitor. Astăzi se putea citi: „ATELIERUL BENATI, GUSTURI ARABE, PARIS, NEW YORK, MONACO”, iar un meniu lipit discret pe ușă preciza specialitățile noului bucătar-șef: „Islam clasic-modern. Decorațiuni interioare conceptuale. Contracte de furnituri. Sunați”.

Smiley urmă instrucțiunile, o sonerie bâzâi, ușa de sticlă se deschise. O fată cam boțită, cu părul blond-cenușiu și trezită abia pe jumătate din somn ridică spre el o privire suspicioasă peste biroul alb.

— Aș dori să văd cam ce aveți aici, spuse Smiley.

Fata ridică ușor ochii către un paradis islamic.

— Micile pastile roșii înseamnă vândut, zise ea târăgănat și, întinzându-i o listă de prețuri dactilografiată, oftă, apoi reveni la țigara și la horoscopul ei.

Câteva clipe, Smiley se târî fără chef de la o pânză la alta până ajunse din nou în fața fetei.

— Aș putea schimba o vorbă cu domnul Benati? întrebă el.

— O, mă tem că Signor Benati este *extrem* de prins în

momentul de față. Țsta este necazul când te lansezi în afaceri internaționale.

— Dacă ați putea să-i spuneți că-l caută domnul. Angel, îi sugeră Smiley pe același ton rezervat. Spuneți-i doar atât. Angel. Alan Angel, mă cunoaște.

Se așeză pe canapeaua în formă de S. Potrivit etichetei, era prețuită la două mii de lire și era acoperită cu un celofan protector, care scârțâia la orice mișcare. O auzi ridicând receptorul și suspinând în aparat.

— E un înger pentru dumneavoastră, spuse ea pe un ton trăgănat, ca și când i-ar fi șoptit ceva la ureche. Ca în Paradis, ați înțeles, un înger?

O clipă mai târziu, Smiley cobora o scară în spirală ce se cufunda în întuneric. Ajunse la capătul ei și așteptă. Se auzi un pătănit și o jumătate de duzină de mici proiectoare luminară locul în care nu atârna niciun tablou. Se deschise o ușa în cadrul căreia se vedea un personaj micuț, elegant, nemișcat. Părul lui des și alb era pieptănat sfidător spre spate. Purta un costum negru cu un brâu lat la pantaloni și pantofi cu cataramă metalice. Brăul era evident prea lat pentru el. Își ținea mâna dreaptă în buzunarul vestonului, dar când îl văzu pe Smiley o scoase și i-o întinse ca pe o lamă primejdioasă de cuțit.

— Ia te uită, domnul Angel! exclamă el cu un puternic accent central-european, aruncând o privire rapidă în susul scărilor, ca și cum voia să vadă cine ascultă. Ce plăcere, domnule! A trecut cam mult timp de când nu ne-am văzut. Intrați, vă rog!

Își strânseseră mâinile, păstrând fiecare distanța.

— Bună ziua, domnule Benati, spuse Smiley.

Îl urmă în prima încăpăre, apoi în cea de a doua, unde domnul Benati închise ușa și se sprijini cu delicatețe de ea, ca o posibilă proptea împotriva oricărei sosiri nedorite. Un timp după aceea, niciunul din cei doi nu scoase o vorbă, fiecare preferând să-l studieze pe celălalt, într-o tăcere dictată de respectul reciproc. Ochiul domnului Benati erau căprui și ageri și nu se uitau nicăieri prea mult

timp și nicăieri fără un anumit scop. Încăperea avea aerul unui budoar de cocotă, cu un șezlong și cu o chiuvetă roz într-un colț.

— Cum merge treaba, Toby? întrebă Smiley.

La această întrebare, Toby Esterhase răspunse cu un surâs plin de semnificații și cu un gest însemnând „așa-și-așa” făcut cu palma lui mică.

— Am fost norocoși, George! Am avut un vernisaj excelent, o vară fantastică! Toamna, George – și repetă din nou gestul din mână – toamna, aș zice, merge mai încet. Ești nevoit să trăiești ca o cămilă pe seama cocoșei. Cafea, George? Fata poate să-ți pregătească o ceașcă, dacă dorești.

— Vladimir e mort, spuse Smiley după o tăcere puțin cam prelungită. A fost împușcat pe Hampstead Heath.

— Păcat. Bătrânul, nu? Mare păcat.

— Oliver Lacon mi-a cerut să mătur firimiturile. Întrucât tu ai fost poștașul Grupului, mă gândeam să schimbăm o vorbă.

— Desigur, spuse Toby pe un ton plăcut.

— Știai deci? Știai c-a murit?

— Am citit în ziare.

Smiley își plimbă privirea jur-împrejurul camerei. Nici urmă de ziare.

— Ai vreo teorie în legătură cu cine ar fi putut s-o facă? întrebă Smiley.

— La vârsta *lui*, George? După o întreagă viață de dezamăgiri, ce s-ar putea spune? Nu tu, familie, nu tu, perspectivă, Grupul dus de râpă – presupun că și-a făcut-o cu mâna lui. S-a sinucis. Mi se pare normal.

Smiley se așează cu prudență pe șezlong și, urmărit de Toby, luă de pe masă statueta de bronz a unei dansatoare.

— N-ar trebui să fie *numerotată*, dacă este un Degas, Toby? întrebă Smiley.

— Degas este un teritoriu nesigur, George. Trebuie să știi exact cu ce ai de-a face.

— Dar piesa asta este autentică? întrebă Smiley, ca și

cum ar fi dorit realmente să știe.

— Absolut!

— Mi-ai vinde-o?

— Ce-ți veni?

— Pură curiozitate academică. E de vânzare? Dacă m-aș oferi să o cumpăr, crezi că ar fi o propunere deplasată?

Toby ridică din umeri, ușor jenat.

— George, ascultă, vorbim de mii de lire, știi ce vreau să spun? Pensia pe un an sau cam așa ceva.

— Când ai avut ultima oară de a face cu rețeaua lui Vladi, de fapt, Toby? Întrebă Smiley, punând dansatoarea înapoi pe masă.

Toby digeră întrebarea pe îndelete.

— Rețea? repetă el în cele din urmă, parcă nevenindu-i să creadă. Am auzit bine, rețea ai spus, George? În general, râsul nu-și avea locul în repertoriului Toby, dar de data aceasta reuși totuși să izbucnească într-un hohot scurt, deși cam încordat. Numești rețea Grupul ăsta trăsniț? Douăzeci de baltici săriți, ce dau din gură ca o moară stricată, pot ăștia constitui o *rețea*?

— Trebuie să le spunem cumva, obiectă calm Smiley.

— Cumva, desigur. Dar nu rețea, de acord?

— Deci, care e răspunsul?

— Ce răspuns?

— Când ai avut ultima oară de-a face cu Grupul?

— Cu ani în urmă. Înainte de a mi se da papucii.

Acum câțiva ani.

— Câți ani?

— Nu știu.

— Trei?

— Poate.

— Doi?

— Încerci să mă încolțești, George?

— Cam așa. Într-adevăr.

Toby dădu din cap grav, ca și cum suspectase acest lucru de la bun început.

— Ai uitat, George, cum era la noi în secție? Cum nu ne vedeam capul de treabă? Cum eu și băieții mei făceam pe poștașii pentru jumătate din rețelele Prăvăliei? Ți-aduci aminte? Câte întâlniri, câte operațiuni de culegere de informații într-o singură săptămână? Douăzeci, treizeci? În plin sezon, pe vremuri... patruzeci? Du-te la Arhivă, George! Dacă îl ai pe Lacon în spatele tău, du-te la Arhivă, ia dosarul, verifică fișele de întâlniri. În felul acesta, vei ști cu exactitate. Dar nu veni aici, încercând să mă prinzi pe picior greșit, înțelegi ce vreau să spun? Degas, Vladimir... nu-mi plac întrebările astea. Un prieten, un vechi șef, în propria mea casă... mă supără, înțelegi?

Discursul său prelungindu-se dincolo de puțința închipuirii, după câte se pare, fiecăruia dintre ei, Toby făcu o pauză, ca și cum s-ar fi așteptat ca Smiley să-i ofere o explicație pentru propria limbuție. Apoi făcu un pas înainte, ridicând mâinile, cu palmele întoarse spre Smiley, într-un gest de implorare.

— George, spuse pe un ton de reproș, George, numele meu este Benati, de acord?

Smiley părea cuprins de descurajare. Se uita abătut la teancurile de cataloage de expoziție, prăfuite, ce stăteau grămadă pe covor.

— Nu mă cheamă Hector și în niciun caz Esterhase, insistă Toby. Am un alibi pentru fiecare zi a anului... mă ascund de directorul meu de bancă. Crezi că am nevoie de alte necazuri pe cap? Emigranții, chiar poliția? Țasta e un interogatoriu, George?

— Mă cunoști, Toby.

— Desigur. Te cunosc, George. Vrei bețe de chibrit ca să-mi dai foc la tălpi?

Privirea lui Smiley rămase fixată pe cataloage.

— Înainte de a muri - cu câteva ore bune - Vladimir a sunat la Prăvălie, spuse el. A afirmat că dorea să ne dea niște informații.

— Dar Vladimir era un om bătrân, George! insistă Toby, prătestând - cel puțin așa i se păru lui Smiley - puțin

cam mult. Ascultă, există o mulțime de indivizi ca el. Cu realizări profesionale formidabile, dar care sunt de prea mult timp pe statele de serviciu: îmbătrânesc, se ramolesc, se apucă să scrie memorii demente, văd peste tot comploturi la scară mondială, înțelegi ce vreau să spun?

Smiley continua să contemple cataloagele, cu capul său rotund sprijinit pe pumnii strânși.

— Și ce vrei să spui cu asta, Toby? îl întreabă el pe un ton critic. Nu-ți pot urmări raționamentul.

— Cum adică, ce vreau să spun cu asta? Transfugi bătrâni, spioni bătrâni, duși cu sorcova. Aud voci, vorbesc cu păsărelele. E normal.

— Vladimir auzea voci?

— De unde să știu?

— Tocmai asta te întrebam, Toby, explică Smiley, rezonabil, adresându-se în continuare cataloagelor. Ți-am spus că Vladimir pretindea că are vești pentru noi, iar tu mi-ai replicat că se ramolea. Mă întrebam cum de știi asta. Despre ramolismul lui Vladimir. Mă întrebam de când datează informațiile tale privind starea sa mentală. Și dai cu rahat peste tot ce ar fi avut el de spus. Asta e tot.

— George, joci un joc foarte vechi. Nu-mi răstălmăci vorbele. E-n regulă? Vrei să mă întrebi, întreabă-mă. Te rog! Dar nu-mi răstălmăci vorbele.

— N-a fost sinucidere, Toby, spuse Smiley, continuând să nu se uite la el. N-a fost *în niciun caz* sinucidere. Am văzut corpul, crede-mă! N-a fost vorba nici despre vreun soț gelos; doar dacă acesta n-a fost echipat cu o armă letală furnizată de Centrul Moscova. Cum le spuneam noi la pistoalele alea? „Mașini de ciopârțit”, nu-i așa? Ei, asta a folosit Moscova. O mașină de ciopârțit.

Smiley căzu din nou pe gânduri, dar, de data aceasta – chiar dacă era prea târziu – Toby avu înțelepciunea să aștepte în tăcere.

— Vezi, Toby, când a sunat la Prăvălie, Vladimir l-a cerut pe *Max*. Adică pe mine, cu alte cuvinte. Nu pe poștașul său, care erai tu. Nu pe Hector. L-a cerut pe

vicarul său, care, și la bine, și la rău, eram eu. În pofida oricărui protocol, în pofida oricărei instruirii, în pofida oricărui precedent. Nu s-a întâmplat niciodată așa ceva. Nu eram acolo, desigur, așa că i-au oferit un înlocuitor, un puști idiot, pe nume Mostyn. N-are nicio importanță, pentru că oricum nu s-au întâlnit. Dar poți să-mi spui *tu* mie de ce nu l-a cerut pe Hector?

— George, vorbesc *serios*! Vânezi umbre! Cum vrei să știi de ce *nu* m-a cerut pe mine? Suntem oare răspunzători pentru omisiunile altora, așa dintr-odată? Ce înseamnă asta?

— Te-ai certat cu el? Ar putea să fie ăsta motivul?

— De ce să mă fi certat cu Vladimir? Era teatral, George! Așa sunt ăștia, bătrânii, când se retrag la pensie. Toby făcu o pauză, ca și cum ar fi vrut să insinueze că nici Smiley nu era mai presus de aceste slăbiciuni. Se plictisesc, le lipsește acțiunea, vor să fie mângâiați, așa că inventează povești de adormit copiii.

— Da, dar nu toți sunt împușcați, nu-i așa, Toby? Asta mă îngrijorează, vezi tu: cauza și efectul. Toby se ceartă într-o zi cu Vladimir și a doua zi Vladimir este împușcat cu o armă rusească. În termenii poliției, asta se numește un stânjenitor concurs de împrejurări. De fapt, și în termenii noștri.

— George, ești nebun? De care dracu' ceartă vorbești? Nu m-am certat cu bătrânul în viața mea.

— Mikhel mi-a spus că v-ați certat.

— Mikhel? Te-ai dus să vorbești cu *Mikhel*?

— Potrivit lui Mikhel, bătrânul era amărât din cauza ta. „Hector nu face două parale”. Îi cită vorbele lui Vladimir cu exactitate. „Hector nu face două parale”. Mikhel era foarte surprins. Vladimir avea înaintea o părere foarte bună despre tine. Mikhel nu reușea să înțeleagă ce se întâmplase între voi doi ca să ducă la o schimbare atât de radicală de atitudine. „Hector nu face două parale”. De ce nu făceai două parale, Toby? Ce s-a întâmplat ca să-l faci pe Vladimir atât de pătimăș împotriva ta? Aș dori să

țin poliția departe de chestia asta, dacă aș putea, înțelegi? Pentru binele nostru, al tuturor.

Dar omul de teren din Toby Esterhase se trezise acum complet și știa că interogatoriile, ca și bătăliile, nu pot fi câștigate niciodată, ci doar pierdute.

— George, e absurd! exclamă el mai curând cu milă, decât rănit. Vreau să spun că e cât se poate de clar că vrei să mă prostesti. Știi ceva? Un bătrân construiește castele de nisip, iar tu te repezi să anunți poliția? De asta te-a angajat Lacon? Acestea sunt firimiturile pe care ai fost însărcinat să le măтури, George?

De data aceasta, tăcerea prelungită păru să declanșeze în Smiley o anumită hotărâre, iar când reîncepu să vorbească o făcu ca și cum nu-i mai rămânea prea mult timp. Tonul său era viu, chiar iritat.

— Vladimir a venit să te vadă. Nu știu când, dar în decursul ultimelor săptămâni. Te-ai întâlnit cu el sau ai vorbit cu el la telefon – de la o cabină telefonică la alta –, nu contează tehnica folosită. Ți-a cerut să faci ceva pentru el. L-ai refuzat. De aceea a cerut să vorbească cu Max atunci când a sunat la Prăvălie în acea vineri. Avea deja răspunsul lui Hector și acesta era „Nu”. De aceea Hector nu făcea două parale. L-ai refuzat.

De data aceasta Toby nu mai încercă nicicum să-l întrerupă.

— Și dacă mă pot exprima astfel, ți-e frică, reluă Smiley, evitând cu grijă să privească la umflătura din buzunarul vestonului lui Toby. Știi destule în legătură cu cei care l-au ucis pe Vladimir ca să te gândești că te-ar putea omorî și pe tine. Ți-a trecut prin minte chiar că s-ar putea ca eu să nu fiu adevăratul Angel. Așteptă, însă Toby nu mișcă. Tonul său se îmblânzi. Ți-aduci aminte, Toby, ce spuneam noi la Sarratt? Că teama înseamnă să deții informații, dar să n-ai soluții. Cum să respecti așa ceva. Ei bine, Toby, eu îți respect teama. Vreau să știu mai multe despre această teamă. Ce a provocat-o? Dacă trebuie să o împărtășesc și eu. Asta e tot.

Sprijinind în continuare ușa, cu palmele lui mici lipite de tăblie, Toby Esterhase îl studia cu cea mai mare atenție pe Smiley, fără a da niciun semn că și-ar pierde sângele rece. Izbuti chiar să sugereze, prin profunzimea și semnul de întrebare din privirea sa, că era îngrijorat acum mai curând pentru Smiley decât pentru el însuși. Apoi, jucând în continuare rolul de prieten plin de solitudine, făcu un pas, apoi al doilea, în cameră – dar ezitând, ca și cum ar fi vizitat un prieten bolnav la spital. Doar atunci, cu aere prost imitate de medic de familie la căpătâiul unui pacient, răspunse acuzațiilor lui Smiley cu o întrebare deosebit de pertinentă, o întrebare pe care Smiley însuși o întorcea pe față și pe dos de două zile.

— George. Fii atât de amabil și răspunde-mi la o întrebare. Cine vorbește aici, de fapt? George Smiley? Oliver Lacon? Mikhel? Cine vorbește, te rog? Neprimind un răspuns imediat, se duse până la un taburet ponosit, tapisat cu mătase, pe care se cocoță cu o suplețe de pisică, punându-și câte o mână pe fiecare genunchi. Pentru un individ care acționează oficial, George, pui întrebări al dracului de neoficiale, după câte mi se pare.

— L-ai văzut pe Vladimir și ai vorbit cu el. Ce s-a întâmplat? Întrebă Smiley, fără să-l deconcerteze reacția lui Toby. Spune-mi asta și îți voi spune și eu cine vorbește aici.

În colțul cel mai îndepărtat al plafonului se afla o placă de sticlă îngălbenită, cam de un metru pătrat, iar umbrele care se reflectau deasupra ei erau cele ale picioarelor trecătorilor de pe stradă. Nu se știe din ce motiv, ochii lui Toby se fixaseră pe acest loc ciudat și păreau să descifreze acolo decizia, ca pe niște instrucțiuni proiectate pe un ecran.

— Vladimir a lansat o rachetă de semnalizare a pericolului, spuse Toby cu exact același ton ca înainte, nici de confesiune, nici de concesii.

Într-adevăr, prin cine știe ce schimbare de ton sau de inflexiune a vocii, reușise chiar să imprime glasului său o

notă de avertisment.

— Prin intermediul Prăvăliei?

— Prin intermediul unor prieteni de-ai mei, spuse Toby.

— Când?

Toby preciza o dată. Cu două săptămâni în urmă. O întâlnire de urgență. Smiley îl întrebă unde avusese loc.

— La Muzeul de Științe, răspuse Toby, regăsindu-și siguranța de sine. Cafeneaua de la ultimul etaj, George. Am băut cafea, am admirat vechile aeroplane agățate de tavan. Ai de gând să raportezi toate astea lui Lacon, George? Faci cum vrei. Te rog. N-am nimic de ascuns.

— Și ți-a expus propunerea sa?

— Sigur. Mi-a făcut o propunere. Dorea să fac o treabă de „lampagiu”. Să fiu cămila lui. Asta era o glumă de-a noastră, pe vremuri, la Moscova, îți amintești? Să ridic marfa, s-o transport prin deșert, s-o livrez. „Toby, n-am pașaport. *Aidez-moi Mon ami, aidez-moi*”. Știi cum vorbea. Ai fi zis că-i de Gaulle. Îi spuneam chiar... „Celălalt General”. Ți-amintești?

— Ce să transportezi?

— N-a precizat. Un document, de dimensiuni mici, nu era nevoie să fie disimulat. Atât mi-a spus.

— Pentru cineva care tatona terenul, pare să fi spus destul de mult.

— Cerea destul de mult, zise Toby calm, și așteptă următoarea întrebare a lui Smiley.

— Și de unde? întrebă Smiley. Ți-a spus Vladimir și asta?

— Germania.

— Care din ele?

— A noastră. Din nord.

— Întâlnire întâmplătoare? Cutie de scrisori moartă? Vie? Ce fel de întâlnire?

— În zbor. Trebuia să iau un tren. De la Hamburg spre nord. Predarea trebuia să aibă loc în tren, detaliile la acceptare.

— Și trebuia să fie un aranjament personal. Fără Prăvălie, fără Max?

— Pentru moment, foarte personal, George.

Smiley își alege cuvintele cu tact:

— Și în compensație pentru eforturile tale, ce?

Răspunsul lui Toby era marcat de un scepticism incontestabil:

— Dacă puneam mâna pe document, iar documentul era autentic – și se jura că așa este – câștigam imediat un loc în rai. „Îi ducem întâi documentul lui Max, îi spunem povestea. Max va înțelege greutatea lui, va ști ce importanță crucială are documentul. Max ne va recompensa. Daruri, promovare, medalii, Max ne va face să intrăm în Camera Lorzilor”. De ce nu? Singura problemă era că Vladimir nu știa că Max fusese trecut pe linie moartă și că Prăvălia la rândul ei se alăturase Cercetașilor.

— Știa că Hector era pe tușă?

— Juma-juma.

— Ce înseamnă asta?

Apoi, cu un „nu contează”, Smiley renunță la întrebare și se cufundă într-o meditație prelungită.

— George, vrei să renunți la investigația asta? spuse Toby serios. Sfatul meu insistent este s-o abandonezi, spuse el, rămânând în așteptare.

Smiley putea prea bine să nici nu-l fi auzit. Șocat pe moment, părea să cântărească amploarea erorii lui Toby.

— Problema este, murmură el, continuând să privească în gol, că l-ai trimis la plimbare. A apelat la tine și tu i-ai trântit ușa-n nas. Cum ai putut face așa ceva, Toby? Mai ales tu?

Reproșul îl făcu pe Toby să se ridice furios în picioare, și poate că asta și dorise Smiley. Ochii îi luceau, obrajii i se înroșiseră, ungurul care zăcea în el se trezi de tot.

— Vrei să auzi de ce, poate? Vrei să auzi de ce i-am spus du-te dracului, Vladimir! Piei din fața mea, te rog, mă

îneebunești! Vrei să știi cine este contactul său acolo... Acel magician din Germania de Nord dolda de aur care ne va face milionari peste noapte, George? Vrei să-i cunoști identitatea? Ți-amintești, din întâmplare, numele de Otto Leipzig? Deținător de mai multe ori al premiului nostru „Scârnavia

Anului”. Falsificator, traficant de informații, om de încredere, maniac sexual, pește, delincvent de toate felurile? Ți-l amintești pe acest mare erou?

Smiley revăzu tapetul ecosez din camera de hotel și înfiorătoarele gravuri cu scene de vânătoare; văzu două personaje îmbrăcate în paltoane negre, uriașul și piticul, și mâna imensă, pătată, a Generalului odihnindu-se pe umărul micuț al protejatului său. „Max, acesta este bunul meu prieten Otto. L-am adus să-ți spună propria lui poveste”. Auzi huruitul avioanelor, care decolau și aterizau pe aeroportul Heathrow.

— Vag, răspunse Smiley pe un ton liniștit. Da, vag, mi-l amintesc pe Otto Leipzig. Vorbește-mi despre el. Parcă îmi aduc aminte că avea o mulțim e de nume. Dar, la urma urmelor, așa avem toți, nu-i așa?

— Cam două sute, dar Leipzig este ultimul. Știi de ce? Leipzig este în Germania de Est. I-a plăcut închisoarea de acolo. Avea genul ăsta de umor ciudat. Ți-aduci aminte din întâmplare ce gen de marfă vindea? Crezând că avea inițiativa, Toby înaintă cu curaj și se adresă unui Smiley imobil de la înălțimea trupului său scund. George, nu-ți amintești câte aiureli incredibile, câte verzi și uscate strecura an de an nenorocitul ăsta - ca provenind de la cincisprezece surse diferite - bazelor noastre din Europa Occidentală, mai ales din Germania? Expertul nostru privind noua ordine în Estonia? Sursa noastră numărul unu cu privire la transporturile de armament sovietic de la Leningrad? Urechea noastră din Centrul Moscova, principalul nostru pândar pus pe urmele lui Karla?

Smiley nici nu tresări.

— Cum i-a ciupit rezidentului nostru din Berlin două

mii de mărci vest-germane pentru un plagiat după revista *Stern*? Cum l-a tras pe sfoară pe bătrânul General, cum, fără încetare, ca o lipitoare, îl pompa pe General cu tâmpenii de felul „Noi, balticii”... „Generale, am pus mâna pe bijuteriile Coroanei pentru dumneavoastră... singurul necaz e că n-am bani să-mi plătesc biletul de avion”? Iisuse!

— Nu erau *toate* făcături, totuși, nu-i așa, Toby? obiectă cu blândețe Smiley. Unele dintre ele, parcă îmi amintesc - în anumite domenii, cel puțin -, s-au dovedit a fi o marfă destul de bună.

— Poți să le numeri pe degetele de la o mână.

— Materialul său cu privire la Centrul Moscova, de pildă. Nu-mi amintesc să-l fi prins pe picior greșit cu el, vreodată?

— Foarte bine! Centrul îi dădea din când în când fleacuri în regulă, ca să ne poată pasa alte baliverne! Cum altfel poți acționa ca agent dublu, pentru numele lui Dumnezeu?

Smiley părea pe punctul de a-l contrazice în această privință, apoi se răzgândi.

— Înțeleg, spuse el în cele din urmă, ca și cum se recunoștea învins. Înțeleg ce vrei să spui. Informator infiltrat.

— Nu informator, o scârnăvie! Un pic de ici, un pic de colo. Traficant. Fără principii. Fără reguli. Lucra pentru oricine, doar să pice ceva.

— Înțeleg, spuse Smiley, grav, pe același ton umil. Și, bineînțeles, s-a instalat în Germania de Nord, la rândul său, nu-i așa? Sus, undeva pe coastă, pe lângă Travemiinde.

— Otto Leipzig nu s-a instalat nicăieri, în viața lui, zise Toby cu dispreț. George, tipul ăsta e un terchea-berchea, un fluieră-vânt. Se îmbracă parcă ar fi Rothschild, are o pisică și o bicicletă. Știi care a fost ultima lui slujbă, ce a fost el, marele spion? Paznic de noapte la un știu ce antrepozit mizerabil din docurile din Hamburg! Dă-l naibii!

— Și avea un partener, reluă Smiley, pe același ton nevinovat, ca și când ar fi evocat amintiri. Da, îmi aduc aminte acum. Un emigrant, un est-german.

— Mai rău decât un est-german: un saxon. Pe nume Kretzschmar, prenume Claus. Claus cu „C”, nu mă întreba de ce. Vreau să spun că tipii ăștia nu au nicio logică. Claus era tot atât de nenorocit. Furau împreună, făceau pe peștii împreună, fabricau rapoarte false împreună.

— Dar asta s-a întâmplat cu mult timp în urmă, spuse Smiley cu blândețe.

— Și ce dacă? Era un mariaj perfect.

— Cred totuși că n-a durat, spuse Smiley, ca pentru sine.

Se poate însă ca Smiley să fi forțat de astă dată prea mult tonul lui umil; sau poate că Toby pur și simplu îl cunoștea prea bine. Pentru că în ochii lui ageri de ungur se aprinse o luminiță de neîncredere și o cută adâncă i se săpă pe fruntea lui fără riduri. Se trase înapoi și, privindu-l pe Smiley, își trecu gânditor o mână prin părul alb ca neaua.

— George, zise el. Ascultă, pe cine vrei tu să protestezi?

Smiley nu spuse nimic, dar ridică statueta semnată Degas, o învârti în mână, după care o puse înapoi pe masă.

— George, ascultă-mă măcar o dată. Te rog! Vrei, George? Poate, măcar o dată, să-ți țin și eu o lecție.

Smiley îi aruncă o privire, apoi se uită în altă parte.

— George, îți sunt obligat. Trebuie să mă ascuți. Tu m-ai scos din noroi la Viena pe când eram un copil împruțit. Eram și eu un Leipzig. Un vagabond. Mi-ai făcut rost de lucru la Prăvălie. Am petrecut o mulțime de timp împreună, am furat cai împreună. Ți-aduci aminte de prima regulă a retragerii la pensie, George. „Fără muncă la negru. Nu te vârl în mărunțișuri. Nu face nimic cu titlu particular”. Ți-aduci aminte cine predica acest principiu? La Sarratt? Pe coridoare? George Smiley. „Când s-a sfârșit, s-a sfârșit. Trage obloanele și du-te acasă!” Și acum ce vrei

să faci, așa, dintr-odată? Săi faci curte unui bătrân general sărit, care a murit, dar tot nu se liniștește, și unui cabotin de trei parale ca Otto Leipzig? Ce e asta? Ultima șarjă de cavalerie împotriva Kremlinului, așa, dintr-odată? Am terminat, George! Nu avem permis de vânătoare. Nu ne mai vor. Las-o baltă! Ezită, brusc stânjenit. Bine, Ann ți-a făcut zile fripte cândva cu Bill Haydon. Apoi mai e Karla, iar Karla a fost tătucul lui Bill la Moscova. George, totul devine foarte brutal, înțelegi ce vreau să spun?

Mâinile îi căzură de-a lungul trupului. Privi fix silueta imobilă din fața sa. Pleoapele lui Smiley erau aproape închise. Capul îi era aplecat înainte, iar mișcarea obrazilor săpase crăpături profunde în jurul gurii și al ochilor.

— N-am găsit nimic de reproșat rapoartelor lui Leipzig cu privire la Centrul Moscova, spuse Smiley, ca și cum nu auzise ultima parte a prediciei lui Toby. Mi-aduc aminte perfect că nu le-am găsit nicio vină. Nici celor despre Karla. Vladimir avea încredere în el fără rezerve. Și noi, de asemenea, în ceea ce privește Moscova.

— George, cine a avut vreodată de reproșat ceva unui raport cu privire la Centrul Moscova? Hai... Din când în când ne pică în mână un transfug care îți spune: „Astea sunt baliverne, chestia aia poate să fie adevărată”. Dar cine coroborează genul ăsta de declarații? Unde este baza solidă în toate astea, așa cum ziceai tu? Un timp îți spune o poveste: „Karla a înființat o nouă grădiniță de spioni în Siberia”. Cine poate spune că nu e adevărat? Fii vag, nu poți pierde.

— De asta l-am suportat, continuă Smiley, ca și cum nu-l auzise. În ceea ce privește serviciile sovietice, a jucat cinsti.

— George, spuse Toby cu blândețe, dând din cap. Trebuie să te trezești! Toată lumea a plecat acasă.

— Vrei să-mi spui restul acum, Toby? Vrei să-mi spui exact ce ți-a zis Vladimir? Te rog!

Atunci, în cele din urmă, ca un dar de prietenie, nițel cam fără chef, Toby își făcu relatarea, așa cum îi ceruse

Smiley, cu o franchețe ce aducea a înfrângere.

Statueta, care ar fi putut să fie de Degas, reprezenta o balerină cu brațele ridicate deasupra capului. Trupul era aplecat pe spate și buzele îi erau întredeschise, într-un gest ce putea fi de extaz, și nu încăpea îndoială că, falsă sau autentică, avea o asemănare stânjenitoare, deși superficială, cu Ann.

Smiley o luase din nou între mâinile sale, rotind-o încet, privind-o dintr-o parte, apoi, din alta, fără ca pe chipul său să se poată citi ceva. Toby se întorsese pe taburetul de mătase. Pe luminator, umbrele picioarelor defilau vesele.

Toby și Vladimir se întâlniseră în cafeneaua de la Muzeul de Științe, la etajul rezervat aeronauticii, repetă Toby. Vladimir era într-o stare de mare agitație și îi tot frământa brațul lui Toby, ceea ce acestuia îi displăcea, pentru că atrăgea privirile celorlalți. Otto Leipzig reușise imposibilul, nu înceta să repete Vladimir. Lovitura cea mare, o șansă la un milion, Toby; Otto Leipzig trăsese lozul cel mare la care Max visase toată viața, „rezolvarea tuturor solicitărilor noastre”, cum se exprimase Vladimir. Când Toby îl întrebase pe un ton destul de acru la ce solicitări se referea, Vladimir fie nu voise, fie nu putuse să spună: „Întreabă-l pe Max, insistase el. „Dacă nu mă crezi, spune-i lui Max că e lovitura cea mare”.

„Cum procedăm? îl întrebase Toby, știind prea bine că atunci când era vorba despre Otto Leipzig, întâi venea factura și mult, mult după aceea sosea și marfa. Cât vrea marele erou?”

Toby îi mărturisi lui Smiley că doar cu greu reușise să-și ascundă scepticismul, „ceea ce a dat întâlnirii noastre o atmosferă proastă de la bun început”. Vladimir precizase condițiile. Leipzig deținea povestea, spusese Vladimir, dar avea și dovezile materiale pentru a confirma veridicitatea ei. Mai întâi era un document, iar acesta era ceea ce Leipzig numea *Vorspeise*, adică un apetitiv. Există și o a doua dovadă, o scrisoare, care se afla în mâinile lui

Vladimir. Apoi, povestea însăși, care se dezvăluia prin intermediul altor materiale, puse de Leipzig la loc sigur. Documentul dovedea cum se obținuse povestea, iar materialele erau de o autenticitate incontestabilă.

— Iar subiectul? întrebă Smiley.

— Nedezvăluit, replică scurt Toby. „Lui Hector, nu. Adu-l pe Max și atunci Vladimir va dezvălui subiectul. Între timp, Hector trebuie să tacă din gură și să se achite de comisioane”.

O clipă, Toby păru gata-gata să se lanseze într-un alt discurs de descurajare: George, ascultă-mă, bătrânul era sărit de tot de pe fix, începu el. Otto Leipzig îl trăgea pe sfoară. Apoi văzându-l pe Smiley, atât de introvertit și inaccesibil, se mulțumi să repete pretențiile lui Otto Leipzig, absolut scandaloase. Documentul trebuia să-i fie adus personal lui Max de către Vladimir. Regulile Moscovei, de la cap la coadă, fără intermediari, fără corespondență. Pregătirile le făcuse chiar el, telefonic...

— Convorbiri între Londra și Hamburg? întrerupse Smiley, sugerând prin tonul său că aceasta era o informație nouă și regretabilă.

— Au folosit un cod verbal, mi-a spus. Prieteni vechi, vulpoi bătrâni, știu să se descurce. Dar nu cu dovada, spusese Vladi; cu dovada nu ținea chestia asta. Fără telefoane, fără corespondență, fără camioane, aveau nevoie de o cămilă, punct. Vladi era obsedat de problema securității, bine, asta o știm. Din momentul acela nu se mai aplicau decât Regulile Moscovei.

Smiley își aminti telefonul pe care îl dăduse el însuși sâmbătă seară și se întrebă ce gen de stabiliment folosea Otto Leipzig drept centrală telefonică.

— Îndată ce Prăvălia și-ar fi manifestat interesul, continuă Toby, aceasta urma să-i plătească lui Otto, cu banii jos, suma de cinci mii de franci elvețieni pentru o singură audiere. George! Cinci mii de franci elvețieni! Pentru început! Ca să intre în joc! apoi – George, trebuie s-o auzi și pe asta –, apoi Otto Leipzig să fie transportat cu

avionul la o casă conspirativă din Anglia, unde urma să aibă loc audiția. George, vreau să spun că n-am auzit în viața mea o nebunie ca asta. Vrei și restul? Dacă, în urma audiției, Prăvălia dorea să cumpere materialul... vrei să auzi cât?

Smiley spuse că vrea.

— Cincizeci de bătrâne elvețiene! Poate vrei să-mi semnezi un cec?

Toby așteptă degeaba să-l audă pe Smiley strigând de indignare.

— Toate pentru Leipzig?

— Desigur! Acestea erau condițiile lui Leipzig. Cine altul putea fi atât de sărit?

— Ce pretindea Vladimir pentru sine?

— Nimic, spuse Toby, fără tragere de inimă, după o ezitare. Apoi, ca pentru a lăsa uitării această idee, se lansă într-un nou val de indignare. *Basta!* Acum, tot ceea ce are Hector de făcut este să ia avionul și să se ducă la Hamburg pe cheltuiala lui, apoi trenul spre nord și să pice de prost în nu știu ce joc idiot, o capcană, pe care Otto Leipzig a aranjat-o pentru el cu est-germanii, cu rușii, cu polonezii, bulgarii, cubanezii și, desigur, pentru a fi moderni, cu chinezii. I-am spus – George, ascultă-mă –, i-am spus: „Vladimir, bătrânul meu prieten, scuză-mă, dă-mi atenție măcar o dată. Spune-mi ce poate fi pe lume atât de important ca Prăvălia să plătească cincizeci de mii de franci elvețieni din prețiosul ei fond secret pentru o singură audiție nenorocită cu Otto Leipzig? Maria Callas n-a primit niciodată atât și crede-mă că ea ciripește al dracului de bine, mult mai bine decât Otto Leipzig”. Mă apucă de braț. De aici. Demonstrativ. Ca să arate cum, Toby se apucă de propriul biceps. Și mă strânge, mă stoarce ca pe-o portocală. Mai avea forță bătrânul, crede-mă! „Adu-mi documentul, Hector”. Vorbea rusește. E un loc foarte liniștit, muzeul ăla. Toată lumea se opri să-l asculte. Mă simțeam prost. Plângea. „Pentru numele lui Dumnezeu, Hector, sunt un om bătrân! N-am picioare, n-

am pașaport, n-am pe nimeni în care să mă încred în afară de Otto Leipzig. Du-te la Hamburg și adu documentul. Când va vedea dovada, Max mă va crede, Max are încredere. Am încercat să-l consolez, să-i fac câteva aluzii. I-am spus că emigranții nu sunt bine văzuți în zilele noastre, e o schimbare de politică, e un guvern nou. L-am sfătuit: „Vladimir, du-te acasă, joacă șah. Vin la bibliotecă într-una din zilele astea și poate jucăm o partidă”. Apoi îmi spune: „Eu am început această afacere. Eu am fost acela care i-a ordonat lui Otto Leipzig să cerceteze situația. Eu i-am trimis banii pentru treburile preliminare, tot ce aveam”. Ascultă, erau vorbele unui om bătrân și trist. Depășit de evenimente.

Toby făcu o pauză, dar Smiley nici nu tresări. Toby se ridică, se duse către bufet, turnă două pahare de Xeres, un Xeres comun, și puse un pahar pe masă lângă statueta. Spuse „Noroc!” și dădu tot paharul pe gât; Smiley rămase însă nemișcat. Inerția acestuia stârni din nou furia lui Toby.

— În regulă, George, eu l-am omorât, e bine? E vina lui Hector, de acord. Hector este personal și total răspunzător pentru moartea bătrânului. Asta-mi mai lipsea!? Ridică ambele brațe cu palmele în sus. George! Dă-mi un sfat! Pentru o poveste ca asta trebuia să mă duc la Hamburg, neoficial, fără acoperire, fără dădacă? Știi unde este granița Germaniei Răsăritene, acolo sus? La doi kilometri de Lübeck? Mai puțin? Îți amintești? La Travemünde trebuie să te menții pe partea stângă a străzii ca să nu te trezești transfug din greșeală.

Smiley nu râse.

— Și în cazul puțin probabil că m-aș fi întors, trebuia să-l sun pe George Smiley, să ne ducem împreună la Saul Enderby, să ciocănim la ușa din spate ca niște cerșetori: „Lasă-ne să intrăm, Saul, te rugăm, avem informații fierbinți, absolut sigure, de la Otto Leipzig, doar cinci mii de bătrâne elvețiene pentru o audiere privitoare la probleme total interzise, potrivit legilor Cercetașilor”. Așa ar fi trebuit să fac, George, nu-i așa?!

Din buzunarul interior al hainei, Smiley scoase un pachet obosit de țigări englezești. Din pachet extrase fotografia făcută după clișeul dezvoltat „în casă”, pe care i-o întinse în tăcere, peste masă, lui Toby.

— Cine e al doilea bărbat? întrebă Smiley.

— Nu știu.

— Nu e partenerul lui, saxonul, omul cu care dădea loviturile pe vremuri? Kretzschmar?

Scuturând din cap, Toby Esterhase continuă să privească fotografia.

— Deci, cine e al doilea bărbat? întrebă Smiley din nou.

Toby îi înapoie fotografia.

— George, te rog, fii atent la ceea ce vreau să-ți spun, zise el liniștit. Mă asculți?

Poate că Smiley îl asculta, poate că nu. Încerca să strecoare fotografia înapoi în pachet.

— Se fac trucaje ca acesta acum, știi asta? Se fac foarte ușor, George. Vreau să pun capul cuiva pe umerii altcuiva, dacă am aparatura necesară, îmi ia mai puțin de două minute. Nu te pricepi la tehnică, George, nu înțelegi lucrurile acestea. Nu cumperi fotografii de la Otto Leipzig, nu cumperi un Degas de la Signor Benati, mă urmărești?

— Se truchează negativele?

— Desigur! Truchezi poza, apoi o fotografiezi, faci un nou negativ... de ce nu?

— Asta e trucată? întrebă Smiley.

— Nu cred, spuse Toby după o lungă ezitare.

— Leipzig călătorea mult. Cum îl contactam, dacă aveam nevoie de el? întrebă Smiley.

— Era pur și simplu la îndemână. Total.

— Dar cum îl contactam?

— Printr-o întâlnire de rutină stabilită pe calea anunțurilor matrimoniale din *Hamburger Abendblatt*. Petra, douăzeci și doi de ani, blondă, minionă, fostă cântăreață... aiureli de-astea. George, ascultă-mă. Leipzig e un fluieră-vânt primejdios, cu foarte multe legături

dubioase, majoritatea încă la Moscova.

— Și în caz de urgență? Avea vreo casă, vreo gagică?

— N-a avut casă în viața lui. Pentru întâlniri de urgență Claus Kretzschmar făcea pe portarul. George, pentru numele lui Dumnezeu, ascultă-mă măcar o dată...

— Dar cum îl contactam pe Kretzschmar?

— Are două sau trei bombe de noapte. Case de curve. Lăsam mesajele acolo.

Se auzi o sonerie și de sus răsunară niște voci purtând o discuție aprinsă.

— Signor Benati are din păcate astăzi o conferință la Florența, spunea blonda. Acesta e necazul când te lansezi în afaceri internaționale.

Dar vizitatorul refuza să o creadă; Smiley îl auzi protestând din ce în ce mai puternic. Pentru o fracțiune de secundă, ochii căprui ai lui Toby se ridicară în direcția de unde venea zgomotul, apoi oftă și deschise un dulap din care luă un impermeabil soios și o pălărie cafenie, în ciuda soarelui care își filtra razele prin luminator.

— Cum se numește? întrebă Smiley. Barul de noapte al lui Kretzschmar... cum se numește?

— Diamantul Albastru. George, nu te băga, înțelegi? Orice ar fi, renunță. Poza este autentică, și ce-i cu asta? Prăvălia va deține fotografia unui tip care se dă în bărci, un dar din partea lui Otto Leipzig. Și crezi tu, așa deodată, că e o mină de aur? Crezi tu că asta o să i-o scoale lui Saul Enderby?

Smiley îl privi pe Toby și-și aduse aminte cum era, își aminti de asemenea că, în toți acești ani de când se cunoșteau și în care lucraseră împreună, Toby nu spusese niciodată de bunăvoie adevărul, că informațiile însemnau bani pentru el; chiar și atunci când considera o informație lipsită de valoare, nu o arunca niciodată.

— Ce ți-a mai spus Vladimir în legătură cu informațiile lui Leipzig? întrebă Smiley.

— Spunea că e un caz mai vechi, reactualizat. Ani întregi de investiții. Aiureli despre Moș Ene. Dăduse în

mintea copiilor, își aducea aminte de basme, pentru numele lui Dumnezeu! Înțelegeți ce vreau să spun?

— Și anume ce, în legătură cu Moș Ene?

— Să-ți spun că treaba îl privea pe Moș Ene. Asta e tot. Moș Ene e în curs de a confecționa o legendă pentru o fată.

Max va înțelege. George, imaginează-ți, plângea! Ar fi spus orice îi trăsnea prin cap. Simțea nevoia de acțiune. Era un bătrân spion în criză de timp. Tu spuneai mereu că ăștia sunt cei mai răi.

Toby se afla la ușa din spate, pe jumătate plecat. Dar se întoarse din drum în ciuda scandalului care se auzea de sus, întrucât ceva din atitudinea lui Smiley părea să-l deranjeze - „o privire categoric mai dură, avea să o definească el mai târziu, ca și cum îl insultasem grav într-un fel oarecare”.

— George? George, sunt eu, Toby, nu mă știi?! Dacă nu o ștergi imediat, tipul de sus va pune sechestru pe tine odată cu o parte din mobilier, mă auzi?

Dar Smiley nu-l auzea.

— Ani întregi de investiții și Moș Ene este pe cale să compună o legendă pentru o fată? repetă el. Ce altceva? Toby, ce altceva!

— Se comportă din nou ca un nebun.

— Generalul? Vladi?

— Nu, Moș Ene. Ascultă, George. „Moș Ene se comportă din nou ca un nebun, Moș Ene este pe cale să compună o legendă pentru o fată, Max va înțelege”. *Finito*. Aiureală de la cap la coadă. Ți-am reluat cuvânt cu cuvânt. Acum liniștește-te, mă auzi?

De sus, scandalul se auzea și mai tare. Se trânti o ușă. Pași grei se apropiau de scară. Înainte de a pleca, Toby îl mai bătu o dată ușurel pe braț.

— La revedere, George! Ascultă-mă. Dacă o să ai vreodată nevoie de o doică unguroaică, apelează la mine. Auzi? Dacă ai de a face cu un ticălos ca Otto Leipzig, mai bine să ai un ticălos ca Toby care să aibă grijă de tine. Nu

umbla noaptea neînsoțit, ești prea tânăr pentru așa ceva.

Urcând scara de oțel ce ducea la galerie, Smiley fu gata-gata să fie răsturnat de către un creditor furios care cobora. Dar lucrul acesta nu avea nicio importanță pentru Smiley; tot așa cum n-avea niciun fel de importanță suspinul insolent al blondinei, atunci când el ieși în stradă. Ceea ce conta era că pusese un nume celui de-al doilea chip din fotografie, iar numelui îi adăugase povestea, care, ca o boală nediagnosticată, îi chinase memoria în ultimele treizeci și șase de ore, povestea unei legende, așa cum ar fi putut spune Toby.

Iată, așadar, dilema pretenșilor istorici care se străduiesc, doar la câteva luni după încheierea afacerii, să stabilească relația dintre acțiunile lui Smiley și cele știute de el. Toby îi spusese asta, vor afirma ei, deci el va fi făcut aia. Sau: dacă nu s-ar fi întâmplat cutare lucru, nu s-ar fi găsit nicio rezolvare. Adevărul este totuși mai complex decât atât și mai greu de atins. La fel cum un pacient se pipăie când iese din anestezie – piciorul stâng, piciorul drept, palmele se strâng și se întind – la fel și Smiley, printr-o succesiune de mișcări prudente, își regăsise forța spirituală și trupească necesară, sondând motivele adversarului său așa cum și le sonda pe ale sale.

CAPITOLUL 14

Conducea pe un platou înalt, care la rândul lui se afla deasupra vârfului copacilor, întrucât pinii fuseseră plantați jos, în despicătura văii. Era în aceeași zi. Seara de-abia se lăsase și, în câmpie, primele luminițe ciupeau umezeala amurgului. La orizont se profila orașul Oxford, pe care ceața părea să-l ridice de la sol, un Ierusalim universitar. Din acest unghi, priveliștea era nouă pentru el și nu făcea decât să-i accentueze acel sentiment de irealitate, acela de a fi condus și nu de a hotărî propriul lui itinerariu; acela de a fi prada și nu stăpânul unor gânduri. Vizita sa la Toby Esterhase se înscrisese, deși discutabil, în liniile mari ale instrucțiunilor lui Lacon; călătoria aceasta, însă, o știa, îl ducea, fie că era de bine, fie că era de rău, către tărâmul

interzis al interesului său tainic. Era conștient că nu avea o altă posibilitate și nici nu dorea să aibă. Ca un arheolog care săpase o viață întreagă degeaba, Smiley se rugase să i se mai acorde o zi, iar aceasta era tocmai acea zi.

La început, nu scăpase din ochi oglinda retrovizoare pentru a vedea motocicleta cunoscută ce îl urmărea ca un pescăruș pe mare. Dar, după ultimul ocol, numitul Ferguson nu-l mai urmă și, când se opri să consulte harta, nu-l depăși nimeni; fie că îi ghiciseră destinația, fie din cine știe ce rațiune de procedură, îi interziseseră omului lor să treacă hotarul comitatului. Uneori, în timp ce conducea, îl cuprindea o trepidație. „Dă-i pace”, gândi el. Auzise unele lucruri, nu cine știe ce, dar suficient ca să poată ghici restul. „Dă-i pace”, las-o să-și găsească liniștea unde-o putea. Știa însă că nu el era cel ce îi va dărui pacea, că bătălia în care se angajase trebuia să fie neîntreruptă pentru a avea vreun sens.

Firma azilului pentru animale era ca un surâs pictat:

PENSIUNEA MERRILLEE PENTRU ANIMALE MARI
ȘI MICI. OUĂ DE VÂNZARE

Un câine galben cu joben pe cap, pictat de un amator jalnic, arăta cu una din lăbuțe un drum de care; drumul, când se angajă pe el, era atât de abrupt, încât aveai impresia că ești în cădere liberă. Trecu de un pilon și auzi vântul urlând în el; pătrunse în plantație. La intrare era puietul; urmau copacii bătrâni, ale căror coroane întunecate de deasupra lui îl ajutau să regăsească Pădurea Neagră a copilăriei sale germane, îndreptându-se către un interior invizibil. Aprinse farurile, luă un viraj strâns, apoi altul, apoi un al treilea și, iată, cabana, aproape așa cum și-o închipuise – *dacha*, cum îi spunea ea. Odinioară avusese casa ei în Oxford, iar *dacha* era un loc de retragere. Acum nu mai era decât *dacha*; femeia renunțase la orașe pentru totdeauna. Răsărea dintr-un luminiiș cu trunchiuri de copaci și noroi bătătorit, cu un pridvor prăpădit, un acoperiș de șindrilă și un coș din care ieșea fum. Pereții acoperiți cu dranițe erau înnegriți cu creozot,

iar pridvorul din față era blocat aproape în întregime de o adăpătoare din tablă zincată. Pe un petic de peluză se afla o masă meșterită în casă, cu destulă pâine pe ea cât să hrănească întreaga Arcă a lui Noe, iar ici și colo în luminiș, ca niște cabine pe loturi parcelate, se aflau polatrele din azbest și cotețele de sârmă care adăposteau găinile și toate animalele domestice primite fără discriminare.

„Karla, gânde el. Țsta da loc în care să te cau”.

Parcă mașina. Sosirea sa stârni o larmă nemaipomenită. Căinii urlau de mama focului, iar pereții subțiri trosneau sub loviturile trupurilor disperate. Merse pe jos până la căsuță, cu punga de plastic în mână, sticlele lovindu-i picioarele. În ciuda vacarmului, auzi țăcănitul pantofilor săi urcând cele șase trepte ale pridvorului. Pe ușă era un aviz:

DACĂ NU E CINEVA ACASĂ.

NU LĂSAȚI ANIMALE

și, dedesubt, probabil adăugat într-un moment de furie: „Fără maimuțe împutite”.

Cordonul soneriei era o coadă de măgar din plastic, întinse mâna să-l tragă, dar ușa se deschisese și o femeie drăguță, plăpândă îl privea din întunericul ce domnea în interiorul cabanei. Avea ochi timizi, cenușii, și acea frumusețe englezească de epocă, tolerantă și gravă, pe care o avusese odinioară și Ann. îl văzu și se opri împietrită.

— Doamne! murmură ea. Doamne!

Apoi se uită în jos către vârful bocancilor, dându-și bucla de pe frunte la o parte cu un deget, în timp ce căinii lătrau la el de mama focului, din spatele gardului de sârmă.

— Îmi cer scuze, Hillary, spuse Smiley cu multă amabilitate. Doar o oră, promit. Atât. O oră.

O voce adâncă, bărbătească, se făcu auzită, lent, din întunericul din spatele ei.

— Ce e, Hils? mormăi vocea. Un șobolan, un papagal sau o girafă?

Întrebarea fu urmată de un zgomot surd, ca de pildă căderea unei cârpe pe ceva găunos.

— E ființă umană, Con, răspunse Hillary peste umăr, și-și plecă din nou ochii către vârful bocancilor.

— *Femeie* sau altceva? se interesă vocea.

— E George, Con. Nu te enerva, Con.

— *George?* Care George? George camionagiul, care se ușurează pe cărbunii mei, sau George măcelarul care îmi otrăvește câinii?

— E vorba doar de câteva întrebări, o asigură Smiley pe Hillary, pe același ton de profundă compasiune. Un caz vechi. Nimic extraordinar, îți promit.

— Nu contează, George, spuse Hillary, tot cu ochii plecați. Sincer, n-are niciun fel de importanță.

— Gata cu flirtul! ordonă vocea din interiorul casei. Dă-i drumul, lasă-i mâna, oricine ai fi!

Zgomotul surd se apropia. Peste umărul lui Hillary, Smiley spuse din pragul ușii:

— Connie, eu sunt!

Din nou, făcu tot posibilul ca glasul să exprime bunăvoință.

Întâi apărură cățelușii - patru, probabil ogari -, în haită, galopând. Apoi veni bătrânul maidanez zdrențaros, care mai avea atâta viață în el cât să ajungă în pridvor și să se prăbușească. Ușa se deschise larg, lăsând să se vadă o femeie cât un munte, încovoiată între două cârje groase de lemn, pe care părea să nu se sprijine. Părul alb îi era tuns scurt, bărbătește, iar ochii lăcrimoși, dar ageri, îl fixau aprig. Îl examinează, fără să se grăbească, atât de lung și atât de minuțios - chipul lui serios, costumul cam lălău, punga de plastic spânzurată de mâna lui stângă, atitudinea umilă a celui ce așteaptă să fie lăsat să intre -, încât avea o autoritate aproape regală asupra lui, pe care imobilitatea ei, respirația grea și invaliditatea nu făceau decât să o accentueze.

— Să fiu a naibii! exclamă femeia, studiindu-l în continuare, și lăsă să-i scape un șuierat. Trecând peste

orice. Blestemat să fii, George Smiley! Afurisit să fii tu cu toți ai tăi. Bine ai venit în Siberia!

Apoi zâmbi, iar zâmbetul ei era atât de neașteptat, atât de proaspăt, ca de fetiță, încât înlătură orice urmă a lungului interogatoriu anterior.

— Bună, Con, zise Smiley.

Ochii ei, în ciuda zâmbetului, îl fixau în continuare. Aveau paloarea ochilor de nou-născut.

— Hils, rosti ea, în sfârșit. Am spus: *Hils*!

— Da, Con?

— Du-te și dă de mâncare la căței, iubito! După ce ai terminat, hrănește și pușorii ăia împruțiți. Îndoapă bestiile. După ce ai făcut și asta, pregătește ceva de mâncare pentru mâine, și când ai făcut și *asta*, adu-mi casapul de oameni astfel încât să-l pot expedia pe acest băgâcios cine-o-fi-el spre un Paradis prematur. George, urmează-mă!

Hillary zâmbi, dar păru incapabilă să se miște până când Connie nu o împinse încetișor cu cotul pentru a o pune în mișcare.

— La drum, iubito! Nu-ți poate face nimic acum. Și-a întors buzunarele pe dos și tu la fel și, Dumnezeu mi-e martor, chiar și eu.

Era o casă potrivită și pentru zi, și pentru noapte. În centrul camerei, pe o masă de pin pe care zăceau firimituri de pâine prăjită și came conservată pentru câini, o veche lampă cu gaz reflecta un glob de lumină gălbuie, intensificând întunericul dimprejur. Licărul unor nori albaștri de ploaie, vărgați de apusul soarelui, umplea ușile cu geam din fundul încăperii. Treptat, în timp ce urma înaintarea chinuitor de înceată a lui Connie, Smiley își dădu seama că această cameră cu pereții de lemn era singura încăpere a casei. În chip de birou – un pupitru cu capac glisant plin de facturi și de praf de purici; ca dormitor – patul dublu de alamă cu grămada lui de animale de pluș, zăcând ca niște soldați morți printre perne; drept salon – balansoarul lui Connie și o canapea de răchită gata-gata să se prăbușească; ca bucătărie – un aragaz cu

butelie; iar ca decorațiune interioară - iremediabila dezordine a bătrâneții.

— Connie nu se întoarce, George, strigă ea în timp ce șontăcăia în fața lui. Caii sălbatici pot fomâi și tropăi până le crapă inimile lor smiorcăite, bătrâna bestie și-a atârnat ciubotele în cui pentru totdeauna. Ajungând la balansoar, începu dificila operațiune de a se întoarce cu spatele către el. Dacă asta urmărești, îi poți spune lui Saul Enderby să-și înghită fumul ca să spună că e pipă. Își întinse brațele către el, iar Smiley crezu că dorea să o sărute. Nu asta, mâi maniac sexual! Apucă-mă de mâini!

Se conformă și o ajută să se lase în balansoar.

— Nu pentru asta am venit, Con, zise Smiley. Nu încerc să te vrăjesc, promit.

— Pentru un motiv bine întemeiat, e muribundă, anunță ea cu un glas ferm, pârând să nu fi observat intervenția lui. Bătrâna nebună e bună pentru concasor și i-a sunat ceasul de mult. Medicul încearcă să mă prostească, desigur. Și asta pentru că face pe el de frică. Bronșită. Reumatism. Vremea rea. Rahaturi de-astea. De moarte, de asta sufăr eu. Progresul rapid și sistematic al unei boli care se numește Doamna cu Coasa. Ce ai în sacoșa aia, băuturistică?

— Da, asta e, spuse Smiley.

— Bunuță-bunuță. S-o facem lată! Cu diavolița de Ann ce se mai aude?

În chiuvetă, în grămada permanentă de vase nespălate, găsi două pahare și le umplu pe jumătate.

— Înfloritoare, presupun, zise el.

Răspunzând cu un zâmbet larg plăcerii evidente pe care i-o făcea lui Connie această vizită, Smiley îi întinse un pahar pe care femeia îl strânse între mâinile ei cu mitene.

— Presupui, repetă ea. Ar trebui să te aduni. Să o aduni și să o aduci acasă pentru totdeauna, asta ar trebui să faci. Sau să-i pui sticlă pisată în cafea. Bine, ce vrei? întrebă ea, totul pe nerăsuflăte. Nu te știi să fi făcut ceva vreodată fără motiv. În sănătatea ta!

— Și a ta, Con, spuse Smiley.

Pentru a bea, fu nevoită să-și plece tot bustul către pahar. Când capul ei imens tremură în lumina lămpii, văzu - o știa prea bine din experiență - că nu exagerase cu nimic, carnea avea acea albeață leproasă a morții.

— Hai. Dă-i drumul! ordonă ea cu un glas cât se poate de aspru. Ai grijă, nu știu dacă te voi ajuta. După ce ne-am despărțit, am descoperit dragostea. Zăpăcește hormonii, înmoaie dinții.

Ar fi vrut să aibă mai mult timp să o cunoască din nou. Nu era sigur de ea.

— E unul dintre cazurile noastre vechi, Con, asta-i tot, începu el de parcă se scuza. A reînviat dintr-odată, așa cum se întâmplă mereu. Încearcă să vorbească pe un ton detașat. Avem nevoie de mai multe detalii. Știi cum aveai tu grijă să înregistrezi totul, adăugă el, încercând să o necăjească.

Nu-l scăpa din ochi.

— *Kirov*, continuă el, pronunțând numele foarte lent. Kirov, prenume Oleg. Îți spune ceva? Ambasada sovietică, Paris, trei sau patru sute de ani în urmă, Secretar II? Gândeam pe atunci că era în vreun fel om al Centrului Moscova.

— Era, spuse ea, lăsându-se puțin pe spate, continuând să-l privească.

Îi făcu semn că vrea o țigară. Pe masă era un pachet cu zece țigări. Îi vârî una între buze și o aprinse, însă ochii ei continuau să-l fixeze.

— Saul Enderby a aruncat cazul pe fereastră, spuse ea, și, ținându-și buzele ca și cum ar fi vrut să cânte la flaut, suflă o pală de fum în jos, ca să nu i-l dea drept în față.

— A hotărât că trebuia abandonat, o corectă Smiley.

— Și ce diferență e?

Smiley nu se așteptase să se vadă apărându-l pe Saul Enderby.

— A mai mers un timp, dar, în perioada de tranziție

între conducerea mea și a lui, Enderby a decretat, absolut de înțeles, că acest caz nu era productiv, zise Smiley, alegându-și cuvintele cu cea mai mare grijă.

— Și acum și-a schimbat părerea, spuse ea.

— Am frânturi, Con. Îmi trebuie întregul.

— Întotdeauna ți-a trebuit, spuse ea. George, murmură ea. George Smiley. Dumnezeu! Atotputernic! Iisuse, milostivește-Te de noi și apără-ne! *George*.

Privirea ei era pe jumătate posesivă, pe jumătate dezaprobată, ca și cum Smiley era un fiu răătăcitor pe care îl iubea. Se mai uită la el o clipă, apoi își întoarse ochii către ușile cu geam și către cerul de afară ce se întuneca.

— Kirov, spuse el amintindu-i, și așteptă, întrebându-se serios dacă nu era cumva terminată, dacă mintea nu-i murea odată cu trupul și nu mai era nimic de făcut.

— Kirov, Oleg, repetă ea gânditoare. Născut la Leningrad, octombrie 1929, potrivit pașaportului său, ceea ce nu înseamnă nimic, cu excepția faptului că, probabil, nici nu s-a apropiat de Leningrad în viața lui. Zâmbi, ca și cum așa stăteau lucrurile în lumea asta păcătoasă. Sosit la Paris la 1 iunie 1974, cu rangul și calitatea de Secretar II, Serviciul Comercial. Acum trei sau patru ani, ziceai? Dumnezeu mare, puteau să fie și douăzeci! Așa e, iubite, era o canalie. Desigur că era. Identificat de către loja pariziană a bietului Grup de la Riga, ceea ce nu ne-a ajutat cine știe ce, mai ales la Etajul V. Care era numele său adevărat? *Kurski*. Desigur, asta era. Da, cred că mi-l amintesc pe Oleg Kirov, născut *Kurski*. Își regăsi zâmbetul și fu din nou drăguță. Trebuie să fi fost ultimul caz al lui Vladimir, sau cam așa ceva. Ce face țăpul bătrân? întrebă ea, iar ochii ei ageri, lacrimoși așteptară răspunsul.

— O, în plină formă, spuse Smiley.

— Mai bagă groaza în fecioarele din Paddington?

— Ba bine că nu!

— Așa să fie, scumpule, spuse Connie și-și întoarse capul spre el, cu profilul cufundat în întuneric, cu excepția

unei porțiuni pe care cădea o dâră subțire de lumină, ce se reflecta de la lampa cu gaz. Privea către ușile cu geam. Du-te să vezi cum se descurcă nebuna aia, dacă vrei, scumpule? îl rugă ea drăgăstos. Vezi dacă idioata nu s-a aruncat în lăptoc sau dacă nu a băut erbicidul universal.

Ieșind din încăpere, Smiley se opri în pridvor și, în întunericul care se lăsa din ce în ce mai tare, zări silueta lui Hillary învârtindu-se neîndemânatică printre cotețele de găini. Auzi lingura zdrăngănindu-se de găleată și frânturi din vocea ei, educată, strigând păsările în aerul nopții, cu nume copilărești: „Hai Albițo, hai Fâlfâilă, hai Bo”.

— E-n regulă, spuse Smiley revenind în cameră. Dă de mâncare la găini.

— Ar trebui să-i spun s-o-ntindă, nu-i așa, George? zise ea, fără să-i pese de informația pe care i-o dăduse George. Du-te-n lumea largă, Hils, draga mea. Așa ar trebui să-i spun. Nu sta legată de o huidumă bătrână ca mine, care putrezește. Mărită-te cu un tâmpit fără bărbie, prăsește-i plozi, împlinește-ți nenorocita aia de feminitate.

Avea ceva de spus în legătură cu toată lumea, își aminti el, chiar și în legătură cu ea. Chiar și acum.

— Să fiu a dracului dacă îi spun, George! Am nevoie de ea. De fiecare bucățică a minunatei ei persoane. Aș lua-o cu mine dacă aș avea cea mai mică posibilitate. O să încerci și tu sentimentul ăsta. Și ce mai fac băieții și fetele?

Pentru o secundă, nu înțelese întrebarea; gândurile îi erau tot la Hillary și la Ann.

— Înălțimea Sa Saul Enderby este tot în fruntea bucatelor, nu-i așa? Mănâncă bine, sper? Nu-i cad penele?

— O, lui Saul îi merge din ce în ce mai bine, mulțumesc!

— Și otreapa aia de Sam Collins e tot Șef al Operațiunilor?

Era ceva mișcător în întrebările ei, dar Smiley n-avea încotro și răspundea.

- Și Sam e bine, spuse el.
- Toby Esterhase se mai prelinge pe coridoare?
- Ca de obicei.

Chipul ei era atât de întunecat, încât Smiley nu-și dădea seama dacă are de gând să mai vorbească. Îi auzi respirația și hârâitul din piept. Știa însă că ea continua să-l examineze.

— *Tu* n-ai lucra niciodată pentru gașca aia, George, observă ea, ca și cum era evidența însăși. Nu tu. Mai toarnă-mi un pahar.

Încântat să facă mișcare, Smiley se duse în celălalt capăt al odăii.

— *Kirov*, ai spus? îi strigă Connie.

— Așa e, zise Smiley vesel, și se întoarse cu paharul plin.

— Dihorul ăla mic, Otto Leipzig, a fost primul obstacol, remarcă ea cu încântare după ce dădu o dușcă bună pe gât. Etajul V n-ar fi dispus să-l creadă pe el, nu-i așa? Nu pe micuțul nostru Otto - o, nu! Otto era un falsificator, asta e!

— Dar nu cred că Leipzig ne-a mințit vreodată în privința obiectivului *Moscova*, spuse Smiley preluându-i tonul încărcat cu amintiri.

— Nu, iubitele, *nu* ne-a mințit, îl aprobă ea. Își avea slăbiciunile lui, recunosc. Dar când era vorba despre o lovitură mare, juca cinstit. Și *tu* ai înțeles asta, doar tu, din tot tribul tău, asta ți-o spun eu ție. Dar nici n-ai căpătat cine știe ce sprijin din partea *celorlalți* baroni, este?

— Nu l-a mințit nici pe Vladimir, vreodată, spuse Smiley. În primul rând, filierele de evadare ale lui Vladimir au fost cele care l-au scos din Rusia.

— Bine, bine, zise Connie, după o altă lungă tăcere. Kirov, născut Kurski, Porcul Roșcovan.

Repetă - „Kirov, născut Kurski” - un strigăt de mobilizare adresat propriei memorii monumentale. Smiley revăzu cu ochii minții camera din hotelul aeroportului și pe cei doi conspiratori ciudați așezați în fața lui, în paltoanele

lor negre; unul imens, celălalt mititel; bătrânul General, făcând uz de statura sa impozantă pentru a da și mai multă tărie implorării sale pătimăse, iar micuțul Leipzig, cu ochii săi arzători, pândind, alături de el, ca un câine furios în lesă.

Connie era sedusă.

Licărul lămpii cu gaz devenise un bulgăre de lumină fumegândă, iar ea stătea pe marginea balansoarului, Mama Rusia în persoană, cum îi spuneau la Prăvălie, cu fața minată de boală, aureolată de amintiri, în timp ce relata istoria unuia dintre copiii rătăciți care formau nenumărata ei familie. Lăsase deoparte orice suspiciuni ar fi putut avea în legătură cu motivul care îl făcuse pe Smiley să vină la ea; pentru asta trăise; acesta era cântecul ei, chiar dacă era ultimul; aceste monumentale evocări constituiau geniul ei. Odinioară, își aminti Smiley, ea l-ar fi tachinat, ar fi flirtat cu el, modulându-și glasul, l-ar fi antrenat în mii de paranteze aparent fără legătură cu Centrul Moscova, doar ca să-l aducă mai aproape. Dar în seara aceasta relatarea ei căpătase o impresionantă sobrietate, ca și cum ar fi știut că dispune de prea puțin timp.

— Oleg Kirov a sosit la Paris direct de la Moscova, repetă ea, în acea lună iunie, iubitule, așa cum ți-am spus, în care ploua întruna cu găleata, iar meciul de crichet anual de la Sarratt a trebuit să fie anulat trei duminici la rând.

Grasul Oleg era înscris drept celibatar și nu venise să înlocuiască pe nimeni. Biroul său se afla la etajul II și dădea spre Rue Saint-Simon - „o stradă foarte circulată, dar *drăguță*, iubitule” - în timp ce Rezidența Centrului Moscova monopoliza etajele III și IV, spre furia ambasadorului, care avea senzația că este înghesuit într-un dulap de către urâții lui vecini. După toate aparențele, deci, Kirov părea la prima impresie o pasăre rară a comunității diplomatice sovietice și anume, un diplomat autentic. Dar la Paris, pe vremea aceea, și după câte știa

Connie și în zilele acestea, era obiceiul ca, ori de câte ori apărea un personaj nou la ambasada sovietică, fotografia acestuia să fie distribuită printre șefii de trib ai emigrației. Fotografia Fratelui Kirov parvenise Grupurilor la timp și, cât ai bate din palme, diavolul ăla bătrân, Vladimir, bubuia de mama focului în ușa ofițerului său de caz, tulburat peste poate - la vremea respectivă Parisul îi revenea lui Steve Mackelvore, Dumnezeu să-l ierte, care avea să moară subit în urma unui atac de cord curând după aceea, dar asta era altă poveste - insistând că „oamenii lui” îl identificaseră pe Kirov drept fostul agent provocator numit Kurski, care, pe vremea când era student la Institutul Politehnic din Tallinn, formase un cerc de docheri estonieni disidenți, ceva ce se chema „clubul de discuții al nealiniaților”, ca apoi să-i toarne pe membrii acestuia la poliția secretă. Sursa lui Vladimir, în vizită la Paris în momentul respectiv, fusese unul dintre acei nefericiți docheri care, pentru a-și plăti păcatele, se împrieteniseră cu Kurski până în momentul trădării acestuia.

Toate bune și frumoase, doar că sursa lui Vladi - spuse Connie - nu era altcineva decât ticălosul ăla mic de Otto, ceea ce însemna că gazul fusese turnat peste foc de la bun început.

În timp ce Connie continua să vorbească, memoria lui Smiley începu din nou să o completeze pe a ei. Se revăzu în acele ultime luni în care era Gardian-șef al Prăvăliei, coborând obosit scările de lemn șubrede de la Etajul V către ședința de luni, cu un teanc de dosare franjurate la colțuri, vârat sub braț. Pe vremea aceea, își aminti el, Prăvălia arăta ca un imobil bombardat: ofițerii ei răspânziți care încotro, bugetul schilodit, agenții prăjiți, morți sau concediați. Demascarea lui Bill Haydon era o rană deschisă în mintea fiecăruia. O numeau Căderea și toți împărtășeau același sentiment de adâncă rușine. În intimitatea sufletului lor, poate că-i reproșau lui Smiley că provocase această situație, dat fiind că el era cel care dăduse în vileag trădarea lui Bill. Se revăzu prezidând

întrunirile, revăzu șirul de chipuri ostile îndreptate către el în timp ce erau prezentate, unul câte unul, cazurile săptămânii și erau supuse întrebărilor obișnuite: îi dăm curs sau nu? îi mai acordăm încă o săptămână? încă o lună? încă un an? E oare o cursă, poate fi respins, se încadrează în charta noastră? Ce resurse sunt necesare și n-ar fi ele mai bine utilizate în altă parte? Cine va da autorizarea? Cine va fi informat? Cât va costa? își reaminti reacția violentă pe care simpla menționare a numelui – sau a numelui de cod al – lui Otto Liepzig, o putuse stârni pe loc în rândurile unor judecători dubioși ca Lauder Strickland, Sam Collins sau alții de teapa lor. Încercă să-și aducă aminte cine mai fusese de față în afară de Connie și de cohortele sale de la Serviciul de Cercetări Sovietice. Directorul Finanțelor, directorul pentru Europa Occidentală, directorul pentru Ofensiva Sovietică, în marea lor majoritate încă de pe atunci oamenii lui Saul Enderby. Și Enderby însuși, nominal încă funcționar la Afacerile Străine, introdus de propria gardă de palat sub acoperirea de om de legătură al Whitehall-ului. N-avea decât să zâmbească pentru ca acești oameni ai lui să râdă, n-avea decât să se încrunte pentru ca acești oameni să-și exprime și ei dezaprobarea. Smiley se revăzu ascultând prezentarea – făcută de Connie –, foarte asemănătoare celei pe care o făcea acum, însoțită de rezultatele cercetărilor ei preliminare.

Povestea lui Otto stătea în picioare, insistase ea. Pentru moment, nu i se putea găsi nicio lacună. Își expusese constatările:

Propriul Serviciu de Cercetări Sovietice confirmase, pe baza unor surse publicate, că un anume Oleg Kurski, student la Drept, se afla la Politehnica din Tallinn în perioada respectivă.

Arhivele Foreign Office-ului menționau în aceeași perioadă agitații în docuri.

Un raport al unui transfug, provenind de la Verii americani, cita un „Kurski? Karski, avocat, prenume Oleg”,

ca absolvent în 1971 al unui curs de pregătire al Centrului Moscova desfășurat la Kiev.

Aceeași sursă, deși suspectă, lăsa să se înțeleagă că numitul Kurski își schimbase numele mai târziu la sugestia superiorilor, „din cauza experienței sale anterioare de teren”.

Rapoarte de rutină ale serviciilor de legătură franceze, cu toate că notorii pentru nesiguranța lor, arătau că pentru un Secretar II, Serviciul Comercial, la Paris, Kirov beneficia de libertăți într-adevăr neobișnuite, precum faptul că își făcea cumpărăturile neînsoțit și că participa la recepțiile Lumii a Treia fără a fi flancat de clasicul grup de cincisprezece persoane.

Toate acestea, pe scurt – conchisese Connie cu prea multă vigoare pentru a fi pe gustul Etajului V –, toate acestea confirmau povestea lui Leipzig și suspiciunile cum că acel Kirov avea un rol de agent de Informații. Apoi trântise dosarul pe masă și făcuse să circule fotografiile – instantanee de rutină, făcute de echipele de supraveghere franceze, care provocasem inițial zarvă la cartierul general din Paris al Grupului de la Riga. Kirov urcând în mașina ambasadei. Kirov ieșind din Banca Narodnîi la Moscova, ducând în mână o servietă. Kirov opri în fața vitrinei unei librării cu literatură deocheată „pentru a se chiori la copertile revistelor”.

Dar niciuna, reflectă Smiley – revenind în prezent – niciuna care să-i arate pe Oleg Kirov și pe victima sa de odinioară, Otto Leipzig, zbânțuindu-se cu două dame.

— Acesta a fost *cazul*, iubitule, anunță Connie, după ce dădu o dușcă bună pe gât. Numeroasele documente din dosarul lui Otto Leipzig constituiau dovada că el avea dreptate. Realizasem și coroborările cu alte surse, nu foarte multe, recunosc, dar reprezenta un început. Kirov era spion, era numit de curând, dar ce *fel* de spion, nu știa nimeni. Și asta îl făcea *interesant*, nu-i așa, iubitule?

— Da, spuse Smiley, pe un ton absent. Da, Connie, îmi amintesc, așa era.

— Nu aparținea personalului obișnuit al rezidenței, știam asta din prima zi. Nu folosea mașinile rezidenței, nu făcea gărzi de noapte și nici nu lucra în echipă cu alți spioni identificați, nu folosea sala lor de cifru, nu asista la ședințele lor de rugăciuni săptămânale, nu hrănea pisica rezidenței sau altele de acest fel. Pe de altă parte, Kirov nu era omul lui Karla, nu-i așa, iubiture? Asta era ciudat.

— De ce nu? întrebă Smiley, fără să o privească.

Connie însă îl privi pe Smiley. Connie făcu una din lungile sale pauze pentru a-l cerceta mai pe îndelete, în timp ce afară, în ulmii muribunzi, corbii profitau înțelept de acest calm neașteptat pentru a-și face auzite cârâiturile ca niște prevestiri shakespeariene.

— Întrucât Karla își avea *deja* omul lui la Paris, iubiture, explică ea cu răbdare. Cum știi și tu foarte bine. Cârcotașul ăla bătrân, atașatul militar adjunct, Pudin. Îți aduci aminte cât de mult iubea Karla militarii! Și, după câte știu, îi iubește și acum.

Se opri din nou, pentru a-i studia încă o dată chipul impasibil. Smiley își lăsase bărbia în mâini. Ochii săi, pe jumătate închiși, erau îndreptați către podea.

— În plus, Kirov era un idiot, iar un lucru pe care nu l-a suferit niciodată Karla au fost idioții, nu-i așa? Nici tu n-ai fost prea amabil cu ei, dacă stau să mă gândesc. Oleg Kirov era prost-crescut, putea, asuda și oriunde s-ar fi dus bătea la ochi ca un pește atârnat într-un copac. Karla ar fi luat-o la goană numai să nu angajeze un mocofan ca ăsta. Făcu o altă pauză. Și tu ai făcut la fel, adăugă ea.

Ridicând mâna, Smiley își lipi palma de frunte cu degetele în sus, ca un copil la examen.

— Doar dacă nu... spuse el.

— Doar dacă nu *ce*? Doar dacă nu se ți cnise, presupun! De-abia aștept ziua aia!

— Era epoca zvonurilor, spuse Smiley, cufundat în gândurile sale.

— Ce zvonuri? Zvonuri au circulat întotdeauna, mâi, cap pătrat!

— O, doar rapoarte de transfugi, spuse el disprețuitor. Povești în legătură cu întâmplări ciudate la curtea lui Karla. Surse secundare, bineînțeles. Dar, oare nu...

— Oare nu ce?

— Nu sugerau acestea oare că angaja țiți destul de ciudați? Că avea convorbiri cu aceștia în miez de noapte? Informații de proastă calitate, știu. Le menționez doar așa, în trecere.

— Și ni s-a dat ordin să nu ținem seama de ele, spuse Connie cu hotărâre în glas. Kirov era obiectivul. Nu Karla. Era decizia Etajului V și ai fost și tu de acord. „Nu mai visați cu ochii deschiși și ocupați-vă de lucruri mai pământene”, spunea. Strâmbându-și gura și lăsându-și capul pe spate, îl imită pe Saul Enderby cu un realism jenant: „Acest serviciu are misiunea de a strânge informații, spuse ea lungind vorbele. Nu să se ia la hartă cu opoziția”. Să nu-mi spui că a schimbat refrenul, iubitul! E adevărat? *George*? șopti ea. O, *George*, râule!

Îi mai aduse un pahar de băutură și când reveni văzu ochii ei strălucind de o febră răutăcioasă. Se trăgea de șuvițele de păr alb, așa cum o făcea pe vremea când avea plete.

— Adevărul este că noi am autorizat operațiunea, Con, spuse Smiley pe un ton obișnuit, menit să o calmeze. I-am redus la tăcere pe cei care se îndoiau și ți-am dat permisiunea să-l aduci pe Kirov la linia de plecare. Cum s-a desfășurat cursa după aceea?

Băutura, amintirile, emoția renăscută a urmăririi o făceau să aibă un debit atât de rapid, încât lui Smiley îi venea greu să-l controleze. Respirația i se accelerase. Gâfâia ca un motor obosit, ca o gloabă bătrână scăpată primejdios din frâu. Își dădu seama că ea spunea povestea lui Leipzig, așa cum acesta i-o relatase lui Vladimir. Crezuse o clipă că se afla încă la Prăvălie cu ea, în momentul în care operațiunea împotriva lui Kirov era pe punctul de a fi declanșată. Dar în imaginația ei făcuse un

salt în vechiul oraș Tallinn, cu un sfert de veac în urmă. Cu mintea ei extraordinară, Connie fusese acolo; îi cunoscuse atât pe Leipzig, cât și pe Kirov, pe vremea prieteniei lor. O poveste de dragoste, insistă ea. Micuțul Otto și grasul Oleg. Acesta era pivotul, zise ea; „las-o pe nebuna asta bătrână să-ți spună cum a fost, iar tu urmărește-ți scopurile perverse în timp ce eu vorbesc, George”.

— Testoasa și iepurele, iubitele, asta erau. Kirov, un bebeluș mare și trist, citindu-și manualele de drept la Politehnică și folosindu-se de abominabila poliție secretă drept Tâtuc; și micuțul Otto Leipzig, un adevărat diavol, avându-și coada băgată în toate afacerile necurate, cu puțină închisoare la activ, muncind în docuri de dimineața până seara, iar noaptea predicând nealiniatilor răzvrătirea. S-au cunoscut într-un bar și... dragoste la prima vedere. Otto agăța fetele, Oleg Kirov mergea în siajul lui, alegându-se cu resturile. Ce încerci să faci, George? Să mă arzi pe rug?

Îi aprinsese o altă țigară și i-o pusese în gură, în speranța că o va mai calma, dar în febra discursului, țigara se mistuise mocnit, destul ca, acum, mucusul să o ardă. Luându-i-o repede, o stinse pe capacul de tablă pe care-l folosea drept scrumieră.

— Au și împărțit un timp o gagică, spuse ea, cu glas atât de tare că parcă striga. Și, *într-o bună zi*, dacă poți să crezi, tâmpită a venit la micuțul Otto și l-a prevenit fără menajamente. „Prietenul tău cel gras este gelos pe tine și le linge cizmele ălor de la poliția secretă, i-a spus ea. Clubul de discuții al nealiniatilor ține loc de trambulină. Ferește-te de Idele lui Marte!”

— Liniștește-te, Con, îi spuse Smiley îngrijorat. Con, ia-o încet!

Vorbea din ce în ce mai tare:

— Otto a dat-o afară pe fată și o săptămână mai târziu toată gașca a fost arestată. Inclusiv grasul Oleg, desigur, cel care-i instigase. Dar ei știau. O, și ce bine știau! Se bâlbâi, ca și cum pierduse șirul vorbelor. Iar

proasta aia de fată, care a încercat să-l prevină, a murit, spuse ea. Dată dispărută și probabil interogată. Otto a răscolit peste tot ca s-o găsească, până a dat de cineva care fusese cu ea în aceeași celulă. Moartă de-a binelea. Moartă, așa cum voi fi și eu în al dracului de scurt timp.

— Să continuăm mai târziu, spuse Smiley.

Dacă ar fi fost după el, ar fi oprit-o, ar fi făcut un ceai, ar fi vorbit despre vreme, ar fi făcut orice să stăvilească acest debit verbal din ce în ce mai rapid. Dar ea făcuse un al doilea salt și se afla acum la Paris, descriind cum Otto Leipzig, cu aprobarea dată în silă de către Etajul V și cu ajutorul pătimăș al bătrânului General, se apucase să organizeze reîntâlnirea, după atâția ani pierduți, cu Secretarul II Kirov, pe care ea îl supranumea Porcul Roșcovan. Smiley presupuse că porecla fusese inventată de ea la vremea aceea. Fața îi devenise stacojie și nu-i ajungea aerul să povestească, așa că gâfâia și șuiera tot timpul, dar se străduia să continue.

— Connie, o imploră el din nou, dar degeaba, probabil că nimic n-ar fi izbutit s-o oprească.

Mai întâi, spuse ea, în căutarea Porcului Roșcovan, micuțul Otto bătuse drumul către toate societățile de prietenie franco-sovietică pe care știa că le frecventa Kirov.

— Bietul Otto trebuie să fi văzut *Crucișătorul Potemkin* de cincisprezece ori, însă Porcul Roșcovan nu s-a arătat niciodată.

Se auzise că Oleg Kirov manifesta un interes serios pentru emigranți și că se prezenta drept simpatizantul lor secet, interesându-se dacă, în calitate de funcționar inferior, putea face ceva pentru a le ajuta familiile din Uniunea Sovietică. Cu ajutorul lui Vladimir, Leipzig încercase din nou să-i ia urma lui Kirov, dar din nou norocul îl ocolise. Apoi Kirov începuse să călătorească - „peste tot, iubitule, un adevărat Olandez Zburător” - astfel încât Connie și băieții ei începuseră să se întrebe dacă nu era vreun fel de administrator pentru Centrul Moscova,

fără nicio legătură cu Operativul: un comisar de conturi pentru un grup de rezidențe occidentale, de pildă, având Parisul drept centru – Bonn, Madrid, Stockholm, Viena.

— Pentru Karla sau pentru ceilalți? întrebă Smiley încet.

Trebuia să ai mult curaj să rostești răspunsul până și în șoaptă, spuse Connie, dar, din punctul ei de vedere, socotea că ar fi fost pentru Karla. Chiar dacă Pudrin era acolo. Chiar dacă Kirov era un idiot, nu un soldat, tot pentru Karla trebuia să fie, spuse Connie, revenind în mod pervers asupra celor afirmate anterior. Dacă Kirov ar fi vizitat rezidențele oficiale, ar fi fost primit și găzduit de ofițeri de informații identificați. Dar în loc de asta, el rămânea credincios acoperirii sale și stătea numai la omologii săi din serviciile comerciale, zise ea.

Oricum, totul se aranjase în avion, spuse Connie. Micuțul Otto așteptase până când Kirov își luase un bilet pentru Viena, se asigurase că acesta călătorea neînsoțit, apoi se urcase în aceeași cursă și iată-i în contact.

— Lovitură ca la carte, frumoasa blondină intră în scenă, face cu ochiul și omul cade în cursă, asta urmăream, cântă Connie cu glasul ridicat. Un tip prăjit după moda veche. Pe un grangur din Operativ l-ar fi pufnit râsul, de o asemenea făcătură – dar nu pe Fratele Kirov –, cu atât mai mult dacă se afla pe statele lui Karla. Fotografii obscene și informații compromițătoare, asta căutam. Și când am fi rezolvat cu el și am fi descoperit ce pune la cale, cine erau prietenii lui ticăloși și cine-i dădea lui acea libertate amețitoare, fie l-am fi cumpărat ca transfug, fie îl aruncam înapoi în apă, în funcție de cât mai rămânea din el!

Se opri brusc. Deschise gura, o închise, trase aer în piept și-i întinse lui Smiley paharul.

— Iubitule, dă-i bătrânei sugative o picătură de băuturistică, în pas alergător, vrei? Pe Connie a apucat-o alerga. Nu. Nu. Stai unde ești.

Timp de o secundă teribilă, Smiley nu știa ce să facă.

— George?

— Connie, sunt aici! Ce ai?

Actionă rapid, dar nu suficient. Văzu cum i se crispează fața, văzu mâinile deformate zvâcnind înainte și ochii strângându-i-se de scârbă, ca și cum ar fi fost martora unui accident oribil.

— Hils, repede! strigă ea. Ei, drăcie!

O luă în brațe și simți cum se agață de ceafa lui pentru a-l strânge mai tare. Pielea îi era rece, tremura, dar de teroare, nu de frig. O ținu la pieptul său, și simți mirosul de whisky, de medicament și de femeie bătrână, încercând să o îmbărbăteze. Lacrimile lui Connie curgeau pe obrajii lui Smiley, le simțea șiroind, sărate, în timp ce ea se străduia să-l îndepărteze. Îi găsi poșeta și i-o deschise, așa cum ceruse, apoi ieși repede în pridvor și o strigă pe Hillary. Aceasta apăru în fugă din întuneric, cu pumnii pe jumătate strânși, cu umerii și șoldurile rotindu-se într-un mod care-i face întotdeauna să râdă pe bărbați. Trecu în grabă pe lângă el, zâmbind sfioasă, iar Smiley rămase în pridvor, simțind frigul nopții cum îi ciupește obrajii, în timp ce se uita la norii de ploaie care se adunau și la pinii scăldați în lumina argintie a lunii ce se ridica pe cer. Vaietele câinilor se potoliseră. Doar corbii se roteau croncănind avertismente nemiloase. „Pleacă, își spuse el. Ieși de aici. Șterge-o”. Mașina se afla la mai puțin de treizeci de metri, cu capota acoperindu-se de brumă. Își închipui cum sare în ea și urcă dealul, prin plantație, plecând pentru a nu se mai întoarce niciodată. Știa însă că nu putea.

— Vrea să vii înăuntru, George, spuse Hillary severă din pragul ușii, cu acea autoritate specială a celor care îngrijesc muribunzii.

Dar când reveni, totul era în regulă.

CAPITOLUL 15

Totul era în regulă. Austeră și pudrată, Connie stătea în balansoar, iar în momentul în care Smiley intră, ochii ei se uitau tot atât de fix la el ca și prima oară când

pătrunsese în încăpere. Hillary o liniștise, Hillary o trezise din beție, iar acum Hillary stătea în spatele ei cu mâinile pe ceafa lui Connie, cu degetele mari spre interior, masând-o cu blândețe.

— Un mic atac de *timor morțiș*, iubitule, explică ea. Medicul îmi prescrie Valium, dar bătrâna nebună preferă băutura. Nu-i vei spune nimic despre asta lui Saul Enderby când îi vei raporta, nu-i așa, iubirea mea?

— Nu, desigur că nu.

— Când îi vei raporta, apropo, iubitule?

— Curând, spuse Smiley.

— Diseară, când ajungi acasă?

— Depinde de ce voi avea de spus.

— Con a scris despre *toate* astea, știi, George. Informările bătrânei nebune asupra cazului erau *complete*, așa credeam. Foarte *amân un țite*. Foarte *detaliat*, de data asta. Dar nu le-ai consultat.

Smiley nu spuse nimic.

— S-au pierdut. Distruse. Mâncate de viermi. N-ai avut timp. Măi, măi. Tu, căruia îi plac atât de mult hârtoagele. *Mai sus*, Hils, ordonă ea, fără să-și dezlipească ochii strălucitori de pe figura lui Smiley. *Mai sus*, dragă! Acolo unde vertebrele se înfig în amigdale.

Smiley se așează pe canapeaua de răchită.

— Ce-mi mai plăceau pe vremuri jocurile astea *duble*, de două ori duble, mărturisi Connie visătoare, sucindu-și capul pentru a-i mângâia astfel mâinile lui Hillary. Nu-i așa, Hils? O întreagă viață de om se afla în ele. Dar acum nu mai știi, nu-i așa? Nu, de când ți-ai ieșit din țâțâni.

Se întoarse spre Smiley.

— Vrei să continui, scumpețelule? Întrebă ea cu vocea ei de coardă de mahala.

— Dacă poți să-mi spui pe scurt, zise Smiley. Dar nu dacă...

— Unde rămăsesem? Ah, știi! În avionul acela cu Porcul Roșcovan. E în drum spre Viena. Cu copitele într-o vadră cu bere. Se uită în sus și pe cine vede el în fața lui,

ca pe o mustrare de conștiință, pe nimeni altul decât pe vechiul lui prieten de acum douăzeci și cinci de ani, pe micuțul Otto, zâmbind ca Ucigă-l Toaca! „Ce *simte* Fratele Kirov, născut Kurski?” ne întrebăm noi, presupunând că simte și el ceva. „Oare Otto *știe* - se întreabă el - că râul de mine l-a vândut Gulagului? Oare ce face?”

— Ce face? spuse Smiley, nerăspunzând la zeflemeaua ei.

— Se hotărăște să facă pe amabilul, iubitule! Nu-i așa, Hils? comandă icre negre și spune „Mulțumescu-ți Doamne”. Șopti ceva, iar Hillary își lăasă capul în jos ca să audă, apoi pufni în râs. „Șampanie”, comandă el. Și împart pe Dumnezeuul meu, li se aduce, Porcul Roșcovan plătește, și beau amândoi, iau același taxi până în oraș și chiar iau una mică într-o cafenea înainte ca Porcul Roșcovan să se ducă să-și vadă de treburile lui tainice. Lui Kirov îi *place* Otto, insistă Connie. îl *iubește*, nu-i așa, Hils? Fac o pereche bună de aiuriți, așa, ca noi. Otto e atrăgător, Otto e simpatic, Otto e seducător, antiautoritarist și se mișcă ușor... și... o, tot ceea ce Porcul Roșcovan nu poate fi nici peste o mie de ani! De ce crede întotdeauna Etajul V că oamenii nu trebuie să aibă decât un singur mobil?

— În ce mă privește, n-am crezut așa ceva, protestă Smiley.

Connie însă îi vorbea din nou lui Hillary, nicidecum lui

Smiley.

— Kirov era *plictisit*, inimioară! Otto însemna viață pentru el. Așa cum ești tu pentru mine. Tu îmi bagi viață în oase, nu-i așa, papușico? Asta nu-l împiedicase să-l vândă pe Otto, desigur, dar asta-i Mama Natură, nu-i așa?

Legănându-se ușor în spatele lui Connie, Hillary aprobă vag din cap.

— Și ce însemna Kirov pentru Otto Leipzig? întrebă Smiley.

— Ură, iubitul meu, răspunse Connie fără ezitare. Ură sută la sută. Scârbă totală. Ura și banii. Acestea sunt

cele mai bune atuuri ale lui Otto. Otto a avut întotdeauna impresia că i se *datorează* ceva pentru toți acei ani petrecuți la pârnaie. Voia o compensație și pentru fată. Marele lui vis era ca, într-o bună zi, să-l vândă pe Kirov, născut Kurski, pe bani buni. Grămezi, grămezi, grămezi de bani. Apoi să-i cheltuiască.

„Furie de chelner”, gândi Smiley, amintindu-și fotografia. Amintindu-și din nou încăperea cu tapet ecosez, la aeroport, germana liniștită a lui Otto, cu tonuri mângâietoare, amintindu-și ochii lui căprui și ficși, care erau ca niște ferestre către jarul din sufletul lui.

După întâlnirea de la Viena, spuse Connie, cei doi hotărâseră să se reîntâlnească la Paris, iar Otto avusese înțelepciunea să nu forțeze lucrurile. La Viena, Otto nu pusese nici măcar o întrebare la care Porcul Roșcovan să nu poată răspunde; Otto era profesionist, spuse Connie. Se însurase Kirov? întrebă el. Kirov ridicase mâinile spre cer și izbucnise într-un hohot de râs nebun la această întrebare, lăsând să se înțeleagă că era pregătit să nu o facă niciodată. „Căsătorit, dar soția este la Moscova”, raportase Otto, ceea ce ar face o cursă cu blondine și mai eficientă. Kirov îl întrebă pe Leipzig cu ce se ocupa, iar Leipzig îi răspunsese cu un superb „import-export”, prezentându-se drept un fel de afacerist, azi la Viena, mâine la Hamburg. Otto așteptase o lună întreagă – după douăzeci și cinci de ani, spuse Connie, își putea permite această amânare – și, în cursul acelei luni, Kirov fusese văzut de către francezi abordând în trei rânduri emigranții ruși mai în vârstă, domiciliați la Paris: un taximetrist, un comerciant, un patron de restaurant, toți trei având familie în Uniunea Sovietică. Se oferise să ducă scrisori, mesaje, adrese; le propusese chiar să le ducă bani și, dacă nu erau prea voluminoase, cadouri. Și să pună la punct un serviciu dus-întors la revenirea sa la Paris. Nimeni nu îl crezuse pe cuvânt. În cea de-a cincea săptămână, Otto îl sunase pe Kirov la locuința acestuia, îi spusese că tocmai sosise de la Hamburg și îi propusese să meargă împreună să se

distreze puțin. În timpul mesei, alegând cu grijă momentul, Otto îl anunțase că face cinste; tocmai dăduse lovitura cu o anumită livrare, într-o anumită țară, și avea bani de aruncat pe fereastră.

— Aceasta a fost momeala pe care i-am pregătit-o, iubitele, îi explică ea, adresându-se, în sfârșit, direct lui Smiley. Iar Porcul Roșcovan a mușcat, nu-i așa, cum fac toți, de fiecare dată, nu-i așa, fie ei binecuvântați, ca un pește înfometat!

Ce fel de livrare? îl întrebase Kirov pe Otto. Ce țară? Ca răspuns, Leipzig desenase în aer un nas coroiat peste al său și izbucnise în râs. Kirov râsese și el, dar era evident foarte interesat. În *Israel*? întrebase el; atunci, ce soi de transport? Leipzig îndreptase către Kirov același arătător și se prefăcuse că apasă pe trăgaci. *Arme* pentru Israel? întrebase Kirov uimit, însă Leipzig era un profesionist și refuzase să spună mai multe. Băuseră, apoi merseseră la un local cu striptease și vorbiseră despre vremurile de altă dată. Kirov se referise chiar la fata pe care o împărțiseră, întrebându-l pe Leipzig dacă știa ce se întâmplase cu ea. Leipzig îi spusese că habar n-avea. Dis-de-dimineață, Leipzig îi propusese să agațe ceva și să le ducă la el acasă, dar Kirov, spre dezamăgirea lui, refuzase: nu, nu la Paris, era prea primejdios. La Viena sau la Hamburg, desigur. Dar nu la Paris. Se despărțiseră, piliți, la ora micului dejun, iar Prăvălia sărăcise cu o sută de lire.

— Apoi a început nenorocita aia de luptă internă, spuse Connie, schimbând dintr-odată total registrul. „Marea Dezbateră a Direcției”, pe dracu’! Tu n-ai participat, Saul Enderby și-a băgat copita lui lustruită, iar pe ceilalți i-a apucat nebunia... asta s-a întâmplat. Își reluă tonul de baron guvernamental: „Otto Leipzig ne duce de nas... N-avem acordul franțuzilor pentru operațiune... Foreign Office este îngrijorat din cauza implicațiilor posibile... Kirov e o cursă... Grupul Riga este o bază total nesigură pentru a lansa o mișcare de anvergură aceasta”. Unde erai, de altfel? Nenorocitul ăla de Berlin, nu-i așa?

— Hong Kong.

— A, acolo, spuse ea pe un ton vag și se afundă mai adânc în balansoar, în timp ce pleoapele i se lăsau.

Smiley o trimisese pe Hillary să facă un ceai și aceasta zăngănea vasele în celălalt capăt al camerei. Îi aruncă o privire, întrebându-se dacă trebuia să o cheme, și o văzu stând acolo în picioare, exact așa cum o văzuse ultima oară la Prăvălie, în noaptea când trimiseseră după el – cu pumnul înfundat în gură pentru a-și stăpâni un urlet mut. Lucrase până târziu – se pregătea pentru plecarea la Hong Kong – când, dintr-odată, telefonul interior sunase și auzise o voce bărbătească, foarte tensionată, rugându-l să vină imediat în sala cifrului, „domnule Smiley, domnule, e urgent”. Câteva clipe mai târziu parcurgea în grabă un coridor gol, flancat de doi cerberi îngrijorați. Îi deschiseseră ușa, Smiley intrase, iar ei se retrăseseră. Văzuse aparatura zdrobită, dosarele, fișierele și telegramele răspândite pe podea, ca rămășițele care zac după meci pe un stadion, văzuse inscripțiile obscene mângălite cu ruj pe perete. Iar în mijlocul camerei, pe Hillary, vinovată – exact așa cum arăta acum –, privind prin dantela perdelelor groase la cerul alb de afară: Hillary, vestala noastră, atât de bine-crescută; Hillary, mireasa Prăvăliei.

— Ce dracu' faci, Hils? întrebă Connie aspru din balansoar.

— Fac ceai, Con. George dorește o ceașcă de ceai.

— Mi se rupe de ce dorește *George*, replică ea, furioasă. George e *Etajul V*. George a îngropat cazul Kirov și acum încearcă să dreagă busuiocul, lucrând de unul singur la bătrânețe. Așa e, George, așa e? M-a și mințit în legătură cu diavolul ăla bătrân, Vladimir, care a intrat într-un glonț plimbându-se pe Hampstead Heath, potrivit ziarelor, pe care se pare că nu le mai citește, așa cum face de altfel și cu rapoartele mele!

Băură ceai. Se anunța o furtună. Primii picuri de ploaie ciocăneau în acoperișul de lemn.

Smiley o vrăjise, Smiley o flatase, Smiley o convinsese să continue. Ea îi depânase jumătate din ghemul de ață. Smiley era hotărât s-o facă să-l depene pe tot.

— Îmi trebuie totul, Connie, repetă el. Trebuie să aud tot, așa cum îți aduci aminte, chiar dacă sfârșitul este dureros.

— Sfârșitul este al dracului de dureros, replică femeia.

Dar vocea ei, fața ei, strălucirea memoriei ei păleau, iar

Smiley știa că era o cursă contra cronometru.

— Era rândul lui Kirov să joace cartea clasică, spuse ea cu un glas obosit. La următoarea lor întâlnire, care a avut loc la Bruxelles, o lună mai târziu, Kirov s-a referit la transporturile de arme pentru Israel, spunând că, din întâmplare, menționase cele discutate cu Otto unui prieten de la Serviciul Comercial al ambasadei, care efectua un studiu special asupra economiei militare israeliene și care avea la dispoziție și fondurile necesare pentru cercetare. Ar avea în vedere Leipzig - „zău, nu glumesc, Otto” - să discute cu tipul său, și mai bine, să-i relateze lui, vechiul său amic, Oleg, toată povestea, aici și acum, care i-ar putea chiar aduce o sumă frumoasă, în contul său?

Otto spusese: „Cu condiția să iasă ceva și să nu facă rău nimănui”. Apoi Otto îi turnase lui Kirov un sac de fleacuri pregătite de Connie și de cei de la Orientul Mijlociu - toate adevărate, desigur, și absolut verificabile, chiar dacă nu erau de mare folos cuiva - iar Kirov le notase solemn pe toate, deși amândoi, așa cum spunea Connie, știau perfect de bine că nici pe Kirov, nici pe stăpânul lui, oricine ar fi fost acesta, nu-i interesa deloc Israelul, livrările sau economia militară a acestei țări, oricum, nu în cazul acesta. Obiectivul lui Kirov era să creeze o relație conspirativă, așa cum avea s-o dovedească următoarea lor întâlnire de la Paris. Kirov manifestase un entuziasm enorm pentru raport, insistase ca Otto să accepte cinci

sute de dolari pentru el, în schimbul unei mici formalități, și anume să semneze o chitanță. Și după ce Otto semnase și fusese agățat zdravăn, Kirov se lansase cu toată brutalitatea de care era capabil – și nu era jucărie, spuse Connie – și-l întrebasese pe Otto cât de bine era plasat pe lângă emigranții ruși de acolo.

— Te rog, Con, șopti Smiley. Am ajuns aproape de capăt!

Era într-adevăr foarte aproape, dar el o simțea divagând din ce în ce mai mult.

Hillary se întinsese pe jos, cu capul pe genunchii lui Connie. Cu un gest absent, mâinile cu mitene ale lui Connie se jucau cu părul ei ca să se aline, iar ochii îi erau aproape închisi.

— Connie! repetă el.

Deschizând ochii, Connie zâmbi obosită.

— Era doar un dans al evantaiului, iubito, spuse ea. „Câștie-eu-știu-tu-știi”. Dansul obișnuit al evantaiului, repetă ea cu îngăduință, iar ochii i se închiseră din nou.

— Și ce i-a răspuns Leipzig? *Connie!*

— A făcut ce-am fi făcut și noi, iubito, murmură ea. A încercat să câștige timp. A recunoscut că era în relații bune cu grupurile de emigranți și că era la per tu cu Generalul. Apoi a încercat din nou să câștige timp spunând că nu se ducea prea des la Paris. „De ce să nu angajezi pe cineva de acolo”, i-a propus el. Glumea, Hils, iubito, înțelege. A întrebat din nou: I-ar provoca vreun rău cuiva? În ce consta treaba ce urma să o facă? Cât ieșea? Dă-mi să beau, Hils!

— Nu, spuse Hillary.

— Dă-mi!

Smiley îi turnă două degete de whisky și o urmări cum îl soarbe.

— Ce voia Kirov să facă Otto cu emigranții? spuse el.

— Kirov dorea o legendă, replică ea. Dorea o legendă pentru o fată.

Nimic din atitudinea lui Smiley nu lăsa să se

înțeleagă că doar cu câteva ore în urmă auzise această afirmație din gura lui Toby Esterhase. Acum patru ani, Oleg Kirov dorea o legendă, repetă Connie. Tot așa cum Moș Ene, potrivit celor spuse de către Toby și de către General – gândi Smiley – dorea astăzi o legendă. Kirov dorea o acoperire pentru o agentă, care să poată fi infiltrată în Franța. Acesta era miezul problemei, spuse Connie. Kirov n-o spusese în termenii ăștia, desigur; el o prezentase foarte diferit, de fapt. Îi spusese lui Otto că Moscova trimisese instrucțiuni secrete către toate ambasadele pentru a anunța că familiile ruse despărțite ar putea, în anumite condiții, să se reîntregească în străinătate. Dacă s-ar găsi suficiente familii care să dorească acest lucru, spuneau instrucțiunile, atunci Moscova ar face publică respectiva idee și ar ameliora astfel imaginea Uniunii Sovietice în domeniul drepturilor omului. Idealul era să se găsească anumite cazuri emoționante: fiice în Rusia, să zicem, despărțite de familiile lor din Occident, fete necăsătorite, ajunse la vârsta măritişului. Păstrarea secretului, spunea Kirov, era esențială până în momentul în care se completa o listă de cazuri corespunzătoare. „Gândește-te ce scandal ar ieși, îi spusese Kirov, dacă transpiră ceva înainte de vreme!”

Porcul Roșcovan își făcuse numărul atât de prost, zise Connie, încât Otto fusese nevoit mai întâi să ridiculizeze propunerea pur și simplu, de dragul veridicității. Era prea nebunească, prea învăluită în mister, spunea el. Liste secrete, ce tâmpenie! De ce nu contacta Kirov organizațiile de emigranți, făcându-i să jure păstrarea secretului?

De ce să folosească un om din afară pentru a-i face treaba murdară? în timp ce Leipzig îl lua peste picior, Kirov se încălzea din ce în ce mai tare. Nu era treaba lui Leipzig să-și bată joc de edictele secrete ale Moscovei, spusese Kirov. Începuse să țipe la el și, nu se știe cum, Connie găsi puterea să țipe la rândul său, cel puțin să ridice vocea peste nivelul de sfârșeală și să-i dea accentul

rusesc gutural pe care, după părerea ei, Kirov trebuia să-l aibă.

— Unde îți e compasiunea? a spus el. Nu vrei să ajuți oamenii? De ce te strâmbi în fața unui gest umanitar, doar pentru că provine din Rusia!

Kirov spusese că abordase el însuși unele familii, dar nu se bucurase de încredere și nu avansase niciun pas. Începuse să exercite presiuni asupra lui Leipzig, mai întâi de ordin personal – „Nu vrei să mă ajuți în cariera mea?” – și, văzând că nu reușește, îi sugerase lui Leipzig că, dacă tot furnizase informații secrete ambasadei pe bani, ar fi fost prudent să continue, ca nu cumva autoritățile vest-germane să audă cumva de această afacere și să-l azvârle afară din Hamburg, poate chiar din Germania. I-ar conveni lui Otto așa ceva? Și, în cele din urmă, spuse Connie, Kirov îi oferise bani. Aici era minunea.

— Pentru fiecare reîntregire realizată cu succes – zece mii de dolari, spuse ea. Pentru fiecare candidat potrivit, fie că reîntregirea se realizează, fie că nu – o mie de dolari, cu plata pe loc. Bani gheață.

La care, bineînțeles, zise Connie, Etajul V hotărâse că acel Kirov o luase razna și ordonase abandonarea imediată a cazului.

— Iar eu m-am întors din Extremul Orient, spuse Smiley.

— Ca bietul rege Richard din Cruciadă, așa te-ai întors, iubitule! aprobă Connie. Și i-ai găsit pe țărani răsculați și pe canalia aia de frate-tău pe tron. Așa-ți trebuie! Căscă de-i trosniră fălcile. Cazul aruncat la coș, declară ea. Poliția germană dorea extrădarea lui Leipzig din Franța; puteam foarte bine să le cerem nemților să n-o facă, dar n-am mișcat un deget. Nici tu, frumoasă blondină, nici tu, dividende, zero. Program anulat.

— Și cum a primit Vladimir toate astea? întrebă Smiley, ca și cum n-ar fi știut.

Connie deschise ochii cu greu.

— Ce să primească?

— Anularea programului.

— O, *a tunat și a fulgerat*, ce te așteptai? Tuna și fulgera. A spus că ratasem lovitura secolului. A jurat să continue războiul prin alte mijloace.

— Ce fel de război?

Ea nu îi înțelese întrebarea.

— Nu mai e genul de război cu împușcături, George, spuse Connie cu ochii din nou închiși. Țsta e necazul. Totul e cenușiu. Semiîngerii luptându-se cu semidemoni. Nimeni nu știe unde sunt liniile de demarcație. Fără bum-bum.

O dată în plus, Smiley revăzu în memorie camera de hotel, cu tapet ecosez, și cele două paltoane negre, unul lângă altul, și pe Vladimir, în timpul acesta, cerând cu disperare redeschiderea cazului: „Max, ascultă-mă încă o dată, ascultă ce s-a întâmplat de când ne-ai ordonat să ne oprim!” Luaseră de la Paris avionul, pe banii lor, pentru a-i spune ce aveau de spus, întrucât Serviciul Financiar închisese, la ordinele lui Enderby, conturile acestui caz. „Max, ascultă-ne, te rog, îl implorase Vladimir. Kirov l-a convocat pe Otto, azi-noapte târziu, să vină la locuința lui. Au avut o altă întâlnire, Otto și Kirov. Kirov s-a îmbătat și a spus lucruri uimitoare!”

Se revedea în camera pe care o ocupase pe vremuri la Prăvălie, cu Enderby deja instalat la biroul său. Era aceeași zi, doar cu câteva ore mai târziu.

— Pare ultima sfortare a micuțului Otto de a nu cădea în mâinile nemților, spusese Enderby, după ce-l ascultase pe Smiley. Pentru ce îl vor, pentru furt sau pentru viol?

— Pentru fraudă, răspunsese Smiley, disperat, și acesta era tristul adevăr.

Connie fredona ceva. Încercase un cântec, apoi o poezioară. Voia să mai bea, dar Hillary îi luase paharul.

— Vreau să pleci, spuse Hillary privindu-l pe Smiley direct în ochi.

Așezat pe canapeaua de răchită, aplecându-se în față, Smiley puse ultima întrebare. O formulă, s-ar putea spune,

fără tragere de inimă, aproape în silă. Fața sa blândă se înăsprise datorită încrâncenării, dar nu îndeajuns ca să nu se vadă semnele dezaprobării.

— Ți-aduci aminte povestea pe care o spunea bătrânul Vladimir, Con? O poveste pe care n-am împărtășit-o nimănui? Pe care am pus-o bine, ca pe un obiect ce făcea parte dintr-o comoară personală? Că însuși Karla avea o amantă, una pe care o iubea?

— Ann a lui, spuse ea morocănoasă.

— Că era singurul lucru de pe lume ce avea importanță pentru el și care-l făcea să acționeze ca un nebun?

Femeia își ridică încet capul și, după ce îi văzu clar fața, Smiley vorbi mai repede și mai ferm.

— Că circula un zvon la Centrul Moscova, printre cei care împărtășeau secretul zeilor? Că era invenția lui Karla, creația lui, Con? Că a găsit-o când era copilă, rătăcind printr-un sat incendiat în timpul războiului? Că a adoptat-o, a crescut-o, s-a îndrăgostit de ea?

O urmărea și, în ciuda whisky-ului, în ciuda oboselii de moarte, văzu cum ultima tresărire de emoție - ca o ultimă picătură dintr-o sticlă - dă din nou viață trăsăturilor sale.

— Karla era în spatele liniilor germane, spuse ea. Prin anii 1940. Erau un grup întreg, veniți să-i răscoale pe baltici. Creau rețele, organizau grupuri destinate să acționeze în spatele inamicului. Era o operațiune de anvergură. Karla era șeful. Fetița devenise mascota lor. O duceau cu ei peste tot. O copilă. O, George!

Smiley își ținea respirația ca nu cumva să piardă vreun cuvânt. Zgomotul ploii ce cădea pe acoperiș deveni mai puternic. Fața lui se afla lângă a ei, foarte aproape, și tot atât de însuflețită ca a femeii.

— Și apoi ce s-a întâmplat? spuse el.

— Apoi a lichidat-o, iubitule. Asta e.

— De ce? Se apropie și mai mult de ea, ca și cum s-ar fi temut că nu-și va găsi cuvintele în momentul crucial. *De*

ce, Connie? De ce s-o omoare, dacă o iubea?

— Făcuse totul pentru ea. Îi găsisse părinți adoptivi. Îi dăduse o educație. O modelase în așa fel încât să devină ființa lui ideală. Făcuse pe tată, făcuse pe iubitul ei, făcuse pe Dumnezeu. Era jucăria lui. Și apoi, iată, într-o zi a început să aibă idei care-i depășeau condiția.

— Ce fel de idei?

— Nu o prea interesa revoluția. Îi frecventa pe nenorociții ăia de intelectuali. Dorea ca statul să dispară. Punea întrebări grave: „De ce?” „De ce nu?” El i-a spus să-și țină gura. N-a vrut. Îl avea pe dracu' în ea. A aruncat-o în închisoare. Asta a înrâit-o și mai mult.

— Mai era și un copil, îi șopti Smiley, luându-i una din mâinile cu mitene între ale sale. I-a făcut un copil, ți-amintești?

Mâna lui Connie era între ei, între fețele lor.

— Ai căutat-o, nu-i așa, Con? Nu știu pentru ce motiv tâmpit, ți-am dat undă verde. „Caut-o, ți-am spus. Dă-i de urmă, indiferent unde duce”. Ți-aduci aminte?

Stimulată de încurajările susținute ale lui Smiley, povestea ei căpătase fervoarea unei ultime iubiri. Vorbea repede, din ochi îi curgeau șiroaie de lacrimi. Se întorcea în timp, apoi o lua în zigzag, scotocind peste tot în memoria ei.

— Karla o avea pe tipa aia... da, iubitule, asta era povestea, mă auzi?

— Da, Connie, continuă, te aud.

— Atunci, ascultă. A crescut-o, a făcut-o amanta lui, a apărut un copil și s-au iscat certuri în legătură cu el. George, dragule, mă mai iubești ca altă dată?

— Hai, Con, nu mă necăji, desigur că te iubesc!

— Karla o acuza că pervertea prețiosul spirit al copilului cu idei primejdioase, ca, de pildă, cele despre libertate. Sau despre dragoste. O fată, leită maică-sa, se spunea că era o frumusețe. În cele din urmă, dragostea bătrânului despot s-a transformat în ură și a făcut în așa fel încât să alunge idealul său și să-l arunce la rebuturi:

sfârșitul poveștii. Am aflat-o mai întâi de la Vladimir, apoi zvonuri de ici, de colo, dar niciodată o bază solidă. Numele necunoscut, iubitule, pentru că a distrus toate documentele referitoare la ea, a omorât pe oricine ar fi auzit cât de cât de ea, stilul lui Karla, fie el binecuvântat, nu-i așa, întotdeauna a procedat astfel. Alții spuneau că nu murise, povestea uciderii ei fiind o informație falsă pentru a încurca piste. Ei, a făcut-o, nu-i așa? Nebuna bătrână și-a adus aminte!

— Și copilul? întrebă Smiley. Bucățică leită maică-sa? Exista raportul unui transfug... despre *ce* era vorba?

Connie nu ezită nicio clipă. Își amintea și acest lucru, mintea îi galopa mai repede decât putea ține ea pasul, tot așa cum vocea îi era mai rapidă decât respirația.

— Un profesor oarecare de la Universitatea din Leningrad, spuse Connie. Pretindea că i se ordonase să primească o fată ciudată, căreia să-i dea lecții de învățământ politic serile, un fel de pacient particular, care manifesta tendințe antisociale, fiica unui înalt demnitar. Tatiana, n-avea voie să știe mai mult decât că o cheamă Tatiana. Fata făcuse război prin oraș, dar taică-său era mare ștab la Moscova, așa că nimeni nu s-a putut atinge de ea. A încercat să-l seducă, probabil a reușit, apoi i-a spus cum taică-său a făcut să fie ucisă maică-sa pentru că nu dovedise încredere suficientă în procesul istoric. A doua zi, șeful catedrei l-a convocat și i-a spus că dacă repeta vreo vorbă din cele rostite la întrevedere se va trezi alunecând pe o coajă foarte mare de banană...

Connie continuă cu frenezie, prezentând indicii care nu duceau nicăieri, surse care dispăruseră din chiar momentul descoperirii lor. Părea imposibil ca trupul ei prăpădit și îmbibat de băutură să fi reușit o dată în plus să-și adune din nou atâtea puteri.

— O, George, iubitule, ia-mă cu tine! Asta urmărești, am priceput! Cine l-a omorât pe Vladimir, și de ce? Am citit-o pe fața ta nesuferită în clipa în care ai intrat. Nu știam de unde să o apuc, dar acum știu. Ai mutra ta de

Karla! Vladi a redeschis rana și ca urmare Karla a ordonat să fie ucis. Țsta e stindardul tău, George. Te văd cum pornești în marș. Ia-mă cu tine, George, pentru numele lui Dumnezeu! O las pe Hils, las totul, gata cu băutura, jur! Du-mă cu tine la Londra și ți-o gădesc pe femeia lui, chiar dacă nu există, chiar dacă acesta este ultimul lucru pe care îl fac!

— De ce îi spunea Vladimir Moș Ene? întrebă Smiley, deși știa răspunsul.

— Era gluma lui. Un basm german pe care Vladi l-a cules în Estonia, provenind de la unul din strămoșii lui nemți. „Karla este Moș Ene. Oricine se apropie prea mult de el ajunge să adoarmă într-un fel oarecare”. N-am știut niciodată, iubitul, cum am fi putut să știm? La Lubianka, cineva a întâlnit un bărbat, care cunoscuse o femeie, care la rândul său o cunoscuse pe ea. Altcineva cunoștea pe cineva care ajutase la îngroparea ei. Individu aia fusese idolul lui Karla, George. Iar ea l-a trădat. Orașe înfrățite, așa spuneam noi despre voi, despre tine și despre Karla, două jumătăți ale aceleiași măr. George, iubitul, nu! Te rog!

Se opri și bărbatul își dădu seama că se uita la el cu teamă, că fața ei, nu se știe cum, se afla sub a lui; Smiley era în picioare și o privea crunt. Hillary se sprijinea de perete și striga: „Ajunge, ajunge!” Era proțâpît în fața ei, înfuriat de comparația ieftină și nedreaptă, știind că nici metodele lui Karla, nici absolutismul lui Karla nu-i puteau fi atribuite. Se auzi spunând „Nu, Connie”, și se trezi că-și ridicase mâinile la nivelul pieptului, cu palmele crispate întoarse în jos, ca și cum ar fi încercat să înfunde ceva în pământ. Și își dădu seama că mânia lui o înfricoșase, că nu-și trădase față de ea niciodată atâta convingere... sau atâta sentiment.

— Îmbătrânesc, murmură el, cu un surâs vinovat.

Smiley se destinse și în același timp trupul lui Connie se moleși încet-încet, iar visul muri în ea. Mâinile care cu câteva clipe în urmă îl strâneau puternic zăceau acum în

poala ei ca niște leșuri în tranșee.

— Verzi și uscate, spuse ea îmbufnată. O cuprinse o apatie profundă și definitivă. Emigranți plictisiți, plângând în paharul cu votcă. Las-o baltă, George! Karla te-a făcut marț. Te-a tras pe sfoară, și-a bătut joc de timpul tău. De timpul *nostru*. Bău, nemaipăsându-i de ce spune. Capul îi căzu din nou în piept și, pentru o clipă, Smiley crezu că adormise cu adevărat. Te-a tras pe sfoară *pe tine*, m-a tras pe sfoară *pe mine*, și când ți-ai dat seama că nu e lucru curat l-a pus pe nenorocitul ăla de Bill Haydon s-o tragă pe sfoară pe Ann și să te îndepărteze de pistă. Înălță cu greu capul pentru a-l mai privi o dată. Du-te acasă, George! Karla nu-ți va înapoia trecutul. Fă la fel ca bătrâna nebună pe care o ai în fața ta. Găsește puțină dragoste și așteaptă Judecata de Apoi.

Începu să tușească din nou, violent, un acces de tuse după altul.

*

Ploaia se opri. Privind prin ușile cu geam, Smiley văzu din nou razele lunii pe cotețe, atingând bruma de pe grilaj; văzu coroanele înghețate ale brazilor urcând dealul către cerul de smoală; văzu lumea întoarsă pe dos, cu tot ceea ce era luminos cuprins de umbre, cu tot ce era întunecat ițindu-se ca niște balize pe pământul alb. Văzu luna apărând pe neașteptate de după nori, ademenindu-l spre hăuri clocotitoare. Văzu o siluetă întunecată în cizme de cauciuc și cu o basma în cap fugind în sus pe alee și își dădu seama că era Hillary; se strecurase probabil afară fără ca el să observe. Își aminti că auzise o ușă trântindu-se. Se întoarse la Connie și se așeză pe canapea lângă ea. Connie plângea și o luase razna, vorbind despre dragoste. Dragostea era o forță pozitivă, spunea ea pe un ton confuz... întreab-o pe Hils. Dar Hillary nu se afla acolo ca să o poată întreba. Dragostea era o piatră aruncată în apă și, dacă existau suficiente pietre și dacă iubeam cu toții, unduirile ar putea fi în cele din urmă destul de puternice ca să străbată marea și să-i copleșească pe cinici și pe cei

plini de ură... „chiar și pe blestematul de Karla, iubitulă”, îl asigură ea.

— Așa spune Hils. Aiureli, nu-i așa? Aiureli, Hils! urlă ea.

Apoi Connie închise ochii din nou și, după câteva clipe, după cum respira, părea că ațipise. Sau poate că doar se prefăcea, pentru a evita durerea de a-și lua rămas-bun de la el. Smiley ieși în noaptea rece în vârful picioarelor. Printr-un miracol, motorul porni; începu să urce aleea, căutând-o pe Hillary din priviri. Viră și o văzu în lumina farurilor. Se ghemuise printre copaci, așteptându-l să plece înainte ca ea să se întoarcă la Connie. Își acoperise fața cu mâinile și lui i se păru că vede sânge; poate că se zgâriase cu unghiile. Trecu de ea și o văzu în oglinda retrovizoare, urmărindu-l în lumina stopurilor și, pentru o clipă, o asemui cu toate acele fantome difuze ce sunt victimele adevărate ale unui conflict: cele care apar împleticindu-se din fumul războiului, rănite și înfometate, văduvite de tot ceea ce avuseseră sau iubiseră. Așteaptă până o zări coborând dealul către luminile din *dacha*.

La aeroportul Heathrow își luă un bilet pentru cursa de a doua zi de dimineață, apoi se lungi pe patul de la hotel, poate că era același, doar că pereții nu aveau tapetul ecosez. Hotelul rămase treaz întreaga noapte și Smiley împreună cu el. Auzi bolborositul țevilor, soneria telefoanelor și zgomotul surd al amantilor care nu puteau sau nu voiau să doarmă.

„Max, mai ascultă-ne o dată, rememorează el. Moș Ene a fost cel care l-a trimis pe Kirov la emigranți ca să găsească o legendă”.

CAPITOLUL 16

Smiley ajunsese la Hamburg pe la mijlocul dimineții și luă autobuzul aeroportului către centrul orașului. Ceața întârzia să se ridice și era o zi foarte rece. În Piața Gării, după câteva refuzuri, găsi un hotel vechi și șubred, cu un ascensor ce nu putea lua decât trei persoane odată. Se

înregistră sub numele Standfast, apoi o porni pe jos până la o agenție de închiriat mașini, unde luă un Opel mic, parcându-l într-un garaj subteran în care se auzea de la difuzoare, în surdină, muzică de Beethoven. Mașina reprezenta ieșirea sa de salvare. Nu știa dacă va avea nevoie de ea, dar știa că era necesar să fie acolo. Plecă din nou pe jos către Alster, percepând totul cu o deosebită acuitate: circulația nebună, magazinele de jucării pentru copiii milionarilor. Vacarmul orașului îl lovi ca un uragan de foc, făcându-l să uite frigul. Germania era a doua sa natură, chiar al doilea suflet al său. În tinerețe, literatura germană fusese pasiunea și disciplina lui. Se putea îmbrăca în limba ei ca într-o uniformă și să o vorbească fără teamă. Simțea totuși pericolul la fiecare pas, întrucât, în tinerețe, Smiley petrecuse jumătate din război aici, în teroarea singuratică a spionului, iar conștiința că se află pe teritoriu inamic îi pătrunsese în oase pe vecie. Adolescent fiind, cunoscuse Hamburgul ca pe un oraș portuar bogat și elegant, care își ascunsese sufletul nestatornic sub un lustru englezesc; apoi, ca adult, îl văzuse aruncat în tenebrele medievale de raidurile aeriene ale miilor de bombardiere. Îl văzuse în primii ani de pace, un șir nesfârșit de ruine fumegânde, cu supraviețuitori care arau molozul ca pe un ogor. Și îl vedea astăzi, prăbușindu-se în anonimatul muzicii de tonomat, al blocurilor de beton și al geamurilor fumurii.

Ajungând în sanctuarul Alsterului, o apucă pe alea plăcută ce ducea la debarcaderul de unde Villem luase vaporul. În zilele lucrătoare, primul bac era la șapte și zece, ultimul, la douăzeci și cincisprezece, iar Villem fusese aici într-o zi lucrătoare. Un vapor trebuia să sosească la fiecare sfert de oră. Așteptându-l, Smiley se uită la bărci și la veverițele roșcate, cam tot așa cum făcuse și Villem, iar când sosi vaporul se așeză la pupa, unde se instalase Villem, în aer liber, sub o copertină. Drept tovarăși de drum avea o haită de elevi și trei călugărițe. Se așeză, mijind ochii, pentru a se feri de

lumina orbitoare, ascultându-le pălăvrăgeala. La jumătatea drumului se ridică, traversă cabinele până la geamul din față, se uită afară, în aparență pentru a-și confirma ceva, aruncă o privire la ceas, apoi se reîntoarce la locul său și rămase acolo până la Jungfernstieg, unde debarcă.

Povestea lui Villem stătea în picioare. Smiley nici nu se așteptase la altceva, dar, într-o lume de perpetuă îndoială, o asigurare în plus nu strică.

Luă masa, apoi se duse la Poșta Centrală și studie cărți vechi de telefon timp de o oră, cam tot așa cum făcuse Ostrakova la Paris, cu toate că pentru motive diferite. Terminându-și cercetările, se instalează mulțumit în holul hotelului Four Seasons și citi ziarele până se înseră.

Într-un ghid al caselor de plăcere din Hamburg, Diamantul Albastru nu era trecut la baruri de noapte, ci la categoria „Amour”, fiind marcat cu trei stele pentru caracterul său exclusiv și pentru prețuri. Se afla în St. Pauli, așezată mai discret, nu în ochii tuturor, ci pe o alee pavată cu piatră cubică, în pantă, prost luminată și duhnind a pește. Smiley sună și ușa, prevăzută cu un declanșator electronic, se deschise. Intră și se trezi îndată într-o anticameră cochetă, plină de aparate cenușii de care se ocupa un tânăr elegant în costum cenușiu. Magnetofoane cenușii, fixate în perete, își derulau molcom rolele, cu toate că muzica difuzată de acestea era destinată altei încăperi. Pe birou, un aparat telefonic complicat, tot cenușiu, pâlpâia și ticăia.

— Aș dori să petrec un timp aici, spuse Smiley.

„De aici mi s-a răspuns la apelul telefonic, gândi el, când l-am sunat pe corespondentul lui Vladimir din Hamburg”.

Tânărul elegant luă un formular tipărit de pe biroul său și, pe un ton confidențial, îi explică procedurile, în stilul unui avocat, ceea ce, de altfel, putea prea bine să fi fost profesiunea lui pe timp de zi. Înscrierea costa o sută șaptezeci și cinci de mărci, îi spuse el cu blândețe. Suma reprezenta cotizația anuală, care-i dădea lui Smiley dreptul

să intre pe gratis tot timpul anului, ori de câte ori ar fi dorit. Prima consumație l-ar costa alte douăzeci și cinci de mărci, iar după aceea prețurile erau mai mari, dar nu din cale afară. Prima consumație era obligatorie și, ca și cotizația, plătită în avans. Toate celelalte forme de distracție erau gratuite, ceea ce nu împiedica fetele să aprecieze cadourile ce li se puteau face. Smiley putea completa formularul sub ce nume dorea. Urma să fie clasat aici personal de către tânărul acela. Tot ceea ce avea de făcut era să-și reamintească, la următoarea vizită, numele sub care se înregistrase și urma să fie primit fără niciun fel de formalități.

Smiley depuse banii și-și adăugă încă un nume fals la zecile de nume folosite în decurs de o viață. Coborî o scară ce ducea la o a doua ușă, ce se deschise și ea comandată de un dispozitiv electronic, în dosul căreia se afla un coridor strâmt ce dădea spre un șir de alcovuri, goale încă, dat fiind că în acea lume noaptea de abia începuse. La capătul coridorului se afla o a treia ușă și, după ce o trecu, pătrunse într-un întineric total în care se dezlănțuia cu putere maximă muzica înregistrată pe magnetofonele tânărului elegant. O voce bărbătească i se adresă, iar o rază de lumină, de la o lanternă minuscule, îl conduse la o masă. I se înmâna o listă de băuturi. „Proprietar C. Kretzschmar”, citi el în josul paginii, tipărită cu caractere mici. Comandă whisky.

— Vreau să rămân singur. Fără companie.

— Voi anunța, domnule, spuse chelnerul cu demnitate, pe un ton confidențial, și acceptă bacșiful.

— Spune-mi, *Herr Kretzschmar* nu cumva este din întâmplare din Saxonia?

— Da, domnule.

„Mai rău decât est-german, spusese Toby Esterhase. Saxon. Furau împreună, au făcut pe peștii împreună, au falsificat rapoarte împreună. Era o căsnicie perfectă”.

Își bău paharul de whisky cu sorbituri mici, așteptând ca ochii să i se deprindă cu lumina. De undeva strălucea o

lumină albăstruie, scoțând în evidență în mod ciudat manșetele și gulerele. Văzu fețe albe și trupuri albe. Erau două niveluri. Cel de jos, unde se afla el, era dotat cu mese și cu fotolii. Cel de sus avea șase separeuri, ca niște loji de teatru, fiecare cu propria lumină albastră. Într-una dintre acestea, hotărî el, în cunoștință de cauză sau nu, pozaseră cei patru. Își aminti unghiul din care fusese făcută fotografia. De sus... chiar foarte de sus. Însă „foarte de sus” însemna undeva în obscuritatea părții superioare a zidurilor, unde privirea nu putea pătrunde, nici măcar cea a lui Smiley.

Muzica se opri și, prin aceleași difuzoare, se anunță un număr de cabaret. Titlul, spuse prezentatorul, era „Berlinul de altă dată”, iar vocea acestuia evoca și ea Berlinul de altă dată: autoritară, nazalizată și plină de subînțelesuri. „Tânărul elegant a schimbat banda”, își zise Smiley. Cortina se ridică, lăsând să se vadă o scenă mică. Profitând de lumina rampei, se uită din nou, scurt și cu atenție, spre tavan, și de data aceasta văzu ceea ce căuta: o fereștrică de observație, cu geam fumuriu, plasată foarte sus în perete. Fotografii folosiseră aparate speciale, se gândi el, vag; în zilele noastre, i se spusese, întunericul nu mai reprezenta un obstacol. „Ar fi trebuit să-l întreb pe Toby, își zise el. Toby cunoaște șmecheriile astea pe de rost”. Pe scenă, un cuplu începuse o demonstrație de amor, într-o manieră mecanică, fără țel, descurajantă. Smiley își îndreptă atenția către ceilalți membri ai clubului răspândiți prin sală. Fetele erau frumoase, goale și tinere, tot atât de tinere ca și fetele din fotografie. Cele care aveau parteneri se înlănțuiseră de aceștia, încântate, pare-se, de senilitatea și de urâtenia lor. Cele care nu aveau parteneri erau așezate într-un grup tăcut, ca jucătorii de fotbal american ce așteaptă să fie chemați în teren. Zgomotul difuzoarelor devenise foarte puternic, un amestec de muzică și de rostiri isterice. Și, la Berlin, își zise Smiley, se joacă „Hamburgul de altă dată”. Pe scenă, cuplul își intensificase eforturile, dar fără cine știe ce rezultat. Smiley se întrebă

dacă va recunoaște fetele din fotografie, dacă acestea își vor face apariția. Ajunse la concluzia că nu. Cortina se lăsa. Ușurat, comandă încă un whisky.

— *Herr* Kretzschmar este în seara asta aici? îl întrebă el pe chelner.

Chelnerul îi explică faptul că *Herr* Kretzschmar este foarte ocupat, *Herr* Kretzschmar trebuie să-și împartă timpul între câteva stabilimente.

— Dacă vine, fii bun și anunță-mă.

— Va fi aici la orele douăzeci și trei fix, domnule.

La bar, cupluri în pielea goală începuseră să danseze, îndură încă o jumătate de oră de spectacol de acest fel, înainte de a se întoarce la recepție, trecând pe lângă alcovuri, unele dintre ele acum ocupate. Tânărul elegant întrebă pe cine trebuie să anunțe.

— Spune-i că e o cerere specială, zise Smiley.

Tânărul elegant apăsă un buton și vorbi cu glas foarte scăzut, cam tot așa cum îi vorbise lui Smiley.

Încăperea de sus era curată ca un cabinet medical și dotată cu un birou cu tăblia de plastic lustruit și cu mult mai multă aparatură. Un sistem cu circuit închis de televiziune aducea la lumina zilei ceea ce se întâmpla jos. Fereastra de observație pe care o remarcase Smiley dădea spre separeuri. *Herr* Kretzschmar era ceea ce germanii numesc o persoană serioasă. Trecut de cincizeci de ani, îngrijit și solid, purta un costum de culoare închisă și avea la gât o cravată în tonuri pale. Părul îi era blond-deschis ca al unui bun saxon, iar chipul său afabil, curtenitor, nu exprima nici bun venit nici du-te-ncolo. Strânse energic mâna lui Smiley și-i arată un fotoliu. Părea obișnuit cu cererile speciale.

— Vă rog, spuse *Herr* Kretzschmar, și cu acestea preliminarile fură încheiate.

Nu exista altă soluție decât să meargă înainte.

— Înțeleg că ați fost cândva partener de afaceri cu un cunoscut de-al meu, pe care îl cheamă Otto Leipzig, zise Smiley, cu un glas care i se păru lui însuși prea tare. Sunt

în trecere prin Hamburg și mă întrebam dacă nu mi-ați putea spune unde se află. Adresa lui pare să nu figureze în nicio carte de telefon.

Cafeaua lui *Herr* Kretzschmar se afla într-o cafetieră de argint, cu un șervețel de hârtie în jurul mânerului, pentru a-i proteja degetele atunci când turna. Bău și așeză cu grijă ceașca pe farfurioară, ca să nu facă zgomot.

— Cine sunteți dumneavoastră, vă rog? întrebă *Herr* Kretzschmar.

Intonația saxonă îi aplatiza vocea. Se încruntase ușor, ceea ce îi dădea o notă în plus de respectabilitate.

— Otto îmi spunea Max, zise Smiley.

Herr Kretzschmar nu reacționează la această informație, dar încercă să câștige timp înainte de a pune următoarea întrebare. Privirea sa, observă Smiley din nou, era de o stranie inocență. „Otto n-a avut o casă în viața lui, spusese Toby. Pentru întâlnirile de urgență, Kretzschmar făcea pe portarul”.

— Îmi pot permite să vă întreb ce fel de afaceri faceați cu *Herr* Leipzig?

— Reprezintă o mare companie, spuse Smiley. Printre altele, avem și o agenție literară și fotografică pentru ziariștii independenți.

— Și?

— În trecutul îndepărtat, compania-mamă era încântată să accepte ofertele ocazionale ale domnului Leipzig - prin intermediari - și să le transmită clienților noștri pentru procesare și revindere.

— Și? repetă *Herr* Kretzschmar.

Capul i se ridică ușor, însă expresia de pe fața lui nu se schimbă.

— Recent, relațiile de afaceri dintre compania-mamă și *Herr* Leipzig s-au reluat. Făcu o ușoară pauză. Inițial, prin intermediul telefonului, spuse el, însă *Herr* Kretzschmar părea să nu fi auzit în viața lui de telefon. Apoi, din nou prin intermediari, a făcut să ne parvină o mostră a muncii sale, pe care am avut plăcerea să o

plasăm pentru el. Am venit aici să discutăm termenii colaborării și să îi comandăm și alte lucrări. Presupunând desigur că *Herr* Leipzig este în măsură să ni le furnizeze.

— De ce natură au fost lucrările sale, vă rog... cea pe care v-a trimis-o... vă rog, *Herr* Max?

— Era negativul unei fotografii cu conținut erotic. Firma mea insistă întotdeauna să capete negativele. *Herr* Leipzig, firește, știa acest lucru. Smiley arată cu grijă spre partea cealaltă a încăperii. Ceva mă face să cred că a fost luată de la fereastra aceea. O particularitate a fotografiei este că *Herr* Leipzig însuși figura în ea. De aceea, e de presupus că un prieten sau un partener de afaceri a mînuit aparatul.

Privirea albastră a lui *Herr* Kretzschmar rămase tot atît de directă și de nevinovată ca și înainte. Pe Smiley îl izbi, deși nu știa de ce, curajul care se putea citi pe fața bărbatului, ciudat de puțin marcată.

„Dacă ai de a face cu un ticălos ca Otto Leipzig, mai bine să ai un ticălos ca mine care să aibă grijă de tine”, spusese Toby.

— Mai este o problemă, zise Smiley.

— Da?

— Din nefericire, domnul care a servit drept intermediar cu acea ocazie a avut un accident grav la puțin timp după ce nea fost remis negativul. Calea obișnuită de comunicații cu *Herr* Leipzig a fost, ca urmare, întreruptă.

Herr Kretzschmar nu-și ascunse neliniștea. O expresie de sinceră îngrijorare îi întunecă figura și întrebă cu asprime:

— Cum adică, un accident? Ce fel de accident?

— Un accident fatal. Am venit să-l previn pe Otto și să-i vorbesc.

Herr Kretzschmar avea un frumos pix de aur. Scoțându-l în mod deliberat din buzunarul interior al hainei, îl deschise și, tot încruntat, desenă un cerc perfect pe blocnotesul din fața sa. Adăugă o cruce deasupra, apoi o linie de-a latul creației sale, după care țâțâi și spuse:

— Păcat. După ce făcu toate acestea, se îndreptă și vorbi pe un ton sec în interfon: Să nu fiu deranjat.

Vocea tânărului elegant de la recepție, îmbrăcat în cenușiu, murmură că înțelesese.

— Spuneți că *Herr* Leipzig era o veche cunoștință a companiei dumneavoastră mamă? reluă *Herr* Kretzschmar.

— După cum cred că ați fost și dumneavoastră cu mult timp în urmă, *Herr* Kretzschmar.

— Vă rog să fiți mai explicit, zise *Herr* Kretzschmar, învârtind încet cu ambele mâini pixul, ca și cum i-ar fi cercetat calitatea aurului.

— Bineînțeles, spuse Smiley, pe un ton ce exprima dezaprobare, e vorba despre timpuri trecute.

— Am înțeles asta.

— Când *Herr* Leipzig a scăpat din Rusia, a venit în Schleswig-Holstein, spuse Smiley. Organizația care a aranjat fuga lui își avea sediul la Paris, dar, baltic fiind, a preferat să locuiască în nordul Germaniei. Germania era încă ocupată și îi venea greu să-și câștige existența.

— Ca toată lumea, îl corectă *Herr* Kretzschmar. Tuturor le venea greu să-și câștige existența. Erau timpuri îngrozitor de grele. Tinerii de azi n-au cum să-și dea seama.

— Nu au, fu de acord Smiley. Și vremurile erau deosebit de grele pentru refugiați. Fie că veneau din Estonia sau din Saxonia, viața era grea pentru ei.

— E absolut corect. Cel mai greu o duceau refugiații. Vă rog, continuați!

— În acele zile exista o industrie considerabilă a informațiilor. De toate felurile. Militare, industriale, politice, economice. Puterile învingătoare erau dispuse să plătească mari sume de bani pentru informații privitoare la fiecare dintre ele. Compania-mamă era implicată în acest negoț și avea un reprezentant aici, cu misiunea de a strânge astfel de materiale și de a le transmite la Londra. *Herr* Leipzig și partenerul său au devenit clienții noștri ocazionali. Plățiți la bucată.

În pofida veștii privitoare la accidentul fatal suferit de General, un zâmbet scurt și absolut neașteptat trecu ca o briză peste trăsăturile lui *Herr Kretzschmar*.

— Plătiți la bucată, spuse el, ca și cum l-ar fi încântat aceste cuvinte și ca și cum acestea ar fi fost noi pentru el. Independenți, plătiți la bucată, repetă el. Asta eram.

— Astfel de relații au firește un caracter temporar, continuă Smiley. Dar *Herr Leipzig*, fiind baltic, avea alte interese și a continuat multă vreme să corespundă cu firma noastră prin intermediarii de la Paris. Făcu o pauză. În special cu un anume General. Acum câțiva ani, în urma unei controverse, Generalul a fost nevoit să se mute la Londra, însă Otto a rămas în contact cu el. Iar Generalul, la rândul său, a continuat să fie un intermediar.

— Până la accident, interveni *Herr Kretzschmar*.

— Exact, spuse Smiley.

— A fost un accident de circulație? Un om bătrân... cam neatent?

— Împușcat, spuse Smiley și văzu fața lui *Herr Kretzschmar* schimonosindu-se din nou a neplăcere. N-a fost sinucidere, nici accident, nimic de genul acesta.

— Firește, spuse *Herr Kretzschmar* și-i oferă lui Smiley o țigară.

Smiley refuză, așa că-și aprinse una pentru sine, trase câteva fumuri și o stinse în scrumieră. Tenul său deschis devenise și mai palid.

— V-ați întâlnit cu Otto? Îl cunoașteți? Întrebă *Herr Kretzschmar* pe un ton de conversație degajată.

— O dată.

— Unde?

— Nu am libertatea să vă spun.

Herr Kretzschmar se încruntă, dar mai curând nedumerit, decât dezaprobat.

— Spuneți-mi, vă rog. Dacă acea companie-mamă a dumneavoastră... în fine, Londra... ar vrea să-l contacteze pe *Herr Leipzig* direct, ce măsuri ar lua? Întrebă *Herr Kretzschmar*.

— A existat un aranjament în legătură cu *Hamburger Abendblatt*.

— Și dacă ar dori să-l contacteze foarte urgent?

— Ați fi dumneavoastră.

— Sunteți de la poliție? întrebă liniștit *Herr Kretzschmar*. De la Scotland Yard?

— Nu.

Smiley se uită lung la *Herr Kretzschmar*, care îi întoarce privirea.

— Mi-ați adus ceva? întrebă *Herr Kretzschmar*.

Încurcat, Smiley nu răspunse imediat.

— Ceva în genul unei scrisori de prezentare? O carte de vizită, de pildă?

— Nu.

— Nimic de arătat? Ce păcat!

— Poate, după ce-l voi vedea, voi înțelege mai bine întrebarea dumneavoastră.

— Dar, evident, ați văzut acea fotografie? Poate o aveți la dumneavoastră?

Smiley își scoase portofelul și îi întinse fotografia peste birou. Ținând-o de margini, *Herr Kretzschmar* o examinează o clipă, dar numai spre confirmare, apoi o așază pe tăblia de plastic a biroului. În timpul acesta, cel de-al șaselea simț al lui Smiley îi spuse că *Herr Kretzschmar* era pe punctul de a face o declarație, în felul în care germanii fac uneori declarații – fie că e vorba să filosofeze, să se disculpe, să se facă plăcuți sau să provoace mila. Începu să creadă că *Herr Kretzschmar*, cel puțin în propriii ochi, era un om sociabil, chiar dacă neînțeles; un om de suflet, chiar un om bun; și că muțenia lui inițială era ca un veșmânt profesional, purtat fără tragere de inimă, într-o lume pe care el o găsea lipsită de compasiune față de caracterul său afectuos.

— Aș dori să vă explic că eu conduc un stabiliment respectabil, remarcă *Herr Kretzschmar*, după ce, încă o dată, la lumina unei lămpi moderne de clinică medicală, aruncase o privire fotografiei de pe biroul său. Nu am

obiceiul să fotografiez clienții. Unii oameni vând cravate, eu vând sex. Lucrul important pentru mine este să-mi conduc afacerea în bună ordine și corect. Dar în cazul acesta nu a fost vorba de afacere. În cazul acesta a fost vorba de prietenie.

Smiley avu înțelepciunea să păstreze tăcerea.

Herr Kretzschmar se încruntă. Vocea sa scăzu și căpătă un aer confidențial:

— Îl cunoșteati, *Herr* Max? Pe bătrânul General? Erați în relații personale cu el?

— Da.

— Era cineva, după câte am înțeles.

— Într-adevăr.

— Un leu, hm?

— Un leu.

— Otto este încă nebun după el. Numele meu este Claus. „Claus - îmi spunea el -, pe acest Vladimir îl ador”. Mă urmăriți? Otto este un tip foarte loial. Așa e și Generalul?

— A fost, spuse Smiley.

— Sunt o mulțime de oameni care nu cred în Otto. Compania dumneavoastră, compania-mamă, nici ea nu are întotdeauna încredere în Otto. E de înțeles. Nu vă fac niciun reproș. Generalul însă credea în Otto. Nu când era vorba despre amănunte. Ci despre lucruri mari. Ridicând antebrațul, *Herr* Kretzschmar strânse pumnul, și într-adevăr avea un pumn foarte mare. Când lucrurile mergeau rău, bătrânul General avea o încredere totală în Otto. Și eu am încredere în Otto, *Herr* Max. În lucrurile mari. Dar sunt german, nu fac politică, sunt om de afaceri. Aceste povești cu refugiați s-au încheiat pentru mine. Mă urmăriți?

— Desigur.

— Dar nu pentru Otto. Niciodată. Otto este un fanatic. Pot folosi acest cuvânt. Fanatic. Acesta este motivul pentru care viețile noastre s-au despărțit. Cu toate acestea, el este prietenul meu. Oricine îi face un rău, va avea de a face cu Kretzschmar. Fața i se umbri de un val de

nedumerire. Sunteți sigur, *Herr* Max, că nu aveți nimic pentru mine?

— În afară de fotografie, n-am nimic pentru dumneavoastră.

Fără tragere de inimă, *Herr* Kretzschmar, o dată în plus, trecu la o altă chestiune, dar îi luă ceva timp; nu se simțea în largul său.

— Bătrânul General a fost împușcat în Anglia? întrebă el în cele din urmă.

— Da.

— Considerați totuși că și Otto este în pericol?

— Da, cred însă că a fost alegerea lui.

Herr Kretzschmar era mulțumit de răspuns și aprobă energetic, de două ori, din cap.

— Și eu. Și eu cred. Aceasta este impresia clară pe care mi-o face. I-am spus de nenumărate ori: „Otto, ar fi trebuit să fii acrobat pe sârmă”. Pentru Otto, după părerea mea, nicio zi nu merită trăită dacă nu riscă de șase ori ca respectiva zi să fie ultima. Îmi permiteți să fac anumite observații în privința relației mele cu Otto?

— Vă rog, spuse Smiley politicos.

Punându-și antebrățele pe tăblia de plastic a biroului, *Herr* Kretzschmar se instalează într-o poziție mai confortabilă pentru confesiunea sa.

— Era o vreme când Otto și Claus Kretzschmar făceau totul împreună – furau cai, cum spunem noi. Eu eram din Saxonia, Otto venea din Răsărit. Baltic. Nu Rusia – ar insista el –, Estonia. A avut o viață grea, a cunoscut un număr destul de mare de închisori pe dinăuntru, un netrebnic l-a trădat acolo, în Estonia. O fată a murit și a fost furios din această cauză. Avea și un unchi lângă Kiel, dar era un porc. O spun eu. N-aveam bani, eram camarazi și complici la furturi. Era ceva normal, *Herr* Max!

Smiley recunoscuse justetea acestei afirmații instructive.

— Una dintre activitățile noastre era aceea de a vinde informații. Ați afirmat foarte corect că informațiile

constituiau o marfă foarte valoroasă în zilele acelea. De pildă, auzeam vorbindu-se de un refugiat de-abia sosit și care nu fusese încă interogată de către Aliați. Sau că a dezertat un rus. Sau proprietarul unui cargou. Auzeam de unul ca aceștia și îl interogam. Dacă suntem ingenioși, facem în așa fel încât să vindem același raport în diverse versiuni unui număr de doi sau trei cumpărători. Americani, francezi, englezi. Chiar germanilor, din nou călare pe situație. Uneori, atâta vreme cât nu erau foarte precise, chiar *cinci* cumpărători. Râse cu poftă. Doar dacă informațiile nu erau foarte precise, e clar? în alte ocazii, când duceam lipsă de surse, inventam... nicio problemă. Aveam hărți, o imaginație bogată, contacte bune. Nu mă înțelegeți greșit. Kretzschmar este un dușman al comunismului. Vorbim de lucruri trecute, așa cum spuneți, *Herr* Max. Trebuia să facem asta ca să supraviețuim. Otto era cu ideea.

Kretzschmar cu munca. Otto nu de muncă o să moară. *Herr* Kretzschmar se încruntă. Dar, dintr-un punct de vedere, Otto era un om foarte serios. Avea de plătit o datorie. Vorbea în mod repetat de acest lucru. Poate că individului care-l trădase și care-i omorâse fata, poate întregii umanități. De unde să știu. Trebuia să fie activ. Din punct de vedere politic. Așadar, în acest scop, mergea la Paris de multe ori. Foarte des.

Herr Kretzschmar își permise o scurtă pauză ca să reflecteze.

— Voi fi sincer, anunță el.

— Iar eu voi respecta încrederea dumneavoastră, spuse Smiley.

— Vă cred. Sunteți Max. Generalul a fost prietenul dumneavoastră, știu de la Otto. Otto v-a întâlnit o dată, vă admira. Foarte bine. Voi fi sincer cu dumneavoastră. Cu mulți ani în urmă, Otto Leipzig a făcut închisoare pentru mine. În acele zile, nu eram o persoană respectabilă. Acum că am bani, îmi pot permite să fiu. Am furat ceva, amândoi, el a fost prins, a mințit și a încasat toată pedeapsa. Am

vrut să-i plătesc. A spus: „Ce naiba? Dacă ești Otto Leipzig, un an de închisoare e ca o vacanță”. Îl vizitam în fiecare săptămână, am mituit gardienii și-i duceam bunătați... chiar și o femeie, o dată. Când a ieșit, am încercat din nou să-i plătesc. Mi-a refuzat oferta. „Va veni o zi când îți voi cere ceva, a spus. Poate nevasta”. „O vei avea, i-am zis. Nicio problemă”. *Herr* Max, sunteți englez. Veți aprecia atitudinea mea.

Smiley îi spuse că îl înțelesese.

— Acum două luni... nu știu exact, poate mai mult, poate mai puțin, bătrânul General a sunat la telefon. Avea nevoie urgentă de el. „Nu mâine, ci la noapte”. Suna câteodată în felul acesta de la Paris, folosind nume de cod, prostii de-astea. Bătrânul General era secretos. Așa e și Otto. Ca niște copii, înțelegeți ce vreau să spun? Nu contează.

Herr Kretzschmar făcu un gest larg și ușor cu mâna sa mare peste față, ca și cum și-ar fi șters o pânză de păianjen.

— Ascultați, i-am spus. Nu știu unde se află Otto. Ultima oară când am auzit ceva despre el, avea necazuri mari în legătură cu o afacere pe care o începuse. Trebuie să-l găsesc, va lua timp. Poate mâine, poate peste zece zile. Apoi bătrânul îmi spune: „Îți trimit o scrisoare pentru el. Păzește-o ca pe ochii din cap”. A doua zi sosește scrisoarea, expres, pentru Kretzschmar, cu ștampila poștei din Londra. Înăuntru, un alt plic. „Urgent și strict confidențial pentru Otto”. *Ultrasecret*, e bine? Bătrânul e sărit. Nu contează. Îi cunoști scrisul mare, apăsător, ca un ordin de zi?

Smiley spuse că-l cunoștea.

— Îl găsesc pe Otto. Se ascunde din nou, are iar necazuri, n-are bani. Are un singur costum, dar se îmbracă precum o stea de cinema. Îi dau scrisoarea bătrânului.

— Voluminoasă, sugeră Smiley, gândindu-se la cele șapte coli de hârtie de fotocopiat.

Gândindu-se la mașinăria neagră a lui Mikhel,

parcată ca un tanc vechi într-o bibliotecă.

— Desigur. O scrisoare lungă. A deschis-o cu mine de față...

Herr Kretzschmar se întrerupse pentru a-l privi pe Smiley; după expresia sa părea să recunoască, deși nu-i convenea, o constrângere.

— O scrisoare lungă, repetă el. Multe pagini. A citit-o. Era foarte tulburat. „Claus, mi-a spus el, împrumută-mi niște bani. Trebuie să mă duc la Paris”. I-am împrumutat niște bani, cinci sute de mărci, nicio problemă. După aceasta, o vreme, nu l-am prea văzut. A trecut de două, trei ori pe aici, să dea un telefon. N-am ascultat. Apoi, acum o lună, a venit să mă vadă. Făcu o pauză și Smiley îi simți din nou constrângerea. Sunt sincer, spuse el, ca și cum i-ar fi impus, o dată în plus, lui Smiley să păstreze secretul. Era, continuă el, așa zice... tulburat.

— Dorea să folosească localul, sugeră Smiley pentru a-i veni în ajutor.

— „Claus, a spus el. Fă ce-ți cer și cu asta ți-ai plătit datoria față de mine”. A numit-o capcana cu blondine. Va aduce un bărbat la club, un Ivan, cineva pe care-l cunoștea bine, pe care-l cultivase de mulți ani, un porc foarte mare. Acest bărbat era obiectivul. Îl numea „obiectivul”. A spus că era șansa vieții lui, tot ce așteptase. Cele mai bune fete, cea mai bună șampanie, cel mai frumos spectacol. O noapte, pe spezele casei *Kretzschmar*. Încununarea eforturilor sale, a spus el. Șansa de a plăti vechi datorii și de a mai câștiga și niște bani pe deasupra. I se cuveneau, a spus. Acum urma să-i obțină. A promis că nu vor fi repercusiuni. Am spus: „Nicio problemă”. „Apoi, Claus, aş dori să ne fotografiezi”, mi-a zis Otto. Am spus iar: „Nicio problemă”. Așa că a venit. Și și-a adus obiectivul.

Dintr-odată, relatarea lui *Herr Kretzschmar* deveni neobișnuit de dezlânată. Profitând de o întrerupere, Smiley strecură o întrebare, al cărei scop depășea cu mult contextul:

— În ce limbă vorbeau?

Herr Kretzschmar ezită, se încruntă, dar sfârși prin a răspunde în cele din urmă:

— La început obiectivul său a pretins că e francez, dar fetele nu vorbeau prea bine franțuzește, așa că el le-a vorbit în germană. Cu Otto însă vorbea rusește. Era dezagreabil obiectivul ăla. Mirosea puternic, transpira mult și nici din alte puncte de vedere nu era un domn. Fetelor nu le-a plăcut să stea cu el. Au venit la mine să se plângă. Le-am trimis înapoi, dar au continuat să bodogănească.

Herr Kretzschmar părea stânjenit.

— O altă mică întrebare, spuse Smiley, în timp ce jena se instala din nou.

— Vă rog!

— Cum putea Otto Leipzig să promită că nu vor fi repercusiuni, dat fiind că își propunea, după câte s-ar putea presupune, să-l șantajeze pe acel individ?

— Obiectivul nu era *scopul*, spuse *Herr Kretzschmar*, ținându-și buzele pentru a sublinia această idee. El era mijlocul.

— Mijlocul de a ajunge la altcineva?

— Otto n-a precizat. „O treaptă pe scara Generalului, s-a exprimat el. Pentru mine, Claus, obiectivul îmi este de ajuns. Întâi obiectivul și apoi banii. Dar pentru General, el este doar o treaptă dintr-o scară. Pentru Max, de asemenea”. Pentru motive pe care nu le înțeleg, banii depindeau de măsura în care Generalul era satisfăcut. Sau poate dumneavoastră.

Făcu o pauză, ca și cum ar fi sperat că Smiley ar putea să-l lămurească. Smiley nu o făcu.

— Dorința mea nu era să pun întrebări sau condiții, continuă *Herr Kretzschmar*, alegându-și cuvintele cu mult mai multă severitate. Otto și obiectivul său au fost lăsați să intre prin intrarea din spate și conduși direct la un separeu. Am aranjat să nu etalăm nimic care ar da vreun indiciu privind numele localului. Nu de mult, un club de noapte din capătul străzii a dat faliment, spuse *Herr*

Kretzschmar, pe un ton care sugera că nu era prea supărat din cauza acestui incident. Un local numit Freudenjacht. Am cumpărat unele lucruri de acolo când s-au scos la vânzare. Chibrituri. Farfurii. Le-am răspândit în separeu.

Smiley își aminti literele ACHT de pe scrumiera din fotografie.

— Îmi poți spune ce-au discutat cei doi?

— Nu. Își schimbă răspunsul: Nu știu rusește, zise el. Făcu același gest de negare cu mâna. În germană au vorbit despre Dumnezeu și despre lume. De toate.

— Înțeleg.

— Asta e tot ce știu.

— Cum s-a comportat Otto? întrebă Smiley. Era tot agitat?

— Nu l-am văzut pe Otto așa în viața mea! Râdea ca un călău, vorbind trei limbi deodată, nu era beat, însă plin de viață, cânta, spunea bancuri, mai știu eu ce. Asta e tot ce știu, repetă *Herr* Kretzschmar, stânjenit.

Smiley privi discret către fereastra de observare și la boxele cenușii ale aparatelor. Pe micul ecran al televizorului din biroul lui *Herr* Kretzschmar zări din nou trupurile albe care se înlănțuiau și se separau de partea cealaltă a peretelui. Își formulă în gând ultima întrebare, recunosc logică ei, intuitiv darul bogat pe care-l promitea. Totuși, același instinct de-o viață care-l adusese până aici îl reținu. Nimic în momentul acela, niciun dividend pe termen scurt, nu merita riscul de a și-l îndepărta pe Kretzschmar și de a bara calea către Otto Leipzig.

— Și Otto nu v-a făcut nicio altă descriere a obiectivului său? întrebă Smiley, de dragul de a întreba ceva sau pentru a-l ajuta să pună capăt convorbirii lor.

— În timpul serii a venit la mine o dată. Aici sus. Și-a cerut scuze de la cei care-l întovărășeau și a urcat aici pentru a se asigura că aranjamentele se derulau cum trebuie. S-a uitat la ecranul de acolo și a râs. „L-am făcut să sară pragul și nu mai poate da înapoi”, a spus el. N-am întrebat mai mult. Asta e tot ce s-a întâmplat.

Pe un blocnotes cu copertă de piele, având colțurile aurite, *Herr Kretzschmar* nota elementele cerute de Smiley.

— Otto trăiește în condiții grele, spuse el. Asta nu se poate schimba. Dându-i bani, nu-i poți îmbunătăți situația socială. Rămâne — *Herr Kretzschmar* avu o ezitare —, rămâne în sufletul lui, *Herr Max*, un ț *igan*. Nu mă înțelegeți greșit.

— Îl veți preveni că vin?

— Am căzut de acord să nu folosim telefonul. Legătura oficială între noi este total întreruptă. Îi înmână foaia de hârtie.

Vă sfătuiesc în mod serios să aveți grijă, spuse *Herr Kretzschmar*. Otto va fi foarte supărat când va afla că bătrânul General a fost împușcat. Îl conduse pe Smiley la ușă. Cât v-au încasat la recepție?

— Poftim?

— Acolo jos. Câți bani v-au luat?

— Cotizația de o sută șaptezeci și cinci de mărci.

— Cu consumația, cel puțin două sute. Le voi spune să vă returneze banii la ieșire. Voi, englezii, sunteți săraci în zilele de astăzi. Prea multe sindicate. Cum v-a plăcut spectacolul?

— Foarte artistic, spuse Smiley.

Herr Kretzschmar fu din nou foarte mulțumit. Îl bătu pe Smiley pe umăr.

— Poate că ar trebui să vă distrați mai mult în viață.

— Poate că așa ar fi trebuit să fac, aprobă Smiley.

— Salutați-l pe Otto din partea mea, spuse *Herr Kretzschmar*.

— Așa voi face, promise Smiley.

Herr Kretzschmar ezită și pe față i se citi, fugitiv, aceeași mirare.

— Și n-aveți nimic pentru mine? repetă el. Niciun fel de hârtii, de pildă?

— Nu.

— Păcat.

Nici n-apucă Smiley să plece bine, că Herr Kretzschmar era iar la telefon, ocupându-se de alte cereri speciale.

Se întoarse la hotel. Un portar beat îi deschise ușa, vorbindu-i plin de subînțeleșuri în legătură cu fetele superbe pe care i le-ar putea trimite în cameră lui Smiley. Se deșteptă, că dormise sau nu, în sunet de clopote de biserică și în șuieratul sirenelor vapoarelor din port, aduse de vânt. Dar sunt coșmaruri care nu pier odată cu lumina zilei, și în timp ce se îndrepta către nord, prin mlaștini, în Opelul său închiriat, teroarea ce bântuia în ceață era aceeași care-l chinuse în timpul nopții.

CAPITOLUL 17

Drumurile erau tot atât de pustii ca și peisajul. Prin crăpăturile din ceață, zări când un colț al unui lan de grâu, când o casă roșie de țară ghemuită la pământ împotriva vântului. Un panou albastru anunța „KAI” Viră brusc pentru a se angaja pe un drum lateral, trecând două rampe, ce duceau spre mare, și văzu în fața lui debarcaderul, un complex de barăci joase și cenușii, ce păreau pitice în comparație cu punțile cargourilor. O barieră vopsită în alb și roșu era lăsată în dreptul intrării; exista și un panou al Vămilei, cu instrucțiuni în câteva limbi, dar nu se vedea nici țipenie de om. Opri motorul, se dădu jos din mașină și se apropie cu un pas ușor de barieră. Butonul roșu ce trebuia apăsător era cât o farfurioară de ceașcă de cafea. Îl apăsă și sunetul strident al soneriei sperie o pereche de bătlani, care-și luară zborul în ceața alburie. La stânga sa, un turn de control se ridica pe suporturi tubulari. Auzi o ușă trântindu-se, un zăngănit metalic și urmări un individ bărbos, în uniformă albastră, coborând cu pași greoi scara metalică până la ultima treaptă. Omul îi strigă:

— Ce dorești?

Neașteptând răspunsul, ridică bariera și-i făcu semn lui Smiley cu mâna să treacă. Zona portuară avea aspectul unei mari suprafețe bombardate, înconjurată de plăci de

ciment și de macarale, pârând strivită de cerul alb încețoșat. În depărtare, marea părea prea plăpândă ca să suporte greutatea unei navigații atât de intense. Aruncă o privire în oglinda retrovizoare și văzu clopotnițele unui oraș maritim desenat ca o veche gravură în jumătatea superioară a paginii. Privi către mare și văzu prin ceață linia geamandurilor și a balizelor cu lumină intermitentă ce marcau frontiera maritimă cu Germania de Est și începutul celor douăsprezece mii de kilometri de Imperiu Sovietic. „Încolo au zburat bătlanii”, gândi el. Conducea foarte încet printre bornele roșu și alb, către un parc de containere înțesat cu pneuri de automobil și cu bârne. „La stânga, în parcul de containere”, spusese *Herr Kretzschmar*. Ascultător, Smiley viră încet la stânga, căutând o casă veche, deși o casă veche, în acest depozit hanseatic de deșeuri, părea o imposibilitate fizică. *Herr Kretzschmar* spusese însă: „Căutați o casă veche, cu indicatorul «birou»”, iar *Herr Kretzschmar* nu făcea erori.

Hurducăi peste o linie de cale ferată și se îndreptă către cargouri. Razele soarelui dimineții străpunseseră ceața, dând vopselei albe a navelor o strălucire orbitoare. Pătrunse într-o alee de posturi de control pentru macarale, fiecare ca un macaz modern, fiecare cu brațe verzi și geamuri mari. Iar acolo, la capătul aleii, exact așa cum spusese *Herr Kretzschmar*, se ridica bătrâna casă de tablă, cu un acoperiș înalt triumfiular, tot din tablă traforată, peste care se înălța un catarg cu vopseaua jupuită. Firele electrice care duceau spre clădire păreau să o țină în picioare; lângă casă picura o pompă veche de apă, având o cană de tablă legată cu un lanț de piciorul ei. Pe ușa de lemn era scris cu litere gotice, pe jumătate șterse, un singur cuvânt, „BIROU”, ortografiat în franțuzește, „BUREAU”, nu în germană, deasupra unei plăcuțe mai noi, pe care se putea citi: „P.K. BERGEN, IMPORT-EXPORT”. „Lucrează acolo, ca paznic de noapte, spusese *Herr Kretzschmar*. Numai Dumnezeu și Diavolul știu ce face el ziua”.

Sună, apoi se dădu câțiva pași înapoi, pentru a fi văzut bine. Își ținea mâinile departe de buzunare, de asemenea la vedere. Își încheiase paltonul până la gât. Nu purta pălărie.

Parcase mașina lateral față de casă, în așa fel încât din interior să se vadă că era goală. „Sunt singur și neînarmat, încerca el să spună. Nu sunt omul lor, ci al tău”. Sună din nou și strigă:

— *I/err Leipzig!*

O fereastră se deschise la etaj și o femeie drăguță îl privi somnoroasă, ținând o cuvertură în jurul umerilor.

— Îmi cer scuze, i se adresă Smiley politicoș. Îl căutam pe *Herr Leipzig*. E ceva foarte important.

— Nu aici, răspunse ea și surâse.

I se alătură un bărbat. Era tânăr și nebărbierit și avea tatuaje pe brațe și pe piept. O clipă, vorbiră unul cu altul, în poloneză, presupuse Smiley.

— *Nix hier*, confirmă bărbatul cu precauție. *Otto nix hier*.

— Suntem doar niște chiriași provizorii, îi strigă fata de sus. Când e lefter, Otto se mută în vila sa de la țară și ne închiriază nouă apartamentul.

Îi repetă bărbatului cele spuse, care de data aceasta izbucni în râs.

— *Nix hier*, repetă el. N-are bani. Nimeni n-are bani!

Se bucurau de prospețimea dimineții și de faptul că aveau o vizită.

— De când nu l-ați mai văzut? întrebă Smiley.

Se consfătuiră din nou. Să fi fost în ziua aceea sau în alta? Smiley avu impresia că pierduseră noțiunea timpului.

— Joi, spuse fata, zâmbind din nou.

— Joi, repetă bărbatul.

— Am vești pentru el, explică Smiley vesel, molipsindu-se de la fată. Se bătu cu palma peste buzunar. Bani. *Banuțibănuți*. Toți pentru Otto. I-a câștigat drept comision. Am promis să-i aduc ieri.

Fata traduse toate acestea, iar bărbatul discută

aprins, stârnindu-i râsul.

— Prietenul meu spune să nu-i dai lui Otto, că se întoarce și ne dă afară și nu vom avea niciun loc unde să facem dragoste! Încercați la tabăra de pe plajă, sugerează ea, arătându-i direcția cu brațul gol. Doi kilometri de-a lungul șoselei, apoi peste calea ferată, după moară, apoi la dreapta – își privi mâinile, apoi îndoi una din ele, grațios, către iubitul ei –, da, la dreapta, la dreapta spre lac, cu toate că nu veți vedea lacul până nu ajungeți acolo.

— Cum se numește locul acela? Întrebă Smiley.

— N-are nume, spuse ea. E doar un loc și atât. Întrebați de căsuțele de vacanță de închiriat, apoi continuați drumul către bărci. Întrebați de Walther. Dacă Otto este prin apropiere, Walther știe unde să-l găsească.

— Mulțumesc.

— Walther știe totul! strigă ea. E ca un profesor!

Traduse și cuvintele acestea, dar de astă dată bărbatul părea furios.

— Profesor *râu*! strigă el în jos. Walther e un om rău!

— Sunteți și dumneavoastră profesor? îl întrebă fata pe Smiley.

— Nu. Din păcate, nu.

Râse și le mulțumi, iar ei, ca niște copii la o aniversare, îl urmăriră cum se urcă în mașină. Ziua, lumina soarelui din ce în ce mai puternică, vizita lui, totul îi amuza. Smiley lăsa geamul mașinii pentru a-și lua rămas-bun și o auzi spunând ceva, dar nu înțelese ce.

— Poftim? strigă el, zâmbind în continuare.

— Am spus: Otto are de două ori noroc! repetă fata.

— De ce? Întrebă Smiley și opri motorul. De ce de două ori norocos?

Fata înălță din umeri. Cuvertura îi alunecă de pe umeri și asta era tot ce avea pe ea. Bărbatul o înconjură cu brațul și cu un gest de decență, trase cuvertura în sus.

— Săptămâna trecută, o vizită neașteptată din Est, spuse ea. Și azi, banii. Își desfăcu mâinile. Otto are și el noroc o dată. Asta e tot.

Apoi văzu expresia de pe fața lui Smiley și râsul îi pieri din glas.

— Vizitator? repetă Smiley. Cine era vizitatorul?

— Din Est, spuse ea.

Văzând-o înspăimântată, îngrozit că ar putea dispărea.

Smiley își relua cu greu aparențele de bună dispoziție.

— Nu era fratele său, nu-i așa? întrebă el, plin de entuziasm. Întinse o mână ca pentru a o pune pe capul acestui frate imaginar. Un tip scund? Cu ochelari, că ai mei?

— Nu, *nu*! Un tip mare. Cu șofer. Bogat.

Smiley dădu din cap, prefăcându-se puțin dezamăgit.

— În cazul ăsta nu-l știu, spuse el. Fratele lui Otto n-a fost cu siguranță niciodată bogat. Reuși să râdă în toată regula. Doar dacă nu era el șoferul, desigur, adăugă Smiley.

Urmă indicațiile ei cu exactitate, cu acel calm secret pe care ți-l dă starea de urgență. Te lași dus. N-ai voință proprie. Te lași dus, te rogi, te târguiești cu Creatorul tău. „O, Dumnezeuule, fă să nu se întâmple nimic, să nu mai fie alt Vladimir”. În lumina soarelui, câmpiile brune deveniseră aurii, însă sudoarea de pe spatele lui Smiley era ca o mână rece care-i înțepa pielea. Urmă instrucțiunile fetei, văzând totul ca și cum ar fi fost ultima sa zi, știind că tipul mare cu șofer i-o luase înainte. Văzu casa de țară cu plugul cel vechi în șopron, reclama de bere știrbă, cu neonul pâlpâind, glastrele din ferestre cu mușcate roșii ca sângele. Văzu moara de vânt, ca o pipemiță uriașă, și câmpul plin cu găște albe, alergând de colo-colo împinse de rafalele de vânt. Văzu bătlanii care pluteau ca niște pânze de corabie deasupra mlaștinii. Conducea prea repede. „Ar trebui să conduc mai des, gândi el, mi-am ieșit din mână, pierd controlul”. Pe șosea, asfaltul lăsă loc pietrișului, pietrișul – prafului, iar praful se ridica în jurul mașinii ca o furtună de nisip. Trecu

printre niște pini și dincolo de copaci văzu o pancartă pe care scria „CASE DE VACANȚĂ DE ÎNCHIRIAT” și un șir de căsuțe din azbociment, cu storurile lăsate, așteptând să fie revopsite pentru vară. Își continuă drumul și în depărtare văzu un crâng de catarge și nivelul apei cafenii mult scăzut. Se îndreptă către catarge, hurducăi peste un hop și auzi un pâraie înfricoșător de sub mașină. Presupuse că era toba de eșapament, pentru că zgomotul motorului fu brusc mai tare, iar jumătate din păsăretul de apă din Schleswig-Holstein se sperie la sosirea lui.

Trecu de o fermă și intră în întunericul protector al copacilor, apoi dădu de un loc sterp și strălucitor de alb; în prim-plan apărură o jetelă prăpădită și câteva fire măslinii de stuf, după care se întindea cerul nesfârșit. Ambarcațiunile se aflau la dreapta sa, într-un golful. De-a lungul drumului erau parcate rulote sărăcăcioase, iar între antenele de televiziune atârnavă rufe soioase puse la uscat. Trecu pe lângă un cort ridicat în mijlocul unei grădini de zarzavat și pe lângă două barăci dărăpănate, în care, cândva, fuseseră încartiruiți soldați. Pe una din ele fusese pictat un răsărit de soare psihedelic, scorojit acum. Alături zăceau trei mașini vechi și o grămadă de gunoi. Parcă mașina și apucă pe o potecă noroioasă, prin stufăriș, către mal. În spatele ierburilor din port erau ancorate mai multe case plutitoare improvizate, dintre care unele fuseseră nave de desant în timpul războiului. Era mai răcoare aici și, din cine știe ce motiv, mai întuneric. Ambarcațiunile pe care le văzuse erau vase de agrement, acostate într-un loc de ancorare mai ferit, majoritatea acoperite cu o foaie de cort. Se auzeau câteva aparate de radio, dar la început nu văzu pe nimeni. Apoi zări o răstoacă și o șalupă mică albastră, ancorată acolo. Iar în șalupă, un bătrân sfrijit, într-o haină de marinar și cu o șapcă neagră cu cozoroc, masându-și ceafa ca și cum de-abia se trezise din somn.

— Ești Walther? întrebă Smiley.

Frecându-și în continuare ceafa, bătrânul păru că aprobă din cap.

— Îl caut pe Otto Leipzig. Mi-au spus la debarcader că l-aș putea găsi aici.

Walther avea ochi migdalați, decupați în pielea lui zbârcită, ca o hârtie de ambalaj mototolită.

— *Isadora*, spuse el.

Arată către jetela șubredă aflată ceva mai departe. *Isadora* era la capătul ei, o vedetă cu motor de doisprezece metri, care cunoscuse zile mai bune, un fel de Grand Hotel în așteptarea demolării. Hublourile, dintre care unul spart și celălalt lipit cu bandă adezivă, erau acoperite cu perdele. Smiley fu cât pe-acți să cadă o dată, iar pentru a trece peste scândurile lipsă fu nevoit să facă pași riscant de mari pentru picioarele lui scurte. La capătul jetelei, își dădu seama că *Isadora* era în derivă. Parâmele i se dereglaseră la pupa și se deplasase vreo patru metri spre larg, ceea ce reprezenta probabil cea mai lungă călătorie pe care avea să o mai facă vreodată. Ușile cabinei erau închise, perdelele - lăsate. Nu avea nicio bărcuță legată la spate.

Bătrânul era așezat la șaizeci de metri distanță, sprijinit în vâsle. Ieșise cu barca din răstoacă și urmărea ce se întâmplă. Smiley își duse mâinile pâlnie la gură și strigă:

— Cum ajung la el?

— Dacă îl cauți, strigă-l, răspunse Walther fără să pară că ridică glasul.

Întorcându-se către bătrâna vedetă, Smiley strigă:

— Otto!

Strigă încet, apoi mai tare, dar la bordul ambarcațiunii nu mișca nimic. Urmări perdelele. Privi apa uleioasă care clipocea lovind ușor coca putrezită. Ascultă și i se păru că aude muzică precum cea de la clubul lui *Herr Kretzschmar*, dar putea fi un ecou de la o altă barcă. Din bărcuța lui, fața brună a lui Walther continua să-l urmărească.

— Strigă-l din nou! mârâi el. Strigă, nu te opri, dacă vrei să-l vezi.

Smiley însă refuza din instinct să primească ordine din partea bătrânului. Îi simțea atât autoritatea, cât și disprețul, și-l iritau amândouă.

— E înăuntru sau nu? strigă Smiley. Am spus: E înăuntru?

Bătrânul rămase nemișcat.

— L-ai văzut urcând la bord? insistă Smiley.

Văzu chipul cafeniu întorcându-se și știa că bătrânul scuipa în apă.

— Porcul sălbatic vine și pleacă, îl auzi Smiley spunând. Și ce dracu' îmi pasă mie?

— Când a venit ultima oară?

La auzul vocilor, câteva capete se ițiră din alte bărci. Se uitau la Smiley cu o privire lipsită de expresie: un străin mic și gras, în picioare, la capătul jetei dărăpănate. Pe mal se formase un grup de zdrențăroși: o fată în șort, o bătrână; doi adolescenți blonzi, îmbrăcați la fel. Era ceva care îi unea, cu toată nepotrivirea dintre ei: aerul de deținut și supunerea la aceleași legi proaste.

— Îl caut pe Otto Leipzig, le strigă Smiley tuturor. Îmi poate spune cineva, vă rog, dacă este prin apropiere?

Pe o casă plutitoare, nu foarte departe, un individ cu barbă lăsa o găleată în apă. Smiley îl alese din priviri.

— Este cineva la bordul *Isadorei*? întrebă el.

Găleata se umplu bolborosind. Bărbosul o scoase din apă, fără să rostească o vorbă.

— Ar trebui să-i vezi mașina, țipă de pe mal o femeie cu glasul ascuțit, sau poate un copil. I-au dus-o în pădure.

Pădurea se afla la o sută de metri de apă; în general puiet și mesteceni bătrâni.

— Cine? întrebă Smiley. Cine a dus-o acolo?

Oricine va fi fost persoana care vorbise, acum prefera să tacă. Bătrânul vâslea către jetelă. Smiley îl văzu apropiindu-se, îl urmări cum întoarce spatele bărcii către jetelă. Fără ezitare, Smiley se urcă în barcă. Din câteva vâsle, bătrânul îl duse lângă bordul *Isadorei*. Între buzele lui bătrâne și crăpate ținea o țigară și, ca și ochii săi, lucea

nefiresc în contrast cu tristețea neliniștitoare și sumbră a chipului brăzdat de vânturi.

— Vii de departe? întrebă bătrânul.

— Sunt un prieten de-al lui, spuse Smiley.

Scara *Isadorei* era plină de rugină și de alge, iar când Smiley ajunse pe punte, scândurile erau înrourate și alunecoase. Căută semne de viață, dar nu văzu niciunul. Căută urme de pași pe scândurile înrourate, dar degeaba. Două undițe fixe atârnav în apă, prinse de balustrada ruginită, dar puteau să fie acolo de săptămâni întregi. Ascultă, auzi din nou, foarte slab, sunetele lente ale unei orchestre de jazz. Veneau de pe mal? De mai departe, nu! Veneau de sub picioarele sale și ai fi zis că cineva pusese un disc de șaptezeci și opt la turația treizeci și trei.

Privi în jos și-l văzu pe bătrân în bărcuța lui, lăsat spre spate, cu cozorocul caschetei tras pe ochi, în timp ce bătea încet măsura. Încercă ușa cabinei, dar era încuiată; nu părea însă prea solidă - nimic nu părea solid -, așa că făcu înconjurul punții, până găsi o șurubelniță ruginită pe care să o folosească pe post de rangă. O vârî între ușă și toc, o mișcă înainte și înapoi și, brusc, spre marea sa surpriză, ușa cedă cu totul, cu cadru, balamale, broască și ce-o mai fi avut, cu o bufnitură ca de explozie, urmată de o pală de praf roșu stârnit din lemnul putred. O molie mare și înceată se lovi de obrazul său și-i lăsă mult timp după aceea o senzație de mâncărime, până când începu să se întrebe dacă nu fusese cumva o albină, înăuntru, în cabină, era întuneric beznă, dar muzica se auzea ceva mai tare. Se afla pe ultima treaptă a scării și, în ciuda luminii de zi din spatele său, cabina rămânea în beznă. Apăsă pe un comutator. Era stricat, așa că reveni pe punte și i se adresă bătrânului din barcă:

— Chibrituri!

Pentru o clipă, Smiley fu cât pe ce să-și piardă cumpătul. Cascheta cu cozoroc nu se mișcă, omul bătea în continuare măsura. Smiley strigă și, de data aceasta, o cutie cu chibrituri îi ateriză la picioare. O luă în cabină,

aprinse un băț și văzu aparatul de radio cu tranzistori epuizat, care împrăștiu cu ultimele forțe sunetele acelei muzici; era cam singurul lucru intact, singurul care mai funcționa, în mijlocul harababurii dimprejur.

Chibritul se stinsese. Trase perdelele, dar nu cele dinspre țarm, înainte de a aprinde altul. Nu dorea ca bătrânul să se uite înăuntru. La lumina cenușie ce venea dintr-o parte, Leipzig semăna în mod ridicol cu micuțul său portret din fotografia făcută de *Herr Kretzschmar*. Era în pielea goală, zăcea acolo unde-l legaseră fedeleș, chiar dacă lângă el nu se aflau nici fata, nici Kirov. Chipul brăzdat semănând cu un personaj pictat de Toulouse-Lautrec, înnegrit de vânătași și cu căluș la gură, era tot atât de colțuros și de expresiv în moarte cum și-l amintea Smiley în viață. Pusese probabil muzica pentru a acoperi zgomotul, în timp ce-l torturau, gândi Smiley. Dar se îndoi că muzica ar fi fost îndeajuns. Continuă să privească radioul ca pe un punct de referință, un lucru la care avea să revină cu urechile și cu ochii când trupul deveni prea dureros de văzut, înainte ca să se stingă chibritul. Japonez, observă el. „Ciudat, gândi Smiley. Fixează-te asupra ciudățeniei. Cât de ciudat ca niște tehnicieni atât de buni ca germanii să cumpere aparate de radio japoneze”. Se întreba dacă japonezii fuseseră recunoscători. „Continuă să te întrebi, își spuse el cu strășnicie; concentrează-ți mintea asupra acestui interesant fenomen economic de schimb de bunuri între națiuni puternic industrializate”.

Continuând să privească radioul, Smiley desfăcu un scaun pliant și se așază. Încet, întoarse privirea către fața lui Leipzig. Unele fețe de mort, reflectă el, au expresia stinsă, chiar tâmpă, a unui pacient sub anestezie. Altele păstrează un singur aspect al unui caracter care avea cândva varii fațete – mortul ca amant, ca tată, ca șofer, ca jucător de bridge, ca tiran. Iar unele, precum aceea a lui Vladimir, încetează să mai păstreze ceva. Fața lui Leipzig însă, chiar fără corzile cu care fusese înfășurată, exprima o stare de spirit, și aceasta era mânia; mânia intensificată de

suferință; mânia devenită furie; mânia care crescuse și invadase întreg trupul pe măsură ce acesta își pierdea puterile.

Ură, spusese Connie.

Metodic, Smiley privi cu atenție în jurul lui, gândind cât de încet putea, încercând, prin examinarea rămășițelor, să reconstruiască felul în care evoluaseră lucrurile. O luptă înainte de a-l birui, fapt pe care îl deduse văzând picioarele de masă, scaunele, lămpile și rafturile făcute bucăți, și orice altceva ce putea fi smuls de la locul lui pentru a fi folosit ca armă sau aruncat. Apoi scotocirea care avusese loc, după ce îl legaseră, în intervalele dintre momentele în care îl interogau. Pretutindeni se citeau semne ale frustrării lor. Smulseseră scândurile de pe pereți, de pe podea, sertarele bufetului, hainele, saltelele și, spre sfârșit, tot ceea ce se putea rupe în bucăți, orice avea o oarecare dimensiune, deoarece Otto Leipzig refuza în continuare să vorbească. Observă, de asemenea, că se găseau pete de sânge în locuri surprinzătoare; în chiuvetă, pe mașina de gătit. Îi plăcea să creadă că nu tot acest sânge îi aparținea lui Otto Leipzig. Și, în cele din urmă, din disperare, îl omorâseră, pentru că așa erau ordinele lui Karla, pentru că acesta era stilul lui Karla. „Se omoară mai întâi, se interoghează apoi”, spunea mereu Vladimir.

„Și eu cred în Otto, gândi Smiley proteste, amintindu-și vorbele lui *Herr Kretzschmar*. Nu în privința amănuntelor, ci în aceea a lucrurilor mari”. Așa fac și eu, își zise Smiley. Credea în el, în clipa aceea, tot atât de sigur cum credea în moarte și în Moș Ene. Ceea ce îl privea pe Vladimir era acum valabil și pentru Otto Leipzig: moartea decretase că spunea adevărul.

Dinspre mal, auzi o femeie strigând:

— Ce a găsit? A găsit ceva? Cine e ăsta?

Se întoarse pe punte. Bătrânul retrăsese vâslele și lăsase barca să plutească în derivă. Stătea cu spatele la scară, cu capul înfundat între umerii lui largi. Își terminase țigara și aprinsese un trabuc, ca și cum ar fi fost duminică.

Exact în momentul în care îl văzu pe bătrân, Smiley zări și semnul cu cretă. Se afla pe aceeași direcție a privirii, dar foarte aproape de el, înotând în lentilele încețoșate ale ochelarilor săi. Fu nevoit să plece capul și să privească peste ramele ochelarilor pentru a-și concentra privirea asupra semnului. Un semn cu cretă, clar și galben. O singură linie, trasată cu grijă peste rugina balustradei, la o depărtare de treizeci de centimetri de mulineta undiței, fixată cu un nod marinăresc. Bătrânul îl urmărea; tot așa, după câte își dădea seama, era urmărit și de grupul din ce în ce mai mare de gură-cască de pe mal, dar n-avea de ales. Trase de undiță, dar era grea. Trăgea cu strășnicie, cu o mână peste cealaltă, până când apăru firul și se trezi că trage de acesta. Brusc, firul se înțepeni. Continuă să-l tragă cu grijă. Pe mal, oamenii așteptau; le putea simți interesul, chiar despărțiți fiind de apă. Bătrânul își ridicase capul și îl urmărea de sub umbra caschetei. Dintr-odată, cu un pleoscăit, prada țâșni din apă și hohote desfrânate de râs se auziră în rândul spectatorilor: o gheată veche de sport, verde, cu șireturile la locul lor, iar cârligul care o ținea era destul de mare cât să tragă un rechin. Râsetele se stinseră încet. Smiley scoase gheata din cârlig. Apoi, ca și cum avea altă treabă acolo, se reîntoarce cu un pas greoi la cabină, până când putu să se ascundă de priviri, dar lăsa ușa întredeschisă ca să aibă lumină.

Și, ca din întâmplare, luase gheata de sport cu el.

Un pachet învelit cu mușama era îndesat în vârful ghetei. îl trase afară. Era o pungă de tutun, cusută în partea de sus și îndoită de câteva ori. „Regulile Moscovei, gândi el cu mintea amortită. Regulile Moscovei de la cap la coadă”. Câte alte dispoziții testamentare ale unor morți aveau să i se mai încredințeze? se întrebă el. „Cu toate că nu apreciem decât orizontala”. Desfăcu cusătura. În pungă se găsea un alt pachet, de data aceasta învelit într-o punguță de plastic înnodată la gură. Iar în interiorul acesteia era tăinuită o bucătică de carton tare, mai mică decât un plic de chibrituri. Smiley o desfăcu.

Era jumătate dintr-o carte poștală ilustrată. Alb-negru, nici măcar color. Jumătatea unui peisaj anost din Schleswig-Holstein, cu o jumătate de cireadă de vaci friziene, păscând sub un soare cenușiu. Ruptă cu o lipsă de grijă intenționată. Nimic scris pe dos, nicio adresă, niciun timbru. Doar jumătate dintr-o carte poștală lipsită de interes, neexpediată; dar îl torturaseră, îl uciseră pentru ea, și negăsind-o însă nici vreuna dintre comorile pe care le-ar fi scos la iveală. Punând-o împreună cu ambalajul ei în buzunarul interior al hainei, se întoarse pe punte. Bătrânul trăsesse barca lângă bord. Fără o vorbă, Smiley coborî încet scara. Mulțimea de curioși de pe mal devenise și mai mare.

— E beat? întrebă bătrânul. Își doarme beția?

Pași în barcă și, în timp ce bătrânul trăgea la rame, Smiley mai privi o dată înapoi către *Isadora*. Văzu hubloul spart, se gândi la distrugerile din cabină, la pereții subțiri ca hârtia, care îi permisese să audă până și târșăitul pașilor de pe mal. Își imaginează lupta și țipetele lui Leipzig, care răsunaseră pe întregul mal. Își închipui grupul tăcut stând acolo unde se afla acum, fără ca vreunul să ridice glasul sau să întindă o mână de ajutor.

— A fost un chef, spuse nepăsător bătrânul în timp ce acosta la jetelă. Muzică multă, cântece. Ne-au prevenit că va fi gălăgie. Trase de un nod. Poate că s-au certat. Și ce dacă? Mulți oameni se ceartă. Au făcut zgomot, au pus muzică de jazz. Și ce-i cu asta? Nouă, celor de aici, ne place muzica.

— Erau de la poliție, strigă o femeie din grupul de pe mal. Când poliția se bagă într-o treabă, cetățeanul are datoria să-și țină gura.

— Arătați-mi mașina lui, le ceru Smiley.

Înaintară în dezordine, nimeni nu luă conducerea grupului. Bătrânul mergea cu pași mari alături de Smiley, pe jumătate paznic, pe jumătate gardă de corp, făcându-i loc să treacă, cu o solemnitățe caraghioasă. Copiii fugeau încolo și-ncoace, dar evitau să se apropie de bătrân.

Volkswagenul se afla într-un luminiș și era, ca și cabina de pe *Isadora*, făcut praf. Tapiseria capotei era făcută ferfeniță, banchetele fuseseră scoase și tăiate cu cuțitul. Pneurile lipseau, dar Smiley presupuse că asta se întâmplase ulterior. Oamenii stăteau respectuos de jur-împrejurul mașinii, ca și cum era exponatul lor. Cineva încercase să-i dea foc, dar nu reușise.

— A fost o lepădătură, explică bătrânul. Toți sunt așa. Uită-te la ei. Polonezi, criminali, neoameni.

Opelul lui Smiley era acolo unde îl parcase, la marginea drumului, lângă lăzile de gunoi, iar cei doi băieți blonzi îmbrăcați la fel stăteau în picioare deasupra portbagajului, lovind cu ciocanul în broasca acestuia. Apropiindu-se de ei, le văzu şuvițele de păr de pe frunte săltând la fiecare lovitură. Erau îmbrăcați în blugi și aveau cizme negre, cu ținte puse în formă de margaretă.

— Spune-le să nu-mi mai pocnească mașina, îi zise Smiley bătrânului.

Cei din tabără îl urmau la distanță. Auzi din nou târșăitul pașilor lor, ca al unei armate de refugiați. Ajunse la mașină, cu cheile în mână, iar cei doi băieți aplecați peste portbagaj continuau să-l lovească din ce în ce mai puternic. O înconjură să vadă ce pățise și constată că reușiseră să salte capacul din balamale, să-l îndoie și apoi să-l îndrepte până ajunsese să arate ca un pachet inform căzut pe jos. Se uită la roți, dar nu părea să fie nimic în neregulă. Nu știa la ce să se mai uite, când văzu că agățaseră o ladă de gunoi cu o sfoară de bara din spate. De la distanță, trase de sfoară să o rupă, dar aceasta nu cedă. Încercă din nou, fără succes, să o rupă cu dinții. Bătrânul îi împrumută un briceag și o tăie, ținându-se la distanță de băieții cu ciocane. Oamenii din tabără se așezaseră în semicerc și-și ridicaseră copiii în brațe ca pentru a-și lua rămas-bun de la el. Smiley se urcă în mașină, iar bătrânul îi trânti puternic portiera. Smiley introduse cheia în contact, dar, în momentul în care o suci, unul din băieți se întinse pe capota motorului într-o poziție languroasă, ca un

model la o expoziție de automobile, iar celălalt îi ciocăni politicos în geam.

Smiley lăsă geamul în jos.

— Ce mai vrei? întrebă Smiley.

Băiatul întinse mâna.

— Reparațiile, explică el. Portbagajul nu se închidea bine. Mâna de lucru și piesele. Cheltuieli de regie. Parcare. Își arată unghia de la degetul mare. Colegul meu s-a rănit la mână. S-ar putea să fie ceva grav.

Smiley se uită la chipul băiatului și nu putu citi niciun instinct uman pe care să-l poată înțelege.

— N-ați reparat nimic. Ați făcut numai stricăciuni. Spune-i prietenului tău să se dea jos de pe mașină.

Băieții se consultară, dar nu păreau să fie de acord. Făceau acest lucru sub privirile mulțimii, bine gândit, împingându-se încet unul pe altul cu umărul și făcând gesturi retorice care nu se potriveau cu spusele lor. Vorbeau despre natură și despre politică, iar dialogul lor platonice ar fi putut continua la infinit, dacă băiatul de pe capotă nu s-ar fi ridicat în picioare pentru a-și susține argumentele și mai puternic. În timpul acesta, rupse unul din ștergătoare, ca și cum era o floare, și îl întinse bătrânului. Îndepărtându-se, Smiley privi în oglinda retrovizoare și văzu un semicerc de fețe, cu bătrânul în centru, uitându-se după el. Nimeni nu ridică mâna în semn de adio.

Rulă fără grabă, cântărindu-și șansele, în timp ce Opelul zăgănea ca o veche mașină de pompieri. Probabil că-i mai făcuseră ceva; ceva ce nu remarcase. Mai părăsise Germania și altă dată, intrase și plecase în mod clandestin, vânase în timp ce era urmărit; deși era bătrân și se găsea într-o Germanie diferită, se simțea ca și cum fusese adus înapoi în sălbăticie. Nu avea cum să știe dacă cineva din tabără sunase la poliție, dar consideră acest lucru un fapt împlinit. Ambarcațiunea era deschisă și secretul ei - dezvăluit. Cei care își întorseseră privirea în altă parte aveau să fie acum primii care să iasă în față, ca buni

cetățeni. Mai văzuse așa ceva.

Ajunse într-un oraș maritim, cu portbagajul – dacă se mai putea numi portbagaj – zăngănind în spatele lui. „Sau poate e toba de eșapament, gândi el. Hopul peste care am trecut în drum spre tabără”. Un soare fierbinte, nepotrivit pentru vremea aceea, înlocuise ceața dimineții. Nu se vedea niciun copac. Un peisaj de o strălucire ametoare se deschidea în jurul lui. Era încă devreme și trăsurile goale așteptau primii turiști. Nisipul era scobit de craterele săpate în timpul verii de iubitorii de soare pentru a se apăra de vânt. Putea auzi ecoul metalic al propriei mașini ce trecea săltând printre firmele pictate ale magazinelor, iar lumina soarelui părea să-l facă și mai puternic. De câte ori trecea pe lângă oameni, le vedea capetele ridicându-se pentru a-l urmări din priviri datorită zgomotului făcut de mașină.

„Vor recunoaște mașina”, gândi el. Chiar dacă nimeni din tabără nu-și va aminti numărul, portbagajul zdrobit îl va trăda. Părăsi strada principală. Soarele era într-adevăr foarte puternic. „A venit un bărbat, *Herr Wachtmeister*, vor spune ei patrului de poliție. Azi-dimineață, *Herr Wachtmeister*. Spunea că e un prieten. S-a uitat să vadă ce era în barcă, apoi a plecat. Nu ne-a întrebat nimic, domnule căpitan. Era imposibil. A pescuit o gheată, *Herr Wachtmeister*! închipuiți-vă... o gheată”.

Se îndrepta către gară, urmând indicatoarele, căutând un loc unde ar fi putut parca mașina toată ziua. Gara era un edificiu masiv, din cărămidă roșie, construit, după presupunerile lui, înainte de război. Trecu pe lângă ea și găsi, la stânga, o parcare mare. Era traversată de un șir de copaci cărora le cădeau frunzele, ce acopereau, ici și colo, capotele mașinilor. Un aparat îi înghiți câteva monede și îi dădu un tichet pe care să-l lipească pe parbriz. Parcă cu spatele în mijlocul unui șir de mașini, cu portbagajul spre un taluz de pământ, cât se poate de departe de privirile curioșilor. Se dădu jos și un soare teribil îl plesni ca o palmă. Nicio adiere de vânt. Încuie

portierele și puse cheile în țeava de eșapament, nu prea știa de ce, doar că se simțea vinovat față de agenția de închirieri. Dădu cu piciorul în frunze și în nisip, până făcu o grămăjoară care să mascheze întrucâtva numărul din față. Într-o oră, în această vară târzie, în miez de octombrie, vor fi peste o sută și mai bine de mașini în parcare.

Remarcase pe strada principală un magazin de haine bărbătești. Își cumpără o haină de pânză, nu altceva, pentru că lumea își amintește de cei ce-și cumpără costume întregi. Nu o îmbracă, ci o puse într-o pungă de plastic. Într-o stradă lăturalnică, plină de prăvălioare, cumpără o pălărie de pai ieftină și, de la o papetărie, o hartă turistică a zonei și un orar al trenurilor din regiunile Hamburg, Schleswig-Holstein și Saxonia Inferioară. Nu purtă nici pălăria, ci o puse în punga de plastic alături de haină. Transpira din cauza căldurii neașteptate. Canicula îl tulbura; era tot atât de absurdă ca ninsoarea pe timp de vară. Se duse la o cabină telefonică și consultă din nou cărțile de telefon locale. În Hamburg nu exista niciun Claus Kretzschmar, doar în cartea de telefon pentru Schleswig-Holstein era menționat un Kretzschmar care domicilia într-un loc de care Smiley nu auzise niciodată. Studie harta și găsi orașelul respectiv de-a lungul căii ferate care ducea la Hamburg. Acest lucru îi făcu o mare plăcere.

Calm, cu toate gândurile ținute strâns într-un pumn de fier, Smiley făcu din nou socotelile. La câteva clipe după ce va fi găsită mașina, poliția va contacta agenția de închiriat mașini din Hamburg. Imediat după aceea, după ce vor fi obținut numele și semnalmentele sale, poliția va supraveghea aeroportul și alte puncte de trecere. Kretzschmar era pasăre de noapte și probabil se scula târziu. Orașul în care locuia se afla la o depărtare de o oră cu personalul.

Se întoarce la gară. Holul mare era o fantezie wagneriană a unui palat gotic, cu un acoperiș boltit și un

vitraliu imens care răspândea raze de soare colorate pe podeaua de gresie. De la o cabină telefonică, sună la aeroportul din Hamburg, prezentându-se drept „Standfast, inițială prenumelui J.”, așa cum era înscris pe pașaportul pe care-l luase de la clubul său din Londra. Prima cursă disponibilă către Londra era în aceeași seară la orele șase, dar nu se găseau locuri decât la clasa I. Își reținu un bilet de clasa I și spuse că va plăti diferența față de biletul său clasa turist la sosirea la aeroport. Fata îl rugă ca, în cazul acesta, să vină cu o jumătate de oră înainte de îmbarcare. Smiley promise că așa va face – ținea neapărat să facă impresie –, dar, nu, din păcate, domnul Standfast nu avea niciun număr de telefon la care ar fi putut fi contactat între timp. Nu era nimic în tonul fetei care să sugereze că avea în spatele ei, în picioare, un ofițer de securitate cu o comunicare telex în mână, care să-i sufle la ureche instrucțiuni, dar bănuî că, în răstimp de două ore, rezervarea de loc a domnului Standfast o să stârnească o zarvă grozavă, întrucât domnul Standfast fusese cel care închiriasse Opelul. Reveni în holul central printre razele de lumină colorată. Erau două case de bilete și două cozi scurte. La prima dintre ele, o fată deșteaptă îl servi și luă un bilet dus la clasa a II-a pentru Hamburg. Dar cumpărarea biletului fu deliberat greoaie, plină de nehotărâre și de nervozitate și, după ce achită, Smiley insistă ca ea să-i scrie ora de plecare și cea de sosire; îi ceru chiar să-i împrumute pixul și un blocnotes.

La toaletă bărbaților, după ce transferă conținutul buzunarelor, începând cu prețioasa bucată de ilustrată găsită în barca lui Leipzig, se schimbă în haina de pânză și-și puse pălăria de pai, apoi merse la cea de a doua casă, unde, cu minimum de agitație, cumpără un bilet pentru personalul care ducea în orașul lui Kretzschmar. Făcând aceasta, evită să se uite la casierită, concentrându-se, în schimb, de sub borul pălăriei lui de pai țipătoare, asupra biletului și mărunțișului, înainte de a pleca își luă o ultimă precauție. Dădu un telefon domnului Kretzschmar, ca și

cum ar fi format numărul greșit, și auzi o nevastă indignată, spunându-i că era un adevărat scandal să suni pe cineva atât de devreme. Ca o ultimă măsură, împături pungile de plastic și le vârî în buzunar.

Orașul era plin de frunze și retras, cu peluze mari și case dispuse îngrijit în mici cvartale. Tot ceea ce însemnase altă dată viața la țară sucombese de mult în fața invaziei suburbiilor, însă lumina strălucitoare a soarelui înfrumuseța totul. Numărul opt se afla pe partea dreaptă, o casă impunătoare cu două etaje și cu acoperișuri înalte și ascuțite, în stil scandinav, cu garaj dublu și cu o bogată selecție de copaci tineri, plantați mult prea aproape unul de altul. În grădină era un leagăn cu scaun de plastic înflorat și un bazin nou de pești în stil romantic. Atracția principală însă și mândria lui Herr Kretzschmar era o piscină exterioară, construită într-un patio, placată cu gresie de un roșu țipător. Acolo îl găsi Smiley, în sânul familiei sale, în acea zi ciudată de toamnă, dând o mică petrecere improvizată pentru câțiva vecini. Herr Kretzschmar însuși, în șort, pregătea grătarul, iar când Smiley lăsă să cadă lanțul de la poartă, se opri din activitate și se uită să vadă cine venise. Dar noua pălărie de pai și haina de pânză îl derutară și o chemă pe soția sa.

Frau Kretzschmar veni cu pași mari pe alee, cu o cupă de șampanie în mână. Era îmbrăcată într-un costum de baie roz și o capă diafană roz, pe care o lăsa să-i fluture cu îndrăzneală spre spate.

— Cine *e*? Cine *este* plăcuta surpriză? tot repeta ea cu o voce jucăușă.

Ai fi zis că se adresa cățelușului.

Se opri în fața lui. Era bronzată și înaltă și, la fel ca soțul ei, construită ca să dureze. Nu putu vedea mare lucru din fața ei, deoarece purta ochelari negri de soare, cu un cioc de plastic alb care să-i apere nasul să nu se ardă.

— Familia Kretzschmar se dedă la plăceri, spuse ea, nu prea sigură, înainte ca el să fi apucat să se prezinte. Ce putem face pentru dumneavoastră, domnule? în ce fel vă

putem *servi*?

— Trebuie să vorbesc cu soțul dumneavoastră, zise Smiley.

Era pentru prima oară că vorbea de când își cumpărase biletul și vocea lui suna gros și nefirească.

— Dar Cläuschen nu face afaceri ziua, spuse ea ferm, zâmbind în continuare. În timpul zilei, prin decret familial, goana după profit doarme. Trebuie să-i pun cătușe ca să vă dovedesc că este prizonierul nostru până la asfințit?

Costumul ei de baie era din două bucăți iar abdomenul ei catifelat și plin era uns cu ulei de plajă. Purta un lanț de aur în jurul taliei, probabil ca un semn în plus de naturalețe, iar sandalele aurii aveau tocuri foarte înalte.

— Fiți amabilă și spuneți-i soțului dumneavoastră că nu e vorba de afaceri, preciză Smiley. E o chestiune de prietenie.

Frau Kretzschmar sorbi o gură de șampanie, apoi își scoase ochelarii de soare negri cu cioc, ca și cum și-ar fi dezvăluit fața la un bal mascat. Avea un nas cârn. Chipul, deși amabil, îi era mult mai bătrân decât trupul.

— Dar cum poate fi vorba de prietenie când nu vă cunosc numele? întrebă ea, nesigură dacă trebuie să se arate seducătoare sau descurajatoare.

Între timp însă *Herr* Kretzschmar însuși coborâse aleea în urma ei și se opri în fața lor, uitându-se de la soția sa la Smiley, apoi numai la Smiley. Și poate că expresia rigidă și atitudinea severă a lui Smiley, fixitatea căutăturii îl preveniră pe *Herr* Kretzschmar cu privire la motivul venirii sale.

— Du-te și ai grijă de mâncare, spuse el scurt.

Conducându-l pe Smiley de braț, *Herr* Kretzschmar îl pofti într-un salon cu candelabre de aramă și cu o fereastră dublă, într-un perete interior, plină de cactuși.

— Otto Leipzig e mort, spuse Smiley fără niciun fel de preliminarii, imediat după ce se închise ușa. Doi bărbați l-au ucis lângă tabăra de pe plajă.

Ochii lui *Herr Kretzschmar* se deschiseră larg; apoi, fără să se rușineze, îi întoarse spatele lui *Smiley* și-și acoperi fața cu mâinile.

— Ați făcut o înregistrare pe bandă, spuse *Smiley*, ignorând total această manifestare emoțională. V-am arătat o fotografie și există pe undeva și o înregistrare pe care o aveți în păstrare pentru el.

Spatele lui *Herr Kretzschmar* nu dădea niciun semn că omul auzise ceva.

— Mi-ați vorbit despre ea chiar dumneavoastră aseară, continuă *Smiley*, cu același glas de santinelă. Ați spus că au discutat despre Dumnezeu și despre lume. Ați spus că *Otto* râdea ca un călău, vorbind trei limbi deodată, cântând, spunând bancuri. Ați făcut fotografiile pentru *Otto*, dar tot pentru el ați înregistrat și convorbirea. Presupun, de asemenea, că aveți scrisoarea pe care ați primit-o pentru el de la *Londra*.

Herr Kretzschmar se întorsese pe călcâie și îl privea pe *Smiley* furibund.

— Cine l-a omorât? întrebă el. *Herr Max*, te întreb ca un soldat.

Smiley scosese din buzunar bucata de ilustrată ruptă.

— Cine l-a omorât? repetă *Herr Kretzschmar*. Insist!

— Asta așteptați să vă aduc aseară, spuse *Smiley*, fără să răspundă la întrebare. Persoana care urma să o aducă putea primi înregistrările și orice altceva aveți în păstrare pentru el. Acesta este modul în care opera cu dumneavoastră.

Kretzschmar luă cartea poștală.

— Asta numea el *Regulile Moscovei*, spuse *Kretzschmar*. Atât el, cât și *Generalul* insistau asupra acestui lucru, deși, personal, îl consideram ridicol.

— Aveți cealaltă jumătate? întrebă *Smiley*.

— Da, spuse *Kretzschmar*.

— Atunci potriviți-le și dați-mi materialul. Îl voi folosi exact așa cum ar fi dorit *Otto*.

Fu nevoit să spună aceasta în două feluri diferite

înainte ca *Herr Kretzschmar* să răspundă.

— Promiteți? întrebă *Kretzschmar*.

— Da.

— Și ucigașii? Ce veți face cu ei?

— După toate probabilitățile se află în siguranță de partea cealaltă a apei, spuse *Smiley*. Nu aveau decât câțiva kilometri de parcurs cu mașina.

— Și atunci ce valoare are acest material?

— Materialul îl deranjează pe cel care a trimis ucigașii, spuse *Smiley* și, probabil, în acea clipă, calmul de neclintit al lui *Smiley* îl făcu pe *Herr Kretzschmar* să înțeleagă că vizitatorul său era tot atât de supărat - poate că în modul său foarte personal - ca și el, chiar mai mult.

— Îl va omorî și pe el? întrebă *Herr Kretzschmar*.

Smiley întârzie destul de mult cu răspunsul la întrebare.

— Va face mai rău decât să-l omoare, spuse el.

O clipă, *Herr Kretzschmar* păru tentat să întrebe ce era mai rău decât să fii omorât, dar se abținu. Ținând fără vlagă jumătate de ilustrată, ieși din încăpere. *Smiley* așteptă cu răbdare. O pendulă de aramă își urma cursul captiv, iar niște pești roșii îl priveau fix dintr-un acvariu. *Kretzschmar* se întoarse. Îi întinse o cutie de carton albă. Înăuntru, învelit în hârtie igienică, se aflau un teanc îndoit de hârtie fotografică, acoperit cu scrisul devenit cunoscut, și cinci minicasete din plastic albastru, un model preferat al amatorilor de aparatură modernă.

— Mi le-a încredințat mie, spuse *Herr Kretzschmar*.

— A procedat înțelept, zise *Smiley*.

Herr Kretzschmar puse o mână pe umărul lui *Smiley*.

— Anunțați-mă dacă aveți nevoie de ceva, indiferent de ce, spuse el. Am oamenii mei. Sunt vremuri pline de violență.

De la o cabină telefonică, *Smiley* sună din nou la aeroportul din Hamburg, de data aceasta pentru a reconfirma zborul lui *Standfast* la Londra. După aceea, cumpără timbre și un plic solid pe care scrisese o adresă

fictivă din Adelaide, în Australia. Introduse pașaportul domnului Standfast în plic și-l puse la cutia poștală. Apoi, călătorind sub simplul nume de domnul George Smiley, de profesie funcționar, se reîntoarșe la gară, trecând fără incidente granița în Danemarca. În timpul călătoriei, se duse la toaletă și citi acolo scrisoarea Ostrakovei, toate cele șapte pagini, copie făcută de General în persoană la antica mașină de multiplicat a lui Mikhel din micuța bibliotecă de lângă British Museum. Cele citite, adăugate celor văzute de el în aceeași zi, îi dădură un sentiment crescând de neliniște, aproape de nestăpânit. Cu trenul, feribotul și, în cele din urmă, taxiul, sosi în grabă la aeroportul Kastrup din Copenhaga. De aici, la mijlocul după-amiezii, prinse un avion către Paris și, deși zborul nu dura decât o oră, în lumea lui Smiley ținū o viață de om, în care retrăi întreaga gamă a amintirilor sale, a emoțiilor, a așteptărilor. Furia și repulsia resimțite față de asasinarea lui Leipzig, până acum reprimată, explodară, dar fură șterse de temerile pentru soarta Ostrakovei. Dacă merseseră atât de departe cu Leipzig și cu Generalul, de ce nu i-ar face același lucru și ei? Scurta expediție prin Schleswig-Holstein îi dădu vivacitatea unei tinereți regăsite, dar acum, în revenirea la proza cotidiană după plecarea de acolo, fu cuprins de incurabila indiferență a vârstei. „Cu moartea atât de aproape, gândi el, atât de prezentă, ce rost mai are să lupti?” Se gândi din nou la Karla și la absolutismul acestuia, care cel puțin dădea un sens haosului perpetuu reprezentat de condiția umană, care dădea un sens violenței și morții, la Karla pentru care a ucide nu fusese niciodată nimic mai mult decât un accesoriu necesar pentru atingerea unui țel măreț.

„Cum pot învinge? se întrebă el, singur, reținut de dubii și de un simțământ al decenței. Cum poate oricare dintre noi învinge în condițiile acestui schimb de focuri fără remușcări?”

Coborârea avionului – și promisiunea că vânătoarea va fi reluată – îi redară puterile. Erau doi Karla, medită el,

reamintindu-și chipul stoic, ochii răbdători, trupul slab și musculos așteptând cu înțelepciune clipa propriei distrugerii. Este Karla profesionistul, atât de stăpân pe sine, încât putea să-și permită, dacă era nevoie, să aștepte zece ani pentru ca o operațiune să dea roade; în cazul lui Bill Haydon, douăzeci de ani; Karla, bătrânul spion, pragmaticul, gata să schimbe o duzină de înfrângeri pe o singură mare victorie.

Și mai este și celălalt Karla, Karla cel cu inimă de om la urma urmelor, omul unei singure și mari iubiri, un Karla trădat de propriul umanism. „Nu trebuie să mă descurajez dacă, pentru a-și apăra punctul slab, recurge la metodele profesiei sale”.

Întinzându-se să-și ia pălăria de pai din compartimentul de bagaje, Smiley își aminti din întâmplare o promisiune nesăbuită pe care o făcuse cândva cu privire la căderea lui Karla. „Nu, replicase el la o întrebare foarte asemănătoare celei pe care și-o pune acum. Nu, Karla nu este invulnerabil. Pentru că este fanatic. Și, într-o zi, dacă voi mai avea vreo legătură cu această afacere, lipsa de moderație va însemna căderea sa”.

Grăbindu-se către stația de taxiuri, își aminti că făcuse respectiva remarcă în prezența unui anumit Peter Guillam, care, în momentul de față, întâmplător, deținea un loc foarte important în gândurile sale.

CAPITOLUL 18

Întinsă pe divan, Ostrakova privea asfințitul și se întreba în mod serios dacă nu anunța sfârșitul lumii.

Toată ziua, aceeași penumbră cenușie apăsase deasupra curții, impunând micuțului ei univers o seară nesfârșită. În zori, o lumină de culoare sepia făcuse umbră și mai deasă; la prânz, curând după venirea bărbaților, fusese ca o pană de curent celestă, care aruncase totul într-o beznă de cavernă prevestitoare a propriului ei sfârșit. Iar acum, seara, ceața groasă întărise strânsoarea întunericului asupra forțelor luminii în retragere. „Tot așa mi se întâmplă și mie, își spuse ea fără amărăciune: asta i

se întâmplă trupului meu stâlcit în bătaie, plin de vânătaie, asta se întâmplă cu asediul la care am fost supusă, cu speranțele mele privind a doua venire a Mântuitorului. Asta este exact ceea ce se întâmplă, este declinul propriilor mele zile”.

Se trezise în dimineața aceea cu impresia că era legată de mâini și de picioare. Încercase să miște un picior și, imediat, corzi de foc se strânseseră în jurul coapselor sale, în jurul pieptului și al abdomenului. Ridicase un braț, dar numai pentru a simți cât de tare o țin încheieturile. Îi trebuise o eternitate să se târască până la baie și o alta ca să se dezbrace și să intre în apa caldă. Și când se muie, se temu să nu leșine de durere, atât de tare o chinuia carnea rănită în locurile unde o hârșăise asfaltul. Auzi un ciocănit și își închipui că este în propriul ei cap, până își dădu seama că era opera unui vecin furios. Când numără bățile ceasornicului bisericii, acestea se opriră la patru, așa că nu era de mirare că vecinul protesta împotriva gălgâitului apei ce se scurgea prin țevile bătrâne. Efortul de a-și face cafea o epuizase, dar statul pe scaun i se păru dintr-odată tot atât de insuportabil pe cât era poziția întinsă. Singura modalitate de a se odihni era să se aplece în față, cu coatele sprijinite de marginea chiuvetei de spălat vase. De acolo putea vedea ce se întâmplă în curte, atât ca să mai omoare timpul, cât și ca măsură de precauție; acolo văzuse bărbații, cele două creaturi ale întunericului, cum îi evoca ea acum, urlând în gura mare la portăreasă, iar capra aia bătrână, Madame la Pierre, portăreasa, răspunzându-le tot cu țipete în timp ce își scutura capul ei tâmpit – „Nu, Ostrakova nu este aici, nu e aici” – nu e aici în zece feluri diferite, răsunând în întreaga curte ca o arie, „nu e aici”, acoperind pocnetele bățătoarelor de covoare, turuitul copiilor, bârfa celor două văduve de la etajul trei cu turbane în cap, aplecate peste marginea ferestrelor aflate la doi metri depărtare – „nu este aici!” Până în clipa în care nici măcar un copil nu ar mai fi crezut-o.

Dacă dorea să citească, trebuia să pună cartea pe

marginea chiuvei, unde, după sosirea bărbaților, își ținea și pistolul, până în momentul în care remarcă inelul de pe patul pistolului și, cu simțul ei practic de femeie, improviza un cordon din lanțul chiuvei. În felul acesta, cu pistolul atârnat de gât, se putea folosi de ambele mâini când avea nevoie să se miște, sprijinindu-se, prin cameră. Dar când pistolul îi lovi sânii supliciul fu atât de mare, încât îi veni să vomite. După plecarea bărbaților, începuse să recite în gura mare, în timp ce-și făcea treburile casnice pe care își promisese să le îndeplinească în timpul încarcerării ei. „Un bărbat *înalt*, o *haină* de piele, o *pălărie* Eden, murmurase ea, servindu-se cu o porție sănătoasă de votcă pentru a-și reveni. Un bărbat *lat în umeri*, cam *chel*, *pantofi* gri cu găurele! Să fac cântece din amintirile mele, gândi ea. Să i le cânt Magicianului, Generalului... of, de ce nu-mi răspund la cea de-a doua scrisoare?”

Era din nou copil, căzând de pe căluț, iar căluțul se întorsese și o călcase în picioare. Era din nou femeie, încercând să fie mamă. Își aminti cele trei zile de chinuri imposibile, în care Alexandra se opusese cu dârzenie să se nască la lumina cenușie și primejdioasă a unei maternități jechoase din Moscova. Aceași lumină se vedea pe fereastră acum și zăcea ca un praf nefiresc pe podeaua lustruită a apartamentului ei. Se auzi chemându-l pe Glikman: „Aduceți-l, aduceți-l încoace”. Își aminti cum i se păruse că pe el, pe Glikman, amantul ei, urma să-l nască, nu pe copilul lor, ca și cum trupul lui voinic și păros s-ar fi luptat să iasă din ea - sau să intre în ea? -, ca și cum născându-l, l-ar fi trimis pe Glikman chiar în captivitatea de care se temea pentru el.

„De ce nu se află aici, de ce nu vin? se întreba ea confundându-l pe Glikman cu Generalul și cu Magicianul în același timp. De ce nu-mi răspund la scrisoare?”

Știa foarte bine de ce nu venise Glikman, atunci când se zbatuse cu Alexandra. Îl implorase să stea deoparte. „Ai curajul să suferi și asta ajunge, îi spusese ea. Dar nu ai curajul să fii martor la suferința altora și te iubesc și

pentru acest fapt. Lui Hristos, spuse ea, i-a fost prea ușor. Hristos i-a putut vindeca pe leproși, Hristos a redat vederea orbilor și viața, morților. El a putut chiar să moară pentru o cauză rezonabilă. Dar tu nu ești Hristos, tu ești Glikman, și nu poți face nimic pentru a-mi alina durerea decât să privești și să suferi și tu, ceea ce nu face bine nimănui”.

„Generalul însă și Magicianul său sunt altceva, se gândi ea cu ciudă. Ei s-au prezentat ca medici pentru boala mea și am dreptul la îngrijirea lor!”

La ora convenită, portăreasa aia cretină ce răgea toată ziua urcase la ea, în formație completă, împreună cu bărbatul ei troglodit, care-și adusese șurubelnița. Erau emoționați la culme pentru Ostrakova și bucuroși că-i pot aduce vești care să o îmbărbăteze. Ostrakova se pregătise cu grijă pentru întâlnire, punând muzică, fardându-se și îngrămădind cărți lângă divan, pentru a crea o atmosferă de tihnă introspecție.

— Vizitatori, madame, *bărbați*... Nu, n-au vrut să-și dea numele... veniți aici din străinătate pentru o scurtă vizită... l-au cunoscut pe *soțul* dumneavoastră, madame. Emigranți, asta erau, ca și dumneavoastră... Nu, voiau să rămână o *surpriză*, madame... Spuneau că au *daruri* pentru dumneavoastră de la rude, madame... un secret, madame, și unul din ei era atât de mare, de puternic și de arătos... Nu, vor veni altă dată, se află aici pentru afaceri, au multe întâlniri, așa au spus... Nu, cu taxiul, și l-au pus să aștepte... Ce cheltuială, vă dați seama!

Ostrakova răsese și-și pusese mâna pe brațul portăresei, făcând-o astfel părtașa unui mare secret, în timp ce trogloditul stătea în picioare și le sufla în nas fum de țigară și miros de usturoi.

— Ascultați, spusese ea. Amândoi. Faceți-mi un serviciu, Monsieur și Madame la Pierre. Știu foarte bine cine sunt acești vizitatori bogați și frumoși. Sunt nepoții soțului meu, niște terchea-berchea din Marsilia, leneși și vagabonzi. Dacă-mi aduc un cadou, puteți fi siguri că vor

dori și un culcuș și pe deasupra și o masă bună. Fiți atât de amabili și spuneți-le că sunt plecată în provincie pentru câteva zile. Îmi sunt foarte dragi, dar în momentul de față am nevoie de liniște.

Orice urmă de îndoială sau de dezamăgire le-ar mai fi putut rămâne în capetele lor tâmpite fusese ștearsă de Ostrakova cu bani. Era acum singură din nou... cu pistolul atârnat de gât. Era întinsă pe divan, cu coapsele ridicate într-o poziție ceva mai tolerabilă. Ținea pistolul în mână, țintind către ușă și putea auzi pași urcând scara, două perechi, unii greoi, ceilalți ușori.

Repetă: „Un bărbat *înalt*, o *haină* de piele... Un bărbat spătos, pantofi *cenușii* cu găurele...”

Apoi ciocănitul, timid ca o propunere de dragoste din copilărie. Și vocea necunoscută, vorbind franțuzește cu un accent necunoscut, molcom și corect, așa cum vorbea și soțul ei, Ostrakov, și cu aceeași drăgălășenie seducătoare.

— Madame Ostrakova, vă rog să mă lăsați să intru. Am venit să vă ajut.

Cu sentimentul că acesta era sfârșitul tuturor lucrurilor, Ostrakova armă pistolul defunctului ei soț și înaintă către ușă cu pași hotărâți, oricât ar fi fost de dureroși. Mergea într-o parte, fără pantofi în picioare, și se ferea de vizor. Nimic n-ar convinge-o că nu se putea vedea prin el în ambele sensuri. De aceea, făcu înconjurul camerei în speranța că nu va fi în unghiul de observație al vizorului, iar în drum trecu pe lângă portretul cam șters al lui Ostrakov, supărată foc că acesta fusese așa de egoist încât să moară atât de devreme, în loc să rămână în viață pentru a o putea proteja. Apoi își zise: „Nu, am trecut dincolo. Sunt stăpână pe mine”.

Și, într-adevăr, își controla curajul. Mergea la război, fiecare minut putea fi ultimul, dar durerile dispăruseră și trupul ei se simțea pregătit, așa cum fusese pentru Glikman, întotdeauna, oricând; simțea energia acestuia curgându-i prin membre și dându-i puteri. Îl avea pe Glikman alături și își aminti, fără regrete, forța lui. Avea

sentimentul biblic că toate acele prilejuri în care făcuseră dragoste cu patimă o învigoraseră pentru acest moment. Avea calmul lui Ostrakov și onoarea lui Ostrakov; avea arma lui Ostrakov. Dar curajul ei disperat, solitar era, în sfârșit, numai al ei, curajul unei mame stârnite și frustrate, al unei mame furioase. Alexandra! Bărbații care veniseră să o ucidă erau aceiași cu cei care își bătuseră joc de maternitatea ei secretă, care îi omorâseră pe Ostrakov și pe Glikman și ar omorî o întreagă lume amărâtă dacă ea nu îi oprea.

Voia să țintească înainte de a trage și își dădu seama că, atâta vreme cât ușa era încuiată, cu lanțul pus și cu vizorul la locul lui, putea să ochească de foarte aproape... și cu cât ochea mai de aproape, cu atât mai bine, pentru că avea o modestie înțeleaptă cu privire la talentul ei de trăgător. Puse un deget pe vizor pentru a-i împiedica să se uite înăuntru, apoi își lipi ochiul de acesta să vadă cine erau și primul lucru pe care-l observă fu idioata aia de portăreasă, foarte aproape, rotundă ca o ceapă, în lentila care o deforma, cu părul verde în lumina reflectată de gresia de pe palier și cu un zâmbet de gumă, lăbărțat, sub un nas care se înfîgea în aer ca un cioc de rață. Ostrakovei îi trecu prin minte că pașii ușori îi aparținuseră ei... greutatea, ca și durerea sau fericirea, fiind întotdeauna relative în raport cu ceea ce fusese sau cu ceea ce urmasse. Al doilea lucru pe care îl văzu fu un bărbat scund, cu ochelari, care, prin vizor, părea tot atât de gras ca și omulețul din reclama pentru cauciucurile Michelin. Și, în timp ce-l urmărea, acesta își scoase cu seriozitate pălăria de pai, ce părea să descindă direct dintr-un roman de Turgheniev, ținând-o într-o parte ca și cum auzea cântându-se imnul său național. Deduse din gestul acestuia că micuțul domn încerca să-i spună că știa că ei îi este frică, că o față umbrită era lucrul de care se temea cel mai mult și că, descoperindu-și capul, își demonstra cumva bunele sale intenții față de ea.

Nemișcarea și gravitatea sa aveau un aer de

supunere respectuoasă și, la fel ca și vocea sa, îi aminteau de Ostrakov; lentila vizorului îl putea transforma în broscoi, însă nu putea să-i modifice atitudinea. Ochelarii îi aminteau de asemenea de Ostrakov, fiind tot atât de necesari vederii ca bastonul pentru un invalid. Toate acestea, cu inima bătând puternic, dar cu privirea foarte sigură, fură înregistrate de către Ostrakova cu ocazia acelei prime examinări prelungite prin vizor; cu țeava pistolului lipită de ușă, cu degetul pe trăgaci, se întreba dacă să-l împuște sau nu chiar atunci, direct prin ușă... „Na, ține *asta* pentru Glikman, *asta* pentru Ostrakov, *asta* pentru Alexandra!”

Întrucât, în starea de suspiciune în care se găsea, era tentată să creadă că îl aleseseră pe acest bărbat pentru aerul lui de omenie; Ostrakov însuși avusese acel dar de a fi în același timp gras și plin de demnitate.

— Nu am nevoie de ajutor, răspunse Ostrakova într-un târziu și așteptă, îngrozită, să vadă ce efect vor avea cuvintele ei asupra lui.

În timp ce îl urmărea, portăreasa tâmpită începu să tipe în gura mare, cu de la ea putere.

— Madame, este un domn! E englez! E îngrijorat în privința dumneavoastră! Sunteți bolnavă, madame, întreaga stradă se teme pentru dumneavoastră! Madame, nu mai puteți sta așa încuiată. O pauză. Este medic, madame... nu-i așa, domnule? Un distins medic pentru bolile spiritului! apoi Ostrakova o auzi șoptindu-i: Spuneți-i, monsieur. Spuneți-i că sunteți medic.

Străinul însă dădu din cap în semn că nu este de acord și replică:

— Nu. Nu este adevărat.

— Madame, deschideți sau aduc poliția! urlă portăreasa. O rusoaică să facă un astfel de scandal!

— *Nu am nevoie de ajutor*, repetă Ostrakova, mult mai tare.

Dar era conștientă că, mai mult decât orice, avea nevoie de ajutor, că fără ajutor n-ar omorî niciodată, tot

așa cum nici Glikman n-ar fi omorât pe nimeni. Nici chiar dacă i s-ar arăta Diavolul, ea n-ar putea ucide copilul altei femei.

În timp ce-și continua veghea, omulețul făcu, încet, un pas înainte până când fața sa, deformată ca un chip sub apă, ajunsese să fie tot ce putea vedea prin lentilă; și văzu, pentru întâia oară, oboseala înscrisă pe figura lui, roșeața ochilor în spatele ochelarilor, cearcănele negre; îi simți grija pătimasă pentru ea, care n-avea nimic de a face cu moartea, ci cu supraviețuirea; simți că privește un chip îngrijorat și nu unul care alungase pe vecie compasiunea. Fața se apropie și mai mult, iar pocnetul capacului cutiei de scrisori fu cât pe ce să o facă să apese din greșeală pe trăgaci, ceea ce o îngrozi. Simți cum i se contractă mâna și nu reuși s-o stăpânească decât în clipa în care era gata să ducă gestul la bun sfârșit; apoi se aplecă să ridice plicul de pe preș. Era scrisoarea ei, adresată Generalului... cea de-a doua, în care spunea „Cineva încearcă să mă omoare”, scrisă în franceză. Ca un gest de ultimă rezistență, se întrebă dacă scrisoarea nu reprezenta cumva o capcană și dacă nu o interceptaseră, cumpăraseră sau furaseră, sau făcuseră ceva ce fac cei care vor să te înșele. Dar văzând scrisoarea, recunoscând cuvintele cu care începea și tonul disperat, deveni dintr-odată sătulă de viclenie, sătulă de neîncredere, sătulă să vadă râul acolo unde și-ar fi dorit cel mai mult să găsească binele. Auzi din nou vocea bărbatului gras și o franceză educată, dar puțin desuetă, și-și aminti versuri învățate la școală și pe jumătate uitate. Și, dacă individul spunea o minciună, însemna că era cea mai abilă minciună pe care-i fusese dat să o audă vreodată.

— Magicianul e mort, madame, zise el aburind vizorul cu propria respirație. Am venit de la Londra să vă ajut în locul său.

Timp de ani de zile după aceea, poate că întreaga sa viață, Peter Guillam va relata, mai fidel sau mai puțin fidel, povestea întoarcerii sale acasă în seara aceea. Insista asupra faptului că avusese loc în împrejurări speciale. Era

prost dispus - unu -, fusese așa toată ziua. Doi - ambasadorul îi reproșase în public, la întrunirea săptămânală, o remarcă făcută cu o ușurință necuviincioasă cu privire la balanța de plăți britanică. Era proaspăt căsătorit - trei - și foarte tânăra sa soție era însărcinată. Apelul ei telefonic - patru - intervenise la câteva clipe după ce decodificase un mesaj lung și extrem de plictisitor din partea Prăvăliei, reamintindu-i pentru a cincisprezecea oară că *nu* - repetăm, *nu* - sunt permise niciun fel de operațiuni pe pământ francez fără autorizarea scrisă, prealabilă, a Conducerii. Și - cinci - întreg Parisul era cuprins de una din epidemiile lui periodice, teama de răpiri. În fine, postul de rezident principal al Prăvăliei era bine-cunoscut drept locul unde erau expuși ofițerii sortiți în curând înhumării, oferindu-le doar ceva mai mult decât ocazia unor prânzuri interminabile cu o mare varietate de șefi, foarte corupți și foarte plicticoși, ai unor servicii rivale de informații franceze, care pierdeau mai mult timp spionându-se unii pe alții, decât pe presupușii lor dușmani. Va fi nevoie, insista Guillam mai târziu, ca toți acești factori să fie luați în considerație înainte ca oricine să-l poată acuza de impetuozitate. Guillam, ar trebui poate adăugat, avea o constituție athletică și, deși pe jumătate francez, era mai mult englez din pricina aceasta; era zvelt și aproape de ceea ce s-ar putea numi un bărbat arătos... și, deși se lupta din răspuțeri să nu o arate, se apropia de cincizeci de ani, barieră pe care puțini agenți ce îmbătrânesc sunt în stare să o depășească. Poseda de asemenea un Porsche german nou-nouț, pe care îl dobândise, cu o oarecare jenă, la tarifele diplomatice, și pe care îl gara, spre dezaprobară stridentă a ambasadorului, în parcareă ambasadei.

Marie-Claire Guillam îl sună pe soțul ei la ora șase fix, chiar în momentul când Guillam își încuia cărțile de coduri. Guillam avea două telefoane în biroul său, dintre care unul, în teorie, era direct și destinat convorbirilor operative. Cel de-al doilea trecea prin centrala ambasadei.

Marie-Claire sună pe linia directă, lucru asupra căruia conveniseră că nu-l va face decât în caz de urgență. Îi vorbește în franceză, care era limba ei maternă, e drept, dar de curând începuseră să comunice în engleză, pentru a vorbi mai cursiv în acea limbă.

— Peter, începu ea.

Simți pe loc tensiunea din glasul soției.

— Marie-Claire? Ce este?

— Peter, e cineva aici. Dorește să vii imediat.

— Cine?

— Nu pot să-ți spun. E important. Te rog să vii acasă imediat, repetă ea și trânti receptorul.

Secretarul lui Guillam, un oarecare domn Anstruther, se afla în pragul camerei blindate atunci când sunase telefonul; aștepta ca Guillam să răsucescă butonul încuietorii cu cifru înainte ca fiecare să-și introducă propria cheie. Prin ușa deschisă ce da spre biroul lui Guillam, îl văzu pe acesta trântind receptorul și, înainte de a mai avea timp să schițeze vreun gest, Guillam îi aruncă lui Anstruther – o aruncare lungă, cam de cinci metri – sacrosancta *cheie personală* a rezidentului-șef, un fel de simbol al funcției sale; printr-un miracol, Anstruther o prinse; întinse mâna stângă și o prinse în palmă, ca un jucător american de baseball; n-ar mai fi reușit încă o dată chiar dacă ar fi încercat de o sută de ori, îi va spune el lui Guillam mai târziu.

— Nu te mișca de aici până nu te sun! strigă Guillam. Te așezi la biroul meu și răspunzi la telefoane. Mă auzi?

Anstruther auzise, Guillam însă se afla la jumătatea scăării în spirală, de o eleganță absurdă, a ambasadei, năpustindu-se printre dactilografe, gărzi ale Cancelariei și tineri isteți pe punctul de a face turul cocteilurilor de seară. Câteva secunde mai târziu, se afla la volanul propriului Porsche, ambalând motorul ca un pilot de curse, ceea ce nu-i exclus să fi fost într-o altă viață. Locuința lui Guillam se afla în Neuilly și, de obicei, aceste curse sportive la orele de vârf îl amuzau, amintindu-i de două ori

pe zi - așa cum spunea el - că, oricât de îngrozitor de plicticoasă era rutina ambasadei, viața din jurul lui era însuflețită, nu totdeauna ușoară, dar distractivă. Era chiar înclinat să-și cronometreze parcursurile în funcție de distanță. Dacă o lua pe Avenue Charles de Gaulle și dacă avea noroc la stopuri, douăzeci și cinci de minute în traficul de seară nu i se părea un rezultat nerezonabil. Noaptea târziu sau dimineața devreme, cum străzile erau pustii iar el avea un număr de corp diplomatic, putea scurta timpul la cincisprezece minute, dar, la orele de vârf, treizeci și cinci de minute însemnau o viteză mare, pe când patruzeci de minute se încadrau în normă. În seara aceea, obsedat de ideea că Marie-Claire era ținută sub amenințarea pistolului de către o bandă de nihiști nebuni, parcurse distanța în optsprezece minute, nici mai mult, nici mai puțin. Rapoartele poliției prezentate ulterior ambasadorului precizau că trecuse peste trei stopuri și că atinsese 140 de kilometri pe oră atunci când intrase în ultima linie dreaptă spre casă. Dar toate acestea nu erau, în mod necesar, decât o reconstituire, întrucât nimeni nu se simțise tentat să țină pasul cu el. Guillam însuși nu-și amintea decât foarte puțin de acest drum, în afară de un acroșaj evitat în ultima fracțiune de secundă cu un camion pentru mutări de mobilier și de un altul cu un biciclist nebun, căruia îi venise ideea să o facă la stânga în momentul când Guillam era doar la o sută cincizeci de metri în spatele lui.

Apartamentul său era într-o vilă, la etajul trei. Frână în disperare, înainte de a ajunge în fața intrării, întrerupse contactul, mai alunecă preț de câțiva metri înainte de a se opri în stradă, și se repezi spre ușa din față cât de discret îi permitea graba în care se afla. Se așteptase să vadă o mașină parcată în apropiere, probabil cu un șofer la volan, pregătit să demareze, dar, spre liniștea lui, nu se vedea nimic. Totuși, lumina era aprinsă în dormitor, așa că și-o imagină pe Marie-Claire cu căluș la gură și legată de pat, iar pe agresori, așezați de jur-împrejurul ei, în așteptarea

lui Guillam. Dacă pe Guillam îl voiau, atunci nu avea de gând să-i dezamăgească. Venise neînarmat; n-avea de ales. Supraveghetorii Prăvăliei aveau o groază sfântă de arme, iar revolverul său, deţinut în mod ilegal, se afla în sertarul noptierei, unde îl şi găsiseră, probabil. Urcă fără zgomot cele trei etaje şi la uşa de la intrare îşi scoase haina şi o aruncă pe jos, lângă el. Ținea cheia în mână şi uşurel, cum ştia el mai bine, o introduse în broască, apoi apăsă pe sonerie şi strigă „Poșta”, prin cutia de scrisori, apoi: „Expres”. Cu mâna pe cheie, aşteptă până auzi paşi apropiindu-se, pe care îi distinse imediat ca neapartenând lui Marie-Claire. Erau înceţi, chiar greoi şi, după cum i se părură lui Guillam, mult prea siguri. Veneau din direcția dormitorului. Toate gesturile sale, după aceea, fură simultane. Pentru a deschide uşa din interior, ştia el, erau necesare două mișcări distincte: mai întâi trebuia scos lanțul, apoi descuiată broasca. Aproape pe vine, Guillam aşteptă până auzi cum alunecă lanțul, apoi folosi arma sa surpriză: întoarse în broască propria cheie, se repezi în uşă cu toată greutatea şi, în timpul acesta, avu imensa satisfacție să vadă un bărbat rotofei zburând învârtindu-se în oglinda din vestibul, care se smulse din cârlige, în timp ce Guillam îl apucă de un braț pe care i-l întoarse, gata-gata să-l rupă din umăr... ca să vadă figura înmărmurită a mentorului şi prietenului lui de o viață, George Smiley, uitându-se la el neajutorat.

Urmarea acestei întâlniri este descrisă de Guillam destul de confuz; nu fusese, bineînțeles, prevenit nicicum de sosirea lui Smiley, iar acesta – poate de frica microfoanelor – nu spusese mare lucru înăuntrul apartamentului, care să-l poată cât de cât lumina. Marie-Claire se afla în dormitor, însă nici legată, nici cu vreun căluș în gură; cea întinsă pe pat, la insistențele lui Marie-Claire, era Ostrakova, tot în rochia ei neagră, iar Marie-Claire îi acorda toate îngrijirile care îi veneau în minte – piept de pui în aspic, ceai de mentă, toate mâncărurile pentru suferinzi pe care le pusese conștiincios deoparte

pentru ziua cea mare, care, din păcate, nu sosise încă, ziua în care Guillam s-ar îmbolnăvi și ea ar trebui să-l îngrijească. Ostrakova, observă Guillam (deși nu-i aflate încă numele) părea să fi fost bătută. Avea vânătăi mari cenușii în jurul ochilor și al buzelor, iar degetele îi fuseseră zdrelite atunci când încercase probabil să se apere. După ce îl lăsă pe Guillam să vadă pentru scurt timp această scenă – o femeie bătută îngrijită de tânăra sa nevastă grijulie – Smiley îl conduse în salon și, cu toată autoritatea sa de fost șef al lui Guillam, ceea ce și fusese, de fapt, îi prezentă rapid cerințele sale. Acum de-abia, după cum reieși, se impunea graba pe care Guillam o manifestase mai devreme. Ostrakova – Smiley se referea la ea ca „invitata noastră” – va trebui să părăsească Parisul în aceeași noapte, spuse el. Casa conspirativă a rezidenței din Paris de lângă Orléans – pe care el o numea „conacul nostru de la țară” – nu era destul de sigură; ea avea nevoie de un loc unde să i se asigure și îngrijire, și protecție. Guillam își aminti de un cuplu francez din Arras, un agent ieșit la pensie și soția acestuia, care în trecut dăduseră adăpost unor păsări de pasaj ale Prăvăliei. Conveniră ca Guillam să le telefoneze, dar nu din apartament. Smiley îl trimise să găsească o cabină telefonică. În timp ce Guillam făcuse aranjamentele necesare, până la întoarcerea sa acasă, Smiley scrisese un mesaj scurt pe îngrozitoarea hârtie de scrisori a lui Marie-Claire – cu iepurași pascănd iarbă –, mesaj pe care dorea ca Guillam să-l transmită imediat Prăvăliei: „Personal pentru Saul Enderby. De descifrat personal”. Textul, pe care Smiley insistă ca Guillam să-l citească (dar nu cu voce tare), îi cerea politicos lui Enderby – „ținând seama de cel de-al doilea deces, care ți-a fost, fără îndoială, comunicat” – să vină la o întâlnire la Ben’s Place peste patruzeci și opt de ore. Guillam habar nu avea unde se află Ben’s Place.

— Și, Peter...

— Da, George, spuse Guillam, încă uluit.

— Presupun că există un anuar oficial al diplomaților

acreditați aici. Ai cumva din întâmplare așa ceva acasă?

Guillam avea un exemplar. Era biblia lui Marie-Claire. Nu avea memoria numelor, așa că anuarul se afla întotdeauna lângă telefonul din dormitor pentru a fi la îndemână ori de câte ori un membru al unei ambasade străine o suna pentru a o invita la un cocteil, la un dineu sau, ceea ce era cel mai îngrozitor, la sărbătorirea vreunei zile naționale. Guillam i-l aduse și, o clipă mai târziu, se uita peste umărul lui Smiley. „Kirov, citi el – dar din nou în gând – urmărind linia pe care Smiley o trasa cu unghia arătătorului. Kirov, Oleg, Secretar II, Serviciul Comercial, necăsătorit”. Urma o adresă în perimetrul rezervat ambasadei sovietice în Arondismentul VII.

— Ai dat vreodată nas în nas cu el? întrebă Smiley.

Guillam dădu din cap.

— Ne-am ocupat de el cu câțiva ani în urmă. Acum e înscris în categoria „a nu se atinge”, răspunse el.

— Când a fost publicat anuarul? întrebă Smiley.

Răspunsul se afla tipărit pe copertă: decembrie, anul precedent.

— Ei bine, când te duci la birou...

— Arunc o privire în dosar, promise Guillam.

— Mai este și *asta*, spuse Smiley sec, înmânându-i lui Guillam o pungă obișnuită de hârtie, conținând, după cum avea să constate când se uitase mai târziu, câteva minicasete și un plic cafeniu gros.

— Cu prima valiză de mâine, te rog, spuse Smiley. Aceeași clasificare și același destinatar ca în cazul telegramei.

Lăsându-l pe Smiley să consulte în continuare anuarul, iar pe cele două femei lăsându-le izolate în dormitor, Guillam se întoarse în grabă la ambasadă și, eliberându-l pe Anstruther, așa năucit cum era, din garda sa de lângă telefoane, îi înmână punga dimpreună cu instrucțiunile lui Smiley. Tensiunea în care se afla Smiley îl afecta în mod considerabil pe Guillam și nădușea din cap până în picioare, în toți anii aceia de când îl cunoștea pe

George, va relata el mai târziu, nu-l văzuse atât de închis în sine, atât de încordat, atât de eliptic și atât de disperat. Redeschizând camera blindată, Guillam codifică textul și transmise personal telegrama, așteptând doar până când sosise confirmarea primirii din partea Conducerii. Luă dosarul conținând mișcările membrilor Ambasadei sovietice și rășfoi vechi rapoarte de supraveghere. Nu trebui să caute prea mult. Seria a treia, cu copii la Londra, îi dezvălui tot ceea ce avea nevoie să știe. Kirov, Oleg, Secretar II, Serviciul Comercial, descris de data aceasta drept „căsătorit, dar la post fără soție”, revenise la Moscova cu două săptămâni înainte. În coloana rezervată pentru comentarii diverse, serviciul francez de legătură adăuga că, potrivit unor surse sovietice bine informate, Kirov fusese „rechemat peste noapte de către Ministerul de Externe sovietic pentru a prelua un post important, devenit vacant pe neașteptate”. Petrecherile obișnuite de rămas-bun nu mai fuseseră, de aceea, posibile.

Reîntors la Neuilly, Guillam îl comunică lui Smiley cele aflate, ascultate de acesta în tăcere adâncă. Nu părea surprins, ci mai mult îngrozit, și când, în cele din urmă, vorbi – ceea ce nu se întâmplă până când nu se regăsiră toți trei în mașină, îndreptându-se în goană către Arras – vocea sa avea un accent de disperare.

— Da, spuse el, ca și cum Guillam știa întreaga poveste pe dinafară. Da, este exact ceea ce *ar face*, nu-i așa? L-ar rechema pe Kirov sub pretextul unei promovări, pentru a fi siguri că se întoarce.

George nu mai avusese tonul acesta, va relata Guillam – bineînțeles, cu înțelepciunea retrospectivei – din noaptea când îl demascase pe Bill Haydon drept cârțiță a lui Karla și amant al lui Ann.

Ostrakova, la rândul ei, privind tot în urmă, nu avea o amintire prea coerentă din acea noapte, nici a drumului cu mașina, în timpul căruia izbutise să adoarmă, nici a interogatoriului răbdător, dar insistent, la care o supusese bărbatul scund și rotofei a doua zi, după ce se sculase

târziu de dimineață. Poate că-și pierduse temporar capacitatea de a fi impresionată și, ca atare, de a-și aduce aminte. Îi răspundea la întrebări, îi era recunoscătoare, îi dădu - fără antren sau „înfrumusețări” - aceleași informații pe care le dăduse Magicianului, deși el părea să le dețină cam pe toate.

— Magicianul, spuse ea, într-un rând. Mort, Doamne, Dumnezeu!

Întrebă de General, dar nu acordă aproape nicio atenție răspunsului neangajant al lui Smiley. Se gândise la Ostrakov, apoi la Glikman, și acum la Magician. Nici măcar nu îi știuse numele vreodată. Gazdele erau și ele amabile cu ea, dar nici acestea nu o impresionară cu nimic. Ploua și nu putea vedea câmpia în depărtare.

Încetul cu încetul totuși, pe măsură ce săptămânile treceau, Ostrakova începuse să-și permită o hibernare idilică. Toiul iernii veni devreme și se lăsă pradă îmbrățișării zăpezii; se plimba, la început mai puțin, apoi chiar destul de mult, intra în casă devreme, vorbea rar, iar trupul și sufletul i se vindecară. La început, mintea îi era dominată de o confuzie de înțeles și se trezi gândindu-se la fiica sa în termenii în care o descrisese străinul roșcovan: ca o disidentă înrăită și o rebelă de neîmblânzit. Apoi, încet-încet, i se dezvălui logica întregii probleme. Undeva, își argumenta ea, trăia adevărata Alexandra, care-și ducea existența ca înainte. Sau care, ca și înainte, nu exista. În oricare din cele două cazuri, minciunile roșcovanului priveau cu totul altă persoană, una pe care o inventaseră pentru propriile lor trebuințe. Izbuti chiar să-și găsească o consolare la gândul că fiica ei, dacă mai era încă în viață, nu știa de mașinațiile lor. Poate că suferințele pe care i le provocaseră - sufletești și trupești - reușiseră să facă ceea ce ani întregi de rugăciuni și de teamă nu reușiseră și o mântuiseră de reproșurile pe care și le făcea în legătură cu Alexandra. Îl plânse pe Glikman în tihnă, pe deplin conștientă că era singură pe lume, dar, în peisajul de iarnă, solitudinea nu-i dis plăcea. Un general de brigadă în

retragere o ceru de nevestă, dar îl refuză. Se dovedi mai târziu că cerea de nevestă pe oricine. Peter Guillam o vizita cel puțin o dată pe săptămână și, câteodată, se plimbau împreună câte o oră sau două. În franceza sa impecabilă, acesta îi vorbea mai ales despre decorarea grădinilor, un subiect despre care avea cunoștințe inepuizabile. Aceasta era viața Ostrakovei, în măsura în care avea o legătură cu prezenta poveste. Și și-o trăia ignorând total evenimentele declanșate de prima ei scrisoare către General.

CAPITOLUL 19

— Știi că adevăratul lui nume chiar *este* Ferguson? întrebă Saul Enderby cu accentul acela snob și lălit londonez, suprema vulgaritate a înaltei burghezii engleze.

— Nu m-am îndoit niciodată, spuse Smiley.

— E cam tot ceea ce ne-a rămas din herghelia de lampagii. În zilele noastre, înțelepții nu sunt de acord cu supravegherea internă. Cică ar fi antipartinică sau naiba știe ce. Enderby continua să studieze voluminosul document din mâna sa. Și cum te cheamă pe tine, George? Sherlock Holmes pe urma bietului și bătrânului Moriarty? Căpitanul Ahab vânându-și marea balenă albă? Cine ești?

Smiley nu răspunse.

— Aș dori să am un dușman, trebuie să vă spun, remarcă Enderby, întorcând câteva pagini. Îmi caut un dușman de o veșnicie. Nu-i așa, Sam?

— Zi și noapte, șefule, aprobă din toată inima Sam Collins și-i adresă stăpânului său un zâmbet complice.

Ben's Place era camera din spate a unui hotel întunecat din Knightsbridge și cei trei bărbați se întâlniseră acolo cu o oră în urmă. Pe ușă se găsea un avis: „DIRECȚIUNEA, INTRAREA STRICT INTERZISĂ PERSOANELOR STRĂINE”, iar în spatele ei, un vestibul servind de vestiar pentru haine și pălării, ca și pentru discuții confidențiale, după care venea un birou privat, cu lambriuri în lemn de stejar, plin de cărți și mirosind a mosc, care la rândul lui dădea către un petic de grădină -

îngrădit, furat din parc, cu un bazin de pești și cu un înger de marmură - și o alee pentru plimbări meditative. Identitatea lui Ben, dacă avusese vreodată așa ceva, se pierdea în arhivele nescrise ale mitologiei Prăvăliei. Dar acest loc al său fusese păstrat - un fel de indemnizație specială acordată lui Enderby la numirea sa și înaintea acestuia lui George Smiley - ca un punct de întâlniri tainice ce nu mai avură loc după aceea.

— Îl mai citesc o dată, dacă nu te superi, spuse Enderby. Sunt cam greu de cap la această oră a zilei.

— Cred că va fi nemaipomenit de util, într-adevăr, șefule, zise Collins.

Enderby își împinse ochelarii cu semilentile, dar în așa fel încât să vadă pe deasupra lor, iar Smiley avea ideea nemărturisită că, oricum, erau din sticlă ordinară.

— Kirov este cel care vorbește. Asta după ce Leipzig l-a făcut să muște din nadă, așa e, George?

Smiley dădu din cap distant.

— Încă se află cu nădragii în vine la casa de curve, dar este ora cinci dimineața și fetele au fost trimise acasă. Avem mai întâi smiorcăiala lui Kirov: „Cum-ai-putut-să-mi-faci-așaceva? Credeam că ești prietenul meu, Otto!” zice el. Iisuse, ce-a dat-o în bară! Urmează declarația lui, transpusă într-o engleză proastă de către traducători. Au făcut o concordanță... așa se spune, George? Hm-urile și ah-urile sunt omise.

Că acesta era sau nu termenul, Smiley nu dădu niciun răspuns. Poate că nici nu se aștepta un răspuns de la el. Stătea foarte liniștit într-un fotoliu de piele, aplecat peste mâinile sale strânse, și nu-și scosese paltonul de tweed cafeniu. Lângă el era un set din transcrierile spuselor lui Kirov. Părea tras la față, iar Enderby avea să remarce mai târziu că dădea impresia că ținuse regim. Sam Collins, șeful Operațiunilor, stătea literalmente în umbra lui Enderby, un om mic de statură, spilcuit, cu o mustață neagră și gata oricând să abordeze un zâmbet larg. Fusese o vreme când Collins era omul bun la toate al

Prăvăliei, iar anii petrecuți în teren îl învățaseră să disprețuiască limbajul secret al Etajului V. Acum, braconierul devenise paznic de vânătoare, care avea grijă de pensie și de propria securitate, tot așa cum avusese grijă odinioară de rețelele sale. Pe fața sa se așternuse, în mod deliberat, o lipsă de expresie; fuma țigări brune, până la jumătate, pe care le stingea într-o cochilie crăpată, în timp ce privirea lui de câine credincios era ațintită asupra lui Enderby, stăpânul său. Enderby stătea în picioare, sprijinit de cantul ușilor cu geam, silueta sa decupându-se pe fundalul luminii de afară; folosea un băț de chibrit rupt în chip de scobitoare. O batistă de mătase îi ieșea din mâneca stângă și stătea cu un genunchi înainte ușor flexat, ca și cum s-ar fi aflat în loja membrilor clubului de la Ascot. În grădină, petice de ceață se întindeau ca un văl peste peluză. Enderby își ridică din nou capul și ținea documentul în fața lui ca un meniu.

— Hai. Să zicem că eu sunt Kirov. „În calitate de ofițer de finanțe, lucrând în cadrul Centrului Moscova din 1970 până în 1974, sarcina mea era să descopăr neregulile din conturile rezidențelor din străinătate și să-i pun pe vinovați pe calea cea bună”. Se întrerupse și se uită din nou peste ochelari. Toate acestea se întâmplaseră înainte ca acest Kirov să fi fost trimis la post la Paris, așa e?

— Absolut corect, spuse Collins cu putere și privi scurt către Smiley pentru ajutor, dar nu se alese cu niciunul.

— Încerc să pun lucrurile cap la cap, George, explică Enderby. Aliniez țintele. Nu posed micile tale celule cenușii.

Sam Collins zâmbi larg la această demonstrație de modestie a șefului său.

Enderby continuă:

— Ca rezultat al acestor anchete extrem de delicate și de confidențiale, care uneori duceau la pedepsirea unor ofițeri superiori ai Centrului Moscova, am făcut cunoștință cu șeful Direcției XIII de Informații, independentă și

subordonată Comitetului Central al partidului, cunoscut în întregul

Centru sub numele de cod Karla. Este un nume de femeie și se spune că aparținea primei rețele pe care a controlat-o. Așa e, George?

— Așa era pe vremea Războiului Civil din Spania, spuse Smiley.

— Marele teren de joc. Bine, bine. Să continuăm. „Direcția XIII este un serviciu separat în cadrul Centrului Moscova, întrucât sarcina sa principală constă în recrutarea, antrenarea și plasarea agenților ilegali cunoscuți drept cârțițe, sub o solidă acoperire în țările fasciste, tra-la-la... tra-la-la. Adesea, o cârțiță are nevoie de ani întregi pentru a-și găsi locul în țara vizată înainte de a deveni activă în munca secretă. Bântuiau prin aer umbrele acelui nemernic de Bill Haydon. Sarcina de a activa aceste cârțițe nu este încredințată unor rezidențe normale din străinătate, ci unui reprezentant de-al lui Karla, așa cum i se spune, în general un militar de carieră, care în munca de peste zi este atașat al unei ambasade. Acești reprezentanți sunt aleși de către Karla personal și constituie o elită... tra-lala... tra-la-la... bucurându-se de o încredere și o libertate de care nu beneficiază ceilalți ofițeri ai Centrului, bașca bani și călătorii. În consecință, aceștia sunt jinduiți de ceilalți colegi de serviciu”. Enderby se prefăcu că își trage sufletul: *Iisuse*, traducătorii ăștia! exclamă el. Sau poate că acest Kirov este un pisălog îngrozitor. Ai crede că un om care se spovedește pe patul de moarte ar avea buna-cuviință să vorbească scurt, nu-i așa? Dar nu Kirov al nostru, o, nu! Ce faci Sam?

— Foarte bine, șefule, foarte bine.

— Să mergem mai departe, spuse Enderby, și-și reluă tonul de litanie.

În cursul investigațiilor mele generale cu privire la neregulile financiare, s-a pus sub semnul întrebării integritatea unui rezident de-al lui Karla, cel de la Lisabona, colonelul Orlov. Karla convoacă un complet de

judecată secret, ales dintre oamenii săi, pentru a judeca acest caz, iar, ca urmare a probelor pe care le-am prezentat, colonelul Orlov a fost lichidat la Moscova, la 10 iunie 1973". Concordă, ce zici, Sam?

— Avem un raport neconfirmat al unui transfug din care reiese că a fost împușcat de către un pluton de execuție, spuse Collins plin de vervă.

— Felicitări, tovarășe Kirov, prietenul delapidatorului. Iisuse! Ce cuib de șerpi! mai răi ca noi! Enderby continuă: „Pentru aportul meu în aducerea criminalului Orlov în fața justiției, am fost personal felicitat de către Karla, căruia i-am jurat să păstrez secretul, întrucât acesta considera neregulile comise de către Orlov drept o rușine pentru Direcția sa și dăunătoare reputației sale în cadrul Centrului Moscova. Karla este cunoscut ca un tovarăș de o integritate ireproșabilă și, din acest motiv, are o mulțime de dușmani în rândurile celor prea îngăduitori cu ei înșiși". Enderby făcu, în mod deliberat, o pauză și aruncă din nou o privire către Smiley peste ochelarii lui cu lentile în semilună. Toți ne împletim ștreangul de care vom fi spânzurați, nu-i așa, George?

— Suntem o adunătură de păianjeni sinucigași, șefule, spuse Collins plin de zel și afișă un zâmbet și mai larg, uitându-se undeva între cei doi.

Smiley însă era cufundat în citirea declarației lui Kirov și nu gusta glumele.

— Să trecem peste anul următor din viața și iubirile Fratelui Kirov și să ajungem la cea de-a doua întâlnire a lui cu Karla, propuse Enderby, netulburat de muțenia lui Smiley. Convocările în plină noapte... sunt clasice, presupun.

Întoarse vreo două pagini. Smiley, urmărindu-l pe Enderby, făcu la fel.

— O mașină se oprește în fața apartamentului lui Kirov din Moscova - de ce nu pot spune ei *locuință*, ca toată lumea? -, e scos din pat și condus către o destinație necunoscută. Duc o viață cam aiurită, nu găsești, gorilele

de la Centrul Moscova, neștiind niciodată dacă se vor alege cu un glonț sau cu o medalie. Reveni la raport. Totul se potrivește, nu-i așa.

George? Parcursul și toate astea? O jumătate de oră cu mașina, cu un avion mic, și așa mai departe?

— Direcția XIII are vreo trei sau patru instalații, inclusiv o mare bază de antrenament în apropiere de Minsk, zise Smiley.

Enderby mai întoarse câteva pagini.

— Iată-l pe Kirov din nou în prezența lui Karla: într-un loc necunoscut, în aceeași noapte. Karla și Kirov, doar ei doi. O căsuță de lemn, o atmosferă monahală, fără podoabe, fără martori, cel puțin nu la vedere. Karla intră direct în subiect. Ce-ar zice Kirov de un post la Paris? Kirov ar fi foarte încântat, domnule... întoarse altă pagină. Kirov a fost întotdeauna un mare admirator al Direcției XIII, domnule, tra-la-la... Karla este idolul său... lingușeli, gudureli, lingușeli. Parcă te-aș auzi pe tine, Sam. Interesant că lui Kirov, Karla i s-a părut obosit... ai remarcat? Iritat. Karla tensionat, fumând ca un șarpe.

— Întotdeauna a fost așa.

— Așa cum?

— Un fumător înrăit, spuse Smiley.

— A, da?! Într-adevăr? Enderby întoarse altă pagină.

Și acum instrucțiunile primite de Kirov, spuse el. Karla i le expune. „Oficial, voi avea funcția de atașat la Serviciul Comercial al ambasadei, iar ca misiune specială voi răspunde de controlul și ținerea conturilor tuturor unităților Direcției XIII în următoarele țări...” Kirov le enumeră. Printre ele se află Bonnul, dar nu Hamburgul. Mă urmărești, Sam?

— Nu pierd nimic, șefule.

— Nu te pierzi în labirint?

— Pentru nimic în lume, șefule.

— Isteți, rusnaccii ăștia!

— Diavoli, nu alta!

Enderby citează din Kirov în continuare:

— „A insistat asupra importanței extraordinare a sarcinii mele... tra-la-la, tra-la-la... mi-a reamintit prestația mea excelentă în cazul Orlov și m-a prevenit că, dat fiind caracterul extrem de delicat al problemelor pe care le aveam de rezolvat, îi voi raporta lui Karla direct la biroul său particular și voi avea un cifru special...” întoarceți la pagina 15, vă rog!

— Pagina 15, șefule, spuse Collins.

Smiley o găsisese înaintea lui.

— „În afară de munca mea de comisar de conturi al Direcției XIII pentru Europa Occidentală, Karla m-a avertizat că mi se va cere să depun anumite activități clandestine pentru a găsi acoperiri sau legende, adică false biografii pentru viitorii agenți. Toți lucrătorii Direcției sale se ocupau de așa ceva, a spus el, dar realizarea unei legende era totuși strict secretă și nu trebuia în niciun caz să fie discutată cu nimeni, orice-ar fi. Nu cu ambasadorul, nu cu maiorul Pudin, care era reprezentantul operativ permanent al lui Karla la ambasada noastră din Paris. Firește, am acceptat numirea și, după ce am făcut un curs special de securitate și comunicații, mi-am luat postul în primire. Nu mă aflu de mult la Paris când, printr-un mesaj personal, Karla mă aviza că era nevoie urgent de o legendă pentru un agent de sex feminin, în vârstă de vreo douăzeci și unu de ani”. Ajungem acum în miezul problemei, comentă Enderby cu satisfacție. „Karla îmi menționează câteva familii de emigranți care ar putea fi convinse, prin presiuni, să adopte un astfel de agent ca propriul lor copil, întrucât șantajul era considerat de către Karla ca fiind preferabil tehnicii de mituire”. Al dracului, are dreptate, aprobă Enderby cu căldură. La actuala rată a inflației, șantajul este cam singurul lucru nenorocit care-și menține valoarea!”

Sam Collins aprobă cu un hohot de râs.

— Mulțumesc, Sam, spuse Enderby amabil. Mulțumesc foarte mult!

Un altul - sau cineva cu obrazul mai puțin gros decât

Enderby - ar fi putut să sară peste următoarele câteva pagini, pentru că ele conțineau recriminările formulate de către Connie Sachs și de către Smiley, care cereau cu insistență, în urmă cu trei ani, exploatarea relației Leipzig-Kirov.

— Kirov pescuiește conștiincios emigranți cu năvodul, dar fără niciun rezultat, anunță Enderby, ca și cum ar fi citit titrajul unui film. Karla îi cere imperativ lui Kirov să facă eforturi mai mari, Kirov se străduiește și mai mult, dar nu reușește nimic.

Enderby se întrerupse și-l privi pe Smiley, de data aceasta direct în ochi.

— Nu era mare lucru de capul lui Kirov, nu-i așa, George? spuse el.

— Nu, răspunse Smiley.

— Karla nu se putea încrede în propriii oameni, asta vrei să spui. A fost nevoit să meargă la mama dracului ca să-și recruteze un agent nepermanent, precum Kirov.

— Da.

— Un necioplit. Genul de individ care n-ar face față niciodată la Sarratt.

— Ai dreptate.

— Avându-și propriul aparat pus la punct, cu alte cuvinte, formându-l în așa fel încât să accepte regulile sale de fier, n-a îndrăznit să-l folosească pentru această misiune specială. Asta vrei să spui?

— Da, zise Smiley. Asta vreau să spun.

Astfel, când Kirov dăduse de Leipzig în avionul de la Viena - reluă Enderby, parafrazând declarațiile lui Kirov -, acesta i se păruse un răspuns la toate rugăciunile sale. N-avea niciun fel de importanță că locuia la Hamburg, cum n-aveau niciun fel de importanță poveștile cam neplăcute care interveniseră între ei odinioară la Tallinn: Otto era emigrant și avea acces la grupările acestora. Otto, Băiatul de Aur. Kirov îi raportase de urgență lui Karla, propunându-i ca Leipzig să fie recrutat ca descoperitor de talente în rândurile emigranților și ale informatorilor.

Karla fusese de acord.

— Alt fapt ciudat, dacă te gândești bine, remarcă Enderby. Iisuse, vreau să zic, cine dracu', dacă e treaz și cu mintea întreagă, ar putea miza pe un cal cu trecutul lui Leipzig? Mai ales pentru o misiune ca asta?

— Karla era sub tensiune, zise Smiley. A spus-o Kirov și o mai știm și din altă sursă. Se grăbea. Trebuia să riște.

— Să le facă de petrecanie unora?

— Asta s-a întâmplat mai de curând, spuse Smiley pe un ton atât de indulgent, încât Enderby se uită la el cu asprime.

— Ești al dracului de iertător acum, nu-i așa, George? zise Enderby cu suspiciune.

— Da? păru Smiley surprins de întrebare. Dacă zici tu, Saul.

— Și chiar al dracului de umil. Reveni la transcrierea declarațiilor. Pagina 21 și ajungem la cap. Citea încet pentru a da pasajului mai multă greutate. Pagina 21, repetă el. „Ca urmare a recrutării reușite a Ostrakovei și a eliberării oficiale a unui permis de ședere în Franța fiicei ei, Alexandra, am primit instrucțiuni de a pune imediat deoparte 10.000 de dolari americani pe lună, deduși din bugetul operațiunilor prevăzute la Paris, în scopul de a-i servi acestei noi cârțițe, care de-aici înainte a primit numele de cod KOMET. Agentul KOMET a primit, de asemenea, clasificarea ultrasecret în cadrul Direcției, cerându-se ca toate comunicările cu privire la persoana acesteia să fie adresate numai directorului, folosindu-se codurile personale și fără intermediari. De preferință, de altfel, aceste comunicații trebuiau să se facă prin curieri, întrucât Karla se opunea folosirii excesive a radioului”. E vreo bucățică de adevăr în chestia asta, George? întrebă Enderby printre altele.

— Așa l-am prins în India, spuse Smiley fără să-și ridice privirea de pe text. I-am spart codurile și de-atunci s-a jurat că nu va mai folosi niciodată radioul. Ca majoritatea promisiunilor, și aceasta a făcut obiectul

revizuirilor.

Enderby mușcă din vârful chibritului și-l scuipă în palmă.

— Nu vrei să-ți scoți paltonul, George? zise el. Sam, întreabă-l ce vrea să bea.

Sam se conformă, însă Smiley era prea absorbit de text ca să răspundă.

Enderby reîncepu a citi cu glas tare:

— „Mi s-au dat, de asemenea, instrucțiuni să nu apară nicio referință la KOMET în rapoartele anuale privind Europa Occidentală, pe care, în calitate de comisar de conturi, eram obligat să le semnez și să le prezint lui Karla pentru a fi supuse colegiului de la Moscova la încheierea fiecărui an financiar... Nu, n-am întâlnit-o pe agenta KOMET și nici nu știu ce s-a întâmplat cu ea și în ce țară operează. Știu doar că trăiește sub numele de Alexandra Ostrakova, fiica unor părinți naturalizați francezi”. Întoarse câteva pagini. „Alocația lunară de 10.000 de dolari nu o cheltuiam personal, ci o viram unei bănci din Thun, în cantonul elvețian Berna. Transferul se face, în virtutea instrucțiunilor permanente, în contul unui anume doctor Adolf Glaser. Glaser este deținătorul nominal al contului, însă cred că acesta este doar un nume de cod pentru un agent operativ al lui Karla de la Ambasada sovietică din Berna, al cărui nume adevărat este Grigoriev. Cred acest lucru întrucât odată, când am trimis banii la Thun, banca a făcut o eroare și aceștia nu au ajuns; când știrea i-a parvenit lui Karla, acesta mi-a ordonat personal să trimit imediat o a doua sumă lui Grigoriev, personal, în timp ce cercetările băncii continuau. Am făcut așa cum mi s-a ordonat și, mai târziu, am recuperat contravaloarea primului virament. Asta-i tot ce știu. Otto, prietene, te implor să păstrezi aceste confidențe pentru tine, altfel ele m-ar putea uide”. Avea dreptate. Așa a fost. Enderby aruncă documentul pe masă, unde acesta ateriză cu zgomot. Testamentul lui Kirov, ultimele sale dorințe, ai putea spune. Asta e, George?

- Da, Saul.
- Chiar nu bei nimic?
- E-n regulă, nu, mulțumesc.

— O să reiau toate acestea pentru că sunt greu de cap. Urmărește-mi raționamentul. În niciun caz nu-i așa de bun ca al tău. Urmărește-mi *fiecare mișcare*. Asemenea lui Lacon, ridică o mână albă și desfăcu degetele ca și cum s-ar fi pregătit să numere cu ele. Unu, Ostrakova îi scrie lui Vladimir. Mesajul ei evocă vechi amintiri. Probabil că Mikhel l-a interceptat și l-a citit, dar nu vom ști niciodată. L-am putea strânge cu ușa să vorbească, dar mă îndoiesc că ne-ar ajuta la ceva și, dacă am proceda așa, n-am face decât să aruncăm vulpea printre găinile lui Karla și să le zburătăcim. Apucă un al doilea deget. Doi, Vladimir trimite un exemplar din scrisoarea Ostrakovei lui Otto Leipzig, cerându-i acestuia să reîncălzească în pas alergător relațiile sale cu Kirov. Trei, Leipzig pleacă pe nepusă masă la Paris, o vede pe Ostrakova, își găsește un loc în avion lângă vechiul său prieten drag Kirov, îl face să vină la Hamburg, unde Kirov poate să se ducă, întrucât Leipzig mai figurează încă în registrele lui Karla drept agent al lui Kirov. Aici e o problemă, George.

Smiley rămase în așteptare.

— La Hamburg, Leipzig îl prăjește pe Kirov. Așa e? Dovada se află aici, în mâinile noastre umede. Dar vreau să spun, cum?

Oare să nu-l fi urmărit Smiley cu adevărat sau, pur și simplu, voia să-i facă puțin mai grea sarcina lui Enderby? În orice caz, preferă să considere întrebarea lui Enderby ca pur retorică.

— *Cum*, exact, îl prăjește Leipzig pe Kirov? insistă Enderby. Ce presiuni face? O fotografie compromițătoare? ... A, da. Karla e un puritan. Ca și Kirov. Dar vreau să spun, lisuse, nu mai suntem în anii 1950, nu-i așa? Fiecare are dreptul să-și mai dea poalele peste cap acum, ce zici?

Smiley nu comentă nimic în legătură cu moravurile rusești; dar în privința presiunilor, el fu la fel de precis

cum ar fi putut să fie Karla:

— Au o etică diferită de a noastră. Nu suferă idioții. Noi ne credem mai susceptibili să cedăm presiunii decât rușii. Nu-i adevărat. Pur și simplu, nu-i adevărat. Părea foarte sigur de acest lucru. Părea să fi reflectat mult în ultimul timp asupra acestui lucru. Kirov se dovedise incompetent și indiscret. Fie și numai pentru indiscreție, Karla l-ar fi distrus. Leipzig avea dovada acestui lucru. Îți amintești poate că atunci când derulam operațiunea inițială împotriva lui Kirov, acesta s-a îmbătat și a început să povestească tot felul de chestii despre Karla. I-a spus lui Leipzig că i se ordonase personal de către Karla să compună o legendă pentru un agent de sex feminin. La vremea respectivă, n-ai ținut seama de această poveste, dar era adevărat.

Enderby nu era omul care să roșească, dar avu totuși buna-cuviință să schițeze un surâs, care părea mai mult o grimasă, înainte de a se scotoci în buzunar după alt băț de chibrit.

— *Cel ce va ridica sabia, de sabie va muri*, observă el satisfăcut, fără totuși să dea să se înțeleagă dacă făcea aluzie la propriile greșeli sau la cele ale lui Kirov. „Spune-ne restul, bătrâne, sau îi voi raporta lui Karla ceea ce mi-ai povestit”, zisese muștei micuțul păianjen Otto. Iisuse, ai dreptate, chiar că l-a strâns pe Kirov de boașe!

Sam Collins riscă o intervenție pacificatoare:

— Cred că teza lui George se potrivește foarte bine referinței de la pagina 2, șefule, spuse el. Există un pasaj în care Leipzig menționează într-adevăr „discuțiile noastre de la Paris”. Fără îndoială, Otto îl amenință cu cuțitul lui Karla. N-am dreptate, George?

Dar Sam Collins putea tot atât de bine să vorbească în altă cameră, după câtă atenție îi acorda fiecare din cei doi.

— Leipzig deținea, de asemenea, scrisoarea Ostrakovei, adăugă Smiley. Conținutul ei nu vorbea în favoarea lui Kirov.

— Încă un lucru, spuse Enderby.

— Da, Saul.

— Acum patru ani, nu-i așa? Sunt patru ani buni de când Kirov i-a făcut pentru prima oară avansuri lui Leipzig. Dintr-odată, nu vorbește decât de Ostrakova, dorind același lucru.

Patru ani mai târziu. Vrei să spui că-n tot acest timp a avut aceeași misiune și că n-a făcut niciun pas înainte?

Răspunsul lui Smiley fu ciudat de birocratic:

— Nu putem decât să presupunem că cerințele lui Karla încetaseră și că au fost reluate ulterior, zise el înțepat, iar Enderby avu bunul-simț să nu insiste.

— Fapt este că Leipzig îl prăjește complet pe Kirov și-l anunță pe Vladimir că a reușit acest lucru, reluă Enderby, punându-și din nou degetele în poziția de numărat. Vladimir îl trimite pe Villem să facă pe curierul. În acest timp, în gospodăria Moscovei, fie că domnul Karla și-a dat seama că ceva e putred, fie că Mikhel a ciripit. Mai mult ca sigur că acesta din urmă a fost motivul. Oricum ar fi, Karla îl recheamă pe Kirov acasă, sub pretextul unei promovări, și îl trage de urechi. Kirov cântă imediat, așa cum aș fi făcut și eu. Karla încearcă să bage înapoi pasta de dinți în tub. îl omoară pe Vladimir, în timp ce acesta se ducea la întâlnirea cu noi, înarmat cu scrisoarea Ostrakovei. îl omoară pe Leipzig. Încearcă și cu bătrâna, însă dă greș. În ce stare de spirit se află el acum?

— Stă pe scaun la Moscova, așteptând ca Sherlock Holmes sau căpitanul Ahab să vină după el, sugeră Sam Collins cu vocea lui catifelată, apoi își aprinse încă una dintre țigările lui brune.

Enderby nu găsi nimic amuzant în asta.

— Și atunci de ce Karla nu-și dezgroapă comoara, George? Să o pună în altă parte? Dacă Kirov i-a mărturisit lui Karla ceea ce-i mărturisise lui Leipzig, prima mișcare a lui Karla ar trebui să fie ștergerea urmelor!

— Poate că această comoară nu poate fi mutată, replică Smiley. Poate că de data asta Karla a rămas în pană

de opțiuni.

— Dar ar fi nebunie curată să lași acest cont în bancă intact!

— Dar a fost nebunie curată și să folosească un tâmpit precum Kirov, spuse Smiley cu o duritate neobișnuită. A fost nebunie să lase să-l recruteze pe Leipzig și nebunie s-o abordeze pe Ostrakova. Și tot nebunie să creadă că omorând trei oameni ar putea opri scurgerea de informații. Nu văd niciun temei pentru ca să-l considerăm întreg la minte. Și cum l-am putea considera? făcu o pauză. Iar Karla, după câte se pare, crede încă în acest lucru, altfel Grigoriev nu ar mai fi la Berna. Dar tu spui că este, nu-i așa?

Îi aruncă o privire scurtă lui Collins.

— Până azi mai era acolo bine mersi, zise Collins cu surâsul său bun pentru toate anotimpurile.

— Apoi mutarea contului din bancă n-ar fi deloc o măsură logică, remarcă Smiley. Chiar pentru un nebun, adăugă el.

Era ciudat - așa cum Collins și Enderby vor conveni în particular mai târziu - cum tot ceea ce spunea Smiley părea să treacă prin cameră ca un fior de gheață; cum, într-un fel pe care nu reușeau să-l înțeleagă, se plasaseră pe o scară mai înaltă de comportament uman, care nu li se potrivea.

— Și atunci cine este misterioasa lui doamnă? întrebă Enderby. Cine merită 10.000 de dolari pe lună și întreaga lui carieră? Cea care-l obligă să folosească niște cretini în loc de casapii lui obișnuiți? Trebuie să fie o tipă nemaipomenită.

Hotărârea lui Smiley de a nu răspunde la această întrebare fu din nou un mister. Poate că doar inaccesibilitatea sa deliberată l-ar putea explica; sau poate că ne aflăm în fața ofițerului de caz înăscut, care refuză cu încăpățănare să-i dezvăluie controlorului său ceea ce nu este esențial pentru colaborarea lor. Desigur, un miez filosofic exista în această hotărâre a sa. Smiley considera

că nu avea de dat socoteală nimănui; de ce să facă altfel, dacă lucrurile stăteau cum stăteau? Absolut toate firele duc la propria mea viață, raționase el probabil. De ce să-i dau adversarului capetele acestor fire, doar ca să mă poată manipula? Pe de altă parte, se putea foarte bine ca Smiley să fi presupus, și fără îndoială pe bună dreptate, că Enderby cunoștea tot atât de bine ca și el detaliile antecedentelor lui Karla; și chiar dacă nu le cunoștea, își avea propria secție de cercetări în probleme sovietice, care ar fi scotocit toată noaptea până ar fi găsit răspunsurile pe care le aștepta.

Fapt este că Smiley păstră secretele pentru sine.

— George? spuse Enderby în cele din urmă.

Deasupra lor un avion zbura foarte jos.

— Problema e dacă vrei sau nu vrei produsul, zise Smiley. Nu văd altceva care, în ultimă instanță, să aibă o importanță atât de mare.

— Chiar nu vezi? Ce Dumnezeu?! spuse Enderby și-și luă mâna de la gură și odată cu ea bățul de chibrit pe care îl mesteca. O, îl *vreau*, bineînțeles, continuă el ca și cum aceasta n-ar fi fost decât jumătate din dorință. O *vreau* pe Mona Lisa, și pe președintele Republicii Populare Chineze, și pe câștigătorul de anul viitor al derbiului irlandez. Îl *vreau* pe Karla, pus pe jar la Sarratt și scuipând anchetatorilor întreaga poveste a vieții sale. *Vreau* ca Verii americani să-mi ciugulească din palmă câțiva ani de-aci înainte. *Vreau* să câștig la toate categoriile, bineînțeles. Dar asta nu mă scoate din încurcătură.

Lui Smiley însă, în mod ciudat, puțin îi păsa de dilema lui Enderby.

— Fratele Lacon ți-a spus, presupun, cum stau lucrurile? Impasul în care ne aflăm și toate chestiile astea? Un guvern tânăr, idealist, mare admirator al destinderii, care predică guvernarea deschisă și toate tâmpeniile astea? Care anulează reflexele condiționate ale Războiului Rece? Care miroase o conspirație conservatoare sub orice pat de la Whitehall, mai ales sub al nostru? Ți-a spus? Ți-a

spus că au de gând să propună lansarea unei mari inițiative de pace anglo-bolșevică, alta care, bineînțeles, o să se fâsâie și ea până la Crăciun?

— Nu. Nu. Nu mi-a vorbit despre așa ceva.

— Ei, bine, asta face guvernul, iar noi nu trebuie să compromitem această inițiativă. Tra-la-la. Bagă de seamă, aceiași indivizi care bat tobele păcii sunt cei care urlă ca din gură șarpe atunci când nu le livrăm marfa. Presupun că e normal.

Se întreabă chiar astăzi care va fi atitudinea sovieticilor. Întotdeauna a fost așa?

Smiley întârzie atât de mult cu răspunsul, încât s-ar fi putut înfățișa la Judecata de Apoi.

— Da, presupun că da. Presupun că într-o formă sau alta totdeauna *a fost* așa, spuse el în cele din urmă, ca și cum răspunsul avea o mare importanță pentru el.

— Păcat că nu m-ai avertizat.

Enderby reveni, cu pași rari, în mijlocul camerei, și-și turnă un pahar de sifon de pe servanță; îl privi pe Smiley cu ceea ce părea a fi o sinceră nehotărâre. îl privi lung, întoarse capul și-l privi din nou, manifestând toate semnele că s-ar afla în fața unei probleme insolubile.

— E greu, șefule, chiar că e greu, spuse Sam Collins, fără ca niciunul din cei doi să-i acorde vreo atenție.

— N-ar fi toată chestia asta un împruțit de complot bolșevic, George, care să ne momească pentru ca apoi să ne dea o lovitură de grație? Ești sigur că nu este așa ceva?

— Mă tem că nu mai merităm să-și bată capul cu noi, Saul, spuse Smiley cu un zâmbet care părea că-și cere scuze.

Lui Enderby nu-i plăcea să i se reamintească limitele grandorii britanice și, pentru o clipă, gura lui se strâmbă de amărăciune.

— Foarte bine, amice, spuse el după un timp. Să mergem în grădină.

Pășeau umăr lângă umăr. La un semn din cap al lui Enderby, Collins rămăsese înăuntru. O ploaie mărunță

ciupea suprafața bazinului și făcea să lucească în amurg îngerul de marmură. Din când în când se simțea un vânticel, iar din ramurile care erau aplecate peste peluză se scurgea câte un fir de apă, udându-i când pe unul, când pe altul. Însă Enderby era un gentleman englez sută la sută și, dacă Dumnezeu ar fi abătut ploaia peste restul omenirii, al dracului să fie dacă ar fi permis să-l stropească! Lumina ajungea până la ei în picuri!

Pătrate galbene se reflectau în apa bazinului de la ușile cu geam ale lui Ben. De peste zidul de cărămidă ajungea până la ei lumina de-un verde bolnăvicios a unui felinar modern, încheiaseră un tur complet în tăcere, înainte ca Enderby să vorbească.

— Ne-ai făcut să alergăm al dracului de mult, George! Pot să-ți spun. Villem, Mikhel, Toby, Connie. Bietul Ferguson de-abia avea timp să-și facă decontul, că tu porneai iar la drum. „Ăsta nu doarme niciodată?” m-a întrebat el. „Ăsta nu bea niciodată?”

— Îmi pare rău, spuse Smiley ca să zică ceva.

— O, nu, nu-ți pare rău, spuse Enderby și se opri brusc. *Ale dracului* șireturi, bombăni el aplecându-se către pantofi, așa mi se întâmplă întotdeauna cu pantofii de piele. Prea puține găuri. Cred că asta e problema. Nu-ți vine să crezi că până și nenorociții ăștia de britanici pot ajunge să se zgârcească la *găuri*, nu-i așa?

Terminând cu unul, Enderby înălță celălalt picior.

— Îl vreau viu, George, mă auzi? Dă-mi un Karla în viață, în stare să vorbească, și-l voi accepta; îmi voi cere scuze mai târziu. Cere Karla azil politic? Ei bine, da, fără plăcere, i-l vom acorda. În timp ce înțelepții își vor încărca armele ca să tragă în mine, eu voi scoate suficient de la el ca să le închid gura o dată pentru totdeauna. Îl vreau viu sau nimic, m-ai înțeles?

Se plimbau din nou, Smiley puțin în urmă, iar Enderby, cu toate că vorbea, nu-și întorcea capul.

— Să nu cumva să-ți treacă prin cap c-o să te lase, îl preveni el. Când tu și Karla o să fiți înțepenți pe buza

cascadei Reichenbach și când o să-l strângi pe Karla de gât, Fratele Lacon va fi chiar în spatele tău și te va trage de poalele hainei să-ți spună ca nu cumva să te porți urât cu rușii. Ai înțeles?

Smiley spuse că da, înțelesese.

— Ce ai împotriva lui până acum? Folosirea abuzivă a prerogativelor date de funcție, presupun. Fraudă, deturnarea fondurilor publice, același motiv pentru care l-a lichidat pe tipul lor de la Lisabona. Operațiuni ilegale în străinătate, inclusiv două sau trei asasinate. Presupun că dacă-ți pui mintea cu el, ai o listă întreagă. *Plus* toți pălmașii ăia geloși de la Centru care nu caută decât un pretext ca să-l înjunghie. Are dreptate: șantajul e *al naibii* mai bun decât mita.

— Da, așa se pare, spuse Smiley.

— Vei avea nevoie de oameni. Doici, lampagii, toate jucăriile interzise. Nu-mi vorbi mie de chestia asta, găsește-ți-i singur. Banii sunt altă problemă. Ținând seama de modul în care lucrează clovnii ăștia de la Trezorerie, te pot face pierdut în conturi ani de zile de-aici înainte. Spune-mi doar când, cât și unde și o să fac pentru tine ce face Karla, o să măsluiesc conturile. Cum stai cu pașapoartele și toate astea? Ai nevoie de adrese?

— Cred că pot să mă descurc, mulțumesc.

— Am să fiu cu ochii pe tine zi și noapte. Dacă lovitura eșuează și dacă iese scandal, nu vreau să fie unii care să-mi spună că ar fi trebuit să te supraveghez. Voi spune că te-am suspectat că ai putea să-ți bagi nasul în chestia asta cu Vladimir și că am decis, pentru orice eventualitate, să te filez. Voi spune că întreaga catastrofă a fost o ridicolă afacere organizată pe cont propriu de către un spion senil, care și-a pierdut mințile.

Smiley zise că o aprecia drept o idee bună.

— S-ar putea să nu am mare lucru de pus în mișcare, dar pot să-ți pun telefonul sub ascultare, să cer deschiderea corespondenței și, dacă vreau, să-ți bag și microfoane în dormitor. De fapt, te ascultăm încă de

sâmbătă. Nimic, bineînțeles, dar la ce te puteai aștepta?

Smiley dădu din cap compătitor.

— Dacă plecarea ta în străinătate mi se pare precipitată sau misterioasă, voi fi nevoit să o semnez. Am, de asemenea, nevoie de o poveste de acoperire pentru vizitele tale la arhivele Prăvăliei. Te vei duce noaptea, dar s-ar putea să fii recunoscut și nu vreau să mi se pună și *asta* în cârcă.

— A existat pe vremuri un proiect de elaborare a unei istorii a Prăvăliei, spuse Smiley vrând să-i vină în ajutor. Nu pentru a fi publică, bineînțeles, dar ca un fel de anale neîntrerupte, ce ar putea fi puse la dispoziția noilor angajați și a unor servicii de legătură.

— Îți voi trimite o scrisoare oficială, zise Enderby. Aș putea al naibii de bine să o și antedatez. Dacă ți se va întâmpla să comiți vreun abuz în timp ce te afli în interiorul clădirii, nu va fi vina mea. Individul acela de la Berna despre care spunea Kirov, Grigoriev, consilier comercial. Tipul care ridică banii.

Smiley părea pierdut în gânduri.

— Da, da, desigur, spuse el. Grigoriev?

— Presupun că este următoarea ta haltă, nu-i așa?

O stea căzătoare traversă cerul și timp de o clipă amândoi o urmăriră.

Enderby scoase din buzunarul interior o foaie simplă de hârtie împăturită.

— Bine, acesta este pedigreeul lui Grigoriev, în măsura în care îl știm noi. E curat ca lacrima. Unul dintre foarte rarele cazuri. A fost profesor de economie politică la un știu ce universitate bolșevică. Nevastă-sa este o hoască bătrână.

— Mulțumesc, spuse Smiley politico. Mulțumesc foarte mult.

— Între timp ai toată binecuvântarea mea, pe care o neg de la cap la coadă, spuse Enderby, în vreme ce o apucară înapoi către casă.

— Mulțumesc, spuse Smiley din nou.

— Îmi pare rău că ai devenit un instrument al ipocriziei imperiale. Dar răul există peste tot.

— Nu face nimic, zise Smiley.

Enderby se opri pentru a-i permite lui Smiley să-l ajungă.

— Ce face Ann?

— Mulțumesc, bine.

— Cât... Fu dintr-odată ușor jenat. Hai s-o luăm așa, George, spuse el după ce savură o clipă aerul nopții. În această chestie călătorești pentru afaceri sau pentru plăcere? Care din cele două?

Răspunsul lui Smiley întârzie și fu cât de indirect:

— N-am avut niciodată conștiința plăcerii, zise el. Sau poate, vreau să spun, n-am cunoscut deosebirea dintre cele două.

— Karla mai are încă bricheta aia pe care ți-a dat-o ea? E-adevărat, nu-i așa? Pe vremea aceea, l-ai interogată la Delhi... Ai încercat să-l faci să fugă la noi... Se spune că ți-a umflat bricheta. O mai are, nu-i așa? O mai folosește? Dacă era a mea, treaba asta m-ar fi agasat.

— Nu era decât un Ronson ordinar, spuse Smiley. De altfel, ele sunt făcute să dureze, nu-i așa?

Se despărțiră fără să-și ia rămas-bun.

CAPITOLUL 20

În săptămânile care urmară acestei întâlniri cu Enderby, George Smiley trecu prin stări de spirit complexe și variabile, ce însoțeau multiplele sale pregătiri. Nu se simțea împăcat; ca s-o spunem pe scurt, nu putea fi definit ca un personaj liniar, cu excepția avântului neobosit al hotărârii sale. Vânător, sihastru, amant, om singuratic în căutarea împlinirii, participant abil la Marele Joc, răzbnător, suspicios în căutarea unor asigurări, Smiley se regăsea pe rând în fiecare dintre aceste ipostaze și uneori în câteva în același timp. Printre cei care și-l vor reaminti mai târziu - bătrânul Mendel, polițistul la pensie, unul dintre puținii săi confidenți; o anumită doamnă Grey, proprietăreasa unei umile pensiuni, rezervată exclusiv

domnilor, în Pimlico, loc pe care, din motive de securitate, Smiley îl transformase temporar în cartierul său general; sau Toby Esterhase, alias Benati, distinsul negustor de obiecte de artă arabă -, majoritatea, fiecare în felul său, vor vorbi despre o amenințătoare *întoarcere către sine, despre liniște*, despre o economie de vorbe și de priviri și o vor descrie potrivit gradului în care îl cunoșteau și statutului lor personal.

Mendel, un observator neînduplecat, un om în veșnică mișcare, pe care-l atrăgea apicultura, spunea fără înconjur că George își regla ritmul înaintea mării sale băătăii. Mendel fusese la vremea sa în ring, în calitate de amator, boxase la categoria mijlocie pentru brigada de poliție și pretindea că poate să recunoască simptomele unui ajun de meci: o gravitate, o singurătate din care se năștea luciditatea și ceea ce numea el un fel de privire fixă, ceea ce arăta că Smiley „se gândea la mâinile sale”. Se pare că Mendel îl invitase la el acasă din când în când și îi dăduse să mănânce. Mendel însă era prea fin observator ca să nu remarce și alte aspecte: o perplexitate, adesea mascată sub vâlul unei timidități mondene; obiceiul de a o șterge cu o scuză ieftină, ca și cum s-ar fi săturat să stea liniștit, ca și cum avea nevoie de mișcare pentru a scăpa de sine însuși.

În ochii proprietăresei, doamna Grey, Smiley era, pur și simplu, copleșit de durere. Nu știa nimic despre el ca bărbat, cu excepția faptului că numele său era Lorimer și că era bibliotecar ieșit la pensie. Dar ea le spusese celorlalți domni că simțea că acesta avusese o *pierdere*, că de aceea își lăsase și slujba, că de aceea ieșea la plimbare atât de mult, dar întotdeauna singur, și că de aceea dormea cu lumina aprinsă. Îi amintea de tatăl ei, spunea ea, „după ce s-a dus mama”. Acest lucru dovedise intuiția doamnei Grey, întrucât urmările celor două morți violente îl apăsau greu pe Smiley în timpul acestei acalmii, chiar dacă nu îl scosese din mână, ci dimpotrivă. Avea dreptate și când spunea că ar *fi împărțit*, schimbându-și

mereu hotărârile în legătură cu lucruri mici; ca și Ostrakovei, lui Smiley îi venea greu să adopte decizii în lucrurile mărunte.

Pe de altă parte, Toby Esterhase, care avea mult de a face cu el, formula o opinie mult mai bine fondată și care, firește, era și mai acută datorită emoției pe care o resimțea el însuși în urma reîntoarcerii în activitate. Perspectiva de a-l juca pe Karla „la masa cea mare”, așa cum insistă el neconținut să spună, făcuse din Toby un alt om. Domnul Benati se internaționalizase într-adevăr. Timp de două săptămâni cutreierase străduțele lăturalnice ale celor mai mizerabile orașe din Europa, adunându-și armata sa bizară de specialiști puși pe liber – ași ai Triajului, hoți de sunete, șoferi, fotografi și, în fiecare zi, de oriunde se găsea, folosind limbajul codificat convenit, îi telefona lui Smiley la o serie de cabine aflate nu departe de pensiunea unde locuia acesta, pentru a-i raporta asupra progreselor făcute. Dacă Toby trecea prin Londra, Smiley se ducea cu mașina la un hotel de aeroport și-l chestiona într-una dintre camerele devenite acum cunoscute. George – declara Toby – era în curs de a face un *Flucht nach vorn*, ceea ce nimeni nu reușise vreodată să traducă. Cuvânt cu cuvânt înseamnă „o fugă înainte” și implică bineînțeles o disperare, dar și o slăbiciune în privința spatelui său, dacă nu o ardere a tuturor punților în urma lui. Toby nu era în stare să descrie în ce consta exact această slăbiciune.

— Ascultați, zicea el, George a avut totdeauna pielea sensibilă, se rănea ușor, înțelegeți ce vreau să spun? Vezi o mulțime de lucruri, iar ochii te dor foarte tare. George a văzut prea multe, poate. Apoi adăugă o frază care-și găsi un loc modest în folclorul Prăvăliei: George are prea multe capete sub pălărie.

În privința talentelor lui de strateg, pe de altă parte, Toby nu avea nici cel mai mic dubiu. Meticulos până la cel mai mic detaliu, afirma el cu respect, chiar dacă acest detaliu însemna și verificarea bugetului lui Toby până la ultimul *rappen* elvețian, o disciplină pe care o accepta cu o

grație tristă. George era nervos, așa cum erau toți; iar nervozitatea sa atingea paroxismul, lucru de înțeles, pe măsură ce Toby începea să-și concentreze oamenii în echipe, de câte doi și de câte trei, asupra obiectivului lor, orașul Berna, și foarte, foarte prudent, să facă primii pași către pradă.

— Intră prea mult în detaliu, se plângea Toby, ca și cum ar vrea să fie printre noi la filajul în stradă. E ofițer de caz, îi vine greu să dezlege pe cineva, înțelegeți ce vreau să spun.

Chiar și atunci când fuseseră adunate toate echipele, numărate, verificate și instruite, Smiley mai insista încă de la baza sa din Londra asupra celor trei zile de potențială inactivitate, când toată lumea urma „să ia temperatura orașului”, cum spusese el, făcându-și rost de îmbrăcăminte și de mijloace de transport locale și verificând sistemele de comunicație.

— E o perdea de dantelă de la un cap la altul, Toby, repetă el îngrijorat. Cu fiecare săptămână în care nu se întâmplă nimic, Karla se va simți din ce în ce mai mult în siguranță. Dar sperie vânatul măcar o dată și Karla va intra în panică și noi vom pierde tot.

După prima mișcare operativă, Smiley îl convocase pe Toby acasă pentru a primi un nou raport:

— Ești sigur că n-au existat contacte vizuale? Ați repetat destul variantele? Aveți nevoie de mai multe mașini? De mai mulți oameni?

Apoi, relatează Toby, fusese nevoie să i se prezinte încă o dată toate detaliile manevrei, folosind planuri ale străzilor și fotografii ale casei ce forma obiectivul, explicând exact unde se aflau posturile fixe, exact locul în care cutare echipă dispărea, pentru a-i face loc următoarei.

— Așteptați până-i aflați obiceiurile, spusese Smiley la despărțire. Când veți ști toate amănuntele obiceiurilor sale, vin și eu, nu înainte.

Conform afirmațiilor lui Toby, Smiley voise cu tot dinadinsul să câștige timp.

În legătură cu vizitele lui Smiley la Prăvălie, în această perioadă grea, nu există bineînțeles niciun fel de amintire oficială. Intra acolo precum o fantomă, plutind ca o ființă invizibilă de-a lungul coridoarelor familiare. La sugestia lui Enderby, ajungea la șase și un sfert seara, exact după încheierea turei de zi și înainte ca personalul de noapte să intre în cadență. Se așteptase să întâlnească obstacole; își imagina cu un sentiment de neplăcere cerberii pe care-i cunoștea de douăzeci și cinci de ani, telefonând la Etajul V pentru a-l lăsa să treacă. Dar Enderby luase alte măsuri, și atunci când Smiley se prezentă, fără legitimație de intrare, la bariera de lemn, un băiat pe care nu-l văzuse niciodată înainte îi făcu semn cu capul către ascensorul deschis. De acolo își urmă drumul până la subsol, fără ca nimeni să-l întrebe ceva. Ieși din ascensor și primul lucru pe care îl văzu fu avizierul cu aceleași notițe de pe vremea lui, cuvânt cu cuvânt: pui de pisică pe gratis oricui oferă bună îngrijire; trupa de teatru a tineretului va face o lectură a piesei *The Admirable Crichton*, cu titlul ortografiat însă greșit, vineri, la cantină. Același concurs de squash cu jucătorii înscriși sub numele lor de cod din motive de securitate. Aceleași ventilatoare care emiteau zumzetul lor neliniștit. Așa că, în momentul în care împinse ușa cu geam securizat a arhivei și simți mirosul de cerneală de tipar și de praf de bibliotecă, se așteptă parcă să-și vadă propria siluetă rotunjoară, aplecată deasupra colțului unui birou, în lumina unei lămpi de lectură cu abajur de sticlă verde ciobită, așa cum se întâmplase destul de des în zilele în care făcea harta trădărilor lui Bill Haydon și în care încerca, folosind un proces de logică inversă, să deslușească slăbiciunile din armura Centrului Moscova.

— A, se pare că scrieți acum despre trecutul nostru glorios, spuse cântând cu indulgență arhivarul de noapte. De fapt, era o fată înaltă, cam de la țară, cu mersul lui Hillary: părea să se împiedice chiar și când stătea pe scaun. Trânti pe masă o cutie veche de tablă plină cu

documente. Etajul V vă trimite asta împreună cu sentimentele lor de dragoste, spuse ea. Strigați dacă aveți nevoie de ceva, e-n regulă?

Eticheta de pe capac avea mențiunea „Pro memoria”. Ridicându-l, Smiley văzu o grămadă de dosare vechi, legate cu o sfoară veche. Desfăcu nodul cu delicatețe și deschise coperta primului volum, descoperind fotografia încețoșată a lui Karla, ce-l privea ca un cadavru din întunericul coșciugului său. Citi toată noaptea, aproape nici nu se mișcă. Citi tot atât de departe în propriul trecut, ca și în cel al lui Karla, și avea câteodată impresia că viața unuia era pur și simplu complementară vieții celuilalt; că erau amândoi cauze ale aceleiași boli incurabile. Se întrebă, cum mai făcuse de atâtea ori înainte, ce-ar fi devenit dacă ar fi avut copilăria lui Karla, dacă ar fi fost ars în aceleași cuptoare ale tulburărilor revoluționare, încercă, însă, ca de atâtea ori înainte, nu reuși să reziste fascinației pe care i-o inspira scara suferinței ruse, sălbăticia ei nepăsătoare, elanurile sale de eroism. Se simți mic în fața ei și slab prin comparație, cu toate că nu-și considera propria viață ca lipsită de suferințe. În momentul când echipa de noapte ieși din serviciu, Smiley se afla tot acolo, privind paginile îngălbenite, „ca un cal care doarme în picioare”, avea să spună aceeași arhivară de noapte, care participa la paradele ecvestre. Chiar și atunci când îi luase dosarele pentru a le returna Etajului V, el continuase să se uite în gol, până în momentul în care fata îi atinsese blând cotul.

Veni în noaptea următoare și în noaptea de după aceea; dispăru și reveni o săptămână mai târziu, fără nicio explicație. Când termină cu Karla, scoase dosarele cu privire la Kirov, la Mikhel, la Villem și cu privire la Grup în ansamblul său, măcar pentru a da, în retrospectivă, o bază documentară solidă tuturor celor auzite și memorate din povestea Leipzig-Kirov. Pentru că mai exista o altă parte a lui Smiley, spuneți-i pedantul din el, spuneți-i eruditul din el, cum vreți, pentru care doar dosarul reprezenta

adevărul, iar restul - o simplă extravaganță, până în ziua când totul concorda și se potrivea celor înregistrate. Scoase și dosarele referitoare la Otto Leipzig și la General și, ca un omagiu adus memoriei acestora, în lipsă de altceva, adăugă în fiecare o notiță care descria calm adevăratele circumstanțe ale morții lor. Ultimul dosar pe care-l ceru fu cel al lui Bill Haydon. Inițial evită să i-l dea, iar ofițerul de serviciu de la Etajul V, cine-o fi fost el în noaptea aceea, îl scoase pe Enderby dintr-un dineu ministerial intim pentru a obține acordul acestuia. Enderby, ce-i al lui, e-al lui, se înfuriase:

— Dumnezeule Atotputernic, măi omule, el a *scris* toată chestia asta de la bun început, nu-i așa? Dacă George n-are dreptul să-și citească propriile rapoarte, cine are?

Smiley nu le *citea* cu adevărat, raportă atunci arhivara, care avea misiunea de a supraveghea în secret toate materialele pe care le consulta. Mai curând le răsfoia, spuse ea, și descrise modul în care întorcea paginile cu un gest lent și gânditor, ca unul care caută o fotografie pe care o văzuse și pe care nu reușea să o mai găsească. Nu ținu dosarul decât aproximativ o oră, apoi îl restitui spunând politicos:

— Vă mulțumesc foarte mult.

Nu mai veni după aceea, dar potrivit unei relatări a Supraveghetorilor, puțin după orele unsprezece, în aceeași noapte, după ce își puse în ordine hârtiile, după ce eliberase biroul pe care-l ocupa și aruncase la coșul de hârtii, pentru a fi distruse, cele câteva note mâzgălite de el, fu văzut stând în picioare mult timp în curtea din spate - un loc sinistru, plin de dale alb, de țevi de scurgere negre și de miros de pipi de pisică -, uitându-se prelung la clădirea pe care urma s-o părăsească și la lumina care ardea slab în fostul său birou, cam așa cum fac bătrânii când se duc să privească clădirile în care se născuseră, școlile în care învățaseră și bisericile unde se cununaseră. Din piața din fața Prăvăliei - erau orele unsprezece și jumătate -, spre uimirea tuturor, luă un taxi către

Paddington și de acolo trenul de noapte către Penzance, ce pleacă exact după miezul nopții. Nu-și cumpărase bilet în prealabil, nu-și reținuse nici loc prin telefon; nu avea la el nici lucruri de înnoptat, nici măcar un aparat de ras, dar dimineața reuși să împrumute unul de la însoțitorul de vagon. Sam Collins adunase, de bine, de rău, o echipă de amatori să-l supravegheze și tot ceea ce putu spune după aceea fu că sunase de la o cabină telefonică, dar că ei nu avuseseră timp să ia nicio măsură în legătură cu acel apel.

— Al dracului de ciudat moment pentru a-ți lua vacanță, nu-i așa? remarcă Enderby, iritat atunci când îi fu transmisă această informație, însoțită de o grămadă de plângeri ale personalului în legătură cu orele suplimentare, deplasările șindemnizația pentru misiuni la ore neobișnuite. Apoi își aduse aminte și spuse: „Iisuse, se duce în vizită la nenorocita aia de zeiță a lui! Ca și când n-ar avea destule probleme, ocupându-se de Karla de unul singur!?”

Întregul episod îl necăji în mod ciudat pe Enderby. Tună și fulgeră toată ziua și-l insultă pe Sam Collins în fața tuturor. Ca fost diplomat, avea un mare dispreț pentru abstracțiuni, chiar dacă nu înceta să-și caute refugiul în ele.

Casa se afla pe un deal în mijlocul unui pâlc de ulmi golași, care așteptau să le cadă ultimele frunze. O clădire din granit și foarte mare, cam dărăpănată, cu o mulțime de acoperișuri ascuțite, ce se ridicau deasupra vârfurilor copacilor ca niște corturi negre, rupte. Hectare întregi de sere, cu geamurile sparte, duceau către ea; grajduri dărâmate și o grădină de zarzavaturi neîngrijită se întindeau mai jos în vale. Dealurile erau măslinii și fără verdeață și fuseseră cândva fortificate. „Baraca lui Harry din Cornwall”, cum îi spunea ea. Printre dealuri, la orizont, se zărea marea, care în dimineața aceea, sub norii joși și grei, părea de ardezie. Un taxi îl duse acolo hurducându-se; era un Humber bătrân, semănând cu o veche mașină de stat-major de pe vremea războiului. „Aici și-a petrecut ea

copilăria, gândi Smiley; și tot aici a adoptat-o prea mea". Alea era plină de gropi. De-o parte și de alta zăceau bușteni ca niște pietre de mormânt îngălbenite. „Trebuie să fie în casa mare”, gândi el. Căsuța unde-și petrecuseră vacanțele împreună se afla dincolo de culmea dealului, dar când era singură stătea în casa mare, în camera pe care o ocupase când era fetiță. Îi spuse șoferului să nu-l aștepte și se îndreptă către veranda din față, călcând cu precauție printre bălți, cu ghetele lui londoneze, concentrându-și întreaga atenție asupra bălților. „Nu mai este lumea mea, gândi el. Este a ei, este lumea lor”. Privirea sa de pândar parcurse numeroasele ferestre de la fațadă, încercând să-i surprindă umbră. „A vrut, fără îndoială, să mă ia de la gară, dar și-a calculat prost timpul”, își spuse el, găsimdu-i scuze. Mașina ei era însă parcată în grajd și mai purta încă urmele brumei de dimineață; o zărise în timp ce plătea taxiul. Sună la ușă și auzi pașii pe dale, dar cea care îi deschise fu doamna Tremedda care-l conduse într-unul dintre saloane - salon-fumuar, salon de dimineață, salon de primire, nu reușise niciodată să le țină minte. În șemineu ardea un foc de lemne.

— Mă duc s-o caut, spuse doamna Tremedda.

„Cel puțin, nu sunt nevoit să vorbesc despre comuniști cu Harry nebunul, gândi Smiley așteptând. Cel puțin, nu trebuie să aud cum chelnerii chinezi din Penzance așteaptă ordine de la Beijing să-și otrăvească clienții sau cum nenorociții de greviști trebuie puși la zid și împușcați. Unde e simțul datoriei, pentru numele lui Dumnezeu? Sau cum Hitler a fost probabil o canalie, dar a avut idei sănătoase cu privire la evrei. Sau orice altă convingere la fel de monstruoasă, dar susținută cu tărie”.

Spusese familiei să nu apară, gândi el.

Simțea miros de miere în fumul din șemineu și se întreba, așa cum făcea întotdeauna, de unde provenea. Ceară de mobilă? Sau exista pe undeva, prin catacombe, o sală a mierii, așa cum exista o sală a armelor, o sală a uneltelor de pescuit, o sală de box și, de ce nu, o sală de

dragoste? Căută din ochi desenul de Tiepolo, care atârna de obicei deasupra șemineului, o scenă de viață venețiană. „L-au vândut”, gândi el. De fiecare dată când venea, constata că mai dispăruse o piesă frumoasă din colecție. Pe ce cheltuia Harry banii, doar Dumnezeu știa, oricum nu pentru întreținerea casei.

Venind în întâmpinarea lui, traversă încăperea și fu fericit s-o vadă că vine spre el, și nu el spre ea, pentru că precis s-ar fi împiedicat de ceva. Gura-i era uscată și parc-ar fi avut un cactus în stomac: n-o dorea aproape, realitatea ei îl copleșea. Era frumoasă, cu un aer celtic, așa cum era întotdeauna când se afla aici și, în timp ce se apropia de el, îl cercetă cu ochii ei căprui, încercând să-i afle starea de spirit. îl sărută pe gură, mângâindu-i ceafa cu degetele pentru a-l atrage către ea, iar umbra lui Haydon căzu între ei ca o sabie.

— Nu te-ai gândit să iei un ziar de dimineață de la gară, nu-i așa? întrebă ea. Harry a suspendat abonamentele din nou.

Îl întrebă dacă își luase micul dejun, iar el minți, spunând că mâncase. Poate că s-ar putea duce puțin la plimbare, sugeră ea, ca și cum el ar fi fost cineva care avea chef să facă turul proprietății. îl duse în sala armelor, unde căutără niște ghete potrivite. Erau acolo ghete care luceau de parc-ar fi fost de lac, iar altele care păreau întotdeauna umede. Poteca de pe mal ducea în ambele direcții ale golfului. Periodic, Harry ridica baricade de sârmă ghimpată sau pune niște panouri pe care scria: „PERICOL, MINE”. Ducea o luptă permanentă cu Consiliul Municipal pentru obținerea unei autorizații de instalare a unui camping, iar refuzul acestuia îl înfuria de fiecare dată la culme. Aleseră partea de nord, unde bătea vântul, iar ea îl luă de braț pentru a-l asculta. Se duseră spre nord, deși bătea vântul, căci la sud ar fi fost nevoiți să meargă unul în spatele celuilalt printre drobițe.

— Plec pentru o bucată de vreme, Ann, zise el, încercând să-i rostească numele în mod firesc. N-am vrut

să-ți spun la telefon.

Avea vocea lui de vreme de război și se simți ca un idiot când se auzi folosind-o. „Mă duc să șantajez un amant”, ar fi trebuit el să spună.

— Pleci undeva în mod special sau ca să te depărtezi de mine?

— Am o treabă de făcut în străinătate, spuse el, încercând în continuare să scape de rolul său de pilot curajos, dar nereușind. Nu cred că trebuie să te duci în Bywater Street în timp ce sunt plecat.

Își înlănțuise degetele cu ale lui, dar e adevărat că făcea întotdeauna treburile astea. Se purta foarte firesc cu oamenii, cu toată lumea. La picioarele lor, în despărțitura dintre stânci, apa mării se spărga și desena furioasă forme contorsionate de spumă.

— Și ai făcut tot drumul acesta doar ca să-mi spui că-mi este interzis accesul în casă? întrebă ea.

Nu-i răspunse.

— Hai să încerc altfel, propuse ea, după ce mai făcură câțiva pași. Dacă Bywater Street nu mi-ar fi fost interzis, mi-ai fi sugerat să mă duc acolo? Sau vrei să-mi spui că accesul mi-este interzis pentru totdeauna?

Se opri pentru a-l privi mai bine și-l ținu departe de ea, încercând să descifreze răspunsul.

— Pentru Dumnezeu, murmură Ann și Smiley observă pe chipul ei și neîncredere, și orgoliu, și speranță, în același timp, și se întrebă ce putea citi ea pe fața lui, pentru că nici el nu-și dădea seama ce simțea, cu excepția faptului că nu se afla la locul său nicăieri în apropierea ei, nicăieri în apropiere de acest loc; era ca o fetiță pe o insulă plutitoare, care se îndepărta de el foarte repede, împreună cu umbrele tuturor amanților adunați împrejurul ei.

O iubea, ei nu-i păsa, el o observa cu blestemul detașării, dar ea îl părăsea. „Dacă nu mă cunosc pe mine însumi, gândi el, cum aş putea spune cine ești tu?” Văzu ridurile pe care vârsta, suferința și strădaniile vieții lor în

comun le împlântaseră acolo. Ea era tot ceea ce-și dorea el, ea nu era nimic, ea-i amintea de cineva, de o persoană pe care o cunoscuse cu mult timp în urmă. Era departe de el, o cunoștea foarte bine. Văzu aerul grav așternut pe fața ei și preț de o clipă se întrebă cum de putuse cândva să-l confunde cu profunzimea de spirit; în clipa următoare îi disprețui dependența față de el și nu dorea decât să se elibereze de ea. Ar fi vrut să strige: „Revino!”. Dar n-o făcu; nici măcar nu întinse o mână ca s-o împiedice să se îndepărteze.

— Îmi spuneai să nu încetez niciodată să cercetez, spuse el.

Această declarație suna ca un preambul al unei întrebări, dar nu urmă nicio întrebare.

Ann așteptă, apoi făcu la rândul său o declarație:

— Sunt un măscărici, George, zise ea. Am nevoie de un bărbat cinstit. Am nevoie de tine.

Dar el o vedea ca din depărtare.

— Asta mi-e meseria, spuse el.

— Nu pot trăi cu ei. Nu pot trăi fără ei.

Presupunea că se referea din nou la amantii ei.

— Există un lucru mai rău decât schimbarea. Și acesta este statu-quo-ul. Urăsc alegerea. Te iubesc. Înțelegi?

Urmă o scurtă tăcere, în timpul căreia el ar fi trebuit să rostească ceva. Ann nu se bizuia pe el, dar se sprijinea de el în timp ce plângea, pentru că plânsetele o secătuiseră de putere.

— N-ai știut niciodată cât de liber ai fost, George, o auzi el spunând. Am fost nevoită să fiu liberă pentru amândoi.

Păru că-și dă seama de absurdul propriilor spuse și izbucni în râs.

Îi lăsă brațul și se plimbară din nou; ea încercă să aducă barca pe linia de plutire, punând întrebări simple. El spuse că va dura câteva săptămâni, poate mai mult. Îi spuse „La un hotel”, dar nu preciză în ce oraș, în ce țară.

Ea îl privi din nou în față, iar lacrimile îi curgeau șiroaie dintr-odată peste tot, mai rău ca înainte, dar nu reușiră să-l impresioneze, așa cum el și-ar fi dorit.

— George, asta e tot, îți promit, spuse ea, oprindu-se pentru a-și lansa ruga. Jocul s-a sfârșit, atât în lumea ta, cât și într-a mea. Ne-am regăsit unul pe altul. Nu mai e nimic. Potrivit statisticilor, suntem oamenii cei mai satisfăcuți din lume.

Smiley dădu din cap, părând să admită că ea se dusesse într-un loc în care el nu fusese, fără să considere acest lucru ca fiind concludent. Mai merseră un pic și el observă că, atunci când Ann nu vorbea, reușea să restabilească o relație cu ea, dar numai în măsura în care era altă ființă vie, ce mergea pe același drum cu el.

— Are de-a face cu indivizii care au provocat pierzania lui Bill Haydon, îi spuse el fie ca o consolare, fie ca o scuză pentru retragerea sa.

Dar gândi: „Care au provocat pierzania ta”.

Pierduse trenul și avea două ore de spânzurat. Trecuse fluxul, așa că se plimba pe plajă, în apropiere de Marazion, înfricoșat de propria sa indiferență. Ziua era cenușie, păsările mării erau foarte albe, pe fundalul unei ape de ardezie. Doi, trei copii curajoși se stropeau în valuri. „Sunt un hoț de suflete, gândi el trist. Lipsit de credință, urmăresc convingerile altuia. Încerc să mă încălzesc la focurile altor oameni”. Privi copiii și-și aminti niște versuri de pe vremea când citea așa ceva:

Ca niște înotători sărind în apa pură

Fericiți

Depart de o lume îmbătrânită, tristă și înghețată.

„Da, gândi el cu melancolie. Eu sunt acesta”.

— George, întrebă Lacon, crezi că ne plasăm femeile prea sus, *asta* să fie greșeala noastră, a englezilor de clasă mijlocie? Crezi, cu alte cuvinte, că noi, englezii, cu tradițiile noastre și cu școlile noastre, așteptăm ca femeile noastre să reprezinte *mult prea mult*? Ca apoi să le *învinuim* că nu reprezintă nimic, dacă mă înțelegi? Le

vedem ca pe niște concepte, mai curând decât ca pe niște făpturi în came și oase. Asta e problema noastră, nu?

Smiley spuse că s-ar putea să fie așa.

— Ei bine, și dacă nu este așa, de ce întotdeauna Val cade-n cur după niște căcăcioși? spuse Lacon pe un ton agresiv, spre stupefacția unui cuplu așezat la masa vecină.

Smiley nu cunoștea răspunsul nici la această întrebare.

Luaseră o cină nemaipomenită la rotiseria pe care o propusese Lacon. Băuseră vin de Burgundia adus în carafă, iar Lacon se dezlănțuise cu privire la dilema politică britanică. Sorbeau cafea și un coniac suspect. Fobia anticomunistă fusese depășită. Lacon declarase că era sigur de acest lucru.

Comuniștii erau, la urma urmelor, și ei oameni. Nu mai erau monștrii cu colții însângerați. Comuniștii doreau ceea ce dorea toată lumea: prosperitate și puțină pace și liniște. O ocazie să mai răsuflă un pic, scăpând de toată această nenorocită de ostilitate. Și dacă nu era așa, oricum, ce-am putea face? întrebasese el. Unele probleme – Irlanda, de pildă – erau de nerezolvat. Dar n-ai să-i faci niciodată pe americani să admită că ceva ar putea fi de nerezolvat. Marea Britanie era neguvernabilă. Dar acest lucru va fi valabil pretutindeni în doi sau trei ani. Viitorul nostru ține de colectivitate, însă supraviețuirea noastră ține de individ, iar acest paradox ne omoară în fiecare zi.

— Ei, George, cum vezi *tu* problema? în fond, tu nu mai ești în hățuri. Ai o vedere obiectivă, O perspectivă generală.

Smiley se auzi murmurând o tâmpenie cu privire la un spectru.

Și iată că subiectul de care Smiley se temuse toată noaptea fusese în sfârșit abordat: seminarul cu privire la căsnicie începuse.

— Am fost întotdeauna învățați că femeile trebuie îndrăgite, declară Lacon cu ciudă. Dacă nu le făceai să se simtă iubite în fiecare clipă a unei zile, o luau razna. Dar

individul ăla cu care este Val... ei bine, dacă ea îl plictisește sau dacă vorbește când nu trebuie, el e capabil să-i învinețească un ochi. Tu și cu mine n-am face niciodată așa ceva, nu-i așa?

— Sunt sigur că n-am face, spuse Smiley.

— Ascultă. Gândește-te că dacă m-aș duce s-o văd, dacă aș înfrunta-o în casa lui, dacă m-aș arăta într-adevăr al dracului, dacă aș amenința-o că iau măsuri legale și chestii de-astea, crezi c-aș inversa situația? Sunt mai dotat ca el, Dumnezeu mi-e martor. Nu-mi lipsesc resursele, oricum ai lua-o!

Stăteau în picioare pe trotuar, sub cerul înstelat, așteptând să vină taxiul lui Smiley.

— Oricum, îți doresc o vacanță bună. O meriți, spuse Lacon. Te duci undeva unde-i mai cald?

— O, m-am gândit doar să plec așa, unde-oi vedea cu ochii, și să hoinăresc.

— Fericitul! Dumnezeuule, cât îți invidiez libertatea! Mi-ai fost de un folos nemaipomenit. Îți voi urma sfaturile literă cu literă.

— Dar, Oliver, nu ți-am *dat* niciun fel de sfat, protestă Smiley ușor alarmat.

Lacon nu-i dădu nicio atenție.

— Iar treaba aialaltă, după câte se pare, este rezolvată, spuse el senin. Fără lucruri lăsate în suspensie, fără încurcături. Bravo, George! Ești un om loial. O să mă ocup să văd dacă nu putem să facem cumva să-ți recunoaștem meritele. Ce-ai primit până acum, am uitat? Acum câteva zile, la Ateneu, era unul care spunea c-ai merita ordinul de cavaler.

Taxiul sosi și, spre marea încurcătură a lui Smiley, Lacon insistă să-și strângă mâinile.

— George. Fii binecuvântat! Ai fost nemaipomenit! Suntem din același aluat, George! Amândoi suntem patrioți, amândoi dăm, nu luăm. Bine pregătiți pentru serviciile noastre. Devotați țării. Trebuie să plătim pentru asta. Dacă Ann ar fi fost agentul tău, în loc să fie soția ta,

ai fi putut probabil s-o conduci foarte bine.

A doua zi după-amiază, ca urmare a unui telefon din partea lui Toby, care-l anunța că „afacerea era gata să fie încheiată”, George Smiley plecă discret către Elveția, folosind numele de cod Barraclough. De la aeroportul din Zürich luă autobuzul companiei Swissair către Berna și se duse direct la hotelul Bellevue Palace. O clădire enormă și somptuoasă, o atmosferă liniștită, eduardiană, de unde, în zilele însorite, se putea vedea departe, peste dealuri, către Alpii strălucitori, dar care în acea seară era învăluită într-o ceață groasă, de iarnă. Se gândise la niște hoteluri mai modeste; se gândise să folosească una dintre locuințele conspirative ale lui Toby. Dar Toby îl convinsese că Bellevue reprezenta cea mai bună alegere. Avea câteva ieșiri, era central și era primul loc din Berna unde cineva s-ar gândi să-l caute și, ca atare, ultimul loc în care Karla, dacă l-ar fi căutat, s-ar fi așteptat să-l găsească. Intrând în holul uriaș, Smiley avu senzația că pune piciorul pe puntea unui pachetot gol, în plină mare.

CAPITOLUL 21

Camera sa era un mic Versailles elvețian. Secreterul *bombé* avea încrustații de aramă și o tăblie de marmură. O gravură reprezentându-l pe Childe Harold al Lordului Byron atârna deasupra patului dublu, desuet. Ceața de afară forma un zid cenușiu. Despachetă și coborî din nou la bar, unde un pianist mai în vârstă cânta un potpourri de succes al anilor 1950, melodii care fuseseră preferatele lui Ann și, fără îndoială, și ale lui. Luă niște brânză și bău un pahar de Fondant, gândind: „Acum. Acum e începutul. De acum nu mai e cale de întoarcere, nu mai e loc de ezitări”. La orele zece, își făcu drum în orașul vechi, pe care-l iubea. Străzile erau pavate cu piatră cubică. Aerul înghețat mirosea a castane coapte și a trabucuri. Fântânile vechi înaintau către el prin ceață; casele medievale erau decorul unei piese în care el nu juca niciun rol. Intră pe sub arcade, mergând pe lângă galerii de artă și magazine de antichități și porți destul de înalte ca să treci pe sub ele

călare. La podul Nydegg se opri și se uită la apa râului. „Atâtea nopți, gândi el. Atâtea străzi care sunt tot aici”. Se gândi la Hesse.

Această ciudată plimbare prin ceață... niciun copac nu-l cunoaște pe celălalt.

Ceața înghețată se rotea în vălătuci, jos, la suprafața apei; către deversor, undele căpătau străluciri crem-gălbui.

Un Volvo break portocaliu se opri în spatele său, o mașină cu număr de Berna, care, pentru o clipă, stinse farurile. În timp ce Smiley se apropia de ea, portiera din dreapta se deschise din interior, iar la lumina plafonierei îl văzu pe Toby Esterhase la volan, iar pe bancheta din spate zări o femeie cu aspect sever, în uniformă de menajeră bemeză, care sălta un copil pe genunchi. „Îi folosește drept acoperire”, gândi Smiley. Pentru ceea ce pândarii numeau siluetă. Porniră din loc, iar femeia începu să-i vorbească copilului. În germana ei elvețiană se simțea o notă de permanentă indignare.

— Uită-te la macaralele de colo, Eduard... Acum trecem pe lângă vizuina ursului, Eduard... Uite, Eduard, un tramvai...

Pândarii sunt întotdeauna nemulțumiți; asta-i soarta fiecărui voaiorist. Dădea din mâini, indicându-i copilului orice. „O seară în familie, domnule inspector, spunea scenariul. Vizităm orașul în frumoasa noastră mașină Volvo portocalie, domnule inspector. Mergem acasă”. Iar bărbații, firește, domnule inspector, așezați în față.

Intraseră în Elfenau, ghetoul diplomaților din Berna. Prin ceață, Smiley zări grădinile stufoase, albite de brumă, și porticurile verzi ale vilelor. În lumina farurilor văzu o plăcuță de alamă, pe care stătea scris numele unui stat arab, și doi bodyguarzi de pază. Trecură pe lângă o biserică anglicană și pe lângă câteva terenuri de tenis. Se angajaseră pe o șosea flancată de fagi fără frunze. Luminile străzilor atârnavă printre ramurile lor ca niște baloane albe.

— Numărul 18 se află la cinci sute de metri mai

departe, pe stânga, murmură Toby. Grigoriev și soția sa ocupă parterul.

Conducea încet, folosind drept scuză ceața.

— Aici locuiesc oameni foarte bogați, Eduard! Îngână femeia în spatele lor. Toți din alte țări.

— Majoritatea celor de după Cortina de Fier locuiesc în Muri, nu în Elfenau, continuă Toby. E-o adevărată comună. Fac totul în grup. Cumpără în grup, se plimbă în grup, fac tot ce vrei în grup. Familia Grigoriev e altfel. Acum trei luni s-au mutat din Muri pentru a închiria acest apartament cu titlu personal. Trei mii cinci sute pe lună, George, și îi plătește personal proprietarului.

— Bani gheață?

— Lunar, în bancnote de o sută.

— Cum sunt plătiți ceilalți angajați ai ambasadei?

— Din contul Misiunii. Dar nu Grigoriev. Grigoriev este o excepție.

O patrulă de poliție îi depășește încet, ca o barjă; Smiley văzu cele trei capete din interior întorcându-se către ei.

— Uite, Eduard, Poliția! strigă femeia și încercă să-l determine pe copil să le facă cu mâna.

Toby, de asemenea, avea grijă să nu se oprească din vorbit.

— Băieții de la Poliție sunt îngrijorați din cauza bombelor. Ei cred că palestinienii vor arunca totul în aer. Asta e și bine, și rău pentru noi, George. Dacă suntem neîndemânatici, Grigoriev poate să spună că suntem îngeri protectori locali. Dar asta nu ține la Poliție. La o sută de metri, George. Uită-te după un Mercedes negru în curtea din față. Restul personalului folosește parcul de mașini al ambasadei. Dar nu Grigoriev. Grigoriev conduce propriul său Mercedes.

— Când l-a cumpărat? Întrebă Smiley.

— Acum trei luni, de ocazie. În același timp când s-a mutat din Muri. A fost un mare salt înainte pentru el, George. Ca la o aniversare, atâtea lucruri. Mașină, casă, promovare de la secretar I la consilier.

Era o vilă acoperită cu stuc, plasată într-o grădină mare, care din cauza ceții părea să nu se mai termine. Într-un bovindou din față, Smiley zări o lumină aprinsă în spatele perdelelor. În grădină era un tobogan de copii și ceea ce părea a fi o piscină fără apă. Pe aleea de pietriș staționa un Mercedes negru, cu număr de corp diplomatic.

— Toate mașinile Ambasadei sovietice au numere care se termină cu 73, spuse Toby. Ale englezilor, cu 72. Grigorieva a obținut permisul de conducere acum două luni. În ambasadă sunt doar două femei care au permis de conducere. Ea e una din ele și conduce îngrozitor, George! Și când spun îngrozitor, așa e.

— Cine ocupă restul casei?

— Proprietarul. Un profesor de la Universitatea din Berna, un ticălos. Cu câțva timp în urmă, Verii l-au abordat, i-au spus că ar dori să instaleze câteva microfoane la parter și i-au propus bani. Profesorul a luat banii și i-a turnat la Bundespolizei în calitatea lui de bun cetățean. Bundespolizei s-a speriat. A promis Verilor să se uite în altă parte în schimbul dreptului de a vedea și ei produsul. Operațiunea a fost abandonată. Se pare că Verii nu erau prea interesați de Grigoriev, era doar o acțiune de rutină.

— Unde sunt copiii lui Grigoriev?

— La Geneva, la Școala Misiunii sovietice, la internat săptămânal. Vin acasă vinerea seara. La sfârșit de săptămână, familia face excursii. Se zbenguiesc prin pădure, fac schi fond, joacă badminton. Culeg ciuperci. Grigorieva e nebună după aer liber. S-au apucat și de mers pe bicicletă, adăugă el cu o privire scurtă.

— Grigoriev își însoțește familia în aceste excursii?

— Sâmbăta lucrează, George, și, sunt sigur, o face doar ca să scape de ei.

Toby avea idei fixe în legătură cu căsnicia lui Grigoriev, observă Smiley. Se întrebă dacă nu era un ecou al propriei vieți conjugale a lui Toby.

Părăsiseră șoseaua, apucând-o pe un drum lateral.

— Ascultă, George, spuse Toby, referindu-se tot la sfârșiturile de săptămână ale lui Grigoriev. Pândarii își imaginează unele lucruri. Așa și trebuie. E meseria lor. E o fată care lucrează la Serviciul Vize. Brunetă și, pentru o rusoaică, atrăgătoare. Băieții îi spun „micuța Natașa”. Are alt nume, dar pentru ei e Natașa. Sâmbăta vine la ambasadă să lucreze. De vreo două, trei ori, Grigoriev a dus-o acasă în Muri. Am făcut niște fotografii bunicile. S-a dat jos din mașină în apropierea apartamentului ei și a mers pe jos ultimii cinci sute de metri. De ce? Altă dată a dus-o aiurea, doar ca să se învârtă cu mașina în jurul Gurtenului, dar au stat de vorbă în tihnă. Poate că băieții își doresc să fie așa din cauza Grigorievei. Le place tipul, George. Știi cum sunt pândarii. E tot timpul o chestiune de dragoste și de ură. Îl plac.

Puse frână. Luminile unei cafenele mici licăreau prin ceață. În curte staționa un Citroën verde, cu număr de Geneva. Pe bancheta din spate erau îngrămădite cutii de carton, ca niște mostre. La capătul antenei atârna o coadă de vulpe. Sărind din mașină, Toby deschise portiera fragilă și-l instală pe Smiley pe scaunul din dreapta. Apoi îi dădu o pălărie moale, pe care acesta și-o puse pe cap. Toby își alesese pentru sine o căciulă de blană rusească. Plecară mai departe, iar Smiley o văzu pe matroana bemeză urcându-se la volanul celui Volvo portocaliu pe care tocmai îl abandonaseră. Copilul le făcea gesturi cu mâna prin luneta din spate.

— Ce face lumea? Întrebă Smiley.

— Grozav. Frământă pământul sub picioare, George. Fiecare dintre ei. Unul din frații Sartor are un puști bolnav și a fost nevoit să se reîntoarcă acasă, la Viena. Asta aproape că i-a frânt inima. Altfel, grozav. Ești Numărul Unu pentru ei. Ța care vine din dreapta e Harry Slingo. Ți-l amintești pe Harry? Era partenerul meu pe vremea când eram la Acton.

— Am citit undeva că fiul său a obținut o bursă la Oxford, spuse Smiley.

— La fizică. Wadham, Oxford. Băiatul e un geniu. Privește drept înainte, George, nu întoarce capul.

Trecură pe lângă o utilitară albastră, pe care era vopsit cu litere neregulate *Auto-Schnelldienst* și la volanul căreia moțăia un șofer.

— Cine e în spate? întrebă Smiley când se îndepărtară.

— Pete Lusty, fostul vânător de scalpuri. Băieții ăștia o duc foarte rău, George. Fără muncă, fără acțiune. Pete s-a înscris în armata rhodesiană. A omorât câțiva tipi, nu i-a păsat, s-a întors. Nu-i de mirare că te iubesc.

Trecură din nou pe lângă locuința lui Grigoriev. O lumină ardea la celălalt geam.

— Familia Grigoriev se culcă devreme, spuse Toby cu un soi de respect.

În fața lor era parcată o limuzină cu număr consular de Zürich. La volan, un șofer citea o carte de duzină.

— Asta este Canada Bill, explică Toby. Grigoriev pleacă de acasă, o ia la dreapta, îl depășește pe Pete Lusty. O ia la stânga, trece pe lângă Canada Bill. Sunt băieți buni, foarte vigilenți.

— Cine-i în spatele nostru?

— Fetele Meinertzhagen. Cea mare s-a măritat.

Ceața groasă făcea ca înaintarea lor să fie discretă și silențioasă. Coborâră o pantă dulce, trecând, în dreapta lor, pe lângă reședința ambasadorului britanic, cu un Rolls-Royce parcat pe alee. Drumul făcea la stânga, iar Toby îl urmă. Când viră, mașina din spate îi depăși aprinzând farurile. La lumina lor, Smiley putu să vadă o înfundătură plină de pomi, închisă de două porți înalte, păzite pe dinăuntru de un grup mic de oameni. Nu se putea zări nimic altceva din cauza copacilor.

— Bun venit la Ambasada sovietică, George, spuse Toby foarte încet. Douăzeci și patru de diplomați, cincizeci de alți angajați: cifrori, dactilografe, câțiva șoferi foarte proști, toți locuind aici. Serviciul Comercial se află în altă clădire, pe Schanzeneckstrasse nr. 17. Grigoriev vine

foarte des în vizită aici. La Berna avem și reprezentanțe ale agențiilor TASS și NOVOSTI, cuprinzând în majoritate agenți. Rezidența-mamă se află la Geneva, acoperire Națiunile Unite, cam două sute. Aici, mai nimic: vreo doisprezece, cincisprezece, cel mult. Se mai înmulțesc ei, dar încet. Consulatul este instalat în spatele ambasadei. Pătrunzi acolo printr-o poartă în gard, ca la un local unde se fumează opiu sau ca la o casă de curve. Au o cameră de televiziune cu circuit închis pe alee și în sala de așteptare. Încearcă o dată să ceri viză.

— Cred că mă voi abține, mulțumesc, spuse Smiley și Toby izbucni într-unul din rarele lui râsete.

— Parcul ambasadei, spuse Toby, în timp ce farurile măturau o pădurice care cobora în pantă, la dreapta. Aici joacă Grigorieva volei și le dă copiilor lecții de învățământ politic. George, pe cuvânt, e o femeie despre care nu știi ce să crezi. Se ocupă de grădinița ambasadei, de orele de îndoctrinare, de clubul de ping-pong, de echipa feminină de badminton. Femeia asta are o mână băgată în toate. Dacă nu mă crezi pe cuvânt, ascultă ce spun băieții despre ea.

În timp ce ieșeau din fundătură, Smiley își ridică ochii către geamul de sus al casei de pe colț și văzu lumina stingându-se, apoi aprinzându-se din nou.

— Acesta este Pauli Skordeno, care ne adresează un „Bun venit la Berna”, spuse Toby. Am reușit să închiriem etajul de sus săptămâna trecută. Pauli e corespondent al Agenției Reuters. I-am făcut chiar și o legitimație de presă falsă, cărți de credit pentru telegrame, tot ce are nevoie.

Toby parcase lângă Thunplatz. Într-un turn, un orologiu modern bătea orele unsprezece. Cădea o ninsoare mărunță, însă ceața nu se dispersase. Pentru o clipă, niciunul din cei doi nu scoase o vorbă.

— Ziua de azi este edificatoare pentru săptămâna trecută. Săptămâna trecută a fost edificatoare pentru săptămâna precedentă, George, spuse Toby. Fiecare joi e la fel. După orele de lucru, Grigoriev își duce Mercedesul la

garaj, îi face plinul, îi pune ulei, controlează bateria, cere o chitanță. Se duce acasă. La șase, puțin mai târziu, o mașină a ambasadei se oprește în fața casei; din ea coboară Kraski, curierul obișnuit de joi de la Moscova. Singur. E un tip foarte dificil. Un profesionist. În alte situații, Kraski nu se duce nicăieri fără însoțitorul său, Bogdanov. Zboară împreună cu avionul, fac împreună pe curierul, mănâncă împreună. Dar pentru a-l vizita pe Grigoriev, Kraski rupe rândurile și se duce singur. Stă o jumătate de oră, pleacă din nou. De ce? Nu este un lucru normal pentru un curier, George. E foarte periculos dacă nu beneficiază de sprijinul de care are nevoie, crede-mă!

— Și atunci, ce crezi despre Grigoriev, Toby? întrebă Smiley. Ce-i cu el?

Toby făcu semnul său evaziv cu palma deschisă.

— Nu se poate spune că Grigoriev ar fi un agent bine instruit. Nu e de meserie; de fapt, este o adevărată catastrofă. Dar nici diplomat de carieră nu e. E o corcitură, George.

„Așa era și Kirov”, gândi Smiley.

— Crezi că avem destule în legătură cu el? întrebă Smiley.

— Din punct de vedere tehnic, nicio problemă. Banca, falsa identitate, chiar și micuța Natașa. Din punct de vedere tehnic, avem un careu de ași.

— Și crezi că se va lăsa prăjit, spuse Smiley mai mult ca o confirmare, decât ca o întrebare.

În întuneric, Toby își suci din nou palma, când spre dreapta, când spre stânga.

— Să prăjești pe cineva, George, comportă întotdeauna un risc. Știi ce vreau să spun? Pe unii îi apucă eroismul și doresc să moară pentru patria lor. Alții se întorc pe partea cealaltă și stau cuminți până în momentul în care pui mâna pe ei. Și mai sunt unii cărora li se stârnește încăpățânarea. Știi ce vreau să spun?

— Da. Da, cred că da, zise Smiley și-și aminti din nou episodul de la Delhi și fața tăcută care-l urmărea prin

fumul de țigară.

— Ia-o încet, George. De acord? Trebuie să te odihnești și tu din când în când.

— Noapte bună, spuse Smiley.

Prinse ultimul tramvai spre centru. În momentul în care ajunsese la Bellevue cădea o ninsoare deasă. Fulgi mari, rotindu-se în lumina galbenă, prea uzi ca să se așeze. Își puse ceasul deșteptător să sune la șapte.

CAPITOLUL 22

Tânăra căreia i se spunea Alexandra se trezise exact cu o oră înainte de adunarea de dimineață, dar când auzi clopoțelul își trase imediat genunchii la piept, pe sub cămașa de noapte din bumbac, strânse puternic din pleoape și își jură că mai dormea încă. Un copil care avea nevoie de odihnă. Clopoțelul care anunța adunarea, ca și deșteptătorul lui Smiley, sunase la ora șapte, dar, încă de la șase, Alexandra auzise bătăile orologiilor din vale, întâi la catolici, apoi la protestanți, apoi la Primărie, și nu crezu în niciunul dintre ele. Nu credea în acest Dumnezeu, nici în alt Dumnezeu și cel mai puțin în târgoveții cu fețele lor de măcelari, care la sărbătoarea anuală stătuseră în poziție de drepți, cu burțile lor mari înainte, în timp ce corul pompierilor lălăia, în dialect, cântece patriotice.

Știa despre sărbătoarea anuală, pentru că era una dintre rarele Expediții Autorizate și de curând i se acordase, ca un privilegiu – primul de care avusese parte – permisiunea de a asista și ea la festivitate, care, spre marele ei amuzament, era dedicată celebrării cepei. Stătuse în picioare între sora Ursula și sora Beatrice și știa că amândouă erau în alertă pentru cazul în care ar fi încercat să fugă sau ar fi lăsat-o nervii și ar fi apucat-o vreo criză. Ascultase timp de o oră cuvântări după cuvântări, care de care mai serbede, apoi o altă oră de cântece în acompaniamentul unei muzici marțiale plicticoase, executată de către orchestra de suflători. Urmașe defilarea sătenilor – în costume populare, ducând funii de ceapă agățate pe bețe lungi condusă de către

stegarul satului, care, în celelalte zile ale anului, aducea laptele până la ghereta paznicului ori, dacă putea să se strecoare, până la ușa azilului, sperând să vadă vreo fată la fereastră; sau poate că Alexandra era cea care încerca să-l zărească.

După ce ceasurile satului bătură de șase, Alexandra, înfundată adânc, adânc în pat, se hotărî să numere minutele până în vecii vecilor. În rolul de copil pe care și-l autoimpusese, numără fiecare secundă în șoaptă: „o mie *unu*, o mie *doi*”. La ora șase și douăsprezece minute, potrivit calculelor ei de copil, auzi bicicleta cu motor a Maicii Felicia, pârțâind în jos pe alee la întoarcerea de la liturghia de dimineață, anunțând pe toată lumea că Felicia-Felicia... pârț-pârț... și nimeni alta... pârț-pârț... era Supraveghetoarea-șefă și Deschizătoarea Oficială a Zilei; nimeni alta... pârț-pârț... nu se ridica la înălțimea ei. Lucru caraghios, căci adevăratul ei nume nici măcar nu era Felicia; și-l alesese pe acesta față de celelalte călugărițe. Adevăratul ei nume, îi spusese ea Alexandrei în taină, era Nadejda, însemnând „speranță”. Așa că Alexandra îi spusese la rândul său Felicieii că adevăratul ei nume era Tatiana și nicidecum Alexandra. Alexandra era un nume *nou*, explicase ea, pe care trebuia să-l poarte în mod special în Elveția. Însă Felicia-Felicia îi spusese sec să nu se prostească.

După sosirea Maicii Felicia, Alexandra își trase cearșaful alb până la ochi și hotărî că timpul nu trecea deloc și că ea se afla în pragul alb al unui iad de copil, unde totul era lipsit de umbre, până și Alexandra, până și Tatiana. Becuri albe, pereți albi, tăblii de paturi de fier albe. Radiatoare albe. Prin geamurile înalte, munți albi proiectați pe un cer alb.

„Doctor Riiedi, gândi ea, iată un nou vis pentru următoarea noastră mică conversație de joi; sau o fi marți?

Ascultă cu atenție, doctore. Vorbești destul de bine rusește? Câteodată pretinzi că înțelegi mai mult decât este adevărat. Foarte bine, încep. Numele meu este Tatiana și

stau aici în picioare, în cămașa mea albă de noapte, în fața peisajului alpin alb, încercând să scriu pe chipul muntelui, cu o cretă albă a Maicii Felicia-Felicia, al cărei nume adevărat este Nadejda. Nu port nimic pe dedesubt. Pretinzi că nu-ți pasă de lucrurile astea, dar, când îți vorbesc despre felul în care îmi iubesc trupul, îmi dai mare atenție, nu-i așa, doctore Riiedi? Mâzgălesc cu creta pe chipul muntelui. Strivesc vârful cretei ca pe un muc de țigară. Mă gândesc la cele mai murdare vorbe pe care le știu - da, doctore Riiedi, cuvântul *acesta*, cuvântul *acela* -, dar mi-e teamă că vocabularul dumneavoastră rus nu le cuprinde. Încerc să le scriu și pe acestea, dar în alb pe alb. Ce impact credeți că poate provoca o fetiță, vă întreb, doctore?

Doctore, este îngrozitor! Nu trebuie să aveți niciodată visele mele. Știți că am fost cândva o curvă, pe care o chema Tatiana? Că nu pot face niciun rău? Că pot da foc lucrurilor, chiar mie, că pot să ponegrez statul și *totuși* înțelepții de la conducere să nu mă pedepsească? În schimb, mă lasă să plec pe ușa din dos: «Du-te, Tatiana, du-te», știați asta?"

Auzind pași pe coridor, Alexandra se înfundă și mai adânc între cearșafuri. „O duc la toaletă pe mica franțuzoaică”, gândi ea. Franțuzoaica era cea mai frumoasă fată de acolo. Alexandra o iubea; o iubea pentru că era frumoasă. Cu această frumusețe învingea întregul sistem. Chiar atunci când o puneau în cămașă de forță pentru că zgâriase, pentru că murdărise sau spărsese ceva, chipul ei de înger se uita la ei ca una dintre icoanele lor. Chiar și atunci când purta cămașa de noapte fără forme, fără nasturi, sânii o ridicau ca pe o punte vârtoasă și nimeni nu putea face nimic, nici chiar cei mai geloși, nici chiar Felicia-Felicia, al cărei nume secret era Speranța, pentru a o împiedica să arate ca o stea de cinematograf. Chiar și atunci când își smulgea și își rupea hainele de pe ea, până și călugărițele o priveau, cu un fel de groază, pline de invidie. Doar americanca o mai egalase în

frumusețe, dar fusese dusă de acolo, era prea rea. Franțuzaica era și ea destul de rea, atunci când o apucau crizele și se dezbrăca în pielea goală, își tăia venele sau avea accese de furie împotriva Maicii Felicia-Felicia, dar nu suporta comparație cu americanca, atunci când aceasta din urmă plecase. Surorile fuseseră nevoite să-l aducă pe Kranko din ghereta paznicului s-o țină la pământ pentru a putea fi sedată. Se văzuseră obligate atunci să închidă întreaga aripă a infirmeriei, dar, după ce fusese luată de ambulanță, parcă ar fi fost un doliu în familie, iar sora Beatrice plânsese în timpul tuturor rugăciunilor de seară. Ulterior, când Alexandra o forțase să vorbească, ea i se adresase pe numele de alint, Sașa, semn sigur al amărăciunii ei.

— Americanca s-a dus la Untersee, bâiguise ea printre lacrimi, când Alexandra o forțase să-i spună. O, Sașa, promite-mi că n-ai să te duci niciodată la Untersee!

Tot așa cum, în viața la care nu avea voie să facă aluzie, o imploraseră: „Tatiana, nu face lucrurile astea nebunești și primejdioase!”

După aceea, Untersee devenise teroarea cea mai îngrozitoare pentru Alexandra, o amenințare care o amuțea întotdeauna, chiar și atunci când era deosebit de violentă: „Dacă ești rea, te vei duce la Untersee, Sașa! Dacă-l ațâți pe doctorul Riiedi, dacă-ți ridici fusta și-ți pui picior peste picior în fața lui, Maica Felicia va fi nevoită să te trimită la Untersee. Ssst, dacă nu taci, te vor trimite la Untersee”.

Zgomotul pașilor reveni pe coridor. Franțuzaica era luată pentru a fi îmbrăcată. Uneori se opunea și sfârșea în cămașa de forță. Câteodată, era trimisă Alexandra să o calmeze, iar ea făcea acest lucru periind fără încetare părul franțuzaicei, fără să vorbească, până când fata se destindea și începea să-i sărute mâinile. Atunci Alexandra era luată de acolo, pentru că dragostea nu se afla, nu se afla, *nu* era prevăzută în programa de învățământ.

Ușa se deschise brusc, iar Alexandra auzi vocea

curtenitoare a Maicii Felicia-Felicia, care o necăjea ca o dădacă bătrână dintr-o piesă rusească:

— Sașa! Trebuie să te scoli imediat! Sașa, trezește-te imediat! Sașa, trezește-te! Sașa!

Făcu un pas înainte. Alexandra se întrebă dacă îi va trage așternutul de pe ea și dacă o va pune cu forța pe picioare. Maica Felicia putea să fie dură ca un soldat, în pofida sângelui ei albastru. Nu era un tiran, dar vorbea fără menajamente și putea fi ușor provocată.

— Sașa, vei întârzia la micul dejun. Celelalte fete se vor uita la tine, vor râde și vor spune că noi, tâmpiții ăștia de ruși, întârziem întotdeauna. Sașa? Sașa, vrei să pierzi rugăciunea? Dumnezeu se va mânia pe tine, Sașa! Va fi trist și va plânge. S-ar putea să se gândească cum să te pedepsească.

„Sașa, vrei să mergi la Untersee?”

Alexandra strânse și mai tare din pleoape. „Am șase ani și am nevoie de somn, Maică Felicia. Doamne, fâcă să am cinci ani, Doamne, fă-mă să am patru ani. Am trei ani și am nevoie de somn, Maică Felicia”.

— Sașa, ai uitat că astăzi este ziua ta specială? Sașa, ai uitat că azi îți vine *vizitatorul*?

„Doamne, fă-mă de doi ani, Doamne, fă-mă de un an, Doamne, fă-mă nimic și născută. Nu, n-am uitat de vizitatorul meu, Maică Felicia. Mi-am amintit de vizitatorul meu înainte de a mă duce la culcare. L-am visat, nu m-am gândit la nimic altceva de când m-am trezit. Dar, Maică Felicia, nu-l vreau pe vizitatorul meu astăzi, nici astăzi, nici într-o altă zi. Nu pot, nu pot trăi minciuna, nu știu cum, și de aceea nu voi, nu voi, nu *voi* lăsa ziua să înceapă!”

Ascultătoare Alexandra se dădu jos din pat.

— Așa, spuse Maica Felicia și-i dădu un sărut distrat înainte de a se repezi pe coridor strigând „Iar ați întârziat! Iar ați întârziat!” și plesnind din palme - „Uș, uș!” - cum ar fi făcut cu niște găini tâmpite.

CAPITOLUL 23

Călătoria cu trenul până la Thun dură o jumătate de

oră și de la gară Smiley se lăsă dus de pași, uitându-se la vitrinele magazinelor, făcând mici ocoluri. „Unii indivizi devin eroi și doresc să moară pentru patria lor, gândi el... Când sunt prăjiți, oamenilor li se stârnește încăpățânarea”. Se întrebă ce anume i-ar stârni lui.

Era o zi pustie, de o albeață sumbră. Puținii trecători păreau niște umbre încete în ceață, iar vapoarele de pe lac erau înghețate în dane. Din când în când, albeața se spărgea suficient pentru a lăsa să se zărească un castel, un copac, o frântură din zidul orașului. Apoi se închidea din nou peste ele. Zăpada mai zăcea printre pietrele pavajului sau în crâcanele copacilor noduroși ai stațiunii. Puținele mașini rulau cu farurile aprinse, iar pneurile plescăiau prin zloată. Singurele culori erau în vitrine: ceasuri de aur, costume de schi ca niște drapele naționale. „Fii acolo cel mai devreme la ora unsprezece”, îi spusese Toby. Și unsprezece este prea devreme, George, ei nu vor ajunge înainte de douăsprezece”. Era de-abia zece și jumătate, dar dorea să aibă timp, voia să facă turul orașului înainte de a se instala; timp, cum ar spune Enderby, pentru a-și alinia țintele. Pătrunse într-o stradă strâmtă și văzu castelul ridicându-se drept deasupra lui. Arcada deveni un trotuar, apoi o scară, apoi o pantă abruptă, și el continua să urce. Trecu de o Ceainărie Engleză, un Bar American, un local de noapte ce se chema Oasis, fiecare cu numele scrise pe firme în ortografii desuete, fiecare în străluciri de neon, fiecare o copie igienizată a unui original pierdut. Dar nu-i puteau distruge dragostea pentru Elveția. Ajunse într-o piațetă și văzu banca, cea pe care o căuta, și, chiar peste drum, micul hotel, exact așa cum îl descrisese Toby, cu cafeneaua-restaurant la parter și cazarma lui de camere deasupra. Văzu mașina galbena de poștă, oprită fără rușine într-un loc în care parcare era interzisă și știa că era postul fix al lui Toby. Esterhase avea de-o viață încredere în mașinile poștale; le fura oriunde se ducea, susținând că nimeni nu le observa sau că nimeni nu și le reamintea. Îi pusese numere noi de înmatriculare, dar

arătau mai vechi decât mașina. Smiley traversă piațeta. Pe ușa băncii era un aviz care anunța: „DESCHIS DE LUNI PÂNĂ JOI ÎNTRE 7.45 – 17, VINERI ÎNTRE 7.45 – 18.15”.

— Lui Grigoriev îi place ora prânzului, pentru că la Thun nimeni nu-și pierde pauza de masă pentru a se duce la bancă, îi explicase Toby. El ia liniștea drept securitate, George. Locuri goale, ore goale, Grigoriev sare atât de mult în ochi încât devine stânjenitor.

Trecu o pasarelă. Era unsprezece fără zece. Traversă strada și se îndreptă spre micul hotel cu vedere perfectă către banca lui Grigoriev. Tensiune în vid, gândi el, ascultând zgomotul propriilor pași și clipocitul apei ce se scurgea din jgheaburi; orașul era în sezon mort și în afara timpului. „A prăji pe cineva, George, reprezintă întotdeauna un risc. Cum ar proceda Karla? se întrebă el. Ce ar face absolutismul din ceea ce noi înșine nu facem?” Lui Smiley nu-i veni nimic în minte, în afară de răpire pur și simplu. „Karla ar strânge informații operative, gândi el, apoi ar aborda obiectivul, riscând”. Împinse ușa cafenelei, iar aerul cald îl izbi suspinând. Se îndreptă către o masă de lângă fereastră, cu un cartonaș pe care scria „REZERVAT”.

— Îl aștept pe domnul Jacobi, îi spuse el fetei.

Ea dădu din cap dezaprobat, evitându-i privirea. Chelnerița avea o paloare monahală și era total lipsită de expresie. Comandă o cafea cu frișcă la pahar, dar ea îi spuse că dacă o dorea la pahar trebuia să ia și un rachiu.

— Atunci, să fie la ceașcă, zise el, capitulând.

Ce i-o fi venit să o ceară la pahar?

Tensiune în vid, se gândi el din nou, privind împrejur. Riscul în locurile unde nu există nimic.

Cafeneaua era în modernul stil vechi elvețian. Lănci de plastic încrucișate atârnavă pe stâlpi cu stuc. De la niște difuzoare ascunse se auzea o muzică inofensivă; o voce încrezătoare transmitea anunțuri în diverse limbi. Într-un colț, patru bărbați jucau o partidă tăcută de cărți. Se uită pe fereastră către piațeta pustie. Începuse să plouă iar,

transformând albul în cenușiu. Un băiat trecu pe o bicicletă, purtând un fes roșu de lână, iar fesul dispăru în josul străzii ca o torță și se stinse în ceață. Ușile băncii erau duble, observă el, comandate electronic. Se uită la ceas. Unsprezece și zece. Sertarul de bani al tejghelei hârșăi. Un fierbător de cafea țiui. Jucătorii împărțeau din nou cărțile. Pe pereți erau agățate farfurii de lemn: perechi ce dansau în costume naționale. La ce se mai putea uita? Lămpile erau din fier forjat, dar lumina venea de la un șir de tuburi fluorescente de pe plafon și era foarte supărătoare. Se gândi la Hong Kong, cu berăriile lui bavareze la etajul cincisprezece, același sentiment de așteptare a unor explicații care nu se dădeau niciodată. „Și astăzi este doar pregătirea, se gândi el: astăzi nici măcar nu se face abordarea”. Se uită din nou la bancă. Nu intra nimeni, nu ieșea nimeni. Își aminti că așteptase întreaga viață ceva ce nu mai putea defini: să-i zicem hotărâre. Și-o aminti pe Ann, rememora ultima lor plimbare. Hotărâre în vid. Auzi scârțâind un scaun, văzu mâna lui Toby întinsă către el, ca elvețienii, pentru a i-o strânge, și figura luminoasă a acestuia strălucind ca și cum venea după o alergare.

— Grigoriev și nevastă-sa au părăsit locuința lor din Elfenau acum cinci minute, spuse el încet. Conduce Grigorieva. Mai mult ca sigur că vor muri înainte de a ajunge aici.

— Și bicicletele? întrebă Smiley îngrijorat.

— Ca de obicei, spuse Toby, trăgându-și un scaun.

— Săptămâna trecută a condus tot ea?

— Și cea de dinainte. Grigorieva insistă. George, vreau să-ți spun că femeia asta e un monstru.

Fata îi aduse o cafea pe care nu o comandase.

— Săptămâna trecută l-a ridicat efectiv pe Grigoriev de la volan, apoi a ciocnit mașina de stâlpul porții, înfundându-i aripa. Pauli și Canada Bill râdeau atât de mult și de tare, încât am crezut că avem paraziți în microfoane. Puse o mână prietenoasă pe umărul lui Smiley. Ascultă, va

fi o zi frumoasă. Crede-mă. Lumină bună, aranjamente bune, tot ce ai de făcut e să stai confortabil și să savurezi spectacolul.

Telefonul sună și fata strigă:

— *Herr Jacobi!*

Toby se apropie liniștit de teșghea. Ea îi dădu receptorul și roși după ce el îi șopti ceva la ureche. Bucătarul ieși din bucătărie cu băiețelul său:

— *Herr Jacobi!*

Crizantemele de pe masa lui Smiley erau din plastic, dar cineva pusese apă în vază.

— *Ciao*, spuse Toby vesel în receptor și reveni la masă. Toată lumea este pe poziție, toată lumea este fericită, anunță el cu satisfacție. Mănâncă ceva, hai! Distrează-te, George! Suntem în Elveția.

Toby ieși vesel în stradă, *„Savurează spectacolul*, își spuse Smiley. E adevărat. Eu l-am scris, Toby l-a produs și tot ceea ce pot face acum este să privesc. Nu, se corectă el în gând: *Karla l-a scris*”. Și asta îl îngrijora câteodată foarte mult.

Două fete în costume de autostopiste intrau prin ușile duble ale băncii. Nu trecu nicio clipă și Toby le urmă. „Înțească banca, gândi Smiley. Câte un tip la fiecare ghișeu.

Câte doi chiar”. După Toby, urmă un cuplu de tineri, braț la braț, apoi o femeie îndesată, cu două sacose. Mașina galbenă a Poștei nu se mișcase: nimeni nu se atinge de o mașină a Poștei. Remarcă o cabină telefonică și două siluete înghesuite înăuntru, probabil pentru a se adăposti de ploaie. Două persoane sar mai puțin în ochi decât una singură, se spune la Sarratt, iar trei sunt și mai puțin evidente decât o pereche. Trecu un autobuz pentru turiști, gol. Un ceas bătut orele douăsprezece și, exact în momentul acela, din ceață apărură un Mercedes negru, cu luminile, la faza scurtă, strălucind pe pavaj. Apropiindu-se neîndemânatic de bordură, se opri în fața băncii, cam la doi metri de mașina poștală a lui Toby. „Numerele

mașinilor Ambasadei sovietice se termină cu 73, spusese Toby. Ea îl lasă acolo și înconjoară cvartalul de case de câteva ori, până când iese". Dar astăzi, pe vremea asta îngrozitoare, cei doi Grigoriev hotărâseră, după câte se pare, să sfideze legile de staționare și cele ale lui Karla însuși și să se bizuie pe numerele lor de corp diplomatic ca să evite orice fel de complicații. Portiera din dreapta se deschise și o persoană îndesată, într-un costum închis la culoare și cu ochelari se repezi la ușa de intrare a băncii, cu o servietă în mână. Smiley de-abia avu timp să bage de seamă părul cărunt și des și ochelarii fără rame din fotografiile lui Grigoriev, înainte ca un camion să-i obtureze vederea. Când camionul porni din nou, Grigoriev dispăruse, iar Smiley văzu clar trupul voluminos al Grigorievei, cu părul ei roșu și cu aerul sever de instructor de școală auto, șezând singură, în fața volanului. „George, crede-mă, e o femeie foarte surprinzătoare". Văzând-o acum, cu fâlcile strânse, cu o privire rea, Smiley se simțea, pentru întâia oară, în măsură, chiar dacă o făcea cu prudență, să împărtășească optimismul lui Toby. Dacă frica era accesoriul esențial într-o acțiune reușită de prăjire, Grigorieva era, mai mult ca sigur, cineva care putea să inspire frică.

Acum, Smiley își închipui scena care se juca în interior, exact așa cum o plănuseră el și Toby. Banca era mică, o echipă de șapte fiind destul de mare ca să provoace înghesuială. Toby își deschisese un cont personal: *Herr Jacobi*, câteva mii de franci. Toby va sta în fața unui ghișeu și-l va ocupa cu tranzacții mărunte. Ghișeul de schimb valutar nu constituia nici el vreo problemă. Doi dintre oamenii lui Toby, înarmați cu tot felul de bancnote străine, puteau să-l țină ocupat câteva minute bune. Își imagină haiul pe care-l făcea Toby, obligându-l pe Grigoriev să ridice vocea. Și le imagină pe cele două autostopiste interpretându-și rolul lor, în duet, cu un rucsac aruncat neglijent la picioarele lui Grigoriev, înregistrând tot ceea ce spunea casierul, precum și

camerele ascunse, care fotografiau din sacoșă, din rucsacuri, din serviete, din saci de dormit sau de oriunde erau vârâte. „E ca un pluton de execuție, George, îi explicase Toby, când Smiley își exprimase îngrijorarea în legătură cu declicul aparatelor. Toți aud zgomotul, în afară de victimă”.

Ușile băncii se deschiseră. Apărură doi oameni de afaceri, care-și aranjau hainele de ploaie, ca și cum veneau de la toaletă. Femeia îndesată, cu cele două sacoșe, îi urmă, iar după ea veni Toby, întreținându-se volubil cu autostopistele. Apoi apăru Grigoriev însuși. Nedându-și seama de nimic, sări în Mercedesul negru și o sărută pe nevastă-sa pe obraz înainte ca aceasta să fi avut timpul să-și întoarcă fața. O văzu strâmbând dezaprobat din buze și zări, ca o replică, zâmbetul lui împăciuitor. „Da, gândi Smiley. Se simte desigur cu musca pe căciulă. Da, gândi el, amintindu-și afecțiunea pândarilor pentru el: da, înțeleg și asta”. Dar cei doi Grigoriev nu plecară; nu încă. Grigoriev de-abia trăsesese portiera când apăru o femeie înaltă, vag cunoscută, într-un loden verde, apropiindu-se cu pași mari; aceasta bătu puternic în geamul din dreapta, spunând ceva ce părea o predică referitoare la păcatele staționării neregulamentare. Grigoriev era încurcat. Grigorieva se aplecă peste el și replică violent – Smiley auzi cuvântul „diplomat”, în limba germană, spus mai tare decât zgomotul străzii –, dar femeia rămase acolo unde se afla, cu poșeta sub braț, înjurându-i în continuare în timp ce demarau. Trebuie că îi fotografiase în mașină, având ușile băncii drept fundal, gândi el. Se fotografiază acum prin perforații: o jumătate de duzină de găuri de ac permit să treacă destulă lumină pentru obiectiv.

Toby revenise și stătea alături de el la masă. Își aprinsese un trabuc mic. Smiley îl simți tremurând ca un câine după ce se urmări vânatul.

— Grigoriev și-a retras cele zece mii obișnuite, spuse el. Engleza lui deveni un pic cam nesigură. La fel ca săptămâna trecută, la fel ca acum două săptămâni. Am

prins, George, întreaga scenă. Băieții sunt foarte fericiți, fetele, de asemenea. George, vreau să-ți spun că sunt fantastici! Absolut cei mai buni. N-am avut niciodată atât de buni. Ce zici de ăla?

Surprins că i se puneă întrebarea, Smiley râse cu poftă.

— Sigur e că e sub papuc, fu el de acord.

— Și e un băiat drăguț, înțelegi ce vreau să spun. Rezonabil. Sper că se va comporta rezonabil. Asta este părerea mea, George. Și băieții cred la fel.

— Unde merg cei doi Grigoriev de-aici?

O voce aspră, bărbătească, îi întrerupse:

— *Herr Jacobi!*

Nu era decât bucătarul, care ridica un pahar de rachiu în sănătatea lui Toby.

Toby ridică și el paharul.

— Masa de prânz, la bufetul gării, clasa I, continuă el. Grigorieva comandă cotlet de porc cu cartofi prăjiți, Grigoriev - o friptură de vacă și un pahar de bere. S-ar putea să ia și vreo două votci.

— Și după masă?

Toby dădu scurt din cap, ca și cum întrebarea nu cerea răspuns.

— Sigur, spuse el, acolo se duc. George, curaj! Tipul o să cedeze, crede-mă! Tu n-ai avut niciodată o nevastă ca a lui, iar Natașa este un copil drăguț. Coborî glasul. Karla reprezintă cartela lui de masă, George. Tu nu înțelegi câteodată lucrurile simple. Crezi tu că o să-l lase ea să renunțe la noul apartament? La Mercedes?

Vizitatorul săptămânal al Alexandrei sosi, punctual ca întotdeauna, la aceeași oră ca întotdeauna, ceea ce însemna vinerea după siesta de după-amiază. La ora unu era masa de prânz, care vinerea era alcătuită din carne rece și *Rosti* și compot de mere sau de prune, în funcție de anotimp, dar ea nu putea să mănânce și se prefăcea câteodată, spre deliciul asistentei, că-i vine să vomite, că trebuie să fugă la toaletă sau să o cheme pe Felicia-Felicia

pentru a se plânge, în limbajul cel mai vulgar, de calitatea hranei. Acest lucru o necăjea întotdeauna. Sanatoriul era foarte mândru de faptul că își cultiva propriile fructe, iar broșurile din biroul Maicii Felicia-Felicia conțineau multe fotografii ale fructelor, florilor, torentelor alpine și ale munților, puse de-a valma, ca și cum Dumnezeu sau măicuțele – sau doctorul Riiedi – le cultivaseră pe toate pentru cei internați acolo. După masă urma o oră de siestă, iar în zilele de vineri, această oră era cea mai rea din viața Alexandrei, cea mai rea din săptămână, căci se vedea obligată să stea întinsă pe patul alb de fier și să pretindă că se relaxează – în timp ce se ruga oricărui Dumnezeu ce ar fi ascultat-o ca pe unchiul Anton să-l calce o mașină sau să aibă un atac de cord sau, cel mai bine, să înceteze să existe –, închisă, împreună cu propriul trecut, cu propriile secrete și cu propriul nume, Tatiana. Se gândi la ochelarii lui fără rame și, în imaginația ei, îi înfunda în capul unchiului Anton, ca să iasă pe partea cealaltă, luându-i și ochii odată cu lentilele, astfel încât, în locul privirii lui lăcrimoase, la care să se uite, să poată vedea direct prin el lumea de afară.

Acum, în sfârșit, siesta se terminase, iar Alexandra stătea în picioare în sala de mese goală, în cea mai bună rochie a ei, pândind ghereta pe fereastră, în timp ce două maici spălau podeaua din gresie. Simțea că-i vine râu. „Dă, Doamne, să aibă un accident! gândi ea. Un accident cu bicicleta aia tâmpită”. Celelalte fete aveau și ele vizitatori, însă aceștia veneau sâmbăta și niciuna dintre ele nu avea un unchi Anton; în general, nu prea veneau bărbați de niciun fel; de obicei, veneau mătuși palide și surori plictisite. Nici uneia dintre ele nu i se punea la dispoziție biroul Maicii Felicia-Felicia, să stea acolo cu ușa închisă, doar cu vizitatorul. Era un privilegiu de care doar Alexandra și unchiul Anton se bucurau, după cum sora Beatrice nu obosea niciodată să sublinieze. Alexandra însă ar fi dat toate aceste privilegii și altele în plus pentru privilegiul de a nu primi deloc vizita unchiului Anton.

Porțile de lângă gheretă se deschiseră și începu să tremure, în mod voit, scuturându-și mâinile din încheieturi, ca și cum ar fi văzut un șoarece, un păianjen sau un bărbat în pielea goală, în plină erecție, datorită prezenței ei. Un personaj rotofei, într-un costum cafeniu, venea cu bicicleta pe alee. Nu părea să fie în largul lui pe bicicletă, fapt de care ea își dădea seama după modul atent în care pedala. Venea pe bicicletă, dar nu de departe, aducând o boare de aer de afară. Putea să fie caniculacaniculei, însă unchiul Anton nu transpira și nici nu ardea. Putea să plouă cu găleata, însă pe trendul și pe pălăria unchiului Anton, când ajungea la ușa din față, de-abia dacă se zăreau câțiva stropi, iar pantofii săi nu erau înnoroiți niciodată. Doar când căzuse o zăpadă nemaipomenită, cu trei săptămâni sau cu câțiva ani în urmă, și când nămeții se făcuseră de un metru în jurul castelului adormit, unchiul Anton părea să fie cât de cât un om real, ce trăiește în mod real capriciile naturii. În cizmele sale înalte și groase de piele, care-i ajungeau până la genunchi, cu hanoracul și cu căciula lui de blană, ocolind pinii în timp ce înainta cu greutate pe alee, părea că iese direct din amintirile pe care ea nu avea voie niciodată să le menționeze. După ce o îmbrățișase, spunându-i „fetița mea”, plesnindu-și mânușile mari pe masa bine lustruită a Maicii Felicia-Felicia, ea fusese cuprinsă de afecțiune și de speranță, ce o făcuseră să zâmbească zile întregi după aceea.

— A fost atât de tandru, mărturisise ea surorii Beatrice, în puțina franceză pe care o cunoștea. Mă ținea ca pe o prietenă. De ce oare zăpada îl face atât de afectuos?

Însă astăzi nu era decât zloată și ceață și fulgi mari și umezi de zăpadă care nu voiau să se depună pe pietrișul galben.

— Vine într-o mașină, Sașa, îi spusese cândva sora Beatrice. Cu o *femeie*, Sașa.

Beatrice îi văzuse. De două ori. Îi pândise, bineînțeles. Aveau două biciclete, legate pe capota mașinii,

cu roțile în sus, iar la volan era femeia, o femeie mare și voinică, cam ca Maica Felicia, dar nu atât de creștină, cu părul destul de roșu cât să sperie un taur. Când ajunseră la marginea satului, parcaseră mașina în spatele hambarului lui Andreas Gertsch, iar unchiul Anton își dezlegase bicicleta și venise cu ea până la gheretă. Femeia însă rămânea în mașină și fuma, citea *Schweizer Illustrierte*, uitându-se din când în când crunt în oglinda retrovizoare, dar bicicleta ei nu părăsise niciodată capota mașinii; rămânea acolo ca o scroafă cu picioarele în sus, în timp ce ea își citea revista! Și ghici ce! Bicicleta unchiului Anton era *ilegală*! Bicicleta – ca o bună elvețiancă ce era, sora Beatrice cercetase firește problema –, bicicleta unchiului Anton nu avea *plăcuță*, nu avea certificat de înmatriculare, iar el era un infractor în libertate. La fel și femeia, cu toate că era probabil prea grasă ca să mai poată merge cu ea!

Însă Alexandrei puțin îi păsa de bicicletele ilegale. Mașina o interesa. Ce gen de mașină? Sărăcăcioasă sau luxoasă? Ce culoare? Și, mai presus de toate, de unde venea? De la Moscova, de la Paris, de unde? Însă sora Beatrice era o fată simplă de la țară și, în lumea de dincolo de munți, locurile străine în majoritatea lor i se păreau la fel.

— Bine, proasto, dar ce litere erau scrise pe plăcuța cu numărul de înmatriculare, pentru numele lui Dumnezeu? Țipase Alexandra.

Sora Beatrice nu observase lucrurile acestea. Scutura din cap ca o mulgătoare proastă ce era. La biciclete și la vaci se pricepea. Automobilele o depășeau.

Alexandra îl urmări pe Grigoriev sosind, așteptă momentul când își întinse capul înainte peste ghidon, își ridică fundul voluminos în aer și aruncă un picior scurt peste cadrul bicicletei ca și cum ar fi descălecat de pe o femeie. Văzu cum drumul scurt îi înroșise fața și-l urmări dezlegând servieta de pe portbagajul ce se afla deasupra roții din spate. Fugi spre ușă și încercă să-l sărute, întâi pe obraz, apoi pe buze, pentru că îi venise ideea să-i vâre

limba în gură ca un gest de bun venit, dar el trecu repede pe lângă ea, cu capul plecat, ca și cum se și ducea înapoi la nevastă-sa.

— Bună, Alexandra Borisovna, îl auzi ea șoptind, foarte emoționat, pronunțându-i patronimicul ca și cum ar fi fost un secret de stat.

— Bună, unchiule Anton.

Sora Beatrice o luă de braț și-i spuse la ureche să se poarte cum trebuie, că dacă nu...

Biroul Maicii Felicia era în același timp somptuos și schimnic. Era mic, fără mobilă și foarte curat, iar maicile îl spălau și-l lustruiau în fiecare zi, astfel încât mirosea ca un bazin de înot. Totuși, acele mici părțicele din Rusia străluceau ca niște coșciuge. Avea icoane și fotografii sepie în rame bogate, cu prințesele pe care le iubise, cu episcopi pe care îi servise și, de ziua ei onomastică – să fi fost totuși ziua ei de naștere sau cea a episcopului? –, ea le dusesese pe toate jos și organizase cu ele un teatru cu lumânări și cu o Sfântă Fecioară cu Pruncul. Alexandra știa acest lucru, întrucât Felicia o poftise să stea cu ea și îi citise cu glas tare vechi rugăciuni rusești, îi îngânase părți de liturghie în ritm de marș și îi dăduse o prăjitură dulce și un pahar de vin dulce, toate acestea pentru a avea un suflet rus alături de ea de ziua ei onomastică – să fi fost oare Paștele sau Crăciunul? Rușii erau cei mai buni din lume, îi spusese ea. Treptat, cu toate că înghițise foarte multe pilule, Alexandra își dăduse seama că Felicia-Felicia era beată turtă, așa că îi ridicase picioarele bătrâne, îi pusese o pernă sub cap, o sărutase pe păr și o lăsase să adoarmă pe canapeaua tapisată cu stofă, unde stăteau părinții atunci când veneau să înscrie noi pacienți. Era aceeași canapea pe care stătea Alexandra acum, uitându-se la unchiul Anton, în timp ce bărbatul își scotea un mic carnet de notițe din buzunar. „E într-una din zilele lui cafenii, observă ea: costum cafeniu, cravată cafenie, cămașă cafenie”.

— Ar fi trebuit să-ți cumperi și niște agrafe maro

pentru pantaloni când mergi pe bicicletă, îi spuse ea în rusă.

Unchiul Anton nu râse. Avea o bucată de elastic negru ca o jartieră în jurul carnetului de notițe și îl desfăcea cu un aer viclean, fără chef, în timp ce-și umezea buzele lui oficiale. Uneori, Alexandra își zicea că e polițist. Alteori, că e un preot deghizat. Câteodată, că e avocat sau director de școală. Și câteodată, un medic de o anume specialitate. Dar indiferent ce-ar fi fost, el voia evident ca ea să știe, cu ajutorul elasticului și al carnetului de notițe și al expresiilor de bunăvoință nervoasă, că exista o Lege Supremă pentru care nici ea, nici el nu erau personal răspunzători, că el nu voia să îi fie temnicer, că își dorea să obțină iertarea ei – dacă nu chiar dragostea ei adevărată – pentru faptul că o ținea închisă. Știa, de asemenea, că el dorea ca ea să știe că era trist, chiar singur, și că absolut sigur o iubea și că, într-o lume mai bună, ar fi fost unchiul care-i aducea cu fidelitate daruri de ziua ei, daruri de Crăciun și care, în fiecare an, îi mângâia ușor bărbia, spunându-i „Doamne, Sașa, ce mult ai crescut”, după care urma o palmuță ușoară pe vreo parte mai rotunjoară a ei, vrând să însemne „Doamne, Sașa, în curând ai să fii bună de pus în oală”.

— Cum merge cu cititul, Alexandra? o întreabă el netezind carnețelul din fața lui și întorcând paginile în căutarea listei.

Era o discuție banală. Nu era Legea Supremă. Aducea cu un fel de conversație despre vreme sau despre ce rochie drăguță mai purta sau cât de fericită părea astăzi. Nu se asemena întru nimic cu săptămâna trecută.

— Numele meu este Tatiana și vin de pe Lună, replică ea.

Unchiul Anton reacționează ca și cum această afirmație nu s-ar fi făcut niciodată; poate că și-o spusese sieși, în tăcere, în gând, unde își spunea o mulțime de lucruri.

— Ai terminat romanul de Turgheniev pe care ți l-am adus? întreabă el. Citeai, parcă, *Apele primăverii*.

— Maica Felicia mi-o citea, dar acum o doare în gât, spuse Alexandra.

— Ah!

Era o minciună. Felicia nu i-o mai citea, drept pedeapsă că-și aruncase mâncarea pe jos.

Unchiul Anton găsisese pagina din carnețel unde era notată lista, își găsisese și pixul, de argint, cu un buton pe care-l apăsai să iasă mina; părea nemaipomenit de mândru de el.

— Așa, spuse el. Așa, deci, Alexandra!

Dintr-odată, Alexandra nu mai vru să-i aștepte întrebările. Dintr-odată, nu mai putea. Se gândea să-i dea jos pantalonii și să facă dragoste cu el. Se gândea să facă prostii, într-un colț, ca franțuzoaica aia mică. Îi arătă sângele de pe mâini, acolo unde le ronțăise. Trebuia să-i explice, cu sângele divin care-i curgea în vine, că nu voia să audă prima întrebare. Se ridică în picioare, întinzându-i o mână, în timp ce-și înfigea dinții în cealaltă. Voia să-i demonstreze unchiului Anton, o dată pentru totdeauna, că întrebarea pe care o avea în minte era obscenă, după părerea ei, insultătoare, inacceptabilă și nebună, și că pentru a face acest lucru alesese exemplul lui Iisus Hristos ca fiind cel mai la îndemână și cel mai potrivit: nu era El agățat pe peretele Maicii Felicia, chiar în fața ei, cu sângele șiroindu-l pe încheieturile mâinilor?

„L-am vărsat pentru tine, unchiule Anton, explică ea, gândindu-se acum la Paști, la Felicia-Felicia, umblând de jur-împrejurul castelului și ciocnind ouă. Te rog, acesta este sângele meu, unchiule Anton, l-am vărsat pentru tine”. Însă, având cealaltă mână vârâtă în gură, tot ceea ce reuși să îngaime fu un suspin. Se așeză astfel, în cele din urmă, pe canapea, încruntată, cu mâinile împreunate în poală, *nesângerând*, după cum văzu ea, dar cel puțin ude de salivă.

Unchiul Anton ținea carnetul deschis în mâna dreaptă, iar pixul cu buton în mâna stângă. Era primul stângaci pe care-l cunoștea și, privindu-l cum scria, se

întreba dacă nu cumva era imaginea lui în oglindă, având versiunea reală în mașină, în spatele hambarului lui Andreas Gertsch. Își spunea ce mod minunat de a rezolva problema, pe care doctorul Riiedi o numea „natura divizată”, să expediezi o jumătate cu bicicleta, în timp ce cealaltă jumătate să rămână cuminte în mașină, cu femeia roșcată care îl adusese. „Felicia-Felicia, dacă îmi împrumuți bicicleta ta... pâț-păț, o să trimit partea rea din mine cu ea”.

Brusc, se auzi vorbind. Era un sunet minunat. O făcu să-i placă toate vocile sănătoase și robuste din jurul ei: politicienii de la radio, doctorii care se aplecau asupra patului ei.

— Unchiule Anton, spune-mi, te rog, de unde vii? se auzi ea rostind, cu o curiozitate reținută. Unchiule Anton, dă-mi atenție, te rog și ascultă ce-ți spun. Până când nu-mi precizezi cine ești, dacă ești unchiul meu adevărat și care este numărul de înmatriculare al mașinii tale mari, negre, voi refuza să răspund la oricare dintre întrebările tale. Regret, dar este necesar. De asemenea, femeia cu părul roșu este nevasta ta sau este Felicia cu părul vopsit, așa cum îmi spune mie sora Beatrice?

Dar, cel mai adesea, mintea Alexandrei enunța vorbe pe care gura nu le transmitea, ceea ce făcea ca vorbele să-i zboare pe dinăuntru și ea să devină temnicerul lor nedorit. Tot așa cum unchiul Anton pretindea că este propriul ei temnicer.

— Cine îți dă banii cu care s-o plătești pe Felicia-Felicia pentru detenția mea aici? Cine-l plătește pe doctorul Riiedi? Cine îți dictează întrebările însemnate în carnetul tău de notițe în fiecare săptămână? Cui îi transmiți răspunsurile mele, pe care le notezi cu atâta meticulozitate?

Dar, o dată în plus, vorbele zburau în capul ei ca păsărelele din sera lui Kranko în anotimpul fructelor și Alexandra nu reușea să facă nimic pentru a le convinge să iasă.

— *Așadar?* spuse unchiul Anton pentru a treia oară, cu surâsul acela apos pe care-l afișa doctorul Rtiedi atunci când era pe cale să-i facă o injecție. Trebuie, te rog, să-mi spui în primul rând numele tău întreg, Alexandra.

Alexandra ridică trei degete și numără pe ele ca un copil cuminte.

— Alexandra Borisovna Ostrakova, spuse ea cu o voce infantilă.

— Bine. Și cum te simți săptămâna asta, Sașa?

Alexandra îi zâmbi politicos.

— Mulțumesc, unchiule Anton. M-am simțit mult mai bine săptămâna aceasta. Doctorul Riiedi mi-a spus că am depășit criza de mult.

— Ai primit în vreun fel oarecare - poștă, telefon sau verbal - vreo comunicare de la persoane din afară?

Alexandra hotărâse că era o sfântă. Își împreună mâinile în poală, își lăsă capul într-o parte și-și imaginează că era unul dintre sfinții ortodocși ruși de pe peretele din spatele biroului Maicii Felicia-Felicia. Vera, care însemna credință; Liubov, care însemna iubire; Sofia, Olga, Irina sau Xenia, toate numele pe care Maica Felicia i le spusese în seara în care îi mărturisise că numele ei era Speranța, în timp ce ai Alexandrei era Alexandra sau Sașa, dar niciodată, niciodată Tatiana, și să nu uite acest lucru. Alexandra îi zâmbi unchiului Anton și știa că zâmbetul ei era sublim, tolerant și înțelept; și că auzea vocea Domnului, nu a unchiului Anton; iar unchiul Anton știa și el acest lucru, pentru că oftă lung, puse de o parte carnetul, apoi întinse mâna către butonul soneriei, pentru a o convoca pe Maica Felicia la ceremonia înmânării banilor.

Maica Felicia sosi în grabă, iar Alexandra își zise că nu fusese foarte departe de ușă. Avea calculele gata pregătite în mână. Unchiul Anton le cercetă și se încruntă, așa cum făcea întotdeauna, apoi numără bancnotele pe birou, albastre și portocalii, una câte una, așa că fiecare, pentru o clipă, era transparentă sub razele veiozei.

Apoi unchiul Anton o bătu ușor pe Alexandra pe

umăr, ca și cum ar fi avut cincisprezece și nu douăzeci sau douăzeci și cinci de ani, sau oricât o fi avut, în momentul în care își înlăturase segmentele interzise din viața ei. Îl urmări cum iese pe ușă, cu mersul lui de rață, și cum se urcă pe bicicletă. Îl urmări fundul, străduindu-se să intre în ritm, în timp ce se îndepărta pedalând, trecând prin fața gheretei paznicului, prin fața lui Kranko, și coborând dealul către sat. Și, cum se uita ea după el, văzu un lucru ciudat. Ceva ce nu se mai întâmplase niciodată. Oricum, nu unchiului Anton. De undeva, din senin, apărură două personaje cu aerul preocupat, un bărbat și o femeie care împingeau o motocicletă. Probabil că stătuseră pe o bancă de partea cealaltă a gheretei paznicului, ascunși privirilor, poate pentru a face dragoste. Intrară pe alee și-l urmăriră cu privirea, dar fără să se urce pe motocicletă, nu încă. Așteptară, dimpotrivă, ca unchiul Anton să dispară aproape, înainte de a porni pe urmele lui, în josul dealului. Atunci Alexandra se hotărî să țipe; de data asta își regăsi vocea, iar țipătul ei răsună în toată clădirea, de la acoperiș până în pivniță, înainte ca sora Beatrice să se repeadă la ea pentru a o calma cu o palmă zdravănă trasă peste gură.

— Sunt aceiași! țipă Alexandra.

— Cine? Întrebă sora Beatrice, trăgându-și mâna spre spate pentru a o putea folosi din nou dacă era cazul. Cine sunt aceiași, fată rea ce ești?

— Sunt oamenii care au urmărit-o pe mama înainte de a o târî s-o omoare.

Sora Beatrice bombăni, nevenindu-i să creadă.

— Pe cai negri, presupun! o luă ea peste picior. Trasă pe sanie, nu-i așa? Prin toată Siberia!

Alexandra mai spusese aceste povești și înainte. Cum că tatăl ei era un prinț tainic, mai puternic decât țarul însuși. Cum domnea el noaptea, așa cum bufnițele domnesc în timp ce șoimii se odihnesc. Cum ochii săi tainici o urmăreau oriunde se ducea, cum urechile lui tainice auzeau fiecare cuvânt pe care-l rostea. Și cum, într-o noapte, auzind-o pe mama ei rugându-se în somn, el își

trimisese oamenii după ea, iar ei o târâseră în zăpadă și nu mai fusese văzută niciodată de atunci: nici măcar de Dumnezeu, care o căuta încă.

CAPITOLUL 24

Prăjirea lui Tony Șmecherul, așa cum va fi ajuns mai târziu să fie cunoscut în legendele Prăvăliei, acesta fiind bizarul nume de cod dat de pândari lui Grigoriev, era una dintre acele rare operațiuni în care norocul, alegerea momentului și pregătirea se unesc într-o logodnă perfectă. Toți știuseră de la început că problema era de a-l găsi pe Grigoriev singur într-un moment care să permită reintroducerea sa rapidă în viața normală câteva ore mai târziu. Totuși, la sfârșitul săptămânii care urmasse supravegherii băncii din Thun, cercetările intense privind comportamentul lui Grigoriev nu dăduseră niciun fel de indicii evidente referitoare la ora la care acest moment putea să se situeze. În disperare de cauză, Skordeno și de Silsky, durii lui Toby, concepură un plan nebunesc de răpire a acestuia în drumul spre locul de muncă, pe acel interval de câteva sute de metri de pavaj între locuința sa și ambasadă. Toby îl respinse de la bun început. Una dintre fete se oferă drept momeală: poate că l-ar putea face s-o ia cu mașina? Altruismul ei fu primit cu aplauze, nefiind însă considerat o soluție practică.

Problema principală consta în aceea că Grigoriev era supus unei duble supravegheri. Nu numai personalul de securitate al ambasadei îi urmărea mișcările, în cadrul activităților de rutină, dar și nevastă-sa făcea același lucru. Pândarii erau convinși că ea îl bănuia de o anumită tandrețe față de micuța Natașa. Temerile lor fură confirmate atunci când „urechile”.

lui Toby reușiră să se brânzeze la cutia de racord telefonic de la colțul străzii. Într-o singură zi de ascultare, Grigorieva îi telefonă soțului ei de nu mai puțin de trei ori, fără alt scop aparent decât acela de a se asigura că el se afla într-adevăr la ambasadă.

— George, într-adevăr această femeie este un

autentic monstru, spuse Toby furios când auzi acest lucru. Dragoste... înțeleg, foarte bine, dar să posezi de dragul posedării e un lucru pe care-l condamn categoric. Pentru mine este o chestiune de principiu.

Singura portiță erau drumurile pe care le făcea Grigoriev în fiecare joi după-amiază până la garaj, când își ducea Mercedesul la verificare. Dacă un mecanic auto atât de bun precum Canada Bill ar putea provoca o defecțiune de motor miercuri noaptea – care i-ar permite mașinii să se deplaseze, dar nu foarte bine –, oare n-ar putea atunci Grigoriev să fie răpit de la garaj în timp ce aștepta ca mecanicul să dibuiască hiba? Planul era plin de imponderabile. Chiar dacă mergea, cât timp l-ar fi avut ei pe Grigoriev la dispoziție? În plus, joia, Grigoriev trebuia să vină acasă la timp pentru a primi vizita săptămânală a curierului Kraski. Cu toate acestea, era singurul plan pe care-l aveau – cel mai rău, cu excepția celorlalte, spunea Toby – și, ca atare, purceseră la o așteptare îngrijorată de cinci zile, în timp ce Toby și conducătorii săi de echipă pregăteau soluții de schimb pentru toate eventualitățile neplăcute ce ar fi putut interveni în cazul în care planul eșua: toată lumea trebuia să aibă hotelul plătit și bagajele făcute; să aibă oricând asupra lor bani și documente de salvare. Echipamentul radio să fie pus în cutii și disimulat sub o identitate americană în seifurile unei bănci mari, astfel încât orice urmă să nu ducă la ei, ci la Veri; niciun fel de întâlniri în afară de cele câteva cuvinte schimbate atunci când treceau unul pe lângă altul pe trotuar; schimbarea frecvențelor la fiecare patru ore. Toby, după cum afirma, cunoștea poliția elvețiană. Mai vânase pe-aici și altă dată. Dacă balonul exploda, zise el, atunci, cu cât mai puțini rămâneau la fața locului, fete sau băieți, ca să răspundă la întrebări, cu atât mai bine. „Slavă Domnului că elvețienii sunt neutri. Înțelegi ce vreau să spun?”

Cu titlu de consolare, întrucâtva disperată, și pentru a remonta moralul delicat al pândarilor, Smiley și Toby decretară că supravegherea lui Grigoriev trebuia

menționată la cotă maximă în toate zilele de așteptare. Postul de observație de la Brunnademain va fi ocupat zi și noapte. Patrulările cu mașina și cu motocicletă vor fi înmulțite. Fiecare va fi în alertă pentru cazul, improbabil, în care Dumnezeu, într-un moment de uitare, i-ar favoriza pe cei drești.

Ceea ce Dumnezeu făcu, într-adevăr, fu să-i binecuvânteze cu o vreme de duminică idilică, care se dovedi decisivă. La orele zece în acea duminică era ca și cum soarele alpin coborâse din Oberland pentru a lumina viețile înecate în ceață ale celor de la șes. La Bellevue Palace, care duminică era copleșit de liniște, un chelner tocmai îi întindea lui Smiley șervetul pe genunchi. Acesta sorbea liniștit o cafea, încercând să se concentreze asupra ediției de duminică a ziarului *Herald Tribune*, când, privind în sus, văzu figura amabilă a lui Franz, portarul hotelului, stând în fața lui.

— Domnule Barraclough, telefonul, îmi cer scuze. Un domn Anselm.

Cabinele se aflau în holul principal, vocea era a lui Toby, iar numele Anselm însemna urgență:

— Biroul din Geneva tocmai ne-a informat că directorul general este în drum spre Berna, exact în momentul acesta.

Biroul din Geneva era numele de cod pentru postul de observație Brunnademain.

— Vine cu soția? întrebă Smiley.

— Din păcate, madame este nevoită să facă o excursie cu copiii, răspunse Toby. Poate că ați putea veni și dumneavoastră până la birou, domnule Barraclough.

Biroul lui Toby era un chioșc într-un parc de agrement, în apropiere de Bundeshaus. Smiley sosi acolo în cinci minute.

La picioarele lor se întindea albia râului cu ape verzui. În depărtare, sub cer albastru, vârfurile Oberlandului se ridicau splendide în lumina soarelui.

— Grigoriev a părăsit ambasada singur, acum cinci

minute, purtând pălărie și palton, spuse Toby îndată după sosirea lui Smiley. Se îndreaptă pe jos spre oraș. Ca în prima duminică în care l-am urmărit. Merge pe jos până la ambasadă și zece minute mai târziu pornește spre oraș. Se duce să privească partidele de șah, George, nu-i așa? Ce zici?

— Cine e cu el?

— Skordeno și de Silsky pe jos, o mașină de sprijin în spate, alte două în față. O echipă se duce spre catedrală chiar acum. Mergem, George, sau nu mergem? Pentru o clipă, Toby își dădu seama de detașarea ce-l lovea pe Smiley de fiecare dată când operațiunea prindea viteză; nu era atât nehotărâre, cât o ezitare misterioasă de a înainta. Toby insistă: Undă verde, George? Sau nu? George, te rog! E vorba de secunde aici!

— Casa rămâne acoperită pentru momentul în care Grigorieva și copiii se întorc?

— Total.

Smiley mai ezită o clipă. Evalua metoda în raport cu prada, iar figura cenușie și îndepărtată a lui Karla părea să-l certe.

— Undă verde, da, spuse Smiley, da, dați-i drumul!

Nici n-apucase bine să termine, că Toby se afla în cabina telefonică, la mai puțin de douăzeci de metri de chioșc. „Cu inima bătându-i ca un motor cu abur”, cum va pretinde el mai târziu. Dar și cu flacăra bătliei în ochi.

La Sarratt, există chiar o machetă la scară redusă a scenei și, din când în când, personalul de conducere o expune și relatează toată istoria. Cea mai bună descriere care i s-ar putea face bătrânului oraș Berna este evocarea unui munte, a unei fortărețe și a unei peninsule, toate la un loc, așa cum arată macheta. Între podurile Kirchenfeld și Komhaus, Aarul curge în formă de potcoavă, tăiată într-un defileu abrupt, iar orașul vechi este cuibărit prudent în interiorul defileului, pe o serie de contraforți care urmează străzile medievale până când se ajunge la superba turlă în stil gotic târziu a catedralei, ce reprezintă în același timp

vârful muntelui și gloria lui. Lângă catedrală, la aceeași înălțime, se află Platforma, de unde, plasat în partea ei sudică, un vizitator imprudent se poate trezi privind în josul unei faleză abrupte, de treizeci de metri, pentru a vedea apele învolburate ale râului. Este un loc făcut să atragă sinucigașii și, fără îndoială, existaseră câteva cazuri. Este un loc unde, potrivit tradiției populare, un om pios fusese zvârlit de pe cal și, cu toate că se prăvălise până jos, supraviețuise, prin mila Domnului, pentru a mai servi încă treizeci de ani Biserica și pentru a muri în pace la o vârstă foarte înaintată. Restul Platformei este un loc liniștit, cu bănci și copaci ornamentali, cu un teren de joacă pentru copii și, de câțiva ani, cu un loc de întâlnire pentru cei ce joacă șah. Piesele au șaiszeci de centimetri înălțime, dar sunt destul de ușoare ca să le poți ridica, și destul de grele ca să reziste vântului de sud, care, din când în când, biciuiește dealurile dimprejur. Macheta de la Sarratt conține până și replici ale acestor piese.

Atunci când Toby Esterhase ajunsese acolo, în acea duminică dimineată, soarele neașteptat atrăsese un grup mic, dar compact, de împătimiți ai jocului, care stăteau în picioare sau pe jos, pe pavajul cu pătrățele. Iar în mijlocul lor, la mai puțin de doi metri de unde se afla Toby, se găsea – atât de neatent la ceea ce-l înconjura pe cât își doreau – consilierul comercial Anton Grigoriev, de la Ambasada sovietică din Berna, care trăgea chiulul, atât de la serviciu, cât și de acasă, urmărind cu patimă, de după ochelarii fără rame, fiecare mișcare pe care o făceau jucătorii. În spatele lui Grigoriev erau plantați Skordeno și tovarășul lui, de Silsky, care-l priveau atent. Jucătorii erau tineri, bărboși și plini de elan, și chiar dacă nu erau studenți la Arte, și-ar fi dorit în mod sigur să pară. Erau pe deplin conștienți de duelul pe care îl ofereau privirilor asistenței.

Toby mai fusese la fel de aproape de Grigoriev și altă dată, dar niciodată când atenția rusului era atât de puternic ancorată în altă parte. Cu acel calm de dinaintea bătăliei, Toby îl cântărea din priviri și-și confirma ceea ce

susținuse întotdeauna: Anton Grigoriev nu era un om de teren. Atenția sa încântată, sinceritatea nemascată a reacțiilor sale, cu ocazia fiecărei mutări făcute sau gândite, aveau acea inocență care n-ar fi putut să supraviețuiască niciodată luptelor interne de la Centrul Moscova.

Ținuta lui Toby reprezenta o altă coincidență fericită din ziua aceea. Din respect pentru duminica aceea de la Berna, el îmbrăcase un palton de culoare închisă și o căciulă de blană neagră. Arăta deci, în acel moment crucial de improvizație, exact cum și-ar fi dorit să fi plănuit totul, până la ultimul detaliu: un domn bine, care profita de ziua de duminică pentru a se relaxa.

Ochii întunecați ai lui Toby se ridicară către catedrală. Mașinile cu care ar fi trebuit să o șteargă în caz de nevoie se aflau pe poziție.

Un hohot de râs străbătu asistența. Cu un gest afectat, unul dintre jucătorii bărboși își ridică regina și, prefăcându-se că avea o greutate zdrobitoare, făcu vreo doi, trei pași împiedicați și o lăsă să cadă, gemând. Chipul lui Grigoriev se întunecă la vederea acestei mișcări neașteptate. La un semn cu capul făcut de Toby, Skordeno și de Silsky se apropiară pentru a-l încadra, atât de aproape, că umărul lui Skordeno îl atinge pe cel al prăzii sale, însă Grigoriev nu-i dădu nicio atenție. Luând aceasta drept semnal, pândarii lui Toby începură să se infiltreze prin mulțime, formând un al doilea eșalon în spatele lui de Silsky și Skordeno. Toby nu mai așteptă. Plasându-se drept în fața lui Grigoriev, zâmbi și-și ridică în semn de salut căciula. Grigoriev îi răspunse cu un surâs nesigur, așa cum faci în fața unui coleg din corpul diplomatic de care îți aduci doar pe jumătate aminte, și-și ridică și el căciula drept răspuns.

— Ce mai faceți, domnule consilier? întrebă Toby în rusește, pe un ton glumeț, dar liniștit.

Mai intrigat decât fusese vreodată, Grigoriev îi răspunse:

— Bine, mulțumesc.

— Sper că ați apreciat mica dumneavoastră excursie la țară, vineri, continuă Toby, pe același ton degajat, dar foarte discret, în timp ce-și strecura brațul sub cel al lui Grigoriev. Bătrânul oraș Thun nu este suficient de apreciat, cred, de către membrii distinsei noastre comunități diplomatice de aici. După părerea mea, este interesant atât datorită vechimii sale, cât și pentru instituțiile sale bancare. Nu sunteți de acord?

Această introducere se dovedi destul de lungă și destul de tulburătoare pentru a-l putea duce fără rezistență pe Grigoriev până la marginea micului grup. Skordeno și de Silsky îi urmau strâns din spate.

— Numele meu este Kurt Siebel, domnule, îi mărturisi Toby în ureche lui Grigoriev, cu o mână în continuare pe brațul lui. Sunt anchetator-șef al Agenției din Thun a Băncii Standard din Berna. Avem câteva întrebări să vă punem în legătură cu contul personal al doctorului Adolf Glaser deschis la noi. Ați face mai bine dacă ați pretinde că mă cunoașteți.

Continuau să meargă. În spatele lor, pândarii urmau eșalonul în linie frântă, ca niște jucători de rugby, gata să blocheze un atac neașteptat.

— Vă rog să nu vă alarmați, își urmă vorba Toby, cumpănindu-și pașii, în timp ce Grigoriev continua să înainteze. Dacă ne puteți acorda o oră, domnule, sunt sigur că putem aranja problemele fără să vă afectăm situația dumneavoastră familială sau profesională. Vă rog!

În lumea unui agent secret, zidul dintre securitate și risc maxim aproape că nu există, este o membrană ce poate fi spartă într-o secundă. Agentul poate să-i facă curte unui om ani de zile, îngrășându-l pentru momentul în care-l va aborda.

Dar abordarea însăși - „vrei, nu-i așa?” - este un salt care poate să ducă fie la victorie, fie la dezastru, și, pentru o clipă, Toby crezu că vede dezastrul în față. Grigoriev se opri brusc în cele din urmă și se întoarse pentru a se uita la el. Era palid ca un om bolnav. Cu bărbia ridicată,

deschise gura pentru a protesta față de o insultă grosolană. Își trase brațul pentru a se elibera, dar Toby îl strângea cu o mână fermă. Skordeno și de Silsky erau în preajmă, dar mai aveau încă o distanță de vreo cincisprezece metri până la mașină, ceea ce, după regulile lui Toby, reprezenta destul de mult când era vorba să târăști un rus corpolent. În tot timpul acesta, Toby nu încetă să vorbească: făcea astfel din instinct.

— Sunt nereguli, domnule consilier! Nereguli grave. Avem un dosar cu privire la dumneavoastră care, la lectură, pare lamentabil. Dacă l-aș transmite poliției elvețiene, toate protestele diplomatice din lume nu v-ar scuti de cel mai neplăcut bucluc public, ca să nu mai vorbesc de consecințele pe care le-ar avea pentru cariera dumneavoastră. Vă rog. Am spus, *vă rog!*

Grigoriev nu se mișcase încă. Părea împietrit de nehotărâre. Toby îl împinse de braț, dar Grigoriev rămase ca o stâncă și părea să nu-și dea seama de presiunea fizică exercitată asupra lui. Toby îl împinse și mai tare. Skordeno și de Silsky se apropiară mai mult; Grigoriev, însă, avea puterea încăpățânată a dementilor. Gura i se deschise, înghiți în sec și își fixă privirea în mod stupid asupra lui Toby.

— Ce nereguli? spuse el în cele din urmă. Doar șocul și neliniștea din glasul său dădeau motive de speranță. Trupul său îndesat se opunea în continuare oricărei mișcări. Cine este acest Glaser de care vorbiți? Întrebă el răgușit, pe același ton de uimire. Eu nu sunt Glaser. Sunt diplomat. Grigoriev. Contul de care vorbiți a fost deschis în condiții absolut legale, în calitate de consilier comercial, mă bucur de imunitate. De asemenea, am dreptul să dețin conturi la bănci străine.

Toby trase singurul cartuș pe care-l mai avea. „Banii și fata, spusese Smiley. Banii și fata sunt singurele lucruri cu care poți să joci”.

— Mai e și problema delicată a căsniciei dumneavoastră, reluă Toby, prefăcându-se încurcat. E de

datoria mea să vă avertizez că aventurile dumneavoastră galante de la ambasadă v-au compromis grav situația familială.

Grigoriev tresări și fu auzit murmurând cuvântul „bancher”, dar nu se va ști niciodată dacă o spusese cu neîncredere sau ca o ironie. Ochii săi se închiseră și fu din nou auzit repetând același cuvânt, de data aceasta, potrivit lui Skordeno, urmat de o obscenitate ieșită din comun. Începu să meargă din nou. Portiera din spate a mașinii rămăsese deschisă. Mașina de sprijin aștepta în spate. Toby debita tot felul de aiureli în legătură cu neplata taxei pe profit provenind din conturile dintr-o bancă elvețiană, dar știa că Grigoriev nu asculta cu adevărat. Strecurându-se în fața lor, de Silsky sări pe bancheta din spatele mașinii, iar Skordeno îl împinse pe Grigoriev lângă el, apoi se așază alături și trânti portiera. Toby se instalează în față; la volan se afla una din fetele Meinertzhagen. Vorbind nemțește, Toby îi spuse să meargă încet și, pentru Dumnezeu, să-și aducă aminte că era duminică și că se aflau la Berna. Niciun cuvânt în engleză în fața lui, spusese Smiley.

Undeva, pe lângă gară, Grigoriev păru că se răzgândise, pentru că avu loc o luptă scurtă; când Toby privi în oglinda retrovizoare, chipul lui Grigoriev era crispat de durere și se ținea de vîntre cu ambele mâini. Apucară pe Länggasstrasse, o stradă lungă și monotonă, în spatele Universității. În momentul în care se opriră în fața imobilului, ușa de la intrare se deschise. O portăreasă slăbuță aștepta în prag. Era Millie McCraig, o veterană a Prăvăliei. Văzând-o surâzând, Grigoriev se îmbătoșă; dar acum ceea ce conta era rapiditatea și nu discreția. Skordeno sări pe trotuar, îl apucă pe Grigoriev de un braț, pe care aproape i-l smulse din încheietură; de Silsky îl pocnise probabil din nou – cu toate că va jura mai târziu că fusese un accident –, întrucât Grigoriev ieși din mașină îndoit de spate, iar ei îl duseră amândoi și-l trecuseră pragul ca pe-o mireasă, năvălind în salon toți grămadă.

Smiley îi aștepta așezat într-un colț pe un scaun. Era o cameră plină de creioane maro și de dantele. Ușa se închise, iar răpitorii își permisă un scurt moment de destindere. Skordeno și de Silsky, eliberați, izbucniră în râs de ușurare. Toby își scoase căciula de blană și își șterse fruntea de sudoare.

— *Ruhe*, spuse el fără să ridice vocea, cerând să se facă liniște.

Se conformară pe loc.

Grigoriev își freca umărul, pârând să nu-i pese de nimic în afară de durere. Examinându-l, Smiley se simți întărit de acest gest: în subconștient, Grigoriev se declara perdant. Smiley și-l aminti pe Kirov, de neîndemânarea cu care o abordase pe Ostrakova și de laborioasa recrutare a lui Otto Leipzig. Se uită la Grigoriev și citi în tot ceea ce vedea mediocritatea incurabilă a acestuia: în costumul cu dungi nou-nouț, dar prost ales, care-i scotea în evidență corpolența; în prețioșii lui pantofi gri, perforați pentru aerisire, dar prea strâmți pentru a fi comozi; în părul ondulat și dat cu briantină. Toate aceste manifestări inutile de vanitate îi trădau gustul grandorii, despre care Smiley știa, cum se pare că știa și Grigoriev, că nu va fi satisfăcut niciodată.

„Fost universitar, își aminti el din documentul pe care i-l înmânase Enderby la Ben's Place. Pare să fi abandonat învățământul superior pentru privilegiile mult mai substanțiale ale Administrației. Un nenorocit, ar fi spus Ann, cântărindu-i sexualitatea dintr-o singură privire. Fă-i vânt”.

Smiley însă nu putea să-i facă vânt. Grigoriev era un pește prins în cârlig: Smiley n-avea decât câteva clipe pentru a decide cum era mai bine să-l facă să coboare cu picioarele pe pământ. Grigoriev purta ochelari fără rame și avea tendința să facă bărbie dublă. Uleiul lui de păr, încălzit de căldura trupului său, avea un iz de lămâiță. Masându-și în continuare umărul, începu să-i cerceteze pe răpitorii săi. Sudoarea îi curgea de pe față ca picăturile de

ploaie.

— Unde mă aflu? Întrebă el agresiv, ignorându-l pe Smiley și alegându-l pe Toby drept șef.

Vocea îi era răgușită și ușor ascuțită. Vorbea nemțește, dar cu o ușoară mlădiere slavă.

„Trei ani ca Secretar I (Serviciul Comercial), misiunea sovietică la Potsdam, își aminti Smiley. Fără legături, după cât se pare, cu Informațiile.

— Cer imperios să știu unde mă aflu! Sunt diplomat sovietic de rang superior. Cer să-i vorbesc imediat ambasadorului meu!

Modul în care continua să-și frece umărul dureros îi îndulcea mult indignarea.

— Am fost răpit! Mă aflu aici împotriva voinței mele! Dacă nu mă duceți imediat înapoi, la ambasadorul meu, se va isca un grav incident internațional!

Grigoriev dispunea de întreaga scenă, dar nu putea s-o domine. „Doar George va pune întrebări, spusese Toby echipei sale. Doar George va răspunde”. Dar Smiley stătea nemișcat, ca unul de la pompele funebre. Nimic, după cât se părea, nu putea să-l scoată din indiferență.

— Vreți o răscumpărare? Întrebă Grigoriev adresându-se tuturor. Un gând îngrozitor păru că-i trece prin minte. Sunteți teroriști? șopti el. Dar dacă sunteți teroriști, de ce nu mă legați la ochi? De ce mă lăsați să vă văd fețele? Se uită pe rând, întâi la de Silsky, apoi la Skordeno. Trebuie să vă mascați fețele. Acoperiți-le! Nu vreau să vă cunosc!

Ațâțat de tăcerea care nu se mai sfârșea, Grigoriev bătu cu pumnul lui grăsuliu în palma deschisă și strigă „Cer insistent”, de două ori. În momentul acela, Smiley, cu un aer de regret foarte oficial, deschise carnelul din poala sa, cum ar fi făcut și Kirov, și lăsă să-i scape un oftat foarte oficial:

— Sunteți consilierul Grigoriev de la Ambasada sovietică din Berna? Întrebă el cu glasul cel mai morocănos posibil.

— Grigoriev! Sunt Grigoriev! Da, perfect, sunt Grigoriev! Dar dumneavoastră cine sunteți, vă rog? Al Capone? Cine sunteți? De ce vorbiți cu mine așa, ca un comisar?

Niciun alt cuvânt nu ar fi putut descrie atitudinea lui Smiley mai bine decât „comisar”: era de-o indiferență apăsătoare.

— Și atunci, domnule consilier, întrucât nu ne putem permite să întârziem, trebuie să vă cer să examinați fotografiile incriminante, aflate pe masa din spatele dumneavoastră, spuse Smiley cu aceeași monotonie studiată.

— Fotografii? Ce fotografii? Cum puteți incrimina un diplomat? Cer să-i telefonez imediat ambasadorului!

— I-aș recomanda domnului consilier să privească mai întâi fotografiile, spuse Smiley într-o germană morocănoasă și imposibil de localizat. După ce va privi fotografiile, este liber să telefoneze oricui dorește. Fiți amabil și începeți de la stânga, îl sfătui el. Fotografiile sunt aranjate de la stânga la dreapta.

„Un om șantajat are demnitatea tuturor slăbiciunilor noastre, gândi Smiley, urmărindu-l pe Grigoriev, care înainta cu un pas greoi pe lângă masă, ca și cum ar fi inspectat un bufet diplomatic. Un om șantajat este la fel ca oricare dintre noi prins cu ușa în timp ce încearcă să scape din capcană”. Smiley însuși aranjase dispunerea fotografiilor; își imaginase, punându-se în pielea lui Grigoriev, o succesiune bine orchestrată de dezastre. Grigoriev și Grigorieva parcându-și Mercedesul în fața băncii. Grigorieva cu expresia ei permanentă de nemulțumire, așteptând singură în fața volanului, cu mâinile crispate pe el, pentru cazul în care cineva încerca să i-l ia. Grigoriev și micuța Natașa fotografiați cu teleobiectivul, așezați unul lângă altul pe o bancă. Grigoriev în interiorul băncii, câteva fotografii culminând cu o vedere superbă luată peste umărul său arătându-l pe Grigoriev semnând o chitanță, cu numele lui Adolf Glaser,

dactilografiat clar pe rândul de deasupra semnăturii. Apoi Grigoriev, stânenit pe bicicleta lui, pe punctul de a intra în sanatoriu; apoi Grigorieva, din nou în mașină, de data aceasta lângă hambarul lui Gertsch, cu propria bicicletă legată pe capotă. Însă fotografia care îi reținuse cel mai mult atenția lui Grigoriev, observă Smiley, era cea care ieșise cam neclară, luată cu teleobiectivul de fetițele Meinertzhagen. Calitatea nu era bună, dar cele două capete din mașină, cu toate că erau sudate gură la gură, se puteau recunoaște destul de bine. Unul aparținea lui Grigoriev. Celălalt, apăsător pe al lui ca și cum ar fi vrut să-l mănânce de viu, era al micuței Natașa.

— Telefonul este la dispoziția dumneavoastră, domnule consilier, i se adresă Smiley calm, văzându-l pe Grigoriev că încă nu mișcă.

Dar Grigoriev rămăsese înghețat, uitându-se la această ultimă fotografie, și, judecând după expresia sa, disperarea îi era totală. Nu era numai un bărbat demascat, gândi Smiley; era bărbatul al cărui vis de dragoste, până acum învăluit în secret, devenise deodată public și ridicol.

Recurgând în continuare la tonul sinistru de uz oficial, Smiley începu să-i expună ceea ce Karla ar fi numit presiuni. Alți anchetatori, va comenta Toby mai târziu, i-ar fi oferit lui Grigoriev o opțiune, trezindu-i astfel, prin aceasta, inevitabila încăpățănare rusă și tendința rușilor către autodistrugere: impulsuri, va spune el, care ar fi dus la o catastrofă. Alți anchetatori, va insista el, ar fi amenințat, ar fi ridicat glasul, ar fi recurs la efecte teatrale, chiar la brutalități fizice. Dar nu George, va spune el: niciodată. George juca rolul funcționarului discret aservit puterii, iar Grigoriev, ca toți Grigorievii din lume, îl acceptă ca pe un destin implacabil. George nu-i lăsa nicio alegere, va spune Toby. George, calm, îi explică lui Grigoriev cum se face că nu avea nicio posibilitate de opțiune.

— Lucrul important, domnule consilier, îi spuse Smiley ca și cum îi explica rațiunea unui impozit, este de a

lua în considerație impactul pe care aceste fotografii l-ar avea în anumite locuri, în care ele vor fi examinate imediat, dacă nu se va face ceva pentru a preîntâmpina distribuirea lor.

În primul rând, erau autoritățile elvețiene, care, evident, vor fi iritate de folosirea abuzivă a unui pașaport elvețian de către un diplomat acreditat, ca să nu mai vorbim de grava încălcare a legilor bancare, spuse Smiley. Acestea vor formula un protest oficial foarte vehement, iar familia Grigoriev va fi expediată peste noapte la Moscova, toți membrii ei nemaiavând posibilitatea niciodată să se bucure de avantajele unui post în străinătate. Dar, odată reîntors la Moscova, Grigoriev nu va mai fi bine văzut nici acolo, continuă Smiley. Superiorii săi de la Ministerul de Externe vor vedea cu ochi răi comportarea sa, explică Smiley, „atât în plan particular, cât și profesional”. Perspectivele lui Grigoriev de a face o frumoasă carieră oficială vor lua sfârșit. Va fi un *exilat* în propria țară, spuse Smiley și, odată cu el, și familia. Întreaga familie.

— Imaginați-vă confruntat cu furia soției dumneavoastră douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru de ore pe zi, în pustietatea Siberiei Orientale, preciză el.

Acestea fiind spuse, Grigoriev se lăsă să cadă într-un fotoliu, luându-și capul cu ambele mâini, ca și cum i-ar fi fost teamă că va exploda.

— În cele din urmă, zise Smiley, ridicându-și ochii de la carnetul de notițe, deși doar o clipă – ce citea el acolo, va povesti Toby, doar bunul Dumnezeu știe, întrucât paginile erau liniate, dar goale –, în cele din urmă, domnule consilier, trebuie să ținem seama și de efectul pe care aceste fotografii l-ar putea avea asupra unor organe ale Securității Statului.

De data aceasta, Grigoriev își lăsă capul și scoase o batistă din buzunarul de la piept, începând să-și șteargă fruntea, dar oricât de tare ar fi șters-o, sudoarea apărea din nou. Picura tot atât de tare cum i se întâmplase lui

Smiley la Delhi, în celula destinată interogatoriilor, când fusese față în față cu Karla.

Total prins de rolul lui de mesager birocrat al inevitabilului, Smiley oftă încă o dată și întoarse foarte afectat o altă pagină din carnetel.

— Domnule consilier, pot să-mi permit să vă întreb la ce oră vă așteptați ca soția dumneavoastră și copiii să se întoarcă de la picnic?

Tamponându-și în continuare fruntea cu batista, Grigoriev părea prea preocupat ca să audă.

— Soția dumneavoastră și copiii sunt la un picnic în pădurea Elfenau, îi reaminti Smiley. Trebuie să vă punem câteva întrebări, dar ar fi regretabil ca absența dumneavoastră de acasă să provoace îngrijorare.

Grigoriev puse batista la loc în buzunar.

— Sunteți spioni? șopti el. Sunteți spioni occidentali?

— Domnule consilier, este mai bine să nu știți cine suntem, îi spuse Smiley serios. O astfel de informație este o greutate periculoasă pe umerii dumneavoastră. După ce veți face ceea ce vă cerem, veți pleca de aici ca un om liber. Aveți toate asigurările noastre. Nici soția dumneavoastră, nici chiar Centrul Moscova, nu vor ști niciodată nimic. Vă rugăm să ne spuneți ora la care familia dumneavoastră se întoarce de la Elfenau...

Smiley se întrerupse.

Fără prea mare convingere, Grigoriev se făcu că vrea s-o șteargă. Se ridică în picioare și se repezi către ușă. Paul Skordeno, așa dur cum era, avea un aer languros. Dar îi prinse mâna fugarului și i-o răsuci la spate, înainte ca acesta să apuce să mai facă un pas, și-l readuse cu blândețe în fotoliul său, având grijă să nu-i facă vreo vânătăie. Cu un gest teatral, Grigoriev își ridică în sus ambele mâini în semn de disperare. Fața sa greoaie se coloră și se schimonosi, umerii lui largi se ridicară în timp ce izbucni într-un torent lugubru de autoacuzări. Vorbea pe jumătate rusește, pe jumătate nemțește. Se blestemă cu o patimă lentă și sfântă și după aceea își blestemă mama,

nevasta, ghinionul și slăbiciunea lui de neiertat în calitate de tată. Ar fi trebuit să rămână la Moscova, la Ministerul Comerțului. N-ar fi trebuit să se lase niciodată înduplecat să abandoneze cariera universitară, doar pentru că tâmpită aia de nevastă-sa își dorea țoale străine, muzică și privilegii. Ar fi trebuit să fi divorțat de mult, dar nu suporta ideea de a abandona copiii, era un imbecil și un măscărici. El ar fi trebuit să fie în spitalul de nebuni în locul fetei. Când fusese convocat la Moscova, ar fi trebuit să spună nu, ar fi trebuit să reziste presiunilor, ar fi trebuit să raporteze toată tărășenia ambasadorului atunci când revenise la Berna.

— O, Grigoriev! strigă el. O, Grigoriev! Ești atât de slab! Ești atât de slab!

Apoi se lansă într-o tiradă împotriva conspirației. Conspirația era, din punctul lui de vedere, un blestem. De câteva ori în decursul carierei sale fusese obligat să colaboreze cu îngrozitorii „vecini” în cine știe ce întreprindere trăsniță, și de fiecare dată fusese un dezastru. Cei de la Informații erau niște criminali, niște șarlatani și niște nebuni. O masonerie de monștri. De ce le plăceau oare rușilor atât de mult?

O, acest gust fatal și pervers al secretoșeniei din sufletul ruses!

— Conspirația a înlocuit religia! se vaită Grigoriev în germană, adresându-se tuturor. Este surogatul nostru mistic. Agenții ei sunt iezuiții noștri; porcii ăștia strică totul!

Strângându-și pumnii, și-i vârî în obraji și se lovi cu ei într-o criză de remușcare, până în momentul în care, cu o mișcare a carnețelului de pe genunchi, Smiley îl readuse sever la problema în discuție:

— În legătură cu doamna Grigorieva și cu copiii, domnule consilier, spuse el, este realmente esențial să știm la ce oră se reîntorc acasă.

În fiecare interogatoriu reușit – cum îi place lui Toby Esterhase să pretindă infailibil cu referire la acest moment

- există o slăbiciune pe care nu mai poți s-o dregi; un singur gest tacit sau direct, chiar dacă este o umbră de zâmbet sau acceptarea unei țigări, marchează îndepărtarea de la rezistență și apropierea de colaborare. Grigoriev, potrivit relatării lui Toby, comise atunci această greșeală crucială.

— Va fi acasă la ora unu, mormăi el, evitând atât ochii lui Smiley, cât și pe cei ai lui Toby.

Smiley se uită la ceas. Spre plăcerea imensă și tainică a lui Toby, Grigoriev făcu același lucru.

— Dar nu poate întârzia? obiectă Smiley.

— Ea nu întârzie niciodată, replică Grigoriev îmbufnat.

— Atunci, aveți amabilitatea să-mi vorbiți despre relația dumneavoastră cu fata, cu Ostrakova, spuse Smiley, intrând direct în subiect - după cum povestește Toby - și reușind, totuși, să lase să se înțeleagă că întrebarea sa urma absolut firesc problemei punctualității doamnei Grigorieva.

Apoi își pregăti pixul, astfel încât, spune Toby, un om ca Grigoriev s-ar simți absolut obligat să-i dea ceva care să poată fi notat. Cu toate acestea, rezistența lui Grigoriev nu se evaporase total. Amorul său propriu cerea cel puțin încă o izbucnire. Desfăcându-și brațele, i se adresă lui Toby:

— *Ostrakova!* repetă el cu un dispreț exagerat. Mă întreabă de una pe care o cheamă *Ostrakova*? Nu cunosc o astfel de persoană. Poate că el o știe, dar eu nu! Sunt diplomat. Eliberați-mă imediat, am întâlniri importante!

Dar vigoarea, precum și logica, începură să dispară cu rapiditate din protestele sale. Grigoriev știa acest lucru tot atât de bine ca oricare altul.

— Alexandra Borisovna Ostrakova, spuse Smiley în timp ce-și lustruia ochelarii cu partea lată a cravatei. Rusoaică, dar cu pașaport francez. Își puse din nou ochelarii pe nas. Tot așa cum și dumneavoastră sunteți rus, domnule consilier, însă aveți un pașaport elvețian. Sub nume fals. Și acum, spuneți-mi, cum ați ajuns să fiți

încurcat cu ea?

— *Încurcat?* Uite ce-mi spune acum, c-am fost *încurcat* cu ea! Credeți că sunt atât de josnic încât să mă culc cu nebune? Am fost șantajat, așa cum mă șantajați dumneavoastră pe mine acum, așa *am fost șantajat!* Presiuni! Întotdeauna presiuni, întotdeauna, Grigoriev!

— Atunci spuneți-mi cum v-au șantajat, sugeră Smiley, de abia uitându-se la el.

Grigoriev își privi mâinile, le ridică, însă le lăsă din nou să-i cadă pe genunchi, inutile de data asta. Își tamponă buzele cu batista. Scutură din cap în fața nedreptății lumii.

— Eram la Moscova, spuse el, iar în urechile lui Toby, așa cum declara acesta mai târziu, corul de îngeri cânta Aleluia.

Lui George îi ieșise pasiența, iar mărturisirea lui Grigoriev începuse.

Smiley, pe de altă parte, nu trădă atâta încântare față de realizarea sa. Dimpotrivă, o, expresie de iritare îi încreți fața rotundă.

— *Data*, vă rog, domnule consilier, spuse el, ca și cum nu locul era problema. Dați-ne *data* la care ați fost la Moscova. De-aici înainte, vă rog să ne dați datele pentru fiecare problemă în parte.

Prea clasic, îi place lui Toby să explice: un anchetator înțelept va aprinde întotdeauna câteva focuri false.

— Septembrie, spuse Grigoriev înmărmurit.

— Ce an? întrebă Smiley notând.

Grigoriev aruncă din nou o privire rugătoare către Toby.

— Ce an! Spun septembrie și mă întreabă *care* septembrie. E istorie? Cred că e istorie. Septembrie anul ăsta, spuse el îmbufnat către Smiley. Am fost rechemat la Moscova pentru o conferință comercială urgentă. Sunt expert în anumite domenii economice foarte specializate. O astfel de conferință n-ar fi avut niciun rost fără prezența mea.

— Ați fost însoțit de soție în această călătorie?

Grigoriev lăasă să-i scape un râs găunos.

— Crede că suntem capitaliști, comentă el către Toby. Crede că ne plimbăm nevestele cu avionul pentru conferințe de două săptămâni, cu clasa întâi, cu Swiss Air.

— „Anul acesta, în septembrie, am primit ordinul de a lua avionul singur, pentru a mă duce la Moscova, ca să particip la o conferință economică de două săptămâni, spuse Smiley, ca și cum ar fi citat cu voce tare declarația lui Grigoriev. Soția mea a rămas la Berna”. Vă rog să descrieți scopul conferinței.

— Subiectul discuțiilor noastre la nivel înalt era ultrasecret, replică Grigoriev cu resemnare. Ministrul meu dorea să găsească mijloacele de a face mai agresivă atitudinea oficială sovietică față de națiunile care vindeau arme Chinei. Urma să discutăm ce sancțiuni puteau fi aplicate împotriva contraveniențelor.

Stilul anonim al lui Smiley și maniera sa trădând o necesitate birocratică regretabilă nu numai că erau clar stabilite, va povesti Toby, ci fuseseră perfecționate: Grigoriev le adoptase cu totul, cu pesimism filosofic și foarte rusesc. În ceea ce privește restul celor prezenți, le venea greu să creadă, ulterior, că nu fusese adus în apartament deja dispus să vorbească.

— Unde se ținea conferința? întrebă Smiley, ca și cum problemele secrete îl interesau mai puțin decât detaliile de formă.

— La Ministerul Comerțului. Etajul IV... în sala de conferințe. Vizavi de toaletă, îi răspunse Grigoriev, într-un efort disperat de a glumi.

— Unde-ai locuit?

— La un cămin pentru funcționarii superiori, replică Grigoriev. Dădu adresa și chiar, pe un ton sarcastic, numărul camerei.

Câteodată discuțiile lor se terminau noaptea târziu, spuse el, dând acum în mod voluntar informațiile. Dar vineri, întrucât era încă vară și foarte cald, ele se

terminaseră devreme, pentru a le permite, celor care doreau, să plece la țară. Grigoriev nu avea însă astfel de planuri. Grigoriev își propusese să rămână la Moscova la sfârșit de săptămână, pentru un motiv bine întemeiat:

— Aranjasem să petrec două zile în apartamentul unei fete pe care o chema Evdokia, o fostă secretară de-a mea.

Bărbatul ei era plecat în armată, explică el, ca și cum era vorba despre o tranzacție absolut normală între oameni de lume, pe care Toby cel puțin, mai apropiat sufletește, ar aprecia-o, chiar dacă comisarii fără suflet n-ar face-o. Apoi, spre uimirea lui Toby, continuă. De la escapada sa cu Evdokia trecu, fără niciun fel de avertisment sau de preambul, direct în miezul anchetei lor:

— Din păcate, am fost împiedicat să-mi pun în aplicare aceste aranjamente, ca urmare a intervenției membrilor Direcției XIII a Centrului Moscova, cunoscută și ca Direcția lui Karla. Am fost convocat să mă prezint la o întrevedere imediat.

În momentul acela sună telefonul. Toby preluă convorbirea, puse receptorul în furcă și-i vorbi lui Smiley.

— A ajuns acasă, spuse el tot în germană.

Fără ezitare, Smiley se întoarse direct către Grigoriev.

— Domnule consilier, suntem informați că soția dumneavoastră s-a întors acasă. E necesar să-i dați un telefon.

— să-i telefonez? îngrozit, Grigoriev se întoarse către Toby. Îmi spune să-i telefonez! Ce să-i spun? Grigorieva, aici e soțul tău iubitor. Am fost răpit de către niște spioni occidentali. Comisarul dumitale e nebun! Nebun!

— Vă rog să-i dați telefon și să-i spuneți că întârziați din cauze independente de voința dumneavoastră, zise Smiley.

Linștea sa nu făcu decât să-l înfurie și mai tare pe Grigoriev.

— Să-i spun eu asta nevastei mele? Grigorievei? Și vă

închipuiți c-o să mă creadă? îi va raporta ambasadorului imediat. „Tovarășe ambasador, soțul meu a fugit! Găsiți-l!”

— Curierul Kraski îți aduce ordine săptămânal de la Moscova, nu-i așa? întrebă Smiley.

— Toate le știe comisarul, îi spuse Grigoriev lui Toby și-și trecu mâna peste bărbie. Dacă le știe pe toate, de ce nu vorbește el cu Grigorieva?

— Veți adopta un ton oficial cu ea, domnule consilier, îl sfătui Smiley. Nu vă referiți la Kraski cu numele, dar sugerați-i că v-a dat ordin să-l întâlniți pentru o discuție conspirativă undeva în oraș. O urgență. Kraski și-a schimbat planurile. N-aveți idee când vă veți întoarce sau ce dorește Kraski de la dumneavoastră. Dacă protestează, repeziți-o. Spuneți-i că e secret de stat.

Îl priviră cum se îngrijorează, îl priviră cum își pune întrebări. În cele din urmă, văzură un surâs slab instalându-se pe fața lui.

— Un secret, își repetă Grigoriev sie însuși. Secret de stat. Da.

Pășind cu curaj către telefon, formă un număr. Toby stătea lângă el, cu o mână discretă pregătită să apese pe furcă în cazul în care ar încerca vreo șmecherie, dar Smiley îi făcu un ușor semn cu capul să se îndepărteze. Auziră vocea Grigorievei spunând „Da?”, în germană, auziră răspunsul îndrăzneț al lui Grigoriev, urmat de cel al soției lui – totul se află pe bandă – întrebându-l scurt unde este. îl văzură crispându-se și ridicând bărbia, apoi abordând o față oficială; îl auziră răstind câteva fraze scurte și punând o întrebare care, în aparență, rămase fără răspuns. îl văzură închizând telefonul, cu privirea luminoasă, îmbujorat de plăcere, aruncându-și brațele scurte în aer în semn de încântare, ca un jucător care înscrisese un gol. Următorul lucru fu un hohot de râs, lung, o cascadă de râs slav, sonor, care urca și cobora întreaga gamă muzicală. Fără să se poată abține, ceilalți începură să râdă împreună cu el – Skordeno, de Silsky și Toby. Grigoriev îi strângea mâna lui Toby.

— Astăzi, îmi place foarte mult conspirația! strigă Grigoriev printre alte hohote de râs cathartic. Conspirația este foarte bună astăzi!

Smiley nu se alăturase totuși veseliei generale. Asumându-și în mod deliberat rolul de om care strică plăcerea celorlalți, se așează, întorcând paginile carnetelului, așteptând să se încheie distracția.

— Desenați tocmai cum ați fost abordat de către oamenii Direcției XIII, spuse Smiley, în momentul în care se instala din nou liniștea. Cunoscută și sub numele de Direcția lui Karla. Fiți amabil și continuați-vă relatarea, domnule consilier.

CAPITOLUL 25

Își dăduse seama oare Grigoriev de această nouă stare de alertă din jurul său? De acea discretă înghețare a gesturilor? Remarcase el oare cum atât Skordenov, cât și de Silsky cercetau din ochi fața impasibilă a lui Smiley, fixându-l? Cum Millie McCraig se strecura în tăcere în bucătărie, pentru a-și controla încă o dată magnetofonul, ca nu cumva mâna unui zeu răuvoitor să strice atât aparatul principal de înregistrare, cât și pe cel de rezervă? Remarcase el oare aerul placid, aproape oriental, al lui Smiley - afișând chiar un dezinteres -, retragerea întregului său trup în pliurile ample ale paltonului său de călătorie din tweed cafeniu, în timp ce-și lungea cu răbdare degetul cel mare și arătătorul și întorcea pagina?

Toby, cel puțin, observă aceste lucruri. În colțul lui întunecat de lângă telefon, Toby avea un fotoliu de orchestră, de unde putea să observe toată lumea fără ca să poată fi practic observat. Nicio muscă n-ar fi putut traversa podeaua fără ca ochiul atent al lui Toby să nu-i înregistreze întreaga odisee. Toby va merge chiar până acolo încât să-și descrie simptomele pe care le avusese el însuși - o senzație de fierbințeală în jurul gâtului, un nod în gât și în stomac; Toby nu numai că suferise această stare de disconfort, dar păstrase perfect amintirea ei. Dacă Grigoriev reacționase sau nu la această atmosferă este o

cu totul altă problemă. Mai mult ca sigur, era prea absorbit de rolul central pe care-l deținea. Triumful apelului telefonic îl stimulase și-i reînviase întreaga siguranță și este semnificativ faptul că prima sa declarație, când își reîncepu relatarea, nu se referi la Direcția lui Karla, ci la succesele sale ca amant al micuței Natașa.

— Bărbații de vârsta noastră au *nevoie* de o fată ca asta, îi explică el lui Toby, făcându-i cu ochiul. Ele ne fac să ne simțim din nou tineri, așa cum am fost cândva!

— Foarte bine. V-ați dus la Moscova singur, cu avionul, spuse Smiley pe un ton iritat. Conferința a început, ați fost convocat pentru întrevedere. Continuați de aici, vă rog! N-avem la dispoziție toată după-amiaza, știți foarte bine.

— Conferința a început luni, fu de acord Grigoriev, reluând docil declarația sa oficială. Vineri după-amiaza m-am întors la cămin, pentru a-mi lua lucrurile și a le duce la locuința Evdokiei, unde urma să ne petrecem micul nostru sfârșit de săptămână, dar, în loc de asta, am fost întâmpinat de trei bărbați, care mi-au ordonat să mă urc în mașina lor, chiar cu mai puține explicații decât mi-ați dat voi – privi către Toby –, spunându-mi că eram solicitat pentru o misiune specială. În timpul călătoriei, m-au informat că erau membri ai Direcției XIII a Centrului Moscova, despre care toate cercurile oficiale moscovite știu că formează elita. Am avut impresia că erau oameni inteligenți, deasupra nivelului comun al profesiei lor, care, cu tot respectul pentru dumneavoastră, domnule, nu este prea ridicat. Am avut impresia că s-ar fi putut să fie ofițeri și nu simpli lachei. Cu toate acestea, nu eram prea îngrijorat. Presupuneam că aveau nevoie de cunoștințele mele profesionale pentru cine știe ce misiune secretă, atâta tot. Erau amabili și mă simțeam chiar oarecum flatat...

— Cât a durat călătoria? îl întrerupse Smiley în timp ce continua să noteze.

— La capătul celălalt al orașului, replică Grigoriev

vag. La capătul celălalt al oraşului, apoi la ţară până s-a lăsat întunericul. Până am ajuns în faţa celui bărbat mititel – cu aspect de călugăr, ce stătea așezat într-o cameră mică – ce părea să fie stăpânul lor.

O dată în plus, Toby insistă să depună mărturie despre modul fără pereche în care Smiley dominase situația. Dovada cea mai pertinentă a măiestriei lui profesionale, spune Toby – precum și a manierei în care îl dominase total pe Grigoriev – o reprezenta faptul că, în tot timpul interminabilei relatări făcute de către Grigoriev, nici măcar o dată, fie printr-o întrebare prea repezită, fie prin cea mai ușoară și nepotrivită inflexiune a vocii, Smiley nu se îndepărtase de la rolul impersonal pe care și-l asumase pentru interogatoriu. Prin aerul șters, insistă Toby, George ținuse întreaga scenă „ca pe un ou de sturz în mână”. Cea mai mică mișcare neglijentă din partea sa ar fi putut să distrugă totul, dar nu o făcuse. Și, ca exemplu suprem, lui Toby îi place să citeze acest moment crucial, când introdusese pentru prima oară personajul Karla. Orice alt anchetator, spune el, la menționarea unui „om mititel, cu aspect de călugăr, ce părea să fie stăpânul lor”, ar fi insistat să îi facă o descriere – vârstă, grad, cu ce era îmbrăcat, ce fuma, cum își dăduse seama că era stăpânul lor? Dar nu Smiley. Cu o exclamație reținută de agasare, Smiley ciocăni cu pixul pe carnetul de note și, cu răbdare în glas, îl invită pe Grigoriev, atunci și pentru viitor, să fie amabil și să *nu* reducă detaliile faptice:

— Permiteți-mi să pun din nou întrebarea: Cât a durat călătoria? Vă rog s-o descrieți exact așa cum vi-o amintiți și să pornim de acolo.

Descurajat, Grigoriev își ceru scuze.

— Aș spune că am mers vreo patru ore cu viteză mare, domnule; poate mai mult. Îmi amintesc acum că ne-am oprit de vreo două ori să ne ușurăm. După patru ore am intrat într-o zonă păzită – nu, n-am văzut epoleți, gărzile erau în civil – și am mai continuat drumul cel puțin o jumătate de oră în interiorul acestei zone. A fost ca un

coșmar, domnule.

Smiley obiectă din nou, hotărât să mențină temperatura cât se poate de joasă. De ce fusese un coșmar, dorea el să știe, dacă Grigoriev afumase, doar cu o clipă în urmă, că nu era speriat.

— Ei bine, nu chiar un coșmar, domnule, mai mult un vis. În acel stadiu, Grigoriev avusese impresia că era dus la *boier* – folosi cuvântul rusesc, iar Toby îl traduse –, în timp ce el se simțea din ce în ce mai mult ca un țăran sărac. De aceea nu îmi era teamă, domnule, întrucât nu, n-aveam niciun control asupra evenimentelor și, ca atare, nu aveam ce să-mi reproșez. Dar când mașina s-a oprit în sfârșit și unul din cei doi a pus o mână pe brațul meu și mi-a adresat un avertisment, din acest moment atitudinea acestuia s-a schimbat total, domnule.

„Veți întâlni un mare luptător sovietic și un om foarte puternic, îi spusese individul. Dacă sunteți nerespectuos cu el sau dacă încercați să spuneți minciuni, s-ar putea să nu vă mai vedeți niciodată nevasta și copiii”.

„Cum se numește omul acesta?” întrebuse Grigoriev.

Dar cei doi îi răspunseseră, fără să schițeze niciun zâmbet, că acest mare luptător sovietic nu avea nume. Grigoriev întrebuse dacă era Karla însuși, știind că acesta era numele de cod al șefului Direcției XIII. Cei doi îi replicaseră doar că marele luptător nu avea nume.

— Atunci visul a devenit coșmar, domnule, spuse umil Grigoriev. Mi-au spus, de asemenea, că pot să-mi iau la revedere de la escapada mea amoroasă de sfârșit de săptămână. Micuța Evdokia trebuia să caute să se amuze în altă parte, au spus ei. Apoi, unul din ei a izbucnit în râs.

Atunci, după cum preciză Grigoriev, fusese momentul când îl cuprinsese o teamă cumplită; când intraseră în prima încăpere și înaintaseră spre o a doua ușă, era atât de speriat, încât îi tremurau genunchii. Găsise chiar timp să se teamă pentru draga lui Evdokia. Cine putea fi această ființă supranaturală, se întrebuse el cu groază, care să știe chiar înaintea lui Grigoriev că urma să o

întâlnească pe Evdokia la sfârșit de săptămână?

— Deci ați bătut la ușă, spuse Smiley în timp ce scria.

— Și mi s-a ordonat să intru! continuă Grigoriev.

Entuziasmul său pentru confesiuni creștea, ca și dependența de anchetatorul său. Vocea îi devenise mai puternică, gesturile, mai libere. Era ca și cum, spune Toby, încerca să-l determine în mod fizic pe Smiley să renunțe la atitudinea de reticență; în realitate, de fapt, pretinsa indiferență a lui Smiley era aceea care-l determina pe Grigoriev să se dezvăluie.

— Și m-am trezit într-un birou nici mare, nici somptuos, domnule, așa cum i s-ar fi potrivit unui funcționar superior și unui mare luptător sovietic, ci într-o cămăruță atât de goală, că ar fi putut servi de celulă de închisoare, cu un birou de lemn crud în mijloc și un scaun tare pentru un eventual vizitator.

— Imaginați-vă, domnule, un mare luptător sovietic și un om puternic. Și să n-aibă decât un birou simplu, luminat de o lampă prăpădită! Iar în spatele acestui birou ședea acest preot, domnule, un om fără nicio afectare sau vanitate - un om de mare experiență, aș spune -, un om de la talpa țării, cu ochi mici și privirea directă, cu păr cărunt, tuns scurt, și cu obiceiul de a-și ține mâinile împreunate atunci când fuma.

— Ce fuma? întrebă Smiley scriind.

— Poftim?

— Ce fuma? întrebarea e destul de simplă. Pipă, țigări, trabuc?

— Țigări americane, iar camera era plină de mirosul lor. Era ca la Potsdam, când negociam cu ofițerii americani din Berlin. Dacă omul acesta fumează tot timpul țigări americane, mi-am zis eu, este cu siguranță un om influent. Întorcându-se din nou către Toby, în verva în care era, Grigoriev îi spuse același lucru pe rusește. Să fumezi țigări americane, țigară de la țigară, zise el, imaginați-vă cât costă, ce influență putea să aibă ca să obțină atâtea pachete!

Apoi, Smiley, credincios manierelor sale pedante, îi ceru lui Grigoriev să arate ce înțelegea prin „ținea mâinile împreunate” în timp ce fuma. Și se uită cu un ochi impasibil cum Grigoriev luă din buzunar un creion de lemn maro, unindu-și mâinile în fața gurii și ținându-l cu ambele palme. Supse din creion cu un gest caricatural, ca unul care sorbea dintr-o cană ținută cu ambele mâini.

— Așa! explică el și, cu o nouă și bruscă schimbare de stare de spirit, îi strigă ceva pe rusește, râzând în hohote, lui Toby, dar Toby nu găsi de cuviință să traducă.

În transcrierea convorbirii se menționează doar „obsценități”.

Preotul îi ordonase lui Grigoriev să se așeze și timp de zece minute îi descrisese cele mai intime detalii ale relației amoroase dintre Grigoriev și Evdokia, precum și abaterile de conduită cu alte două fete, care lucraseră pentru el ca secretare, una la Potsdam și alta la Bonn, și care sfârșiseră, fără să știe Grigorieva, prin a împărți patul cu el. În acest moment, dacă i se poate da crezare lui Grigoriev, acesta făcuse o demonstrație de curaj și, ridicându-se în picioare, ceruse să i se spună dacă fusese obligat să traverseze jumătate din Rusia pentru a compărea în fața unui tribunal moral:

— „A te culca cu secretara nu este un fenomen neobișnuit, i-am spus eu, nici măcar la nivelul Biroului Politic!” L-am asigurat că n-am comis niciun fel de imprudențe cu străine, doar cu rusoaice. „Și asta știu, mi-a spus el, dar este puțin probabil că Grigorieva va aprecia diferența”.

După care, spre uimirea constantă a lui Toby, Grigoriev izbucni în alt hohot de râs răgușit; și, cu toate că de Silsky și Skordeno i se alăturară în mod discret, ilaritatea lui Grigoriev o întrecu pe a tuturor, așa că fură nevoiți să aștepte să se liniștească.

— Vă rog să aveți amabilitatea să ne spuneți de ce v-a convocat bărbatul pe care dumneavoastră îl numiți preot, spuse Smiley din adâncimile paltonului său cafeniu.

— Mi-a explicat că avea o misiune specială pentru mine la Berna în beneficiul Direcției XIII. Nu trebuia s-o dezvălui nimănui, nici măcar ambadorului meu, era prea secretă pentru oricare dintre ei. Și preotul mi-a zis: „Va trebui să-i spuneți soției dumneavoastră. Situația dumneavoastră personală nu vă permite să participați la o conspirație fără știința soției. Cunosc acest lucru, Grigoriev, așa că spuneți-i”. Și avea dreptate, comentă Grigoriev. Fusese înțelept din partea lui. Era o dovadă clară că acest om cunoștea foarte bine condiția umană.

Smiley întoarse o pagină și continuă să noteze.

— Continuați, vă rog, zise el.

În primul rând, spusese preotul, Grigoriev trebuia să deschidă un cont la o bancă elvețiană. Preotul îi înmânase zece mii de franci elvețieni în bancnote de o sută și îi spusese să le folosească drept prim vărsământ. Să nu deschidă contul la Berna, unde era cunoscut, nici la Zürich, unde exista o bancă comercială sovietică.

— Voshod, explică Grigoriev de bunăvoie. Această bancă este folosită pentru multe tranzacții oficiale și neoficiale.

Nu la Zürich, ci într-un orășel mic, Thun, la câțiva kilometri de Berna. Urma să deschidă contul sub numele Glaser, cetățean elvețian.

„Dar sunt diplomat sovietic! obiectase Grigoriev. Nu sunt Glaser, sunt Grigoriev!” Neînduplecat, preotul îi înmânase un pașaport elvețian, pe numele Adolf Glaser. În fiecare lună, îi spusese preotul, contul avea să fie creditat cu câteva mii de franci elvețieni, uneori zece sau chiar cincisprezece mii. Urma să i se explice acum lui Grigoriev cum să folosească banii. Era foarte secret, îi repetase preotul cu răbdare, iar acest secret era însoțit atât de o recompensă, cât și de o amenințare. La fel cum procedase Smiley cu o oră mai devreme, preotul le menționase rând pe rând.

— Domnule, ar fi trebuit să vedeți atitudinea lui față de mine, îi spuse Grigoriev lui Smiley, de parcă nu-i venea

să creadă. Calmul său, autoritatea sa în toate ocaziile! Într-o partidă de șah, ar câștiga doar mulțumită nervilor săi.

— Dar nu juca șah, obiectă sec Smiley.

— Într-adevăr, domnule, nu juca, recunosc Grigoriev și, dând trist din cap, își continuă relatarea.

O recompensă și o amenințare, repetă el.

Amenințarea consta în faptul că ministerul tutelar al lui Grigoriev va fi informat că nu era un om de încredere, datorită aventurilor sale galante, și că va trebui, deci, din momentul acela, să nu i se mai dea niciun post în exterior. Aceasta i-ar ruina lui Grigoriev atât cariera, cât și căsnicia. Asta era amenințarea.

— Ar fi mai mult decât îngrozitor pentru mine, adăugă inutil Grigoriev.

Urmă recompensa, iar recompensa era substanțială. Dacă Grigoriev s-ar fi achitat bine de sarcina pe care o avea și cu discreție absolută, cariera sa va avea de câștigat, iar imprudențele sale vor fi uitate. La Berna, ar avea ocazia să se învârtă în cercuri mai agreabile, ceea ce i-ar face plăcere soției sale; i s-ar da fonduri cu care să-și cumpere o mașină impunătoare, ceea ce ar fi foarte mult pe gustul Grigorievei. Nu va depinde de șoferii ambasadei, în majoritatea lor *vecini*, e adevărat, care însă nu aveau acces la acest mare secret. În fine, îi spusese preotul, promovarea sa la rangul de consilier va fi accelerată, pentru a explica îmbunătățirea nivelului său de trai.

Grigoriev privise la grămada de franci elvețieni de pe biroul dintre ei, apoi la pașaportul elvețian, apoi la preot. Se întrebase ce i s-ar putea întâmpla dacă ar spune că prefera să nu participe la acea conspirație. Preotul dăduse din cap. El însuși, îl asigurase pe Grigoriev, luase în considerație această a treia posibilitate. Dar, din păcate, urgența situației nu permitea o astfel de opțiune.

„Atunci spuneți ce trebuie să fac cu acești bani”, îi zisese Grigoriev.

Era o chestiune de rutină îi replicase preotul, un alt motiv pentru care Grigoriev fusese ales: „În problemele de

rutină, mi s-a spus că sunteți excelent". Grigoriev, cu toate că era în momentul respectiv terorizat pe jumătate de cuvintele preotului, se simțise flatat de acea apreciere.

— Primise rapoarte bune despre mine, îi explică lui Smiley cu plăcere.

Apoi preotul îi vorbise lui Grigoriev despre fata nebună.

Smiley rămase nemișcat. Ochii săi, în timp ce scria, erau aproape închiși, dar scria tot timpul, cu toate că numai Dumnezeu știa ce scria, va spune Toby, pentru că George, nici măcar în vis, n-ar fi consemnat ceva, având cel mai mic caracter de confidențialitate, într-un carnețel. Din când în când, relatează Toby, în timp ce Grigoriev continua să-și depene povestea, capul lui George ieșea din gulerul paltonului său atât cât să studieze mâinile vorbitorului sau figura acestuia, dar în orice altă privință părea departe de tot și de toți cei care se găseau în încăpere. Millie McCraig se afla în pragul ușii, de Silsky și Skordeno erau nemișcați ca niște statui, în timp ce Toby se ruga ca Grigoriev „să continue să vorbească, vreau să spun să vorbească cu orice preț, ce contează? Auzeam vorbindu-se despre măiestria profesională a lui Karla din gura unui martor de primă mână”.

Preotul își propunea să nu disimuleze nimic, îl asigurase el pe Grigoriev, ceea ce toți cei din încăpere, în afară de Grigoriev, își dădură seama imediat că reprezenta un preludiu la disimularea unui anumit lucru.

Într-o clinică psihiatrică particulară din Elveția, spusese preotul, era internată o tânără rusoaică ce suferea de schizofrenie într-un stadiu avansat: „În Uniunea Sovietică, această formă de boală nu este suficient înțeleasă”, îi spusese preotul. Grigoriev își amintea că fusese ciudat de emoționat de accentele categorice ale preotului. Diagnosticul și tratamentul sunt adesea complicate din rațiuni politice – continuase preotul. În patru ani de tratament în spitalele patriei, tânăra Alexandra fusese acuzată de multe lucruri de către medici.

Reformistă paranoică și idei iluzorii... Supraestimam a propriei personalități... Proastă adaptare la mediul social... Supraevaluare a capacităților sale. Decadență burgheză în comportament sexual. Medicii sovietici îi ordonaseră în mod repetat să renunțe la ideile ei greșite. „Aceasta nu este medicină, îi spusese trist preotul lui Grigoriev. E politică. În spitalele elvețiene există o atitudine mai avansată față de astfel de probleme”. Era esențial ca tânăra Alexandra să meargă în Elveția.

Lui Grigoriev îi era acum clar că înalta oficialitate se interesa personal de problema fetei și cunoștea bine toate aspectele. Grigoriev însuși începea și el să fie amărât din cauza ei. Era fiica unui erou sovietic, îi spusese preotul, fost demnitar în Armata Roșie, care, trecând drept trădător al Rusiei, trăia în niște condiții precare printre țariștii contrarevoluționari de la Paris.

„Numele său, spusese preotul, încredințându-i lui Grigoriev marele secret, numele său, repetase el, este colonelul Ostrakov. Este unul dintre cei mai strălucitori, cei mai activi agenți secreți ai noștri. Ne bazăm total pe el în materie de informații privitoare la conspiratorii contrarevoluționari de la Paris”.

Nimeni din cameră, va povesti Toby, nu manifestase nici cea mai mică surpriză față de această bruscă zeificare a unui dezertor rus defunct.

Preotul, continuă Grigoriev, începuse apoi să schițeze ce însemnase viața eroică a agentului Ostrakov, inițiindu-l în același timp pe Grigoriev în misterele activității secrete. Pentru a scăpa ochiului vigilent al contraspionajului imperialist, explicase preotul, era necesar să i se inventeze unui agent o legendă sau o biografie falsă, care l-ar face să fie acceptat de către elementele antisovietice. Ostrakov era, de aceea, în aparență, un dezertor din Armata Roșie care „fugise” în Berlinul occidental și de acolo la Paris, abandonându-și soția și unica fiică la Moscova. Dar, pentru a apăra statutul lui Ostrakov printre emigranții parizieni, era în mod logic necesar ca nevasta să sufere de pe urma

acțiunilor trădătoare ale soțului ei.

„Pentru că, la urma urmei, spusese preotul, dacă niște spioni imperialiști ar raporta că Ostrakova, soția unui dezertor și a unui renegat, o ducea bine la Moscova – primind salariul soțului ei, de pildă, sau ocupând în continuare același apartament –, imaginați-vă ce efect ar putea avea acest lucru asupra credibilității lui Ostrakov!”

Grigoriev replicase că-și putea imagina foarte bine. Preotul, explică el în paranteză, nu era în niciun fel autoritar în manierele sale, ci îl trata mai curând pe Grigoriev ca pe un egal, fără doar și poate, din respect față de titlurile sale academice.

— Fără îndoială, spuse Smiley și notă ceva.

De aceea, spusese preotul cam abrupt, Ostrakova și fiica ei, Alexandra, cu deplinul asentiment al soțului, fuseseră transferate într-o provincie îndepărtată și li se dăduse o casă în care să locuiască, nume diferite și chiar o legendă proprie, absolut necesară și potrivită atitudinii lor modeste și dezinteresate. Aceasta era, spusese preotul, realitatea dureroasă a celor ce se dedicau activității speciale. „Gândiți-vă, Grigoriev, reluate el pătimaș, gândiți-vă la efectul pe care astfel de privațiuni și subterfugii, chiar o astfel de duplicitate, l-ar putea avea asupra unei fiice sensibile și poate chiar dezechilibrată: un tată absent, al cărui nume a fost șters din viața ei! O mamă care, înainte de a fi pusă în siguranță, a fost nevoită să îndure întregul chin al oprobriului public. Imaginați-vă, insistase preotul, dumneavoastră ca tată, tensiunile la care este supusă datorită acestui lucru natura tânără și delicată a unei fete în plină maturizare!”

Înclinându-se în fața unei elocvențe atât de puternice, Grigoriev se grăbise să spună că, în calitate de tată, își putea imagina foarte ușor aceste tensiuni și, în acea clipă, Toby și probabil toți ceilalți își dădură seama că Grigoriev era exact ceea ce pretindea a fi: un individ uman și decent, prins în plasa unor evenimente ce-i depășeau propria înțelegere sau propriul control.

În ultimii câțiva ani, continuase preotul, cu un glas puternic marcat de părere de rău, tânăra Alexandra - ori, așa cum îi plăcea ei să-și spună, Tatiana - fusese, în provincia sovietică în care locuia, o destrăbălată și o proscrisă din punct de vedere social. Sub presiunea situației, ea comisese diverse acte criminale, printre care incendieri și furturi în locuri publice. Se alăturase unor criminali pseudointelectuali și unor elemente antisociale de cea mai joasă speță imaginabilă. Se oferise de bunăvoie bărbaților, uneori de câteva ori într-o singură zi. La început, când fusese arestată, preotul și asistenții săi putuseră să pună stavilă cursului normal al legii, dar, treptat, din rațiuni de securitate, această protecție trebuise retrasă, iar Alexandra fusese de mai multe ori internată în clinici psihiatrice de stat, specializate în tratamentul nemulțumirilor sociali congenitali, cu rezultatele negative descrise mai înainte de către preot.

De câteva ori, trimisă într-o închisoare de drept comun, spusese preotul cu glas scăzut. Potrivit lui Grigoriev, preotul încheiase această poveste tristă după cum urmează: „Veți înțelege ușor, dragul meu Grigoriev, în calitate de cadru universitar, de tată și de om de lume, cât de tragic au putut să afecteze veștile din ce în ce mai rele cu privire la nenorocirile fiicei lui utilitatea eroicului nostru agent Ostrakov, aflat în singurătatea exilului său parizian”.

Din nou, Grigoriev fusese impresionat de remarcabila forță a sentimentului - el va numi-o chiar simțământ de responsabilitate personală directă - pe care-l inspira preotul prin povestea sa. Cu vocea sa cea mai seacă, Smiley îl întrerupse încă o dată.

— Iar mama, *unde-i?* Unde se află acum, domnule consilier, potrivit spuselor preotului dumneavoastră? întrebă el.

— Decedată, replică Grigoriev. A murit în provincie. Provincia în care fusese trimisă. A fost îngropată sub un alt nume, bineînțeles. Potrivit poveștii pe care mi-a spus-o, a

murit de inimă rea. Aceasta a făcut și mai grea povara de pe umerii eroicului agent de la Paris al preotului, adăugând el, și asupra autorităților din Rusia.

— Firește, spuse Smiley, iar atitudinea sa solemnă era împărtășită de către cele patru personaje nemișcate, plasate de jur-împrejurul încăperii.

— În sfârșit, spuse Grigoriev, preotul a ajuns la motivul exact al convocării mele.

Moartea Ostrakovei, cuplată cu îngrozitoarea soartă a Alexandrei, produsese o gravă criză în viața eroicului agent al Moscovei în străinătate. Pentru scurt timp, fusese chiar tentat să renunțe la activitatea sa vitală, pentru a se întoarce în Rusia, ca să aibă grijă de fiica lui dezechilibrată mental și orfană de mamă. În cele din urmă totuși, se convenise asupra unei soluții, întrucât Ostrakov nu putea veni în Rusia, fiica sa trebuia trimisă în Occident și îngrijită într-o clinică particulară, unde putea fi văzută de către tatăl ei, ori de câte ori acesta dorea s-o viziteze. Franța era prea primejdioasă pentru acest scop, dar în Elveția tratamentul ar fi putut fi aplicat departe de ochii suspicioși ai camarazilor contrarevoluționari ai lui Ostrakov. În calitate de cetățean străin, tatăl putea pretinde să i se trimită fata și să obțină documentele necesare. O clinică potrivită fusese deja localizată și se afla la mică distanță de Berna. Ceea ce trebuia să facă Grigoriev era să vegheze asupra bunăstării fetei, din momentul în care ea ajungea acolo. Trebuia s-o viziteze, să plătească clinica și să raporteze săptămânal Moscovei progresele făcute de ea, astfel încât informațiile să poată fi transmise imediat tatălui ei. Aceasta era rațiunea contului în bancă și a ceea ce preotul numea identitatea elvețiană a lui Grigoriev.

— Și ați fost de acord, spuse Smiley, când Grigoriev făcu o pauză, iar ceilalți auziră scârțâitul sânguincios al stiloului său pe hârtie.

— Nu imediat. I-am pus mai întâi două întrebări, zise Grigoriev cu un ciudat acces de vanitate. Noi, cadrele

universitare, nu putem fi păcăliți atât de ușor, înțelegeți. În primul rând, l-am întrebat, firește, de ce o astfel de sarcină nu putea fi asumată de unul dintre numeroșii noștri reprezentanți ai Securității Statului aflați în Elveția.

— Excelentă întrebare, spuse Smiley într-unul din rarele lui momente în care era dispus să facă complimente. Ce-a răspuns?

— Era prea secret. Secretul, a spus el, era o problemă de compartimente. Nu dorea ca numele lui Ostrakov să fie asociat cu personalul obișnuit al Centrului Moscova. Așa cum stăteau lucrurile acum, a spus el, va ști, în cazul în care va avea loc o scurgere de informații, că Grigoriev era singurul răspunzător. N-am fost încântat pentru această distincție, zise Grigoriev, adresându-i un zâmbet șters lui Nick de Silsky.

— Și care a fost a doua întrebare, domnule consilier?

— Se referea la tatăl de la Paris: de câte ori se va duce în vizită. Dacă tatăl făcea vizite frecvente, atunci, mai mult ca sigur, condiția mea de înlocuitor de tată era superfluă. Se puteau face aranjamentele necesare pentru plata directă a clinicii, iar tatăl putea să facă vizite de la Paris lunar și să se ocupe singur de bunăstarea ficei lui. Preotul a replicat că tatăl nu putea să vină decât foarte rar și că nu putea să fie niciodată menționat în discuțiile cu Alexandra. Fără niciun fel de logică, el a adăugat că fata era un subiect de discuție deosebit de dureros pentru tată și că s-ar putea prea bine să nu se ducă niciodată să o vadă. Mi-a spus c-ar trebui să mă simt onorat să fac un serviciu important pentru un erou secret al Uniunii Sovietice. A devenit sever. Mi-a spus că nu-mi revenea mie rolul de a aplica logica unui amator la tehnica unor profesioniști. Mi-am cerut scuze. I-am spus că mă simțeam într-adevăr onorat. Eram mândru să-mi aduc contribuția, atât cât îmi stătea în putință, la lupta antiimperialistă.

— I-ați vorbit totuși fără convingere interioară? sugeră Smiley, ridicându-și din nou privirea din carnet și oprindu-se din scris.

— Așa e.

— De ce?

La început, Grigoriev păru sâni prea știe de ce. Probabil că nu mai fusese niciodată invitat să spună adevărul despre propriile sale sentimente.

— Poate că nu l-ați *crezut* pe preot? sugeră Smiley.

— Povestea avea o mulțime de contradicții, repetă Grigoriev încruntându-se. Fără îndoială, în activitatea secretă, acest lucru este inevitabil. Cu toate acestea, am considerat o mare parte a ei ca improbabilă sau neadevărată.

— Puteți să explicați de ce?

În catharsisul confesiunii, Grigoriev uită din nou în ce primejdie se afla și zâmbi cu superioritate.

— Era emoționat, spuse el. Mi-am pus întrebări. A doua zi, lungit lângă Evdokia, discutând această treabă cu ea, m-am întrebat: Ce era între acest Ostrakov și preot? Sunt frați? Vechi camarazi? Omul acesta important la care m-am dus, atât de puternic, atât de secret... face conspirații în întreaga lume, exercită presiuni, ia măsuri speciale. E un om nemilos, într-o profesie nemiloasă. Totuși, când eu, Grigoriev, mă aflu cu el, vorbind despre fiica dezechilibrată a unui tip oarecare, am impresia că citesc scrisorile de dragoste cele mai intime ale acestui om. I-am spus: „Tovarășe. Îmi spuneți prea multe. Nu-mi spuneți ceea ce nu am nevoie să știu. Spuneți-mi doar ceea ce trebuie să fac”. Însă el mi-a zis: „Grigoriev, trebuie să fiți prietenul acestei fete. Atunci veți fi prietenul meu. Viața tulbură a tatălui a avut un efect prost asupra ei. Ea nu știe cine este sau unde-i este locul. Vorbește despre libertate fără să știe ce înseamnă. Este victima unor fantasma burgheze pernicioase. Folosește un limbaj grosolan, care nu i se potrivește unei tinere. Când minte, are geniul nebuniei. Niciuna din toate astea nu este din vina ei”. Apoi l-am întrebat: „Ați întâlnit-o pe fata asta?” Dar mi-a spus doar atât: „Grigoriev, trebuie să fiți ca un tată pentru ea. Mama ei, din multe puncte de vedere, a

fost și ea o femeie dificilă. Trebuie să aveți compasiune pentru astfel de probleme. Către sfârșitul vieții ei, devenise amarnică și chiar o sprijinea pe fată în unele dintre fanteziile ei antisociale”.

Grigoriev tăcu o clipă, iar Toby Esterhase, năucit încă de ideea că Grigoriev discutase propunerea lui Karla cu amanta lui la câteva ore după ce acesta i-o făcuse, era fericit de un moment de pauză.

— Am simțit că depindea de mine, reluă Grigoriev. Am simțit că ascunde nu numai fapte, dar și sentimente. Rămâneau, spuse Grigoriev, detaliile practice. Preotul mi le-a expus.

Directoarea clinicii era o rusoaică albă, o călugăriță, care aparținuse cândva comunității ortodoxe ruse de la Ierusalim, dar o femeie de suflet. „În aceste cazuri, nu trebuie să fim prea scrupuloși din punct de vedere politic, spusese preotul. Această femeie a așteptat-o ea însăși pe Alexandra la Paris și a escortat-o în Elveția” Clinica dispunea de asemenea de serviciile unui doctor care vorbea limba rusă. Fata datorită legăturilor etnice ale mamei sale, vorbea și germana dar refuza în mod frecvent să se adreseze în această limbă. Acești factori, dimpreună cu depărtarea la care se afla plasată clinica explicau alegerea făcută. Banii plătiți în contul băncii din Thun vor fi suficienți pentru cheltuielile legate de internare și de îngrijirea medicală până la concurența sumei de o mie de franci lunar, ca și pentru subvenționarea secretă a noului stil de viață al familiei Grigoriev. Existau alți bani disponibili, dacă Grigoriev ar fi considerat necesar, nu trebuia să păstreze niciun fel de facturi sau recipise. Preotul ar afla curând dacă Grigoriev îl înșela. Trebuia să se ducă la clinică săptămânal pentru a achita nota și a se informa asupra stării de sănătate a fetei; ambasadorul sovietic de la Berna va fi informat că familiei Grigoriev îi fusese încredințată o misiune secretă și că trebuia să i se permită o anumită flexibilitate.

Preotul ajunsese apoi la problema comunicațiilor

între Grigoriev și Moscova.

— M-a întrebat: „Îl cunoașteți pe curierul Kraski?” I-am răspuns că, firește, îl cunoșteam pe acest curier. Kraski vine o dată, câteodată de două ori pe săptămână la ambasadă, însoțit de escorta sa. Dacă te-ai bine cu el, s-ar putea să-ți aducă pâine neagră direct de la Moscova.

Pe viitor, explicase preotul, Kraski își va face o datorie din a-l contacta pe Grigoriev în particular, în fiecare joi seara, în timpul vizitei sale obișnuite la Berna, fie acasă la Grigoriev, fie în biroul lui Grigoriev de la ambasadă, dar ar fi preferabil la domiciliul său. Nu vor avea loc niciun fel de discuții conspirative, Kraski mulțumindu-se să-i înmâneze lui Grigoriev un plic conținând o scrisoare aparent personală din partea unei mătuși a lui Grigoriev de la Moscova. Grigoriev va duce scrisoarea la un loc sigur și o va trata la temperatura prescrisă, cu trei soluții chimice aflate în comerț – preotul le numise, iar Grigoriev va găsi o listă de întrebări pe care va trebui să i le pună Alexandrei la următoarea vizită săptămânală. La aceeași întâlnire cu Kraski, Grigoriev îi va înmâna o scrisoare ce trebuia transmisă aceleiași mătuși, în care să pretindă că îi scrie în detaliu despre sănătatea soției sale Grigorieva, când, de fapt, el îi va raporta preotului despre starea tinerei Alexandra. Acesta era ceea ce se numea un cod. Mai târziu, dacă va fi necesar, preotul îi va furniza lui Grigoriev materiale pentru comunicații și mai secrete, dar pentru moment va fi suficientă scrisoarea codificată către mătușa lui Grigoriev.

Preotul îi înmânase apoi lui Grigoriev un certificat medical, semnat de un eminent medic din Moscova.

„În timp ce te aflai aici, la Moscova, ai suferit un atac de cord minor, provocat de tensiune și de surmenaj, îi spusese preotul. Ți-a fost prescris să mergi în mod regulat pe bicicletă pentru a-ți ameliora starea fizică. Soția ta te va însoți”.

Sosind la clinică cu bicicleta sau pe jos, Grigoriev va putea ascunde numărul diplomatic al mașinii sale.

Preotul îl autorizase atunci să cumpere două biciclete la mâna a doua. Rămânea problema celei mai potrivite zile din săptămână pentru vizitele lui Grigoriev la clinică. Sâmbăta era zi normală de vizită, dar era prea periculos; o parte dintre cei internați erau din Berna și exista întotdeauna riscul ca „Glaser” să fie recunoscut. Directoarea fusese deci avizată că sâmbetele nu erau comode și aceasta consimțise, în mod excepțional, să permită o vizită în fiecare vineri după-amiaza. Ambasadorul nu va obiecta, dar cum va împăca Grigoriev absențele sale de vineri cu munca sa de rutină la ambasadă?

Nicio problemă, răspunsese Grigoriev. Se putea schimba vinerea cu sâmbăta, iar Grigoriev va cere pur și simplu să lucreze sâmbăta, având vinerea liberă.

Mărturisirea odată încheiată, Grigoriev își gratulă auditoriul cu un surâs scurt și deosebit de luminos.

— Sâmbăta se întâmpla ca o anumită tânără doamnă să lucreze și ea la Serviciul Vize, spuse el, făcându-i cu ochiul lui Toby. Era astfel posibil să ne bucurăm de câteva momente de intimitate.

De data aceasta, râsul general nu mai fu atât de cordial cum ar fi putut să fie. Timpul, ca și povestea lui Grigoriev, erau pe sfârșite.

Reveniseră de unde începuseră și, dintr-odată, nu mai rămânea decât Grigoriev de care trebuiau să se îngrijoreze, decât Grigoriev de care să se ocupe, decât Grigoriev pe care să-l protejeze. Ședea pe canapea zâmbind compătitor, dar aroganța începea să-i piară. Își încrucișase mâinile supus și se uita de la unul la altul, ca și cum aștepta ordine.

— Soția mea nu știe să meargă pe bicicletă, remarcă el cu un zâmbet timid și trist. A încercat de mai multe ori. Eșecul femeii părea să însemne foarte mult pentru el. Preotul mi-a scris de la Moscova: „Du-o pe nevastă-ta să o vadă. Poate că Alexandra are nevoie și de o mamă”. Dădu năuc din cap. Nu poate să meargă cu bicicleta, îi spuse lui

Smiley. Într-o astfel de acțiune conspirativă majoră, cum pot eu spune Moscovei că Grigorieva nu poate merge pe bicicletă?

Poate că Smiley nu cunoscuse încercare mai mare în rolul său de funcționar, răspunzător și conducător de operațiune, decât modul în care, aproape firesc, îl transformase pe Grigoriev din sursă de informații în dezertor la fața locului.

— Domnule consilier, oricare ar fi planurile dumneavoastră de perspectivă, vă rog să aveți bunăvoința să rămâneți la ambasadă încă două săptămâni cel puțin, îi comunică el, închizând cu un gest precis carnetul. Dacă faceți cum vă propun eu, veți beneficia de o caldă primire, în cazul în care ați alege să vă asigurați o viață nouă în Occident. Lăsa să-i cadă carnetul în buzunar. Vinerea viitoare însă, nu o veți vizita pe tânăra Alexandra. Îi veți spune soției dumneavoastră că acesta a fost subiectul întâlnirii de azi cu Kraski. Când Kraski vă va aduce scrisoarea joia viitoare, o veți accepta în mod normal, dar veți continua să susțineți față de soția dumneavoastră că Alexandra nu trebuie vizitată. Faceți pe misteriosul cu ea. Îmbrobodiți-o cu mistere.

Acceptând instrucțiunile, Grigoriev dădu din cap stânjenit.

— Trebuie să vă avertizez totuși că dacă faceți cea mai mică greșală sau dacă încercați să ne trageți pe sfoară, preotul va afla și vă va distruge. Veți pierde în același timp șansele dumneavoastră de a fi primit în mod prietenesc în Occident. Eclar?

Fu necesar apoi să-i indice lui Grigoriev câteva numere de telefon la care să sune, să i se explice procedura convorbirilor de la cabină telefonică la cabină telefonică și, împotriva tuturor legilor meseriei, Smiley îi permise lui Grigoriev să noteze tot, pentru că știa că acesta nu-și va reaminti altfel nimic. Toate acestea odată făcute, Grigoriev își luă la revedere, într-o stare de deprimare profundă. Toby însuși îl conduse cu mașina într-

un loc sigur, apoi se reîntoarce în apartament, unde avu loc o scurtă întrunire de rămas-bun.

Smiley se afla tot în fotoliul său, cu mâinile strânse în poală. Ceilalți, la ordinele lui Millie McCraig, se străduiau să șteargă urmele prezenței lor acolo, lustruind, ștergând praful, golind scrumierele și coșurile de hârtii. Toți cei prezenți, în afară de Toby și de Smiley, trebuiau să plece în aceeași zi, spuse Toby, odată cu echipele de supraveghere. Nu la noapte, nu mâine. Acum. Stăteau pe o bombă cu efect întârziat de mare putere, spuse el. Grigoriev putea chiar în momentul acela, sub impulsul neîncetat de a face confesiuni, să descrie întreg episodul groazniciei lui neveste. Dacă îi povestise

Evdokiei despre Karla, cine putea să dea asigurări că nu-i va povesti totul Grigorievei sau, de ce nu, micuței Natașa, despre discuția lui de azi cu George? Nimeni nu trebuia să se simtă înlăturat, nimeni nu trebuia să se simtă ținut deoparte, spuse Toby. Făcuseră o treabă foarte bună și se vor întâlni curând pentru a încununa operațiunea. Fură strânse mâini, se vărsară câte o lacrimă două, dar perspectiva actului final le umplea sufletul de bucurie.

Iar Smiley, șezând atât de liniștit, atât de imobil, în timp ce în jurul lui ceilalți își luau rămas-bun, cum s-o fi simțit? La prima vedere, acesta era momentul unei mari realizări pentru el. Făcuse tot ceea ce pornise să facă și chiar mai mult, chiar dacă recursese în acest scop la tehnica lui Karla. Reușise singur. În acea zi, așa cum vor demonstra documentele, el îl frânsese și îl întorsese în două ore pe agentul ales în mod expres de către Karla. Fără ajutor, împiedicat chiar de către cei care îl rechemaseră în serviciu, își croise drumul până în punctul în care putea spune cinstit că făcuse să sară ultimul zăvor. Avea o vârstă înaintată, dar își făcuse meseria mai bine ca niciodată; pentru întâia oară în cariera sa deținea avantajul asupra vechiului său adversar.

Pe de altă parte, acest adversar dobândise o față umană de o claritate tulburătoare. Cel pe care Smiley îl

urmărea cu atâta măiestrie nu era o brută, nu era, la urma urmei, un fanatic, nu era un automat. Era un om; un om, a cărui cădere, dacă Smiley se hotăra să o provoace, va avea drept pricină nimic mai sinistru decât de un exces de iubire, o slăbiciune pe care Smiley însuși o cunoștea prea bine din propria sa viață încurcată.

CAPITOLUL 26

Pentru fiecare operațiune clandestină, potrivit folclorului, există mai multe zile de așteptare decât pot fi numărate în Paradis, iar atât pentru George Smiley, cât și pentru Toby Esterhase, fiecare în felul lui, zilele și nopțile dintre duminică seara și vineri părău adesea nenumărate și, desigur, neavând nimic de a face cu viața de apoi.

Nu trăiau chiar atât după Regulile Moscovei, va spune Toby, cât mai ales după legile de război ale lui George. Ambii își schimbaseră hotelul și identitatea în aceeași duminică noapte, Smiley mutându-se în grabă la un mic hotel, cu camere mobilate, în orașul vechi, Arca, iar Toby, într-un motel îngrozitor în afara orașului. Ulterior, cei doi comunicau de la o cabină telefonică la alta, prin rotație, după un program stabilit de comun acord și, dacă aveau nevoie să se întâlnească, alegeau locuri populate, în aer liber, făcând câțiva pași împreună înainte de a se despărți. Toby hotărâse să-și schimbe traseele, va povesti el, și folosea mașinile cât mai puțin posibil. Sarcina sa era aceea de a-l supraveghea pe Grigoriev. Toată săptămâna nu voise să renunțe la convingerea, pe care și-o mai exprimase, că, întrucât se bucurase recent de luxul unei confesiuni, Grigoriev nu se va priva de plăcerea de a mai face o altă mărturisire. Pentru a preîntâmpina această posibilitate, îl ținuse cât se putuse de din scurt, dar fusese un adevărat coșmar să fie în pas cu el. De pildă, Grigoriev pleca de acasă în fiecare dimineață la opt fără un sfert și avea un drum de cinci minute pe jos până la ambasadă. Foarte bine: Toby trecea odată cu mașina în josul străzii exact la opt fără zece. Dacă Grigoriev își ducea servieta în mâna dreaptă, Toby știa că nu se întâmplase nimic. Dacă o

ținea în mâna stângă, însemna „urgență”, presupunând o întâlnire pentru situații-limită în grădina Palatului Elfenau și o altă întâlnire de salvare în oraș. Luni și marți, Grigoriev parcursese distanța folosindu-și doar mâna dreaptă. Miercuri însă ninge, Grigoriev voise să-și șteargă ochelarii și, de aceea, se opri ca să-și caute batista, ceea ce făcuse ca Toby să vadă servieta în mâna stângă, dar, când dăduse roată cvartalului de case încă o dată pentru verificare, Grigoriev rânjea ca un dement și-și flutura servieta cu mâna dreaptă. Toby, potrivit propriilor relatări, avusese „un adevărat atac de cord”. A doua zi, joia crucială, Toby reuși să se întâlnească cu Grigoriev în mașină la Allmendigen, un sătuc de la marginea orașului și putu vorbi cu el față în față. Curierul Kraski sosise cu o oră în urmă, aducându-i ordinele săptămânale ale lui Karla; Toby îl văzuse intrând în locuința lui Grigoriev. Deci unde erau instrucțiunile de la Moscova? Întrebă Toby. Grigoriev era cu capsă pusă și ușor afumat. Ceru zece mii de dolari pentru scrisoare, ceea ce îl înfurie pe Toby atât de tare, încât îl amenință pe Grigoriev că-l demască pe loc; îl amenință că îl arestează în plină stradă și-l duce direct la comisariatul de poliție, acuzându-l personal că se dă drept cetățean elvețian, că abuzează de statutul diplomatic, că se sustrage de la legile fiscale elvețiene și de alte cincisprezece delikte similare, inclusiv depravare și spionaj. Blufful avu efect, Grigoriev scosese la iveală scrisoarea, tratată, cu textul secret apărând între rândurile scrise de mână. Toby făcu câteva reproduceri, după care i-o înapoie lui Grigoriev.

Întrebările lui Karla de la Moscova, pe care Toby i le arată lui Smiley noaptea târziu, în cursul uneia dintre rarele lor întâlniri la un han de țară, aveau un ton de implorare: „... raportați detalii mai complete cu privire la aspectul fizic și la starea de spirit a Alexandrei... E lucidă? Râde, iar râsul ei dă impresia de bucurie sau de nefericire? E îngrijită, are unghiile curate, părul pieptănat? Care este ultimul diagnostic al doctorului; recomandă vreun alt

tratament?”

Însă principala preocupare a lui Grigoriev la întâlnirea de la Allmendigen nu se dovedi a fi nici Kraski, nici scrisoarea sau autorul ei. Prietena lui de la Serviciul Vize îi ceruse categoric să fie pusă la curent în legătură cu excursiile sale de vinerea, spuse el. De unde depresia și beția sa. Grigoriev îi răspunsese vag, dar o suspecta acum că ar fi spioana Moscovei, instalată acolo fie de către preot, fie, și mai rău, de cine știe ce organ îngrozitor al Securității sovietice. Toby, întâmplător, împărtășea această părere, dar nu considera că ar servi la mare lucru dacă ar recunoaște această bănuială.

— I-am spus că nu vom mai face dragoste împreună până când nu voi avea încredere deplină în ea, zise Grigoriev serios. Și, apoi, nu m-am hotărât încă dacă va avea voie să mă însoțească în noua mea viață în Australia.

— George, asta e o casă de nebuni! îi spuse Toby lui Smiley, încurcând în furia sa metaforele, în timp ce Smiley continua să studieze întrebările pline de sollicitudine ale lui Karla, deși erau scrise în limba rusă. Ascultă, cât timp crezi că putem rezista? Individul ăsta e total nebun!

— Când se întoarce Kraski la Moscova? întrebă Smiley.

— Sâmbătă la prânz.

— Grigoriev trebuie să aranjeze o întâlnire cu el înainte de plecare. Va trebui să-i spună lui Kraski că are un mesaj special pentru el. Un mesaj urgent.

— Desigur, zise Toby. Desigur, George.

Și asta fu tot.

„Unde s-o fi dus Smiley cu gândul?” se întrebă Toby, urmărindu-l cum dispăre din nou în mulțime. Instrucțiunile adresate de către Karla lui Grigoriev păreau să-l fi tulburat pe Smiley într-un mod absurd. „Eram prins între unul total țicnit și altul total deprimat”, pretindea Toby, descriind acea perioadă plină de încercări.

Dacă Toby, totuși, putea să se chinuiască din cauza ciudățeniilor stăpânului său și ale agentului său, Smiley

avea lucruri mai puțin substanțiale cu care să-și ocupe timpul, ceea ce putea să constituie o problemă pentru el. Marți se sui în trenul către Zürich și luă masa de prânz liniștit, la Kronenhalle, cu Peter Guillam, care sosise cu avionul de la Londra la ordinul lui Saul Enderby. Discuția lor fu reținută, și nu doar din motive de securitate. Guillam își asumă sarcina să vorbească, la Londra, cu Ann, și dorea foarte mult să știe dacă îi putea transmite un mesaj. Smiley răspunse pe un ton glacial că nu avea nimic de transmis, iar Guillam nu-și aminti să-l fi văzut vreodată atât de aproape de a-l ocări. Cu altă ocazie – îl sfătui el – poate că Guillam va avea amabilitatea să nu-și mai vâre nasul în treburile lui? Guillam schimbă repede subiectul, trecând la probleme de serviciu. În privința lui Grigoriev, spuse el, Saul Enderby avea ideea de a-l vinde Verilor așa cum se afla, fără a-l mai „prelucra” la Sarratt. Saul avea întrucâtva intuiția că prestigiul unui transfug rus important ar putea da reputației Verilor un lustru de care aveau mare nevoie la Washington, chiar dacă acest individ n-avea nimic de spus, în timp ce Grigoriev la Londra ar putea, să zicem așa, să tulbure producția viitoare de vin. Care era părerea lui George în acest sens?

— De acord.

— Saul se întreabă și dacă planurile tale pentru vinerea viitoare sunt absolut necesare, spuse Guillam, cu evidentă lipsă de tragere de inimă.

Luând un cuțit de pe masă, Smiley îi privi lama.

— Pentru el, spuse acesta într-un târziu, cu un glas descurajant de tensionat, ea face cât cariera lui. Fură pentru ea, minte pentru ea, își riscă pielea pentru ea. Trebuie să știe dacă-și curăță unghiile și dacă se piaptănă. Nu crezi că merită să aruncăm și noi o privire?

„Că merită cine? se întreba Guillam nervos în avionul care-l ducea la Londra pentru a da raportul. Să fi vrut să spună că merita el însuși? Sau vorbea despre Karla?” Dar Guillam era mult prea prudent pentru a-și expune aceste teorii în fața lui Saul Enderby.

De la distanță, părea să fie un castel sau una dintre acele mici ferme cocoțate în vârf de deal în regiunea viticolă elvețiană, cu foișoare, șanțuri cu apă și podețe acoperite ce duc la curțile interioare. Văzută de aproape, clădirea părea mai comună, având un crematoriu de gunoi, o livadă și atenanse moderne cu șiruri de ferestre mici plasate foarte sus. La intrarea în sat era așezat un indicator menționând direcția către sanatoriu, lăudându-i plasarea într-o zonă liniștită, confortul și solitudinea personalului. Comunitatea era descrisă drept „creștină teozofică interconfesională”, deschisă în special pacienților străini. Zăpada grea, de mult căzută, mai acoperea câmpiile și acoperișurile, însă drumul pe care apucase Smiley era degajat. Era o zi foarte albă; cerul și zăpada se confundaseră într-un singur vid cu margini nedeslușite. De la o gheretă de intrare, un portar acru telefona pentru a-l anunța și, după ce obținu permisiunea cuiva, îi făcu semn cu mâna să treacă. Existau un loc de parcare, însemnat „MEDICI” și un altul însemnat „VIZITATORI”, iar el îl alegea pe cel de-al doilea. Sună. Ușa îi fu deschisă de către o femeie cu aer trist și îmbrăcată în cenușiu, care roși înaintea de a deschide gura. Auzi o muzică de crematoriu și zdrăngănit de vase de la bucătărie și, în același timp, zgomot de voci. Era o casă cu podele fără covoare și fără perdele la ferestre.

— Maica Felicia vă așteaptă, spuse sora Beatrice șoptind sfioasă.

„Un țipăt ar răsună în întreaga casă”, gândi Smiley. Observă plantele din ghivece la care nu se putea ajunge.

Maica Felicia era o femeie solidă, înflăcărată, cu o expresie surprinzător de lumească în priviri. Smiley se așeză în fața ei. Pe pieptul amplu îi atârna o cruce bogat împodobită și, în timp ce vorbea, mâinile ei grele o consolau pipăind-o din când în când. Germana ei era lentă și maiestuoasă.

— Așadar, spuse ea. Sunteți *Herr Lachmann*, iar *Herr Lachmann* este o cunoștință de-a lui *Herr Glaser*, iar *Herr*

Glaser este suferind săptămâna aceasta. Jongla cu numele ca și cum ar fi știut tot atât de bine ca și Smiley că erau inventate. Nu era atât de suferind ca să nu poată telefona, dar era destul de suferind ca să nu poată merge pe bicicletă. Exact?

Smiley spuse că așa era.

— Vă rog să nu coborâți glasul doar pentru că sunt călugăriță. Conducem o casă gălăgioasă și nu înseamnă că cineva ar fi mai puțin pios din acest motiv. Păreți palid. Aveți gripă?

— Nu. Nu, mă simt bine.

— Înseamnă că stați mai bine decât *Herr* Glaser, care a fost doborât de gripă. Anul trecut am avut gripă egipteană, acum doi ani – gripă asiatică, anul acesta însă se pare că este de-a noastră. Are *Herr* Lachmann vreun document, dacă-mi este permis să întreb, cu care să se legitimizeze?

Smiley îi întinse o carte de identitate elvețiană.

— Vă tremură mâna. Dar nu aveți gripă. „Ocupația: *profesor*, citi ea cu glas tare. *Herr* Lachmann nu face caz de titlurile sale. Este *profesorul* Lachmann. Ce predați, dacă nu vă supărați?

— Filologia.

— Așa. Filologia. Iar *Herr Glaser*, ce profesie are? Nu mi-a dezvăluit-o niciodată.

— După câte înțeleg, e în afaceri, spuse Smiley.

— Un om de afaceri care vorbește limba rusă la perfecție. Și dumneavoastră vorbiți perfect limba rusă, domnule profesor?

— Din păcate, nu.

— Dar sunteți prieteni. Îi dădu înapoi legitimația. Un om de afaceri ruso-elvețian și un modest profesor de filologie sunt prieteni. Să sperăm că prietenia lor este fructuoasă.

— Suntem și vecini, spuse Smiley.

— Toți suntem vecini, *Herr* Lachmann. Ați mai întâlnit-o pe Alexandra?

— Nu.

— Tinerele sunt aduse sub diverse titluri. Avem fine. Avem pupile. Nepoate. Orfane. Verișoare. Mătuși, puține. Câteva surori. Acum avem un profesor. Veți fi însă surprins să aflați ce puține fice sunt pe lume. Ce relație de familie este între *Herr* Glaser și Alexandra, de pildă?

— Înțeleg că este prieten al domnului Ostrakov.

— Care se află la Paris. Dar este invizibil. Tot așa ca și doamna Ostrakova. Invizibilă. Ca și *Herr* Glaser, astăzi. Vedeți ce greu ne vine să ne confruntăm cu lumea, *Herr* Lachmann? Când noi înșine nu știm cine suntem, cum le putem spune *celorlalți* cine sunt? Trebuie să fiți foarte atent cu ea.

Se auzi o sonerie care anunța sfârșitul siestei.

— Câteodată trăiește în întuneric. Câteodată vede prea mult. Amândouă stările sunt dureroase. A crescut în Rusia. Nu știu de ce. Este o istorie complicată, plină de contradicții, plină de lacune. Dacă aceasta nu este cauza maladiei ei, este desigur, să spunem, cadrul ei. Nu credeți că *Herr* Glaser ar fi tatăl ei, de pildă?

— Nu.

— Nici eu nu cred. L-ați *cunoscut* pe invizibilul Ostrakov? Nu. Există oare invizibilul Ostrakov? Alexandra insistă că e o fantomă. Alexandra ar dori să aibă cu totul alți părinți. Ei bine, li se întâmplă multora dintre noi.

— Îmi pot permite să vă întreb ce i-ați spus despre mine?

— Tot ceea ce știu. Ceea ce înseamnă mai nimic. Că sunteți un prieten de-al unchiului Anton, pe care refuză să-l accepte drept unchiul ei. Că unchiul Anton este bolnav, ceea ce pare să o încante, dar probabil că o îngrijorează foarte mult. I-am spus că este dorința tatălui ei să vină cineva să o viziteze săptămânal, dar ea îmi spune că tatăl ei este un tâlhar și că a împins-o pe mama ei din vârful unui munte în miez de noapte. I-am spus să vorbească în limba germană, dar s-ar putea totuși să se hotărască să vorbească rusește.

— Înțeleg, spuse Smiley.

— Sunteți fericit, în cazul acesta, replică Maica Felicia. Căci eu nu înțeleg.

Alexandra intră în încăpere și la început el nu-i văzu decât ochii: atât de limpezi, atât de lipsiți de apărare. În imaginația lui, nu se știe de ce, și-o închipuise mai mare. Avea buzele cărnoase la mijloc, dar colțurile lor erau subțiri și prea mobile, iar zâmbetul ei avea o luminozitate primejdioasă. Maica Felicia îi spuse să se așeze, adăugă ceva în rusește, o sărută pe părul blond. Ieși din cameră și se auziră cheile zornăind în timp ce se îndepărta cu pași mari pe coridor, strigând în franțuzește către o soră să curețe toată mizeria aia. Alexandra purta o tunică verde, cu mâneci lungi, strânse la încheietura mâinilor, și o haină tricotată, pusă pe umeri ca o capă. Părea mai curând că-și cară hainele, decât că le poartă, ca și cum o îmbrăcase cineva pentru întâlnire.

— A murit Anton? întrebă ea, iar Smiley observă că nu exista nicio legătură firească între expresia feței ei și gândurile care îi treceau prin cap.

— Nu, Anton are o gripă serioasă, răspunse el.

— Anton spune că este unchiul meu, dar nu e, explică ea. Vorbea bine germana și Smiley se întrebă dacă, în ciuda celor spuse de către Karla lui Grigoriev, i se trăgea de la maică-sa, sau moștenise talentul pentru limbi străine al tatălui ei, sau poate amândouă presupunerile erau valabile. Mai pretinde că n-are nici mașină. Așa cum făcuse cândva tatăl ei, ea îl urmărea fără emoție, cu detașare. Unde ți-e lista? întrebă ea. Anton vine întotdeauna cu o listă.

— Eu am întrebările în cap.

— E interzis să pui întrebări fără listă. Întrebările din minte sunt total interzise de către tatăl meu.

— Cine este tatăl tău? întrebă Smiley.

O clipă îi văzu din nou doar ochii, privindu-l de undeva din depărtare, dintr-un loc însingurat. Luă o rolă de bandă adezivă de pe biroul Maicii Felicia și trecu ușor

cu degetul pe suprafața lucioasă a acesteia.

— Ți-am văzut mașina, spuse ea. „BE” înseamnă Berna.

— Da, zise Smiley.

— Ce mașină are Anton?

— Un Mercedes. Negru. Impunător.

— Cât a dat pe ea?

— A cumpărat-o la mâna a doua. Cam cinci mii de franci, presupun.

— Și atunci de ce vine cu bicicleta să mă vadă?

— Poate că are nevoie să facă mișcare.

— Nu, spuse ea. Are un secret.

— *Tu ai un secret, Alexandra?* întrebă Smiley.

Ea îi auzi întrebarea, zâmbi și dădu din cap de două ori, ca și cum s-ar fi adresat cuiva aflat foarte departe.

— Secretul meu se numește Tatiana.

— E un nume frumos, spuse Smiley. *Tatiana*. Cum ai ajuns la el?

Ridicându-și capul, zâmbi radios către icoanele de pe perete.

— E interzis să vorbesc despre el, spuse ea. Dacă vorbești despre el, nimeni nu te va crede, dar te vor interna într-o clinică.

— Dar tu te afli deja într-o clinică, sublinie Smiley.

Glasul nu i se ridică, se accelerează doar. Stătea atât de nemișcată, încât părea că nici nu respiră între cuvinte. Luciditatea și politețea ei erau copleșitoare. Îi respecta amabilitatea, spuse ea, dar știa că era un om foarte periculos, mai periculos decât profesorii sau decât poliția. Doctorul Riiedi inventase proprietatea, închisorile și multe argumente inteligente prin care lumea trăia aceste minciuni, spuse ea.

Maica Felicia era prea aproape de Dumnezeu și nu înțelegea că Dumnezeu era cineva care trebuia călărit și să i se dea pîteni ca unui cal până te duce în direcția dorită.

— Dumneata însă, *Herr* Lachmann, reprezintă iertarea autorităților. Da, mă tem că asta ești.

Oftă și-i adresează un surâs obosit și indulgent, dar când Smiley se uită la masă văzu că-și strângea degetul mare și-l dădea peste cap atât de tare, încât părea să și-l rupă.

— Poate că *dumneata* ești tatăl meu, *Herr* Lachmann, sugeră ea, zâmbind.

— Nu, din păcate, nu am copii, răspunse Smiley.

— Ești Dumnezeu?

— Nu, sunt o persoană obișnuită.

— Maica Felicia spune că în fiecare persoană obișnuită sălășluiește o parte din Dumnezeu.

De data aceasta, veni rândul lui Smiley să facă o pauză lungă înainte de a răspunde. Deschise gura, apoi, cu o ezitare care nu-l caracteriza, o închise la loc.

— Am auzit și eu acest lucru, răspunse el, și se uită o clipă în altă parte.

— Se presupune că ar trebui să mă întreb dacă mă simt mai bine.

— Te simți mai bine, Alexandra?

— Numele meu este Tatiana, spuse ea.

— Atunci, cum se simte Tatiana?

Fata râse. Ochii îi erau încântători de luminoși.

— Tatiana este fiica unui om mult prea important ca să existe, spuse ea. Controlează întreaga Rusie, dar nu există. Când unii o arestează, tatăl îi aranjează eliberarea. El nu există, dar toți se tem de el. Nici Tatiana nu există, adăugă ea. Există doar Alexandra.

— Și mama Tatianeii?

— A fost pedepsită, spuse calm Alexandra, încredințând această informație mai curând icoanelor, decât lui Smiley. Nu să supus istoriei. Adică, credea că istoria a apucat-o pe un drum greșit. Nu avea dreptate. Oamenii nu ar trebui să încerce să schimbe istoria. Este sarcina istoriei de a schimba oamenii. Aș vrea să mă iei cu tine, te rog! Vreau să plec din clinica aceasta.

Mâinile i se luptau una cu alta, furioase, în timp ce continua să zâmbească icoanelor.

— L-a întâlnit Tatiana vreodată pe tatăl ei? Întrebă el.

— Un individ scund urmărea copiii când mergeau la școală.

Smiley așteptă, dar ea nu mai spuse nimic.

— Și apoi? Întrebă el.

— Dintr-o mașină. Lăsa geamul în jos și se uita doar la mine.

— Tu nu te uitai la el?

— Desigur. Cum altfel aș fi putut să știu că se uită la mine?

— Cum arăta? Cum se comporta? Zâmbea?

— Fuma. Fumează și dumneata, dacă ai chef! maicii Felicia îi place câte o țigară din când în când. E normal, nu-i așa? Fumatul liniștește conștiința, așa mi s-a spus.

Apăsă pe butonul soneriei. Întinse mâna și îl apăsă lung. Smiley auzi din nou zornăitul cheilor Maicii Felicia, apropiindu-se de ei pe coridor, și târșăitul picioarelor ei la ușă, când se oprise să o deschilie, aceleași zgomote ca în orice închisoare din lume.

— Aș vrea să vin cu dumneata în mașină, spuse Alexandra.

Smiley îi achită nota de plată, iar Alexandra îl urmări cum număra bancnotele sub lampă, exact așa cum făcea unchiul Anton. Maica Felicia interceptă privirea atentă a Alexandrei și probabil că simți că nu e în ordine ceva, pentru că se uită cu asprime la Smiley, ca și cum l-ar fi suspectat că nu se purtase cum trebuie. Alexandra îl conduse la ușă și o ajută pe sora Beatrice să o deschidă, apoi îi strânse cu foarte multă eleganță mâna lui Smiley, ridicând cotul în afară și îndoind genunchiul din față. Încercă să-i sărute mâna, însă fu împiedicată de către sora Beatrice. îl urmări până când ajunse la mașină și începu să-i facă semn cu mâna; pornise, când o auzi urlând de foarte aproape și văzu că încerca să deschidă portiera pentru a pleca cu el, însă sora Beatrice o trase în spate și o târî - fata continuând să urle - înapoi în clădire.

O jumătate de oră mai târziu, la Thun, în aceeași cafenea de unde, urmărise vizita lui Grigoriev la bancă, cu

o săptămână mai devreme, Smiley îi înmână în tăcere lui Toby scrisoarea pe care o pregătise. Grigoriev urma să i-o dea lui Kraski în aceeași noapte sau când se vor întâlni, îi spuse el.

— Grigoriev vrea să treacă la noi în noaptea aceasta, obiectă Toby.

Smiley țiță. Era prima oară în viața lui că striga la cineva. Deschise gura foarte larg, slobozi un țiță și întreaga cafenea tresări, adică barmanița își ridică ochii de la anunțurile matrimoniale, iar, dintre cei patru jucători de cărți, cel puțin unul întoarse capul.

— *Nu încă!*

Apoi, pentru a arăta că-și recăpătase complet stăpânirea de sine, repetă aceleași cuvinte liniștit:

— Nu încă, Toby. Scuză-mă. Nu încă.

Nu există nicio copie a scrisorii trimise de Smiley lui Karla prin Grigoriev, ceea ce Smiley poate că și intenționase, dar există puține dubii asupra conținutului ei, întrucât Karla însuși era oricum un exponent autodeclarat al artei pe care îi plăcea să o numească presiune. Smiley trebuie că expusese faptele brute: că se știe că Alexandra era fiica lui, avută cu o amantă acum decedată, care manifestase tendințe antisovietice; că el aranjase plecarea ilegală a acesteia din Uniunea Sovietică, pretinzând că era agenta lui secretă; că delapidase fonduri și resurse publice; că organizase două asasinat, ba chiar, poate, și presupusa execuție oficială a lui Kirov, toate acestea pentru a-și apăra proiectul criminal. Smiley trebuie că subliniască că existau probe suficiente cu privire la aceste fapte pentru a asigura lichidarea lui de către egalii săi în grad din Colegiu, dată fiind poziția precară a lui Karla în cadrul Centrului Moscova. Și dacă lichidarea sa ar avea loc, viitorul fiicei sale în Occident - unde se afla acum sub o falsă identitate - ar fi nesigur, ca să nu spunem mai mult. Nu vor fi bani pentru ea, iar Alexandra va deveni o exilată, perpetuu suferindă, trambalată dintr-un spital public într-altul, fără prieteni, fără documente, fără o lețcaie pe

numele ei. În cel mai rău caz, va fi adusă înapoi în Rusia, pentru a se abate asupra ei întreaga mânie a dușmanilor tatălui său.

După amenințări, Smiley îi întinsese lui Karla aceeași momeală pe care i-o întinsese cu douăzeci de ani în urmă, la Delhi: „Salvează-ți pielea, vino la noi, spune-ne ce știi și noi îți vom da adăpost”. Un adevărat meci rejucat, va spune Saul Enderby mai târziu, căruia îi plăceau metaforele inspirate din sport. Smiley trebuie că îi promisese lui Karla imunitate împotriva oricărei urmăriri pentru complicitate la uciderea lui Vladimir și există mărturii că Enderby obținuse aceleași concesii, prin legăturile sale germane, cu privire la uciderea lui Otto Leipzig. Fără nicio îndoială, Smiley îi promisese garanții generale cu privire la viitorul Alexandrei în Occident – tratament, întreținere și, dacă era necesar, cetățenia. Să fi invocat el înrudirea, așa cum făcuse, odinioară, la Delhi? Să fi apelat el la umanismul lui Karla, acum atât de evident dezvăluit? Să fi adăugat el o găselniță, pentru a-l scuti pe Karla de umilință și, cunoscându-i mândria, să-l descurajeze să recurgă la un act de autodistrugere?

Cert este că îi dăduse lui Karla foarte puțin timp să se hotărăscă. Pentru că și aceasta reprezintă o axiomă a presiunii, ceea ce știa Karla foarte bine: timpul de gândire este foarte primejdios; în acest caz, există motive să se presupună că era primejdios și pentru Smiley, din rațiuni cu totul diferite; ar fi putut să se înduioșeze în al doisprezecelea ceas. Doar o chemare imediată la acțiune, spune folclorul Sarrattului, va forța prada să scape din laț și, împotriva oricărui impuls înnăscut sau dobândit, să dea bir cu fugiții. Același lucru, în această situație, se poate spune că era valabil și pentru vânător.

CAPITOLUL 27

„E ca și cum ți-ai juca toți banii pe negru, gândi Guillam, privind pe fereastra cafenelei: tot ce ai pe lume, nevasta, copilul nenăscut. Apoi așteptarea, ceas de ceas, ca până la urmă crupierul să învârtă roata”.

Cunoscuse Berlinul pe vremea când era capitala mondială a Războiului Rece, când fiecare punct de trecere de la Est la Vest era cufundat în tensiunea unei operații chirurgicale majore. Își aminti cum, în nopți ca acestea, mici grupuri de polițiști berlinezi și de soldați aliați se adunau sub felinare, tropăind, blestemând gerul, mutându-și arma de pe un umăr pe altul, suflându-și unul altuia în față aburul înghețat al respirației. Își aminti tancurile în așteptare, huruind ca să-și mențină motoarele calde, țevile turelelor fixând ținte pe partea cealaltă, simulând forța. Își aminti vaietul brusc al sirenelor de alarmă și năvala către Bemauerstrasse sau către orice alt loc unde se putea ivi o ultimă tentativă de evadare. Își aminti scările pompierilor, înălțându-se; ordinele de a se riposta la tiruri; ordinele de a nu riposta; morții, unii dintre ei, agenți. Dar după noaptea aceasta, știa că nu și-l va aminti decât așa cum era acum: atât de întunecat, încât ți-ai fi dorit să ai o lanternă la tine, dacă mergeai pe stradă; atât de liniștit, că ai fi auzit armarea unei puști pe partea cealaltă a râului.

— Ce acoperire va folosi? întrebă el.

Smiley stătea în fața lui, la măsura de plastic, cu o ceașcă de cafea rece lângă cotul său. Înfundat în paltonul său cafeniu, părea mai mic.

— Ceva umil, spuse Smiley. Ceva care să se potrivească. Cei care trec pe aici, după câte cred eu, sunt în majoritatea lor pensionari în vârstă.

Fuma una dintre țigările lui Guillam și părea că asta-i concentrează întreaga atenție.

— Ce naiba caută pensionarii aici? întrebă Guillam.

— De lucru. Unii își vizitează rudele. Nu m-am interesat, din păcate, îndeaproape.

Guillam rămase nesatisfăcut de răspuns.

— Pensionarii ca mine tind să se țină deoparte, adăugă Smiley, făcând un efort nu prea reușit de a glumi.

— Dacă spui tu, răspunse Guillam.

Cafeneaua se afla în cartierul turcesc, întrucât turcii sunt acum albi săraci ai Berlinului Occidental, iar în

apropierea Zidului casele sunt cele mai amărâte și cele mai ieftine. Smiley și Guillam erau singurii străini. La o masă lungă se afla o întreagă familie de turci, mestecând lipie, bând cafea și coca-cola. Copiii erau rași în cap și aveau ochi mari, mirați, de refugiați. De la un magnetofon vechi se auzea muzică turcească. De arcada din scânduri a unei uși arăbești atârnav panglici colorate din plastic.

Guillam își întoarse privirea către fereastră și către pod. Mai întâi se vedeau pilonii podului de cale ferată, apoi bătrâna casă de cărămidă pe care Sam Collins și echipa sa o rechiziționaseră discret drept centru de observație. Oamenii săi se instalaseră acolo pe furiș în ultimele două zile. Apoi haloul alb al lămpilor cu vaporii de sodiu, iar în spatele acestuia o baricadă, o cazemată, apoi podul. Podul era exclusiv pentru pietoni și singura posibilitate de a-l trece era printr-un coridor delimitat cu bariere de oțel, ca într-o colivie mare, câteodată lată cât un om, alteori cât trei. Din când în când trecea cineva, cu aer umil și cu pași regulați, ca să nu alarmeze santinelele din turn, apoi intra în haloul alb al lămpilor cu sodiu odată cu sosirea în Occident. La lumina zilei colivia era cenușie; noaptea, nu se știe de ce, era galbenă și ciudat de strălucitoare. Cazemata era cam la vreun metru sau doi de partea aceea a frontierei, cu un acoperiș ce depășea baricada, însă ceea ce domina totul era tumul, un stâlp pătrat de fier negru la mijlocul podului. Până și zăpada îl ocolea. Zăpada se așezase pe colții de beton care blocau accesul mașinilor pe pod, fulgii se învârtteau în jurul haloului și al cazematei și dansau înainte de a se lăsa pe pavajul umed; însă tumul santinelei era imun, ca și cum nici măcar zăpada nu s-ar fi apropiat de el de bunăvoie. Imediat după halo, pasarela se îngusta până la ultima poartă ce dădea către un țarc. Poarta însă, spunea Toby, putea fi închisă într-o clipă printr-o comandă electrică dată din cazemată.

Era ora zece și treizeci, dar putea să fie și trei dimineața, întrucât, de-a lungul graniței, Berlinul de Vest se ducea la culcare odată cu căderea întunericului. În

interior, orașul-insulă poate să stea la taclale, să bea, să preacurvească și să-și cheltuiască banii; reclamele Sony, sălile de conferințe și bisericile reconstruite pot străluci ca un bălci; însă malurile întunecate ale zonei de frontieră sunt cufundate în tăcere de la ora șapte seara. În apropierea haloului se înălța un pom de Crăciun, dar avea luminată doar partea de sus, doar majoritatea superioară se putea vedea de dincolo de râu. Era un loc fără compromisuri, gândi Guillam, un loc în care nu exista cea de-a treia cale. Oricâte rezerve ar fi putut avea din când în când în legătură cu libertatea occidentală, aici, la această graniță, piereau, ca atâtea altele.

— George? murmură Guillam cu blândețe și-i aruncă lui Smiley o privire interogativă.

Un muncitor apăruse împleticindu-se în halo. Părea să se fi ridicat, așa cum se întâmplă întotdeauna cu toți când ieșeau de pe pasarelă, ca și cum le-ar fi căzut o greutate de pe umeri. Ducea o servietă mică și ceva care arăta ca o lampă de slujbaș la calea ferată. Era mic și subțirel. Smiley însă, dacă-l observase, se vârase iar în gulerul paltonului său cafeniu și în gândurile sale însingurate și îndepărtate. „Dacă vine, vine la timp”, spusese Smiley. „Atunci de ce am venit aici cu două ore înainte? ar fi vrut Guillam să întrebe. De ce stăm aici ca doi străini, bând cafea dulceagă din niște ceșcuțe, muiați în aburul acestei bucătării turcești nenorocite, vorbind verzi și uscate?” Dar cunoștea răspunsul. „Pentru că datorăm asta, ar fi spus Smiley, dacă ar fi avut chef de vorbă. Pentru că datorăm grija și așteptarea, datorăm această veghe pentru eforturile unui om de a scăpa din sistemul la crearea căruia a contribuit și el. Pentru că, atâta vreme cât încearcă să ajungă la noi, suntem prietenii săi. Nu este nimeni alături de el”.

„Va veni, își zise Guillam. Nu va veni. S-ar putea să vină. Dacă aceasta nu este o rugă, gândi el, atunci ce este?”

— Mai vrei cafea, George?

— Nu, mulțumesc, Peter. Nu, nu cred. Nu.

— Se pare că au și un fel de supă. Dacă nu cumva cafeaua a fost așa ceva.

— Mulțumesc, am înghițit cam tot ceea ce am putut înghiți, spuse Smiley, pe un ton foarte normal, ca și cum oricine dorea să audă era bine-venit.

— Bine, voi comanda ceva să aibă și ei de chirie, spuse Guillam.

— Chirie? Scuză-mă. Desigur. Dumnezeu știe din ce trăiesc.

Guillam comandă alte două cafele și le plăti. Le achita pe măsură ce li se aduceau, în mod deliberat, în cazul în care ar fi trebuit să plece în grabă.

„Vino, de dragul lui George, gândi el. Vino de dragul meu. Vino de dragul nostru, al tuturor, și fii recolta imposibilă la care visăm de atâta timp”.

— Când ziceai că trebuie să se nască copilul, Peter?

— În martie.

— A, în martie. Cum o să-i ziceți?

— Nu ne-am gândit încă.

Peste drum, la lumina unui magazin de mobilă, care vindea fier forjat modern, brocart, imitații de muschete și vase de cositor, Guillam zări silueta lui Toby Esterhase, cu căciula lui balcanică de blană, prefăcându-se că studiază marfa. Toby și echipa lui aveau strada, Sam Collins – postul de observație. Așa fusese înțelegerea. Pe post de mașini de salvare, Toby insistase ca acestea să fie taxiuri, și erau acolo, toate trei, exact cât trebuia de uzate, în întunericul arcadelor gării, cu plăcuțe pe parbrize – „IEȘITE DIN SERVICIU” –, cu șoferii lor, în picioare, lângă chioșcul *Imbiss*, mâncând cârnați cu sos dulce din farfurioare de carton.

„Locul este un adevărat câmp minat, îl avertizase Toby. Turci, greci, iugoslavi, o adunătură de pungăși... până și nenorocitele alea de pisici sunt niște capcane, fără exagerare”. „Nicio șoaptă, nicăieri, ordonase Smiley. Niciun murmur, Peter. Spune-i lui Collins”.

„Vino, își spuse Guillam insistent. Toți te sprijinim. Vino”.

Din spatele lui Toby, Guillam ridică privirea încet către fereastra de la etajul de sus al casei vechi în care era instalat postul de observație al lui Sam Collins. Guillam își luase porția de Berlin, luase parte la vreo duzină de operațiuni. Telescoapele și aparatele de fotografiat, microfoanele direcționale, toată această aparatură inutilă care se presupune că face așteptarea mai ușoară; cârâitul telefoanelor, duhoarea de cafea și de tutun; priciurile. Și-l închipui pe polițistul vest-german ales de ei, care habar nu avea de ce fusese adus acolo – și care va rămâne până când operațiunea reușea sau era abandonată –, pe omul care știa podul pe dinafară și putea să-i deosebească pe obișnuiții zonei de nou-veniți și să repereze cel mai mic semn rău în momentul în care apărea: dublarea tăcută a gărzii, lunetiștii Vopo care se strecurau fără zgomot la locul lor.

„Și dacă îl împușcă? gândi Guillam. Dacă îl arestează? Dacă îl lasă – ceea ce desigur le-ar plăcea și o mai făcuseră și altora – sângerând de moarte, cu fața în jos, pe pasarelă, la mai puțin de doi metri de halo?

Vino, gândi el, mai puțin sigur, adresându-și rugile către orizontul negru din Răsărit. *Vino!*”

Un mic fascicul luminos, dar foarte strălucitor, se zări prin geamul de sus, pe fațada de vest a casei de observație, făcându-l pe Guillam să sară în picioare. Se întoarse și-l văzu pe Smiley deja la jumătatea drumului către ușă. Toby Esterhase îi aștepta pe trotuar.

— Este doar o posibilitate, George, spuse el încet, ca un om care-i pregătește pentru o deziluzie. Există o șansă infimă, dar s-ar putea să fie omul nostru.

Îl urmară fără să mai scoată un cuvânt. Gerul era sălbatic. Trecură pe lângă o croitorie cu două fete brunete ce coseau în spatele vitrinei. Au trecut pe lângă afișe ce propuneau vacanțe de iarnă, la prețuri ieftine, cereau moartea fasciștilor, moartea Șahului. Frigul le tăie

răsuflarea. Întorcându-și capul ca să se apere de zăpada care viscoalea, Guillam zări terenul de joacă pentru copii, improvizat, făcut din vechi traverse de cale ferată. Trecură printre case negre, moarte, apoi o luară la dreapta, peste drumul pietruit, în întunericul înghețat, ce ducea la malul râului, unde un vechi adăpost din bârne, cu ambrazuri, le oferea o vedere generală a podului. La stânga lor, neagră, pe fondul râului ostil, o cruce înaltă de lemn, înfășurată în sârmă ghimpată, onora memoria unui necunoscut care încercase să scape, fără însă a reuși.

Toby scoase în liniște un binoclu din palton și i-l întinse lui Smiley.

— George. Ascultă. Succes!

Mâna lui Toby strânse o clipă brațul lui Guillam. Apoi dispăru din nou în întuneric.

Adăpostul mirosea a frunze mucezite și a umezeală. Smiley se ghemui în spatele ambrazurii, cu poalele paltonului de stofă atârând în noroi, în timp ce examina scena ce se deschidea în fața lui, ca și cum aceasta îi oferea întreaga întindere a propriei vieți. Râul era lat și curgea molcom, încetșat din cauza frigului. Luminile jucau deasupra lui și zăpada dansa în razele strălucitoare. Podul se întindea peste râu pe pilonii groși de piatră, șase sau opt la număr, care se lăteau ca niște încălțări grosolane la atingerea apei. Spațiile dintre ei erau arcuite, cu excepția centrului, unde podul fusese durat drept pentru a permite trecerea vaselor, dar unica ambarcațiune era vedeta cenușie de patrulare ancorată la malul răsăritean, iar singurul comerț pe care-l permitea era moartea. În spatele podului, ca o umbră mult mai mare, se afla viaductul căii ferate, care, la fel ca și râul, era abandonat și nu-l mai trecea niciun tren. Pe celălalt mal, antrepozitele se ridicau monstruoase, ca niște carcase ale unor vase dintr-o civilizație barbară anterioară, iar podul, cu pasarela lui galbenă, părea să salte în sus de la jumătatea drumului, ca o dâră luminoasă care străbătea tenebrele. De la postul său de observație, Smiley putea

cerceta cu binoclul întreaga lui lungime, de la cazarma albă, luminată de proiectoare, aflată pe malul de răsărit, până la tumul negru al santinei de la mijlocul podului, apoi în jos, către partea occidentală: spre țarc, cazemata care controla bariera și în sfârșit haloul.

Guillam stătea în picioare la câțiva pași în spatele lui, dar putea tot atât de bine să se fi reîntors la Paris, dacă era după atenția pe care i-o acorda Smiley. Văzuse silueta neagră și singuratică, începându-și călătoria. Văzuse licărul țigării, când mai trase un ultim fum, jarul mucului căzând ca o cometă în apă, atunci când acesta îl aruncă peste balustrada de fier a pasarelei. Un bărbat de talie mică, într-un surtuc de muncitor, cu o tașcă de lucrător agățată de-a curmezișul pieptului, înaintând, nici repede, nici încet, dar ca un om care mersese o mulțime pe jos. Un bărbat de talie mică, cu trupul puțin cam lung față de picioare, fără pălărie, în ciuda ninsorii. „Asta e tot ce se întâmplă, gândi Smiley. Un bărbat de talie mică trece podul”.

— El e? șopti Guillam. George, spune-mi! E Karla?

„Nu veni, gândi Smiley. Trageți”, se adresă Smiley în gând oamenilor lui Karla, nu oamenilor săi. Avea să se întâmple atunci, dintr-odată, ceva zguduitor în previziunea sa că această creatură mititică se va desprinde de castelul negru din spatele său. „Împușcați-l din tumul santinei, împușcați-l din cazemată, împușcați-l din cazarma albă, împușcați-l din cuibul de ciori de pe acoperișul închisorii, trântiți-i poarta în nas, secerați-l, pe propriul vostru trădător, uciideți-l!” în imaginația sa nestăvilită, văzu desfășurându-se scena: descoperirea în ultima clipă de către Centrul Moscova a infamiei lui

Karla. Apeluri telefonice la frontieră: „Opriti-l cu orice preț!” Și focurile trase, niciodată prea multe, dar destule ca să lovească un om o dată sau de două ori, și apoi să aștepte.

— El e! șopti Guillam. Luase binoclul din mâinile lui Smiley ce nu opuneau rezistență. Este același bărbat!

Fotografia care atârna pe peretele din biroul tău de la Prăvălie! George, e un miracol ce-ai făcut!

Cu ochii minții, Smiley nu vedea însă decât luminile proiectoarelor celor din Vopo concentrate asupra lui Karla, ca și cum ar fi fost un iepure în lumina farurilor, atât de negru pe zăpadă, nu vedea decât fuga disperată de om bătrân a lui Karla, înainte ca gloanțele să-l prăvălească la propriile lui picioare ca pe o păpușă de cârpă. Ca și Guillam, Smiley mai văzuse toate acestea. Privi din nou peste râu, în întuneric, și-l cuprinse o amețeală îngrozitoare, în timp ce râul cu care se luptase părea să se întindă spre el, să-l apuce și să-l revendice, în ciuda eforturilor sale. Numindu-l și pe el trădător, bătrându-și joc de el, dar aplaudând în același timp trădarea sa. Asupra lui Karla se abătuse blestemul compasiunii lui Smiley; asupra lui Smiley, blestemul fanatismului lui Karla. „L-am distrus cu armele pe care le-am urât, iar aceste arme sunt ale lui. Am trecut fiecare granițele celuiilalt, suntem niște nimeni în acest târâm al nimănui”.

— Mergi înainte, murmură Guillam. Continuă să înaintezi, nimic să nu te oprească.

Apropiindu-se de silueta neagră a turnului santinelei, Karla mai făcu vreo doi pași, mai scurți, și, pentru o clipă, Smiley crezu într-adevăr că s-ar fi putut răzgândi, predându-se est-germanilor. Apoi văzu o flacăară cât limba de pisică. Karla își aprindea altă țigară. „Cu chibritul sau cu bricheta?” se întrebă el. „Luz George, de la Arm, cu toată dragostea mea”.

— Iisuse, ce sânge rece are! spuse Guillam.

Micuța siluetă porni din nou, dar cu pași mai înceți, ca și cum ar fi obosit. „Își adună curajul pentru ultimul pas, gândi Smiley, sau încearcă să-și tempereze curajul”. Se gândi la Vladimir, și la Otto Leipzig, și la Kirov, mort; se gândi la Haydon și la munca sa de-o viață dusă de răpă; se gândi la Ann, mânjită pe vecie pentru el prin abilitatea lui Karla și prin îmbrățișările calculate ale lui Haydon. Cita în dispararea sa o întreagă listă de crime - torturile,

asasinatele, seria nesfârșită de coruperi - ce urma să atârne greu pe umerii plăpânzi ai acestui unic pieton de pe pod, dar ele nu vor rămâne acolo: nu dorea această pradă, obținută prin astfel de metode. Ca un hău, orizontul zdrențuit îi făcea semn din nou să vină, iar zăpada viscolită părea de iad. Pentru încă o secundă, Smiley se opri pe margine, pe malul râului învolburat.

Începură să înainteze pe drumul de remorcare. Guillam în față, urmat, fără tragere de inimă, de către Smiley. Haloul ardea în fața lor, crescând pe măsură ce se apropiau. „Ca doi pietoni obișnuiți, spusese Toby. Înaintați simplu către pod și așteptați, e normal”. Din întunericul ce-i învăluia, Smiley auzi șoapte și zgomotele scurte și înfundate ale oamenilor marcați de tensiune.

— George, șopti cineva. George.

Dintr-o cabină telefonică galbenă, un necunoscut ridică o mână, salutând discret, și auzi cuvântul „triumf” pe care i-l adresa pe furiș, în aerul umed și înghețat. Ninsoarea îi încetoșa ochelarii și îi venea greu să vadă. Postul de observație se afla la dreapta lor, la ferestre nu ardea nicio lumină. Zări o camionetă parcată la intrarea casei și își dădu seama că era o mașină poștală berlineză, una dintre preferatele lui Toby. Guillam se ținea în urmă. Smiley auzi ceva despre „revendicarea premiului”.

Ajunseseră la marginea haloului. Un zid de apărare portocaliu ascundea privirilor șicana și podul. Se aflau în afara câmpului vizual al gheretei santinelei. Cocoțat deasupra pomului de Crăciun, Toby Esterhase stătea în picioare pe schela de observație, cu un binoclu, făcând calm pe turistul Războiului Rece. Alături de el se afla o observatoare grasă. Un anunț vechi îi avertiza că se aflau acolo pe propriul risc. Pe viaductul de cărămidă, în ruine, Smiley desluși urmele unui semn heraldic uitat. Toby făcu un gest reținut cu mâna: „Bravo, e omul nostru acum”. De partea cealaltă a zidului de apărare, Smiley auzi pași ușori și vibrațiile unei bariere metalice. Simți mirosul de țigară americană, pe care vântul înghețat îl împingea înaintea

fumătorului. „Mai este încă poarta manevrată electric”, gândi el. Așteptă să audă cum se închide cu un clinchet, dar nu se auzi niciun sunet. Își dădu seama că nu avea niciun nume adevărat cu care să i se adreseze dușmanului său: doar un nume de cod, iar acesta mai era și de femeie. Până și gradul său militar reprezenta un mister. Smiley încă mai ezita, ca un om care refuză să intre în scenă.

Guillam venise alături de el și părea că încearcă să-l îndemne să înainteze. Auzi pași ușori în timp ce pândarii lui Toby se adunau unul câte unul la marginea haloului, ascunși vederii, la adăpostul zidului de apărare, așteptând cu răsuflarea tăiată să-și zărească prada. Și, dintr-odată, apărură, ca un om care se strecoară neobservat într-un hol aglomerat. Mâna lui dreaptă, mică, atârna goală și fără viață și de-a lungul trupului, iar stânga ținea cu un gest timid țigara în dreptul pieptului. Un om micuț, fără pălărie, cu o tașcă. Făcu un pas înainte, și pe fundalul haloului Smiley îi văzu chipul, îmbătrânit, obosit, uzat de călătorii, cu părul scurt, albit de fulgii de zăpadă. Purta o cămașă soioasă și o cravată neagră. Arăta ca un om sărac ce se duce la înmormântarea unui prieten. Frigul îi lăsase obraji în jos, făcându-l să pară și mai bătrân.

Se priveau unul pe altul. Era cam un metru între ei, cam tot atât cât fusese la închisoarea din Delhi. Smiley auzi alți pași, de data aceasta fiind Toby, care cobora cu grijă scara de lemn a schelei. Auzi glasuri și râsete înfundate. I se păruse chiar a auzi aplauze discrete, dar nu va ști dacă era adevărat. Erau umbre peste tot și, odată intrat în halou, îi venea greu să mai vadă în întunericul dimprejur. Paul Skordeno se strecurase în față și stătea lângă Karla; Nick de Silsky îl flanca în partea cealaltă. Îl auzi pe Guillam spunând cuiva să aducă nenorocita aia de mașină, înainte ca ăia să treacă podul și să-l ia înapoi. Auzi ceva metalic căzând pe pietrele înghețate ale pavajului și știu că era bricheta lui Ann, dar nimeni altcineva nu păru să o observe. Mai schimbară o privire și poate că fiecare văzu în acea secundă în celălalt o parte din el însuși. Auzi

scrâșnetul roților, portierele deschizându-se, zgomotul motorului rămas în funcțiune. De Silsky și Skordeno se îndreptară spre mașină, iar Karla merse cu ei, cu toate că nu-l atingeau. Părea să fi dobândit deja aerul supus al prizonierului; îl învățase la o școală dură. Smiley se dădu din cale, iar cei trei trecură fără zgomot pe lângă el, prea absorbiți de solemnitatea momentului ca să-i mai acorde atenție. Haloul era gol. Auzi portierele închizându-se încet și zgomotul mașinii care demarase. Auzi alte două mașini demarând după sau odată cu cea dintâi. Nu le urmări cum plecau. Simți cum Toby Esterhase îl lua cu brațele pe după umeri și văzu că ochii îi erau plini de lacrimi.

— George, începu el. Toată viața ta. Fantastic!

Apoi ceva din severitatea lui Smiley îl făcu pe Toby să se dea la o parte, iar Smiley se grăbi să iasă din halo, trecând în drum foarte aproape de bricheta lui Ann. Zăcea chiar la marginea haloului, puțin aplecată într-o parte, strălucind ca pirită pe care proștii o iau drept pepită de aur, pe pietrele pavajului, îi trecu prin minte să o ridice, dar într-un fel părea inutil și se pare că nimeni altul nu o observase. Cineva îi strângea mâna, altcineva îl bătea pe umăr. Toby îi opri discret.

— Ai grijă, George, spuse Toby. Mergi cu bine, m-auzi?

Smiley auzi oamenii lui Toby plecând, unul câte unul, până când nu mai rămăsese decât Peter Guillam. Luând-o înapoi o scurtă bucată de drum, de-a lungul malului, cam până la cruce, Smiley aruncă încă o privire spre pod, ca și cum ar fi vrut să se asigure dacă se schimbase ceva, dar bineînțeles că nu se schimbase nimic, cu toate că vântul bătea ceva mai tare, iar zăpada viscoalea în toate direcțiile.

Peter Guillam îi atinse brațul.

— Hai, bătrâne prieten, spuse el. E ora de culcare.

Dintr-o obișnuință veche, Smiley își scoase ochelarii și și-i șterse absent cu partea lată a cravatei, chiar dacă trebuise să scotocească printre pliurile paltonului său de tweed pentru a o găsi.

— George, ai câștigat, zise Guillam în timp ce se îndreptau încet spre mașină.

— Crezi? spuse Smiley. Da. Da, ei bine, cred că am câștigat.

De același autor a apărut

PREMIANTUL

În cel de-al doilea roman după *Cârțița* din trilogia Pe urmele lui Karla, George Smiley a devenit șeful Serviciului Secret britanic într-un moment în care trădările unui agent dublu sovietic au zguduit din temelii rețeaua de spionaj. Hotărât să restabilească onoarea și faima de odinioară ale serviciului, Smiley dorește răzbunare. Metoda lui e atacul, prada urmărită este Karla, terenul de bătlie este Hong Kongul, iar arma aleasă - onorabilul Jerry Westerby: un agent secret abil și nesăbuit. Și astfel începe un joc terifiant...

„Romanele clasice ale lui le Carré îl conduc cu abilitate pe cititor prin lumea complicată și înșelătoare a spionajului internațional cu un talent și o cunoaștere a acestui univers care i-au adus - și lui, și eroului George Smiley - o faimă mondială fără precedent”.

Time